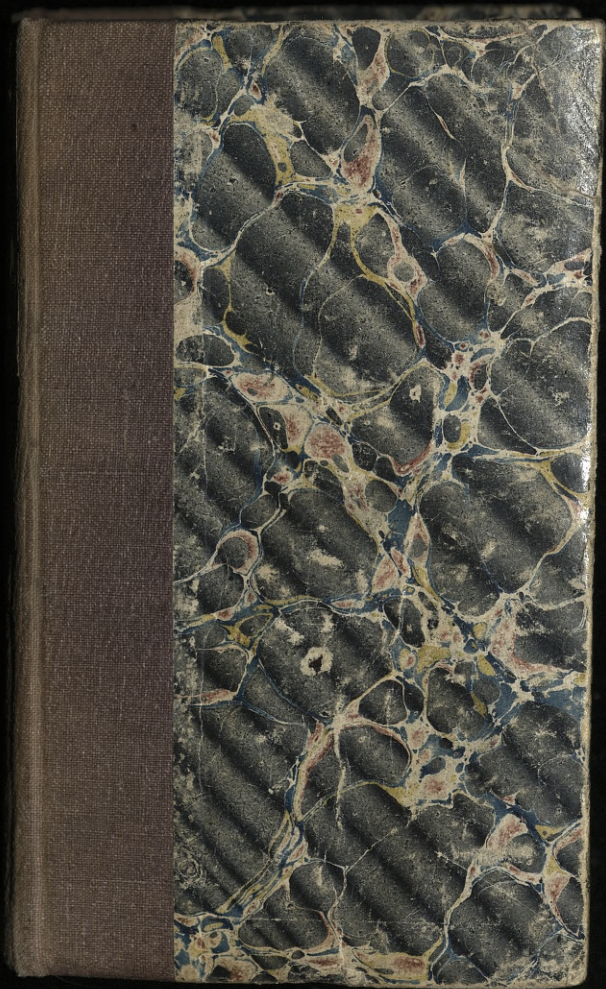

3896.

ENCHI

RIDION LOCOR VM

communium aduersus Lu
therum & alios hos
tes ecclesiæ.

Ioan. Eckio autore.

AVTHOR IAM SEPTI
mo recognouit & pluribus lo
cis illustrauit, adnotationib.

P. Tilmanni accos
modatis.

M. D. XXXVI.

Comentus Tremensis Ordini
Anno Domini 1628
Confua

S. D. N. PAULO. III.

Pontifici Maximo,
Dei gratiam.

Inter congratulantium vo-
ces, beatissime pater, foelici tuæ
electiōi, accurro & ego pro mea
erga Sed. Ap. obseruantia, & cū
vidua minuta æra offero, hoc
est Enchiridion locorum com-
munium aduersus hæreses, iam
pridem à me sapius emissum,
nunc vero à mendis pur-
gatum, & aliquot lo-
cis auctum D. O. M.
seruet S. T. diu
incolumem.

S. T.

à pedibus.

I. Eckius.

13908

TABEL. LOC. COMMV.

1	De ecclesia & eius authoritate.	1
2	De concilijs.	12
3	De primatu sedis apostolicæ.	22
4	De scripturis.	40
5	De fide & operibus.	45
6	De confirmatione.	53
7	De ordine.	55
8	De confessione.	61
9	De satisfactione.	66
10	De Eucharistia sub vtraque specie.	72
11	De Matrimonio.	76
12	De extrema vnctione.	78
13	De hūanis cōstitutionib.	80
14	De festis, ieiunijs &c.	87
15	De veneratiōe sanctorū.	97
16	De imaginibus sanctorum.	106

TABELLA LOCOR.

17	De sacrificio missæ.	111
18	De votis.	118
19	De cœlibatu clericorum.	125
20	De Cardinalibus & legatis.	131
21	De excommunicationibus.	(133)
22	De Bello in Turcas.	139
23	De Immunitate ecclesiarũ.	(143)
24	De Indulgentiis.	148
25	De Purgatorio.	153
26	De Annatis.	156
27	De Hæreticis comburendis.	160
28	Non disputandum cum Hæreticis.	168

AVCTARIVM.

29	Sub Eucharistia esse corpus Christi.	172
----	--------------------------------------	-----

COMMVNIVM.

- 30 De pueris baptizandis. 182
31 De Libero arbitrio. 190
32 De Oratione & horis Canon-
 onicis. 200
33 De Pluralitate sacerdotum
 & decimis. 213. 236
34 De ecclesijs ædificandis &
 ornatu earum. 223
35 De Characterē. 233
36 De transsubstantiatione. 236
37 De missa Latine dicēda. 239

A 3

REVERENDISSI
MO IN CHRISTO PA
tri, & pientissimo principi ac do
mino D. Conrado à Tungen,
Herbipolensis ecclesiæ Episcopo
dignissimo, ac Franciæ Ori
entalis duci, domino suo
obseruantissimo. Io
annes Eckius
S. D.

Ad Phi
lemonē.

RATIAS AGIT
deo in oratiōibus suis,
reuerēdissime pater &
princeps, diuus Paulus
Apostolus, audiens charitatem
Philemonis & fidem, quam ha
bebat in domino Ihesu, & in o
mnes sanctos eius. Optime enim
perspectum habuit, secretorum
dei conscius Paulus, tunc cuius
libet fidem coram deo splēdesce
re, quando eam sanctis & ami
cis dei veteribus maxime con
formem reddere satagit: quem
Exo. 14. admodum Israel nō solum deo

EPIST. DEDICATQ.

credidit, sed & seruo eius Moyse
fi. Et boni ac synceri quique à
Christo passo in hunc diem se-
dulo prestiterunt, sobrie & non
plus quam oportet sapientes.

Verum qui hac regula apostol-
lica neglecta, ambulauerunt in
mirabilib. super se, & extulerūt,
se velut Lucifer & demonium
meridianū in s. dei credere nos-
lētes, decepti sunt, & in præcipi-
tium errorum dati sunt, dum
veteres illos apostolicos viros,
eruditione spectabiles, moribus
insignes, authoritate conspicu-
os, atq; miraculis claros, aspers-
nari non verentur. Hi inquam
non nisi venenata dogmata, à
salute aliena, à recta fide deuia,
& veritatis expertia, mundo in-
uehere moliti sunt. Nā qui non
ducitur, concordī sanctorum
patrum sibi in ecclesia succeden-
tium, professione, vnanimiq;
conciliorū sentētia, in abomis

EPISTOLA

nabiles quosq; errores, insolentia ac superba temeritate, præceps corruat necesse est. Hanc vesanam & procacem maluit imitari temeritatem Luther, cum complicibus suis, quam in sanctos dei & fidei regulam quam vniuersa obseruat ecclesia, pie cum Philomone credere: nam & peruersa voluntate contra ministros dei, sanctissimos patres, atq; vniuersam obmurmurat ecclesiam, suum ipsius iudicium (o plusquam cæcam vanissimi hominis superbiam) omnibus ecclesiæ proceribus anteferebat. Putandam vero suam insaniam paucis initio delinavit articulis aurem captans popularem, quod nocentiora & magis virulenta, in posterum sitienter haurirent erroris pocula. Multorum profecto animos leui indulgentiarum tyrocinio dementauit, ut quacq; versum postea eos agita

DEDICATORIA.

ret, & in omnem erroris impel-
leret ventum. Quo factum est,
vt indies auctior factus sit disci-
pulorum suorum numerus, po-
tissimum Machumetica illa ac-
cedente libertate, in quo mirum
quam sibi elatus ille placuerit, Psal. 143
quod oues suas, vt David in-
quit, vidit fœtosas, nã sic de hæ-
reticis intelligi existimat Hiero.
Ad hæc nostris ita exigentibus
peccatis, rami & stolones pro-
diere, radice pestilentiores, cum
sectarum exorientium nullus
sit finis. Experimur nempe, nos-
tro hoc in fœlici sæculo, Icono-
mastiges, imaginum incendiari-
os, Capharnaitas, quibus véné-
rabile corpus Christi in Eucharis-
tistia durus est sermo, Catabas-
ptistas, qui pueris baptismum
negant, & adultos tingunt, &
horum omnium quotidie diuer-
sa sectio, vt nec Cuniculi sæpius
pariant, quam hæretici. Hæc ve

EPSTOLA

ro iratus deus permittit, quod non valide atq; ardentibus votis dei, cum Oſea obsecramus clemētiam, vt det illis, quid det illis? vuluam ſterilem & vbera arentia, quod conuenientiffime de hæreticis explicat Hierony. qui in populorum multitudine gloriantur, & in his filijs quos nutrierunt ad interitum, vt educerent eos de ecclesia ad interfeſtorem. Tot enim diabolus iugulat, quot in errore hæretici genuerunt filios. Quantumuis autem hæreſis inualeſcat, ſpeculatoribus Sion, non eſt tacēdum, ſed vox velut tuba, exaltanda eſt, cōtra Philiſtęos illos exprobrantes aciem dei viuētis, & pro turri Dauid omnibus animi viribus pugnandum eſt, in qua mille pendent clypei, & omnis armatura fortium, quod ſtrenue haſtenus fortiffimi quique præſtiterunt viri in literis ſacris

DEDICATORIA.

clari, & ego omnium minimus,
 cū his bestijs dentatis iam sæpe
 & eminus & cominus pugnaui.
 Cominus quidem Lipsiæ cum
 ipso draconis capite Luthero et
 Carolo stadiao 20. diebus dispu-
 tando, spectante nonnunquam
 Christianissimo principe D. Ge-
 orgio Saxoniæ duce. Et in Badē org.
 cū Capharnaïta Oecolāpadio Baden.
 & asseclis, assidentibus duode-
 cim Contonum Heluetiorum,
 & quatuor episcoporum amba-
 siatoribus, pluribus diebus con-
 fluxi. Eminꝰ vero ceditis aliquot
 in Germania & Italia libellis,
 cum hæreticis manum conse-
 rui. E quorū numero, Enchiriz-
 dion fuit locorum communiū,
 annis ab hinc quatuor prælo cō-
 missum, quod ea quidem ratio-
 ne, hortatu reuerēdissimi domi-
 ni, Cardinalis D. Laurentij
 de Champegij, sedis apostolicę
 legati cēdideram, q̄ occupatiores

f. 6 20
 2. 7. 10
 1. 7. 10

Dux Ge

L. Chās
 pegij.

EPISTOLA

quibus non vacat grandia Heroum volumina reuoluere, in promptu & breui, vt aiunt, manu haberent, quo hæreticis occurrerent. Et simpliciōres, quibus cortice natare opus est, summarium haberent credendorū, ne à pseudo apostolis subuerterentur. Non mea me fefellit opinio, nam tam beneuolenter, & obuijs, vt aiunt, manibus, hic liber à pluribus exceptus est, vt quater iam hoc breui tempusculo à Chalcographis Baioarie publicatus sit. Tubinge quoq; in Sueuis his sit excusus: vidimus quoq; eum in Parrhisiensibus, Lugdunensibus, ac Coloniensibus characteribus expressum. Vnde amiculi nostri, obnoxius me hortati sunt, ad nouam Enchiridij editionem. Parui ergo petentium importunitati, quamuis pluribus alijs literarijs ac ad populum declamandi, atq;

DEDICATORIA.

¶ in scholis legendi, negotijs
pene obruar. Itaq; locos prior
res sub censuram euocauimus,
& in pluribus locupletauimus,
& duos novos, post proximū
auctarium, locos adiecimus, vt
renatus & nouus ferme liber vi
deatur. Eum vtcumq; tenellum
& exiguum, tibi optimo princi
pi Reuerendissime antistes, dedi
care vouli, quod hæreticorum
partus mala soboles, iam altera
vice, te tuamq; ecclesiam hostili
ter inuasit, atq; in summum
adduxisset discrimen, nisi tu pru
dentissimi Naucleri functus o
pera, à tantis procellarum flucti
bus, mirabili prudentia, atq; in
uicta fortitudine, nauem pericli
tantem, ad portum tranquillita
tis subduxisses. D. O. M. pro in
effabili sua clementia, dignetur
& in posterum Diuo Kiliano
intercessore, iam amplitudinem
tuam, contra fidei & ecclesię ho

EPIST. DEDICATO.

stes, tueri fortiter, & fouere suas
uiter. Vt te duce atq; victore;
Catholici reliqui & plebs fide-
lis animosiores reddantur, ad
veram orthodoxam fidem reti-
nendam atq; defendendam, ne
traditi in os leonis rugientis ad
infernus demergantur. Tuum
fuerit, ita obsecro. Amplissime
præsul, hanc nostram oblatio-
nem, ex sincero & te vehemen-
ter amanti animo profectam,
boni consulere, & in incepto fi-
dei negocio foeliciter perseuera-
re. Vale & salue Antistitum
decus & ornamentum.

Ingoldstadij Baioarię,
ipso sancto die Epi-
phanie. Anno
M. D. XXIX.

DE EC-
CLESIA ET EIVS
AVCTORITATE
prima.

PRIMA PROPO-
sitio trimembris est.

ECCLESIA Primum
a est corpus mēbrū
Christi, Spō pbatur.
sa Christi, i. Ecclesia,
Regnū cōs ē corpus
lorum. Pauli Christi.

Oīa sub Ephe. 4.

iēcit sub pedibus eius, & ipsum
dedit caput super omnem ecclesiam,
quae est corpus ipsius &
plenitudo eius, q̄ omnia in om-
nibus adimplet.

Digne ambuletis vocatione
qua vocati estis cum omni huius

DE ECCLESIA ET

Ecclesia corpus. militate & mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatem spiritus, in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe, vocationis vestræ. Vnus dominus, vna fides, vnum baptisma. Vnus deus & pater omnium, qui est super omnes, & per omnia & in omnib. nobis.

Canti. 6 Probatio secundæ partis primæ propositionis. s. Ecclesia est sponsa Christi.

Vna. Vna est columba mea, perfecta mea, vna est matri suæ, electa genetrici suæ. Hortus conclusus soror mea, sponsa, hortus conclusus, fons signatus.

Ephe. 5 Mulieres viris suis subditæ sint sicut dño, quoniam vir caput ē mulieris sicut Christus caput ecclesie, ipse saluator corporis ei9, sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in

ET

cum
uicem
re v
culo
vnus
vna
vnus
ba
om
, &
bis.
pri
esia
erfe
eles
on
or
itæ
ca
ca
po
ta
ris
in

EIVS AVTHORITA. 2.

suis in omnib. Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiā, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiā, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata.

De Hierusalem sicut spōsam ornata viro suo. Apo. 21.

Vos autē estis corpus Christi & membra de membro. 1. Cor. 12

Sic ergo vna est ecclesiā, non est foris, sed intus, sicut vna fuit archa Noæ. 1. Petri. 3. quæ fuit figura vnus ecclesiæ, extra illam vnam signatam, nemo saluatur, sicut homines extra archam perierunt. Non est bigamus Christus, vna ecclesiā apostolorum & nostra. Ante Lutherum natū, erat ecclesiā, quæ credidit missam sacrificium, ses

1. Cor. 12

Rom. 12

1. Pet. 3

Applicatur superiora.

DE ECCLESIA ET

ptem sacramenta &c. illa fuit
spōsa Christi. Itaque iam mane
amus cum eadem ecclesia, & nō
iungamur ecclesiæ malignanti-
um. Christus quia diligit eccle-
siam sponsam suam, non eam
reliquit, nec D. nec M. annis, etc
nim caput quomodo defereret
suum corpus tanto tempore?
Cum Synagogam minus dile-
ctam ob peccata septuaginta
duntaxat annis reliquerit, in
captiuitate corporea Babylo-
nis, quomodo suam sponsam
ecclesiā relinqueret M. annis in
captiuitate errorum?

Probatio tertiæ partis propo-
sitionis, scilicet ecclesia est re-
gnum cœlorum.

Mat. 20 Simile est regnum cœlorum
homini patrifamilias, qui exiit
primo mane conducere operas-
rios in vineam suam.

Math. 22 Simile factum est regnum cœ-
lorum homini regi, qui fecit

EIVS AVTHORITA. 3

nuptias filio suo, & misit seruos suos uocare inuitatos ad nupt. Tūc simile est regnū cœlorū 10. virginibus, quę accipientes lam Mat. 25
padēs exierunt obuiam sponso, & sponsæ, quinq; autem ex eis erant fatuæ.

Multas similes parabolas inuenies.

1. Si ergo regnum cœlorū hic Mat. 13
dicitur ecclesia, quomodo in re Applis
gno illo error & falsitas regnat, infet mille annis? Regnum cœlo rens tria
rum est regnum veritatis. corollas

2. Patet deum semper exire ria.
vsq; ad vesperam, ad conducēs
dū operarios, contrā credunt
Lutherani neminē conductum
à mille annis, nisi eorum idolum Lutherum,

3. Patet ecclesiā hic in via esse
collectā ex bonis & malis, quia
Christus clare dicit tibi esse virgines prudētes & fatuas, pisces bonos & malos. Vide Greg. in ho.

DE ECCLISIA ET

Secunda propositio.

Ecclesia Ecclesia non errat, non mor-
do, quia semper habet sponsum
Christum, sed etiam quia regis-
tur magisterio spiritus sancti,
ipsam nunquam deserentis.

Ioan. 14. Ego rogabo patrem meum, &
alium paracletum dabit vobis.

Ioan. 17 Pater sancte, serua eos in no-
mine tuo, quos dedisti mihi.

Ibidem. Non autem pro his tantum,
scilicet apostolis, rogo, sed &
pro eis qui credituri sunt per
verba eorum in me.

1. Tim. 3 Ecclesia dei viui columna &
firmamentum veritatis, quomodo
ergo erraret.

Ioan. 19 Adhuc multa habeo vobis
dicere, sed non potestis portare
modo, cum autem venerit ille
spiritus veritatis, docebit vos
omnem veritatem. Hic oportet
post euangelium Lutheranus
ostendat nobis, magisteris

EIVS AVTHORITA. 4.

um spiritus sancti, hoc promissum in ecclesia.

Et non necesse habetis, vt ali ^{1. Ioan. 2} quis vos doceat, sed sicut vnctio eius docet uos de omnibus & verum est, & non est mendacium. Itaq; vnctio sancti spiritus semper docet ecclesiam.

Et ecce ego vobiscum omnibus diebus sum, vsque ad consummationem sæculi, dixit Christus discipulis, qui est via, veritas, & vita. Liqueat ecclesia, columnā veritatis, Christo ductore, & spiritu sancto magistro, non errare, quanto minus credibile, quod mille annis vniversa ecclesia errarit, vt insaniunt Lutherani. ^{Mat. 28}

Tertia propositio.

Sicut ecclesia est vna, ita vnititas est in ecclesia.

Obsecro autem vos fratres per nomen domini nostri Iesu ^{1. Cor. 1}

DE ECCLESIA ET

Christi vt idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia. Lutherani noua schismata faciunt, & tam sibi, quam alijs repugnant, vt iam dissectus est Carlostadius, & Luther, & Zuinglius, & Catabaptistæ.

1. cor. 14 Non enim dissensionis est deus, sed pacis, sicut & in omnibus ecclesijs sanctorum doceo.

Corollar.

Potius itaq; veram intelligentiam scripturæ credendum est deum inspirare concordiam vnitati ecclesiæ, quam vni privato homini Lutheri, vel Zuinglio, aut Hosandro, imo sequitur, qd id quod sancta mater ecclesia definit, vel acceptat, non sit minori firmitate credendum ac veneratione tenendum, q̃ si in diuinis literis esset expressum.

Rom. 15 Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt

EIVS AVTHORITA. 5.

vt per patientiam & consolatio-
nem scripturarum spem habeas
mus, deus autem solatiū, & pati-
entiae det vobis idipsum sapere
in alterutrum, secundum Iesum
Christum, vt vnanimēs vno
ore honorificetis deum, in ora-
tione ad deum. Omnipotēs sem-
piternē deus cuius spiritu totū
corpus ecclesiae sanctificatur &
regitur.

Paulus prostrationem corpo Rom. 12
ris mystici subdit. Idipsum in-
uicem sentientes, non alta sapi-
entes, sed humilibus consens-
tientes.

Si qua consolatio in Christo, Philip. 2
si qua societas in Christo, im-
plete gaudium meum, vt idip-
sum sentientes, eandem charita-
tem habentes, vnanimēs idip-
sum sentientes.

Duo mala fecit populus me Hierē. 2
us, me dereliquerunt, fontem
aëviuē, & foderūt sibi cisternas

DE ECCLESIA ET

dissipatas, quæ continere non valent aquas: sic Lutherani relinquentes verum, & viuum fontem ecclesiæ, fodiunt cisternas dissipatas hæreticorum, Vuikleff, Husz. Albigentium, &cæt. Frustra Deus misit filium, frustra spiritum sanctum, frustra apostolos, martyres, doctores, confessores: si per Lutherum solum, lux veritatis aperienda erat, cur Deus non vnum misit Lutherum pro omnibus?

Quarta propositio.

Ecclesia Prælatos & potiores congregatos, esse ecclesiam representatiua. tiue patet.

3. Reg. 5 Conuertitq; rex faciē suam & benedixit omni ecclesiæ Israel, omnis em ecclesia Israel stabat &c. ecce ecclesia Israel, & quod solum fuerit representatiua liquet per initium huius capituli. Tunc

EIVS AVTHO. 6.

ius capitis. Tunc cōgregati sunt omnes maiores natu Israel, cum principibus tribuum et duces familiarium filiorum Israel ad regem Solomonem &c.

Obijciunt hæretici.

1. Maior est authoritas scripturæ quam ecclesiæ. Nam ecclesia debet regi scđm scripturā. Verbum enim dñi nemini cedit.
2. Nō licet ecclesiæ aut vlli homini venire contra scripturam.
3. Illud non dicitur determinasse ecclesia, quod Papa cum cardinalibus & Episcopis determinat, quia ecclesia est congregatio omnium fidelium & cōnexio in vera fide, ex qua vivit iustus.
4. Ecclesia dei solum est in spiritu, quia creditur & ita occulta.
5. Luther dicit se esse de ecclesia, & credit apud se ecclesiam, ubi ipse sit ecclesiastes. Sic Zuig

DE ECCLESIA ET

lius. Corolostadius, Billicanus,
Stoplerus, Hiebmair, Pacimon
ranus &c.

Diluuntur obiecta.

De pri
mo.

Christus nō scripsit aliquem
librum, nec præcepit discipulis
vel Apostolis ad scribendum, at
de ecclesia multa præcepit, vnde
missurus Apostolos ad plantan
dam ecclesiam, non dixit, Eun
tes scribite, sed euntes in mundū
vniuersum, prædicate Euangeli
um omni creaturæ. Ideo lex fuit
scripta in tabulis lapideis, Euan
gelium in cordibus. Quoniam
epistola estis Christi, administra
ti à nobis, & scripta non atramē
to, sed spiritu dei viui, non in ta
bulis lapideis, sed in tabulis cor
dis carnalibus. Cōcordat. Hier.
31. Ecce dies veniunt dicit domi
nus, & seriam domui Israel, &
domui Iuda fœdus nouum, non

secu
cun
hoc
cun
dici
am
cor
ro
hi
ne
ecc

2.
tur
cep
scri
sto
Ch

no
thi
co
A
A
ru

EIVS AVTHO. 7

secundum pactum quod pepigi
cum patribus vestris, &c. sed
hoc erit pactum, quod feriam
cum domo Israel, post dies illos,
dicit dominus, dabo legem me-
am in visceribus eorum & in
corde eorum scribam eam, & es-
ro eis in deum, & ipsi erunt mi-
hi in populum. Hierony. quid
necesse est in manus sumere, q̃
ecclesia non recipit.

2. Ecclesia est antiquior scrip-
tura, quando enim Apostoli ins-
ceperunt prædicare, nulla erat
scriptura Euangelij, nulla Epi-
stola Pauli, & tamē erat ecclesia
Christi sanguine dedicata.

Sic Apostoli sine scriptura
noui testamenti elegerunt Mat-
thiam, ordinarunt septem Dias-
conos, Petrus fecit expirare Act. 5. 6
Ananiam & Saphiram. Cum
Apostoli tam diligentes fue-
runt in verbo Dei seminando,

DE ECCLESIA ET

& tamē paucissima reperiuntur
ab eis scripta, confectarium est
multo plura, eos docuisse, quam
scripsisse, quæ parem cum scrip-
tis habent auctoritatem.

Achilles
p catho
licis.

3. Scriptura non est autentica
sine auctoritate ecclesiæ, scripto-
res enim canonici sunt membra
ecclesiæ. Vnde hæretico volen-
ti contendere contra ecclesiæ in-
stituta & consuetudines, obijcia-
tur quibus armis velit contende-
re contra ecclesiam. Dictus
rus est canonicis scripturis qua-
tuor Euangeliorum, ac Pauli-
nis Epistolis. Huic mox obij-
ciatur, vnde sciat, has scriptu-
ras esse canonicas, nisi ex eccle-
sia, quare enim credit Euangeli-
um Marci, qui Christum nō vis-
dit, esse canonicum, & non euan-
gelium Nicodemi, qui vidit &
audiuit Christū vt testatur Io-
annes. Sic cur Euangelium Lu-
cæ discipuli est receptum, & E-

Ioan. 3.

uangelium Bartholomei apostoli est reiectum, nisi humiliter confitearis ecclesiæ auctoritatem cum beato Augustino, id quod Luther aliquando docuit, ecclesiam posse iudicare de scripturis.

Ita igitur patet ecclesiam antiquiorem scriptura, neque scripturam autenticam esse nisi ecclesiæ auctoritate. Vnde August. contra epistolā fundamēti: Euangelio nō crederem, nisi auctoritas ecclesiæ me commoueret, plura inferius de scriptura titulo. 4. Aug. p. te 4. c. 5.

1. Scriptura docet. Memento De. 2. die ut diem sabbati sanctifices, sex citur. diebus operaberis, & facies oīa opera tua, septimo autē die sabbatum domini dei tui est &c. & Exo. 20
tamen ecclesia mutauit sabbatum in dominicum auctoritate sua, super quo nullam habes scripturam.

DE ECCLESIA ET

Mat. 28. 2. Christus dixit disci. in mon
Act. 15 te: Non veni soluere legem, sed
adimplere, & tamen ecclesia Ap
postolorum in concilio pronun
ciauit audacter super cessatione
legalium.

3 Mathæi vltimo dixit Chris
tus discipulis. Euntes ergo do
cite omnes gentes, baptizantes
eos in nomine patris, et filij, & spi
ritus sancti, docentes eos, ser
uare omnia, quæcunq; manda
ui vobis. Hic Christus dedit for
mam baptizandi in nomine tri
nitatis explicite, & tamen eccle
sia primitiua mutauit hanc for
mā baptizandi in nomine Chri
sti Ihesu. Pœnitentiam agite, in
quit Petrus, & baptizetur vnus
quisque vestrum in nomine Ie
su Christi in remissionem pecca
torum vestrorum. Et Actuum
oçtauo, dicitur quod Samarita
ni baptizati sunt à Philippo in
nomine Iesu. Et Actuum 19. His

Actu. 2

auditis baptizati sunt in nomine domini Iesu. s. à Paulo.

4. Scriptura definit in concilio. *Actu. 15*
 Visum est spiritui sancto & nobis &c. ut abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, rem tam clare definitam & expressam, ecclesia sua autoritate mutavit, Vide quia & sanguine & suffocato *vs* Concilium titur. Ecce potestas ecclesie sua de autoritate per scriptura. Vide infra de constitutionibus humanis, titulo de ecclesia, cimo quinto.

5. Porro si plus vivere vis secundum scripturas, quam secundum auctoritatem ecclesie, iam omnes Iudaei venientes ad baptismum, ad legem Moyse tenerentur, quia sic reperirent in scripturis apostolos & alios conversos, vixisse. Paulo à gentibus reuerenti, dixerunt Iacob & seniores: Vide frater quod sunt in Iudeis *q* *Actu. 21*

DE ECCLESIA ET

crediderunt & oēs æmulatores
sunt legis. Audierunt autē de te,
ga discessionē doceas à Moysē
eorum, qui per gentes sunt Iudæ
orum dicens non debere eos cir
cumcidere filios suos, neque se
cundum consuetudinem, ingre
di. Quid ergo est? Vtiq; oportet
conuenire multitudinem, audis
enim te superuenisse, hoc er
go fac quod tibi dicimus. Sunt
nobis viri quatuor, votum ha
bentes super se, his assumptis
sanctifica te cum illis, impende
in illis vt radant capita & scis
ent omnes, quia quæ de te audie
runt, falsa sunt, sed ambulas
& ipse custodiens legem, de his
autem qui crediderunt ex genti
bus, nos scripsimus iudicantes,
vt abstineant se ab idolis, immo
lato, & sanguine, suffocato,
& fornicatione: hic Paulus,
cum multis milibus seruauit
legem iussu Sancti Iacobi.

Vis igitur Luthere conuersum
ex Iudæis hodie, magis viuere
secundum scripturas illas, an se-
cundum ecclesiæ authoritatem?

Fatemur ecclesiam esse om-
nium fidelium congregationem
qui sunt de corpore Christi, ac
quando primates et potiores ali-
cuius prouincię aliquid statuūt,
tota prouincia dicitur statuisse.
Sic prælati ecclesiæ dicuntur ec-
clesia, quia repræsentant eam, &
subditos suos. Alioquin nun-
quam cōgregari posset ecclesia.
Et Matthæus. 18. Quod si te non
audierit, dic ecclesiæ, quod si ec-
clesiam non audierit sit tibi sicut
ethnicus & publicanus. Si quis
vellet dicere ecclesiæ secundum
Lutherum, oporteret perambu-
lare totum orbem. Chrysosto-
mus exponit. Ecclesiæ præsulis-
bus, scilicet præsidentibus, patet,
quia mox apostolis tanquam
prælati dat potestatem ligandi.

De tert.

Mat. 18.

DE ECCLESIA ET

Deut. 17 Si difficile & ambiguum a-
 pud te iudicium esse prospexeris
 inter sanguinem & sanguinem,
 causam & causam, lepram
 & non lepram, & iudicium in-
 ter portas tuas videris verba va-
 riarī, surge & ascende ad locum
 quem elegerit dominus deus tu-
 us, veniesq; ad sacerdotes Leuiti-
 ci generis, & ad iudicem qui fu-
 erit illo tēpore, queresq; ab eis,
 qui iudicabunt tibi iudicij veri-
 tatem, & facies quodcunq; di-
 xerint, qui præsunt loco quem
 elegerit dominus, & docuerint
 te iuxta legē eius, sequerisq; sen-
 tentiam eorum, nec declinabis
 ad dextram neque ad sinistram.
 Qui autē superbierit nolēs obe-
 dire sacerdotis imperio, qui co-
 tempore ministrat domino deo
 tuo, ex decreto iudicis morietur
 homo ille, & auferes malum de
 Israel, cūctusq; populus audiens
 timebit, vt nullus deinceps intu-

EIVS AVTO. 11.

mescat superbia. Vide potestas
tem sacerdotis legalis, quāta pu
tas potestas sit sacerdotis euāge
lici et pœnā expēde inobediētis.

Act. 15.

Facta seditiōe nō minima Pau
lo et Barnabē aduersus illos sta
tuerunt, vt ascenderent Paulus
& Barnabas, & quidam alij ex
alijs ad apostolos & presbyte
ros in Hierusalem super hac que
stione. Ecce quomodo impleue
rūt illud Deut. 17. & que erat ec
clesia, nō tota cōgregatio, sed as
cēderūt ad apost. et presbyteros
qui repræsentabant ecclesiam.

Si ecclesia est occulta, quomo
do Christus præcepit dicendum
ecclesiæ, & si ecclesiam non audi
erit &c. Si autē esset occulta, qđ
posset ei dici; aut quomodo audi
erit? Similiter ecclesia corpus
Christi, & Christiani membra.
Rom. 12. 1. Cor. 1. & 12. Ephe. 1.
5. Coll. 1. Dicat Luth. an illi fue
rint occulti, & solum mathema

Mat. 18.

DE ECCLESIA ET

tice ecclesia, quando dixit Paulus. Vos autē estis corpus Christi, & membra de membro. Hæreticorū est habere criptas speluncas et latebras, ecclesia ponit lucernam super candelabrum. Monstratur tibi ecclesia in concilijs, in sede apostolica, in episcopis et præpositis, singularum ecclesiarum. Nam si solum mathematica esset ecclesia frater Pauli non haberet laudem per omnes ecclesias. Non diceret David: Apud te laus mea in ecclesia plebis, & in cathedra seniorum laudent eum. Pro hoc vide Augustinum super canonica Ioannis, tractatu primo in fine.

De quī.

2. Cor. 8.
Plal. 21.
106.

Quod dixit Luther, dixerunt omnes hæretici. Ideo Augustinus inuehitur contra Donatistas, qui vniuersalem ecclesiam coartare volebant ad angulum paucorum hæreticorum. Plura vide apud Ioannem Cocleum

de authoritate ecclesiæ, & Rof
fensem. Inter veteres vide Ioan
nem turrecrematam, latiffime
pro ecclesia fcribentem.

DE CONCILIIS II.

Quia ecclesię authoritas plu
rimum pollet in concilijs:
iusto ordine iam de
concilijs acturi fu
mus.

Celebrationis cōciliorum
in ecclesia exempla inue
niuntur ab apostolis in
nouo testamento.

Surrexerunt quidam de hæ
resi pharisęorum, qui crediderūt
dicentes, quia oportet circumci
di eos, præcipere quoque seruas
re legem Mofi. Conueneruntq;
apostoli & seniores videre de
verbo hoc, & infra ponitur de
cisio. Visum est spiritui sancto

DE CONCILIS.

Act. 15 & nobis, nihil vltra imponere vobis oneris, quam hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione, à quibus custodientes vos bene ageris. Ecce concilij apostolici formam. Apostoli & seniores conuenerunt. Gentes non se opposuerunt apostolis, sicut modo Luther concilijs, qua authoritate, qua scriptura id facitis? cur adimittis nobis libertatem à Christo datam? nam & si in deliberando citauerint scripturam ex Amos nono, tamen quo ad prohibitionem illorum trium, nihil induxerunt, similiter in decisione nullam adduxerunt scripturam.

Applicat.

Antiochia quoque recepit conclusa Hierosolymis. Luther respuit conclusa Romæ. Patet concilium habuisse potestatem statuendi aliqua esse necessaria

D
ria pr
ad fi
neces
stas e
do ne
Chri
des, c
Item
finoc
ri pr
vniu
ceptu
sing
tent
runt
habe
net e
men
stolo
tur.
scrib
li br
duo
sign
clau

IS.

ponere
c necessa
b immo
fanguis
catione,
os bene
postolici
seniores
on se op
ut modo
ithorita
s: cur a
à Chri
n delibe
ram ex
quo ad
trium,
er in de
ant scri
recepit
Luz
omæ.
e potes
necessa

DE CONCILIIS 13.

ria pro illo tempore, quæ tamen
ad fidem simpliciter non essent
necessaria, cur non eadem potes
tas esset nunc in ecclesia, quan
do necessitas sæpe exigit? Idem
Christus, idem spiritus, eadē fis
des, cur nō eā cōciliorū potestas
Item aliam apostoli celebrarūt
sinodū. Ab inuicē enim discessu
ri prędicaturiꝫ euangelium per
vniuersum orbē iuxta dñi præ
ceptum, conueniētes in vnum,
singuliꝫ suas proferentes sens
tentias, symbolum fidei tradide
runt, vt ex maiorum traditione
habetur, quod vniuersalis te
net ecclesia. Sic enim beatus Cle
mens discipulus & successor apo
stolorum in suis decretis testas
tur. Itē Leo papa primus Aug.
scribens dicit, Catholici simbo
li breuis & perfecta confessio
duodecim apostolorum, totidē
signata est sententijs. Itē Amb.
clauē regni cœlorū deputās esse

DE ECCLESIA ET

fidem apostolorum. Clauem in-
quit istam, arbitror xij. artificū
operatione conflatam. Duode-
cim enim apostolorum symbo-
lo fides sancta concepta est, qui
veluti periti artifices in vnum
conuenientes, clauem suo conci-
lio conlarunt. Clauē enim quā-
dam ipsum symbolum dixerūt,
per quod referantur diaboli tes-
nebræ, vt lux Christi adueniat.

Prou. 22

Ne transgrediaris terminos
antiquos quos, posuerunt pā-
tres tui.

Mat. 18.

Iterum dico vobis, quia si
duo ex vobis cōsenserint super
terram, de omni re quamcūq;
petierint, fiet illis à patre meo qui
in cœlis est, vbi enim sunt duo
vel tres congregati in nomine
meo, ibi sum in medio eorum.
Nullus potest conuinci euident-
ius, non audisse ecclesiam quā si
conciliū non audierit. Nusquā
maior consensus, quam in con-
cilio.

A ET

auem in
. artificū
Duodes
fymbo
a est, qui
n vnum
uo conci
im quā
dixerūt,
aboli tes
dueniat.
terminos
unt pā

quia si
nt super
mcunq
neo qui
nt duo
nomine
orum.
euiden
n quā si
Nusquā
in con
cilio.

EIVS AVTHO. 14.

cilio. Nullibi congregatur plus
in nomine domini quam in con
cilijs generalibus.

Interroga generationem pri^{or} Iob. &
stinam, & diligēter inuestiga pa
trum memoriam, hesterni quip
pe sumus, & ignoramus quoniam
am vmbra dies nostri super ter
ram, ipsi docebunt te & loquen
tur tibi, & de corde suo proferēt
eloquia, in antiquis est sapiētia,
& in multo tempore prudentia.

Ergo concilia audiamus & pa^{res} Nota.
tres, nō hæreticos nuper natos
& apostatas. Tollatur concilio
rum authoritas, & omnia in ec
clesia erunt ambigua, dubia, pen
dencia, incerta, nam omēs mox
redibunt hæreses, conciliorum
authoritate damnatæ: quod si
scripturis contra eos pugnabis,
iam seclusa authoritate ecclesiæ,
reñcient scripturam quam vo
lent, sicut modo Luther reñcit
Epistolam Sancti Iacobi, quia

D

DE CONCILIIS

aduersatur sibi, similiter Machabæos &c. Et olim hæretici non acceptarunt quatuor illa Euangelia, Sicut Manichæi reiecerunt vetus testamentum. Res miseranda profecto, Si illud hæreticorum esset verum, tunc enim occurrere aliquo dubio in fide, non esset via decidendi illud, sed quilibet iuxta prudentiam capitis sui, declinaret in illam vel aliam partem, quomodo ergo **CHRISTVS** sufficienter prouidisset ecclesiæ suæ per legem Euangelicam, quæ tam men debet esse perfectissima. Iosuc. 1. Qui contradixerit orbi tuo, moriatur.

Psal. 77. Quanta mandauit patribus nostris, nota ea facere filiis suis, vt cognoscat generatio altera, ergo nos credamus mandata, concilij & patribus.

August. Augustinus ad Ianua. Illa dis. 12. c. quæ non scripta sed tradita cu

D
stodi
orbe
datur
Apo
cilijs
salub
men
ri : v
cienc
me in
insol
A
cont
& am
tra
plen
libro
rauo
stim
clesia
C
sanct
bros
scipe
Nico

DE CONCILIIS. 15

stodimus, quæ quidem toto orbe terrarum obseruantur, datur intelligi, vel ab ipsis Apostolis vel plenarijs concilijs (quorum est in ecclesia saluberrima authoritas) commendata atque statuta retineri : vnde hæc, quia ita sint facienda, disputare, insolentissimè insanix est. Lutherani ergo insolentes sunt & insani.

Augustinus libro septimo August.
contra Donatistas, assumit sanctam ecclesiam catholicam, contra Donatistas, authoritate plenarij concilij munitam, Et libro primo capite decimo octauo, plenarium concilium existimat consensionem totius ecclesix.

Gregorius in regist. Sicut Dist. 15
sancti Euangelij quatuor libros, sic quatuor concilia suscipere & venerari me fateor. Nicenum scilicet, Constantino

DE CONCILIIS

politanū, Ephesinum, & Chalcedonense.

Propositio secunda.

Ecclesia
repreſen
tatiua.

Maiores ecclesiæ (sicut sunt in concilio) repræsentant totam ecclesiam, patet primo in Exodus sæpiſſime, & ſumme exempli cauſa, Exodus decimo nono, quādo deus voluit dare legē Moyſi, præcepit ei. Hæc dices domui Iacob & annuntiabis filiis Iſrael & cætera. Et tamen poſtea de Moyſe dicitur. Venit Moyſes, & conuocatis maioribus natu populi, expoſuit omnes ſermo nes, & cætera. Et licet ſolum ſeniores populi reſponderunt, cum quibus loquebatur Moyſes, tamen ſubdit textus. Reſpō ditq; omnis populus ſimul &c. quod non erat omnis populus niſi repræſentatiue.

Deut. 32 Interroga patrem tuum & annuntiabit tibi, maiores tuos &

DE CONCILIIS 16.

dicent tibi, stultus populus iam,
& superbi ciues quærunt Lut-
therum, Zuinglium, Blarer, Ho-
sandrum, Bucerum.

Ne despicias narrationē præ- Eccle. 8.
sbyterorum sapientium, & in
proverbijis eorum conuersare,
ab ipsis enim disces sapientiam
& doctrinam intellectus, & ser-
uire magnatis sine quærela. Nō
te prætereat narratio seniorum,
ipsi enim didicerunt à patribus
suis, quoniam ab ipsis disces in-
tellectum & doctrinam.

Qbñciunt heretici.

In concilio sunt homines, qua-
re fallunt sepæ & falluntur, cum Psal. 118
omnis homo sit mendax.

Deprensus est concilium Car-
thaginense sub sancto viro Cy-
priano cum octoginta Episco-
pis de rebaptizandis hæreticis
errasse.

Sicut concilium Ariminense

DE CONCILIIS.

plenarium D. C. Episcoporum
errauit cum Arrio. Et Ephesinū
secundum cum Euticete & Dio-
scoro. Et Constantinopolita-
num sub Constantino Imp. de
tollendis imaginibus.

- 4 Et concilia etiam generalia
vnanimiter suscepta varia de-
terminarunt, etiam in his quæ
credenda proponuntur, vt con-
cilium Constātiense de primatu
Papæ, contra cōcilium Nicænū
& Africanum.

Obijciunt Laici a Lutheranis
male persuasi.

Cum Laici sint de ecclesia, &
non minus agatur de salute ani-
marum illorum, quam cleri. Ita
q̄ conueniat eos interesse.

Cap. II.

Diluuntur obiecta.

- 1 Fatemur eos qui in concilio
conueniunt, esse homines,
at in concilio generali legitimo

DE CONCILIIS 17.

reguntur ductore spiritu sancto, qui eos falli non sinit. Nam & Paulus & Ioannes, Esaias & Dauid fuerunt homines, adhuc Gala. 1
Paulus ad Galatas, inquit. Si angelus de coelo aliud euangelizauerit, anathema sit. Scriptores itaque canonici infallibiliter scripserunt, qui fuerunt homines. Sic patres in concilijs.

Concilium illud Charthagi² nense non fuit plenarium, sed particulare, ut ostendit Aug. contra Donatistas: particularia autem concilia poterunt errare, & reformantur per generalia. Augustinus libro secundo contra Donatistas. Et ipsa concilia quae per singulas regiones & prouincias fiunt, plenariorum conciliorum authoritati quae sunt ex vniuerso orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedere, cum experimento rerum aperitur.

Ariminense conciliabulum fuit³

DE CONCILIIS

it, non concilium, neq; legitime congregatum. Inuito enim Liberio coactum fuit hæreticorū opera, contra concilium Nicænum, Thauro præfecto pro Arianis iussu imperatoris præcibus & minis instante. Et simplices episcopi occidentales fuerūt seducti fucis hæreticorum, quos postea intelligentes, retractarūt conclusa Arimini. Sic & Ephesinum conciliabulum in quo hæreticus præsedet Dioscorus, non fuit legitime congregatum, nolentibus legatis Papæ iniquum locum accedere, & damnatum fuit per Calcedonense conciliū. Sic impius imperator Constantinus repugnante pontifice conciliabulū Constantinianum

De ima collegit, quod postea Nicæno concilio secundo sub Hierene imperatrice damnatum est, vnde & Carlostadius, Zuinglius, Hetzmann, Blarer, in hoc Lutthero repugnan

DE CONCILIIS. 18

pugnantes, damnati sunt.

Aduerte hic quòd generalia concilia in spiritu sancto cōgregata, aberrasse à via veritatis nunquam depræhenduntur, potissimū in his definiendis quæ ad orthodoxam fidem, rectosque mores attinent. Cæterum concilia hæreticorum iussu atque assensu conuocata, semper à fide recta aberrarūt, quale fuit istud Ariminense. De quo diffusæ refert historia Ecclesiastica, libro decimo, capite vicesimo primo. Tale etiam fuit concilium Mediolanē. iussu Constantij imperatoris Arriani celebratū, ad Athanasij fidei propugnatoris acerrimi condemnationem procurandam, In quo Episcopi catholici Dionysij, Eusebij, Paulinus, Hilarius, & alij nonnulli, quia noluerunt subscribere damnationi Athanasij, in exilium sunt pulsi, vt refert historia Eccl

E

DE CONCILIIIS

clesiastica libro decimo, capite
vicesimo. Eiusmodi quoque fuit
concilium Antiochenum sub
Constantino imperatore Arias-
no, in confessu nonaginta Epis-
coporum celebratum, vbi A-
thanasius sede sua Episcopali,
quam in Alexandria tenuit, eie-
ctus est, exilioque damnatus, vt
deinde facilius Nicæni concilij
robur & authoritas sustolleret,
præualeretque mendacium ve-
ritati, sicut historia tripartita, li-
bro quarto capite nono latius
commemorat. Simile quoque fuit
it concilium postea apud Seleu-
tiam Isauriæ coadunatum. c. &
60, Episcoporum contra Nicæ-
nam synodum, vide in historia
tripartita libro tertio capi. trice-
simo quarto.

De quar-
to.

Concilia plenaria, quæ mo-
res & regimen concernunt Ec-
clesiasticum, pro qualitate &

DE CONCILIIIS. 19

conditione temporum, personarum & cætera, absque fidei præiudicio varie determinarunt. Vnde Innocentius III. de consanguinitate & affinitate, capite Non debet, ita dicit. Non debet repræhensibile iudicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque varientur humana, præsertim cum vrgens necessitas & eiusdem utilitas id exposcit. Quoniam ipse deus ex his quæ in veteri testamento statuerat nonnulla mutauit in nouo. Hæc ille. At concilia generalia legitima in credendis, se non destruxerunt. Sic intelligatur Augustinus. Priora concilia plenaria posterioribus emendari. Concilium autem Aphricanum & Nicenum non aduersari Constantiensi, vide de papatu infra titulo tertio.

De quinto.

Laici possunt interesse concilijs vt

DE CONCILIIS

testes, vt defensores, vt consilia-
rij, vt suggestores, vt execu-
tores, tamen à Christo nato, nun-
quam habuerunt vocem diffi-
nitiuam in cōcilio. Actuum de-
Actu. 15 cimo quinto statuerunt vt ascē-
derent Paulus & Barnabas, &
quidam alij ex alijs ad Aposto-
los & præsbyteros in Hierusa-
lem super hac q. & q̄ sequuntur.
Ecce ad clerum ascenderunt nō
ad Laicos, & nulla fit Laicorū
mentio in eodem concilio.

In concilio octauo, actione
quarta, principes iussi interroga-
re, dixerunt. Vt obsecundantes
verbo vestro, ex præceptione
vestra interrogabimus eos, non
per potestatem nostram, pote-
stas enim hæc vestra est.

Basilius Imperator de Laicis
inquit. Quanquā non sit da-
tum istis secundum Canonem,
dicendi quicquam penitus de ec-
clesiasticis causis, opus enim

DE CONCILIIS. 20

hoc pontificum est & sacerdos
tum.

Zozomenes refert. Dū Valentinianus per Traciam ad Ro Sedulig.
mam properaret. Tunc episcopi Hellesponti Bithiniæ legatū miserunt Hipatianum Heracliae præfulem, quatenus dignaretur ad emendationem dogmatis interesse. Respondit mihi quidem, cum minimus de populo sim, phas non est talia perscrutari. Verum sacerdotes quibus hæc cura est, apud semetipsos congregentur, ubicunque voluerint.

Ambrosius ad Valentinianum contra Auxetium. Si scripturarum seriem diuinarum, vel veterum tempora retractemus, quis est qui abnuat in causa fidei Episcopos solere de Christianis Imperatoribus, non Imperatores de Episcopis iudicare?

DE CONCILIIS

Martiā. Martianus imperator in Cal
dis. 96. c. cedoneñ. concilio ad synodum
dixit. Nos ad conseruandam fi
dem, non ad potentiam ostens
dendam, exemplo gloriosissimi
principis Constantini, synodo
interesse volumus, ut inuenta
veritate, non vltra multitudo
prauis doctrinis attracta, discor
det: Et iterum. Sunt quædam
certa capitula quæ bonorum re
spectu, vestræ reseruamus san
ctitati, congruum rati regulari
ter à vobis ista synodali dispo
ni consilio, potius quam nostris
legibus statui.

Basiliius Imp. in fine con
cilij octauj.

Basiliius Impera. De vobis autem Laicis, tam
qui in dignitatibus, quā qui ab
solute cōuersamini, quid ampli
us dicā non habeo, q̄ quod nul
lo modo nobis licet de ecclesia

DE CONCILIIS. 21

sticis causis sermonē mouere, ne
 q̄ penitus resistere integritati ec-
 clesiæ, & vniuersali synodo ad-
 uersari. Hæc enim inuestigare et
 quærere patriarcharum, pontifi-
 cum, & sacerdotum est: qui regi-
 minis officium sortiti sunt: qui
 sanctificandi, qui soluendi & li-
 gandi potestatem habent: qui
 Ecclesiasticas & cœlestes adepti
 sunt clauēs. Non nostrum qui
 pasci debemus, qui sanctificari,
 qui ligari vel à ligamento solui
 egemus. Quantacunque enim
 religionis & sapientiæ laicus exi-
 stat, vel etiam si vniuersa virtus
 te interius polleat, donec laicus
 est, ouis vocari non desinet &c.
 Quæ ergo vobis ratio est in or-
 dine ouium constitutis. Pasto-
 res verborum subtilitatem dis-
 cutiendi, & ea quæ super nos
 sunt q̄rendi, & ambiēdi habent.
 Oportet nos ergo cū timore &
 fide sincera hos audire, & facies

DE CONCILIIS

eorum vereri, cum sint ministri
dei omnipotentis, & huius for-
ma possideant, & nihil amplius
quã ea quæ nostri ordinis sunt
requirere. Hinc populus remitte-
Mat. 25. batur à Christo ad faciendum
non ea, quæ principes, reges, te-
trarche aut nobiles dicrent, sed
quæ scribæ & pharisæi sedentes
super cathedram Moyse, dixe-
runt vobis, seruare & facite. He-
retici autem cum plausum quæ-
runt popularem, euenit quod
Hier. 5 Hieremias prædixit. Prophetæ
prophetabant mendacium, &
sacerdotes applaudebant mani-
bus, & populus meus dilexit ta-
lia, quid igitur fiet in nouissimo
eis? De his loquitur Dominus
per Esaïam, filij nolentes audire
legem Dei: qui dicunt viden-
tibus, nolite videre: & aspiciën-
tibus nolite aspicere nobis ea quæ
recta sunt: loquimini nobis
placencia videte nobis errores

DE CONCILIIS 22.

auferre à me viā: declinate à me
se mitā: cesset à facie nostra san-
ctus Israel. Idipsum dicit popu-
lus Lutheranus iam suis falsis
prophætis? Summa itaq; est sa-
cræ scripturæ, Ecclesiæ, & con-
ciliorum concordia.

DE PRIMATV SE-
dis apostolicæ & Petri III.

Quia summa authoritas exte-
rius sit apud ecclesiam: quam
contemplamur in concis-
lijs & in sede apostolica.

Conuenit ut Ro-
mani pontificis
& Petri primatū
firmemus

brevi

bus.

E s

DE PRIM. SED. APO.

Mat. 16.

Post confessionem Petri, Iesus dicit ei. Beatus es Simō Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est, & ego dico tibi, tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo clauēs regni cœlorū, & quodcūq; ligaueris super terram erit ligatū & in cœlis, & quodcūq; solueris super terram erit solutum & in cœlis. Patet quomodo signare voluit personam Petri, quia posuit nomen antiquū Simon, Nomen nouum Petrus, nomen patris Bariona, & demonstrat proprie. Tu es, & super hanc petram exponit Hiero. id est super te, & tibi dabo clauēs &c.

Et per illa verba promissum Petro primatum testantur sancti patres, & super Petro ædificandam ecclesiam.

ET PETRI. 23.

Cyprianus lib. 4. epistolarum ad Pupianum, & lib. 1. ad Cornelium.

Origenes homilia sexta super Matthæum. Hieronymus, libro primo contra Pelagianos & super Matthæum. 16.

Ambrosius sermone. 47.

Aug. contra epistolā Donati.

Chrysostomus super Matth.

Hilarius super Matthæum.

Leo in sermone. 3. de anniuersario die suæ assumptionis.

Gregorius in moralibus, & registro ad Mauricium Augustum.

Cyrillus libro. 2. capit. 12. super Ioannem: Concilium Calcedonense octauum, Nicolai pæ. Vide nostro libro. 1. de primatu Petri. Potestatem quam promissit Christus Petro dedit post resurrectionē. Dixit Simōi Petro Iesus. Sim. Ioā. diligis me plus ijs, dicit ei: Etiam domine,

Ioan. 21.

DE PRIMA. SED. APOST.

tu scis quia amo te, dicit ei, pasc
agnos meos, quod & tertio repe
tunt, pasc oves meas.

Hic soli Petro in praesentia ali
orum apostolorum commisit
oves ut principi apostolorum:
nam pascere in sacris literis signi
ficat regere, et pastores dicuntur
reges Ezechielis. 34. Esaiae. 44. et
56. Hieremiae secundo & .22.
Psalmo. 22. Et hoc in Hebraeo
& Graeco.

Datum primatum Petro per
illa verba testatur Cyprianus
de simplicitate praelatorum. Hieronymus in sermone de Petro
ad Eustochium. Ambrosius in
sermone de poenitentia & de fide
de Petri. Chrysostomus super
Ioannem Homel. 80. de poeni
tentia. Augustinus in quaestio.
Noui & Veteris testamēti, quae
sti. 75. Leo in sermone de ascen
sione domini. Gregorius in
homilia. Mar. 16. & epistola

OST.

i, pafce
o repe

ntia ali
nmifit
orum:
s figni
tuntur
e. 44. et
. 22.

ebrao

tro per
rianus
m. Hic
Petro
fius in
& de fi
super
poeni
taetio.
ti, quæ
afcen
rius in
piftola

ET PETRI 24.

ad Cirian. Bernardus sermo
ne. 3. de septem panibus. Beda in
homi.

Primatus Petri probatur ex
multis alijs scripturis Lucæ. 22.
Simon ecce Satanas expetiuit
vos vt cribraret ficut triticum,
ego autem rogavi pro te, vt nō
deficiat fides tua, & tu aliquādo
conuerfus, confirma fratres tuos.
Vide pro Petro rogat præ
cæteris, & duo petit. Indefectibi
litate fidei, & potestatem confir
mandi fideles. Sic. Augusti
nus Chryfoftomus Leo Cys
rillus & Beda capiunt. Mat
thæi decimo feptimo, dixit Chri
ftus Petro. Vade ad mare et mit
te hamum, & eum pifcem qui
primus afcenderit, tolle: & aper
to ore eius inuenies ftaterem, il
lum fumens, da eis pro me & te,
patet Christum pluribus disci
pulis præfentibus, folum Pe
trum fibi æqualle in folutione

DE PRIMA. SED. APOST.

tributi. Ita intelligit Hier. Aug. Chrysostomus Orig. Ambro.

Matthæi. 10. Marci. 3. Luc. 6. ubi describitur apostolorum constitutio, ab omnibus Petrus ut caput nominatur primo, quod pro eius primatu expedit Hier. Chrysost. Ioannis .21. solus Petrus super aqua maris ad Christum peruenit. Signum singularis pontificij, ait Bernardus de consideratione ad Eugenium Lucæ quinto. Et si discipulis alijs imperatur ut laxent retia, soli tamen Petro dicitur, duc in altum, ita ponderat Ambro.

De sanctis patribus iam audiuius, omnes Petro tribuere primatum, à domino primo promissum, dein post resurrectionem exhibitum, super tota ecclesia. Addatur tamen prioribus.

Dionysius capite. 3. de diuinis nominibus.

Athanasius in epistolis ad Marcum liberium & felicem, in quibus abunde probat primatum Papæ.

Eusebius Cæsariensis libro. 2. ca. 14. ecclesiasticæ hystoriæ, Augusti. tract. 56. super Ioan. li. 2. contra Donatistas &c.

Lactantius libro. 7. instituti. diuinarum.

Paulinus de. 8. Felice. Anselmus ad Urbanum Pa. Valentinianus, Martianus, Phoca, Iustinianus, Imperatores, sub titulo de summa trinitate et fide catholica.

Quæ omnia latissime astruxi Eckius. mus tribus libris de primatu Petri ad Leonem decimum, & multa rara inuenies in magno opere contra Lutherum. Ioan. Fabri Faber. Archiducalis consiliarij, iam episcopi Viennens.

Ratio suadet quia fuit summus sacerdos in vete. lege, cuius autoritas audita fuit, ex ca. 17

DE PRIMA. SED. APOST.

Deutero. Et regimen, monarhi cum est optimum: & talis ordo est in ecclesia triumphante: & sic ut pulchre inducit Nazianzenus. Moyses in dubijs prouidit synagogę Deut. 17. cur Christus nõ puidisset suę sponse ecclesię?

Greg. libro. 21. moraliũ. Ocs hoies natura æqles genuit: sed ratione meritorum ordine, alios alijs occulta dispensatione postposuit: ipsa vero diuersitas quę accessit ex vna, diuino dispensatur iudicio, vt quoniam omnis homo iter vitę non graditur, alter ab altero regatur. Desiderat forte hæreticus ecclesiam militantem non habere caput ministeriale, & fiat in ecclesia qđ

Iud. 17. scribitur. In illis diebus non erat & vltio. Rex in Israel, sed vnusquisque, quod sibi bonum videbatur, sic faciebat.

Obijciunt hæretici.

Petro

ET PETRI 26

Petro non promisit nec dedit 1.
 Christus claues pro psona sua,
 sed quia gerebat personam eccle
 siae. Si supra Petro homine est 2.
 ædificata ecclesia, iam portæ in
 ferorum præualuerunt contra
 eum in voce vnius ancillæ, &
 quotidie prævalent successoris
 bus suis peccatoribus.

Et cum supra petra sit eccles¹. Cor. 5
 sia ædificata, petra autem erat
 Christus. 1. Corinthios. 10. non
 poterit referri in Petrum, & fun
 damentum aliud nemo potest
 ponere, p̄ter id quod positū est.

Primitiua ecclesia Aplorum 4.
 non fuisset ecclesia, cum Petrus
 18. anno post Christum passum
 fuerit adhuc in Hierusalem, vbi
 erat tūc Romana ecclesia.

Petrus nuncq̃ fuit Romæ. 5.
 Petrus est membrum ecclesiæ. 6.

Quomodo Petrus esset petra 7.
 cum Matthæi. 16. dixerit Chri
 stus, vade post me Satana.

DE PRIMA. SED. APOST.

Diluuntur ista contra Petrum adducta.

De primo.

Fatemur cum Augustino clau-
ues datas ecclesiæ: tamen in per-
sona Petri. i. clau-
es finaliter de-
dit Christus Petro, ad vtilitatē
ecclesiæ, dedit clau-
es nō vni, sed
vnitati. Ita Petrus gessit psonā
ecclesiæ, sicut impator Germa-
niæ, Itaq; certæ personę habent
clau-
es, quia alias nullus esset il-
larum vsus.

De secūdo.

Præualuerūt porte inferi ad-
uersus psonas succedētes Petro,
nō tamen cōtra potestātē Petri.
Hæc successio Petri in potestate
mansit, licet psonę peccarēt. Pe-
tro autē negante, nondū ecclesia
erat super eū fundata, sed fun-
dāda, q̄a Chrs dixit super hanc
petram ædificabo ecclesiā meā,
scilicet post resurrectionem.

De tertio.

Et si Chrs sit petra principa-
lis, & fundamentū primariū, tū

habet vicarios & substitutos; se-
cundarias petras: nam cum dicto Pau-
li quod solus Christus sit fundamentum,
stat dictum Ioan. Apocalip. 21. Et
murus ciuitatis habens funda-
menta 12. & in ipsis duodecim
nomina, duodecim apostolorum
& agni.

Errat Luther Petrum tam tarde De quar-
venisse Romam, quia fuit. 5. annis to.
in Ponto, et Asia. 7. in Antiochia,
postea migravit Romam, licet 18.
anno e Roma venerit Hierusa-
lem ad concilium. Porro nihil ad rem
facit, Erat enim Petrus summus pon-
tifex, ubicunque erat, licet reuelan-
te spiritu, ut Marcellus sanctus
martyr ait, sedem sibi Romae es-
legerit, prius itaque tempore fuit
summus episcopus Petrus, quam
Romanus episcopus.

Hoc nouum est mendacium Vr De quin-
bani Riegers aut alterius Luthe to.
rani, Petrum nunc fuisse Romae,
& ante Paulum conuertisse eos

DE PRIMA. SED. APOST.

de quibus loquitur Gala. 2. testatur beatus Hiero. super illud ad Rom. 1. Vt aliqd impartiar vobis gratiæ spiritualis. Ad confirmandos, inqt, eos Romanos Petri p̄dicatione fidē tenentes. Cōfirmare se velle Paulus dicit, nō quo minus accepissent à Petro, sed vt duobus ap̄lis testibus & doctorib. eorū corroboraret fides, alioquin curabat ne super fundamentū alienū ædificaret.

Egesippus antiquissimus, q̄ sub Aniceto venit Romā, Anno dñi 160. Is scribit lib. 3. de ex-
Vide Io cidio Hierusalē, quomodo Nero
annē Fa ro quæsierit causas occidendi ap̄-
brum. postolos, datoque præcepto vt compræhenderentur Apostoli: rogabatur Petrus vt sese alio conferret.

Dionysius Corinthiorum ep̄iscopus existens Romæ, Anno domini. 50. ait: Vos habentes commonitioem à Petro &

Paul
eccle
etiam
vrb
tyrie
reco
quid
phen
S. M
euan
bit.
us el
obtr
in P
Rom
Paul
apo
tem
nen
con
thæ
scrip
Petr
geliz
am.

ET PETRI 28.

Paulo, plantationem Romanæ ecclesiæ coniunxistis. Ambo etiam aduentantes, atque in hac vrbe simul docentes, etiam martyrio pariter eodemque tempo recoronati sunt. Idem testatur quidam scriptor Caius sub Zephyrino papa.

S. Ignatius discipulus Ioannis euangelistæ ad Tharsenses scribit. Quid quod Petrus crucifixus est, Paulus & Iacobus gladijs obtruncati sunt : Ioannes in Pathmum relegatus est : & ad Romanos. Non sicut Petrus & Paulus præcipio vobis, illi enim apostoli Ihesu Christi, ego autem minimus. Ireneus Lugdunensis episcopus libro. 3. capit. 1 contra hæreticos, sic inquit Matthæus Hebræis ipsorum lingua scripturam dedit euangelij : cum Petrus & Paulus Romæ euangelizarent & fundarent ecclesiam.

DE PRIMA. SED. APOST.

Etcapite. 3. A gloriosissimis duobus apostolis Petro & Pau. Romę fundatę & cōstitutę sunt ecclesię. Tertullianus anno domini. 150. viuens, scripsit lib. 3. aduersus Martionem. Romanis Euangelium Petrus & Paulus sanguine suo signatum reliquerunt, & li. de pręscriptiōe hęreticorū loquēs de Ro. subdit. Vbi Petrus passiōi dñi coadęquat.

Eusebius Cęsariensis lib. 2. histori. inquit. In ipsis Claudij temporibus, clementia diuinę prouidentię probatissimum omnium apostolorum & maximū, fidei magnificentia, & virtutis merito, primorem principem Petrū ad urbem Romam deducit.

Et lib. de temporibus. Eodem anno ab Hęrode capitur, & infra, Petrus natione Galilęus, Christianorum pōtifex primus, cum primū Antiochenam fundasset ecclesiā, Romā pficiscitur,

vb
ann
perf
G
simu
apd
noie
H
bus
nis
faida
prin
scop
fię,
onis
cred
Cap
cun
gna
Ror
que
lem
D
eti P
tur a

ET PETRI 29.

vbi euangelium prædicans. 25.
annis eiusdem vrbis episcopus
perseuerat.

Gaudentius Brixian. vetustis-
simus scriptor inqt. Hoc. n. die
apd vrbē Ro. ambos p Christi
noīe Ngrōis crudelitas interfecit

Hieronymus de viris illustri-
bus. Simon Petrus, filius Ioan-
nis puincia Galilæe, vico Beth-
saida, frater Andreæ apostoli &
princeps apostolorū, post epis-
copatum Antiochenſis eccle-
siæ, & prædicationem dispersi-
onis eorū, qui de circuncisione
crediderant in Ponto, Galatia,
Capadocia, Asia, & Bithinia, se-
cundo Claudij anno ad expu-
gnandum Simonem magum,
Romam pergit, ibi viginti quin-
que annis cathedram sacerdotas-
lem occupauit.

Dionysius Areopagita san-
cti Pauli discipulus idem testas-
tur ad Timotheū cōdiscipulū de

DE PIRMA. SED. APOST.
transitu apostolorum.

Linus papa proximus post
Petrum scripsit oriētalibus pro
martyrio Petri in vrbe.

Ambrosius sermone. 67. in-
quit. Non sine causa factum pu-
temus, quod vna die, vno in lo-
co vnus Tyranni tolerauere
sententiam, vna die passi sunt,
vt ad Christū pariter peruenirēt
Vno in loco, ne alteri Roma de-
esset, &c. & infra, in vrbe Ro-
ma, quæ principatum & caput
obtinet nationum, loquitur de
Petro & Paulo.

Papias Hieropolitanus scilicet
Ioannis euangelistæ auditor,
testatur Petrum suam primam
epistolam canonicam scripsisse
Romæ.

Testat hoc Athanasius, Mar-
cellus, Damasus, Leo, Bernardus,
& alij innumeri.

Petrum membrum & partē
De sext. ecclesiæ dicimus, sed quod pro-
pterea

pterea non possit esse caput ministeriale, seu vicarius veri capituli, negamus. Similiter aliud est agere priuatam personam, aliud publicam. Et si caput est vtrique membrum.

Non mirum Petrum increpatum à Christo, quod existimaret suæ confessioni contrarium, Christum occidendū, quia nondum acceperat clauēs, nondum erat confirmatus, nondum venerat super eum plenitudo spiritus. Ideo nondum fuit petra, sed post resurrectionē Christus fundauit super eum ecclesiam, vt expresse testatur Hieronymus ibi super Math.

Denique Chrysoſto. & Hilarius nolunt nomen sathanæ pertinere ad Petrum, sed ad diabolum suggestorem huius consilij. Porro lapsus personæ non tollit potestatem. Origenes Homil. 3. in Matthæum dicit Petrus adhuc

DE PRIMA. SED. APOST.

plumbeus erat, & fieri potuit ut
reuelationem haberet à patre,
qua profiteretur Christum esse
filium dei viui, attamen lateret
eum hoc magnum mysterium
quo Christus voluit pro salute
generis humani crucifigi, & ter-
tia die resurgere.

Cum enim Luther per petrā
intelligit fidem, fides æque amit-
titur in homine, sicut gratia, &
non plus fides vnus hominis
quam alterius hominis, & ita su-
per fide omnium fidelium est æ-
dificata ecclesia. Et si omnes fi-
deles sunt fundamentum, quam
tunc dabit ecclesiam? nisi inep-
tissimæ dicat, idem fundari su-
per seipso.

Adhuc obijciunt hæretici cō-
tra Petrum & papam.

1. Petrus, in Apostolos non
habuit potestatem, sed Aposto-
li in ipsum, quia ipsum & Ioan

nem miserunt in Samariam, Acto. 8.

2. Nec Petrus exercuit vnq̃ primatum illum, sicut modo papa: non vult vllum Episcopum fieri in mundo, nisi accipiat palium & confirmationem ab eo,

3. Nouit Petrus hoc prohibitum à Christo, Lucæ. 22. facta contentione, quis eorum videtur esse maior, dicit eis Iesus. Reges gentium dominantur eorū, & qui potestatem habent super eos, benefici vocantur, vobis autem non sic, sed qui maior est vestrum, fiat sicut minor, & qui p̃cessor est, sicut ministrator. Liquet (inquiunt hæretici) reges gentium, non p̃tiffices esse, qui dominantur.

4. Marci decimo, vbi filij Zebedæi ad hanc aspirarunt potestatem, receperūt responsum scilicet, vt calicem biberent, nec tamen certi vbi sessuri essent.

DE PRIMA. SED. APOST.

5. Sic superioritatē fugiendā docuit Lucæ nono & Matthæi decimo octauo.
6. Paulus resistit Petro Galatharum 2.
7. Victor papa volens excōmunicare orientales, fuit prohibitus ab Ireneo Lugdunensi.
8. Anicetus cessit Policarpo Episcopo Smyrneorum.
9. Orientales Episcopi non obedierunt Iulio papæ.
10. Constantinus. 4. imperator cōstituit papam esse primū.
11. Sic tot milia martyrum orientalis ecclesiæ essent damna-
ti, similiter Cyprianus, Augustinus, Nicolaus, quia nunquam fuit papa super ecclesias Asiæ, Greciæ, aut Aphricæ.
12. Quando instituit Antiochenum, Constantinopolitanū Alexandrinum, aut Indicum?
13. Theophilus Alexandrinus & Epiphanius deposuerūt Chry-

softomum, & idem Epiphanius
excommunicauit Ioannē Hie-
rosolymitanum.

14. Concilium Nicænum tes-
tatur Episcopum gerere curā
suburbanarum ecclesiarum.

15. Idem statuit Episcopos or-
dinari ab Episcopis prouinciali-
bus, non à papa.

16. Idem concilium Hieroso-
lymitano tribuit primatum, nō
Romano. Et Hierosolyma fuit
prima, quia de Syon exhibet lex.

17. Cōcilio Aphricano quar-
to. Primæ sedis Episcopus non
appelletur princeps sacerdotū,
aut aliquid huiusmodi, sed tan-
tum primæ sedis Episcopus, &
infra, vniuersalis autem nec etis-
am Romanus pontifex appel-
letur.

18. Et Pelagi⁹ & Grego. renu-
erūt nomē vniuersalis episcopi.

19. Primatus Papæ probatur
ex Decretis & Decretalib⁹ Ro-

DE PRIMA. SED. APOST.

manorum pontificum. Qui libri intra quadringentos annos nati sunt,

Hec fufius induximus, quod hic magis vociferentur hæretici contra petram quam omnes impetiuere.

Diluuntur obiecta.

De primis.

Petrum exercuisse primatum iam dicemus, at cum argutaris, Petrus fuit missus ab Apostolis in Samariam, quare sit minor Apostolis? Est forma argumenti Arrianorum, quia pater missus est filium Ioannis 6. & 20. & ad Galathas. 4. Itaque pater est maior filio, quia mittens maior est misso, quasi non Herodes miserit tres magos, vt adorarent puerum, qui maior magis non fuit, & frequens est potiores mitti ex collegio & senatu, consilio scilicet vel amore, non authoritate

inferiorum. Vnde Iosue .22. legitur, quod cum audissent filij Israel ædificasse filios Ruben & Gad & dimidium tribus Manasse, altare in terra Canaam, super Jordanis tumulos, contra filios Israel, cōuenerunt oēs in Silo vt ascenderent & dimicaret contra eos. Et interim miserunt ad illos in terram Galaad Phinees filium Eleazari sacerdotis, & decem principes cum eo, singulos de singulis tribus, vt eos super hoc facto sacrilego depræhenderent. Ecce filij Israel inferiores populi, miserunt Phinees qui fuit eorum dux coram domino, vt dicitur 1. Paralip. 9. Patet itaque ex diuinis literis nihil habere consequentiæ, Hic est missus, ergo est minor mittente aut mittentibus.

Petrus executus est officium De secū suum. Nolumus recensere quæ do. Ioā. 6. Lucē duodecimo. Math.

DE PRIMA. SED. APOST.

decimo nono Lucæ 5. Mat
thæi quarto, Matthæi decimo
septimo, Matthæi decimo octa
uo, recensuerunt, sed quando in
actu iam erat pontifex creatus
audiamus quid fecerit: Nam pri
mo ordinationem Matthiæ in
Apostolum direxit. Exurgens
Petrus in medio fratrum dixit.
Viri fratres & cætera. Actuum
1. Secundo in die Pentecostes om
nes Apostolos defendit: Stas
Petrus cum vndecim, eleuauit
vocem suam Actorum. 1.

Tertio præsente Ioanne sana
uit claudum, & coram populo
defendit Actorum. 3. Quarto in
concilio defendit se & Ioannem
Actuum. 4. Quinto in Anani
am & Saphiram sententiã mor
tis protulit, Actuum. 5. quod fu
it maximum potestatis coerci
uæ indicium. Sexto Simo
nis maledictam nundinatio
nem coercuit, Actuum octauo.

Sept
tes
pote
linde
ptilia
Surg
Actu
lut c
clesia
stolo
cessa
Hier
Cau
sanct
tedi
D
patr
uit f
nicē
pos
pæ.
pæ.
epi
fals
sco

Septimo iussus fuit etiam gentes tanquam praelatus in suam potestatem suscipere, quando vidit lintheum, in quo erant bestię & reptilia, &c. & facta est ad eum vox. Surge Petre, occide & manduca Actuum. 10. Hic iussus fuit velut caput, gentes incorporare ecclesię. Octauo in concilio apostolorum fuit author sententię cessationis legalium, vt docet Hieronymus, & Actorum. 15. Caue itaque hæretice mentiri in sanctum Petrum, quod potestas ei diuinitus tradita non sit vsus.

De adiuncto falsum est, nam patriarchę, quilibet confirmauit suos episcopos, & Thessalonicensis confirmauit suos episcopos Gręcię, tanquam vicarius papę, vt liquet ex actis Leonis papę. Existimat hæreticus omnes episcopos habere pallia, quod falsum est, quia regulariter archiepiscopi habent, & pauci episcopi

DE PRIM. SED. APO.

ex priuilegio, sicut Bambergen
sis in Germania. De ratione pal
lij ex Beato Gregorio.

De terti.

Constat Christum prohibu
isse ambitionem, tyrannidem:
non potestatem, quia illa à deo,
& qui potestati resistit, ordina
tioni dei resistit, ad Romãos. 13.
Voluit ergo docere humilita
tem præsidentis, non auferre po
testatem eius, Sicut ex eo quod
ipse ministrabat, & alios maio
res ministrare docuit, male infer
ret quis, Christum nullam ha
buisse potestatem. Et cum Chri
stus dixit, qui maior est vestrū,
constat quod voluit aliquem es
se maiorem in potestate, licet cō
iungat ei vt sit sicut minor, per
exhibitionem ministerij.

De quar
to &
quinto.

Similiter respōdemus, nā vo
luit, vt Hieronymus inquit suos
ad summitatem virtutum, non
potentia sed humilitate perueni
re, nam existentes in potestate,

ET PETRI. 35.

debēt se intus humiliare, ac si nō
essent in potestate, vt paruuli
siant humilitate, non sensu, ac
ætate.

Paulus reprehendit Petrum,
quia attinebat ad ædificationem
fidei, hoc est ad officium aposto
latus, in quo erant æquales, tas
men regimine & potestate Pe
trus adhuc erat prior. Nam hō
die etiam sæpe cōtingit papam
& alios supiores reprehēdi ab
inferiorib. Imo hereticus Luth.
oēs reprehēdit ecclesiasticos præ
latos, qui nullius est superior.

De sext.

Anicetus primus statuit pas
cha celebrari dominico die, con
firmavit primo Pius, deinde Vi
ctor, & obtinuerunt. Restiterūt
primo Orientales, quia ex iussu
s. Ioannis. 14. luna primi mens
is celebabant. Policarpus ex
Smyrna adiit Anicetum (ecce
Græcus ad Romanū) qui credi
dit ei, sacerdotali officio pfungi.

De sept.
& octa.

DE PRIMA. SED. APOST.

nec Anicetus Policarmo suade-
re poterat, inquit Eusebius in ec-
clesiasti. historia. Corruptor Lu-
ther ait, Anicetum cessisse Po-
licarmo. Orientales resistentes
Victori excommunicare vo-
luit, quem Ireneus monuit, non
quod Victori esset nulla in Ori-
entales potestas, nam sanctus
martyr, cur attentasset: sed pro
consideranda concordia eccle-
siae & pace, consuluit turbatio-
nem non moueri in ecclesia.

De non. Mirum quod hereticus inni-
tur facto hereticorum, nam illi
Orientales, expulerant Athana-
sium & Paulum, qui confugien-
tes ad Iulium papam, citatis &
excommunicatis hereticis, fue-
runt restituti. Hic ruit hereticus,
quia papa Iulius ante M. c. an-
nos potestatem habuit in Orien-
tales episcopos Asiae & Aegypti.

De decimo. Falsum est Constantinum
quartum primum dedisse pri-

ET PETRI. 36.

matum Romano pontifici, cum antea habuerit ex Euangelio, cōfirmantibus Imperatoribus Cōstantino, Valētiñāo, Gratiano, Theodosio, Martiano, Basilio, & alijs. Vnde non inconuenit iurisdicōis apostolicæ decreta etiam principum accedere, quo te meritas rebellantium compri- matur. Errauit tamen hæreticus Constantinum quartum quicquam in ea restatuisse, sed solum remisit confirmationem papæ electi, quam imperator ante suo modo facere solebat.

Nullus sanctorum martyrum De. 11. subtraxit se ab obedientia Petri vel successorum eius, vbi & quando oportebat. Fallitur hæreticus, quod si papa sit supremus, oporteat oēs episcopos ab eo confirmari, nam sicut sacerdotes ab episcopis, ita episcopi ab archiepiscopis, primatibus aut patriarchis sufficiat cōfir-

DE PRIMA. SED. APOST.

mari. Ita de Ambrosio Augustino & Nicolao sentias.
Credo in Germania factum superbia episcoporum, quod excusserunt potestatem primatis Magdeburgensis. Et priorali quent ex octaua synodo, ex concilio Nicæno & alijs, vide distinctionem. 64. decreti. Aphricæ episcopos fuisse sub Romano pontifice patet, quod ex concilio Mileuitano scripserunt ad Innocentium primum papam, petentes illius confirmationem, vide in epistolis Augustini. 90. & 91. Concilia tertium & quartum Carthaginensia auctoritate Zozimi papæ & alia auctoritate Bonifacii fuerunt confirmata, quoniam misit illuc Faustinum episcopum, illis interfuit Augustinus, Concilia sub Cypriano in Aphrica petierunt approbationem à Cornelio papa li. i. epistolarum, epistola. 2. Cypriani: &

libro
sco
isse lu
quia
restit
tus F
rius i
Vid

In
med
est n
fias
ex e
eccle
10. &
tici

C
cun
fert
pi e
stor
riss
nun
Im

ET PETRI 2. 7

libro. 2. epistola. 11. Asiæ epis-
copos Aegipti & Græciæ fu-
isse sub Rom. ponti. iam paruit,
quia restitutus Athanasius,
restitutus Chrysostomus, resti-
tus Flavianus, restitutus Appia-
rius in Aphri. per Rom. pontificē.
Vide in primatu nostro pluria.

Institutio episcopi, vt fiat im De. 12.
mediate à Roma. Pontifi. non
est necessarium, tamen illas eccle-
sias fuisse subiectas Papæ, liquet
ex eo, qd restituit eiectiones ex his
ecclesijs. Et hodie à Leone papa.
10. & Adriano. 6. episcopi A sia-
tici ceperunt confirmationes.

Quantum potest hæresis? nā De. 13.
cum nihil solidi pro se habet, af-
fert iniquissimam optimi episco-
pi eiectionem Ioannis Chryso-
stomi, qui per Theophilum aua-
rissimum & pessimū Alexandri-
num, adiuuante impia Eudoxia
Imperatrice, iniquiter esteiectus.

Huius sancti viri iniuriam

DE PRIMA. SED. APOST.

hæreticus pro iure adducit, ob-
tinet vero, quod per Innocentis
um papam fuit restitutus, & ne-
gocium per papam Alexandro
Antiocheno commissum, &
Imperator Archadius resistens
papæ & Chrysostomo, fuit ex-
communicatus. I nunc hæretice
& nega episcopos Græciæ fu-
isse sub Romano pontifice. De
Ioanne Hierosolymitano, liquet
ex beato Hieronymo, fuisse
concilium euocatum Antiochię
(nam sub illo patriarcha erat
tunc episcopus Hierosolymita-
nus, & sub archiepiscopo Cæsa-
riensi) & à synodo damnatum
Ioannem, in qua plurimæ auto-
ritatis erat Epiphanius.

De. 14.

Canon Nicæni concilij. 6. sic
habet. Mos antiquus perdu-
ret in Aegypto, Libia & penta-
poli, & Alexādrinus episcopus
horū omnium habeat potestatē,
quandoquidem & Romano
episco

ET PETRI. 38.

episcopo parilis mos est. Simi-
liter autem apud Antiochiam
& cæteras prouincias, honor su-
us vnicuique seruetur ecclesiæ. Li-
quet lectori non hic prohiberi
primatum Romanæ ecclesiæ,
quod hæreticus torquet, sed
quia tunc authoritas trium ec-
clesiarum patriarchalium fuit
confirmata, nam tres tantum
erant illo tempore sedes patriar-
chales, Romana scilicet, Anthio-
chena, & Alexandrina. Imo for-
tius per illud concilium proba-
tur primatus Rom. pontificis,
primo quia licet Nicæa esset
in Asia, tamen Osius Cordubæ.
nomine papæ præfedit concilio,
& primus se subscripsit, non no-
mine suo velut reliqui episcopi
omnes, sed nomine papæ. Secun-
do quia in concilio Nicæno statu-
tum fuit, vt in causa depositiõis epi-
scopi posset appellari ex toto or

H

DE PRIMA. SED. APOST.

bead Romanū pōtificē. Huic in
nūtebatur Athanasius & obti
nuit, Huic Chrysostomus et ob
tinuit. Et quādo ecclesia Aphri
cæ reluctabatur Zozimo papæ
in restitutione Appiarij, certior
facta de illo Nicæno concilio,
acquiēuit. I nunc hæretice, & in
sanias Nicenum concilium ad
uersari papæ.

De. 15. De ordinatione episcoporū,
Dis. 64. quid hæc ad primatum? cum
c. Cōphodie rarissime papa ordinet E
uiciales, piscopum, aut forte nunquam,
sed in hunc diem, tres Episcopi
conuenientes ordinant & conse
crant Episcopum,

De. 16. Canon 7. cōcilij sic se habet.
Quia consuetudo obtinuit &
antiqua traditio, vt Helix Ep
scopus honoretur, habeat ho
noris consequentiam, salua Me
tropoli dignitate. Hic stupidus
hæreticus nugatur primatum
tributum Hierosolymitano, cū

adeo non tribuat ei primatum,
 ut finat illum subiectum Metro
 politano, qui erat Cæsariensis,
 teste Hieronymo. Honorandū
 ergo statuit Hierosolymitanū
 antiq̃ traditione, sed nihil ad pri
 matū, porro Hierosolyma fuit
 prima tēpore, sed nō dignitate.

Concilium Aphricanū nihil De. 17.
 agit de primatu, nihil de Roma,
 sed inter se constituerunt episco
 pi Aphricani, ne primates eorū
 (sicut erāt Carthaginenses, Nu
 midiaē, Mauritaniaē & cætera)
 gloriosos sibi vendicarent titus
 los, & iurisdictionē super alios,
 hoc & nihil aliud habet canō 6.
 concilij. 3. Aphricani, & delyrus
 hæreticus cum apud Gratianū
 99. distinctione primæ sedis les
 gisset verba Gratiani continua
 ta ad sequentia, credidit illa esse
 verba concilij, & non sunt, sed
 de vniuersali Episcopo mox di
 camus.

DE PRIMA. SED. APOST.

De. 18

Gregorius & Pelagius nō res-
puerunt primatū ecclesiæ Ro-
manæ, sed approbauerunt, vt
de primatu Petri latissime osten-
dimus. Sed sic negauerunt, ali-
quem posse esse vniuersalem E-
piscopum, sic quod esset cuiusq;
ecclesiæ proprius rector, quoni-
am sic nullus alius esset Episco-
pus, & honor episcopalis omni-
bus detraheretur, & in vnum so-
lum reijceretur.

Quod quia esset Hierarchici
ordinis destructiuum, merito re-
probarunt sancti patres, seruata
ecclesiæ Romanæ dignitate.

De. 19

Primatus Romanæ ecclesiæ
non solum ex decretis pontifi-
cum probatur, sed ex Euange-
lio, ex sanctis martyribus, con-
cilijs & doctoribus: sed errat hæ-
reticus, credit non fuisse alia iu-
ra canonica, nisi post ortum
decretum Gratiani, & decreta
les Gregorij noni, cum sem-

per in-
rint,
decre-
Buro
Euari-
ca, v

S
tater
Rom
in re
Hie
sum
ad
ac
Ath
cun
Ital
I
bap
bal
scr
gli
ria

ET PETRI. 40.

per in ecclesia statuta & iura fuerint, sicut olim erat Codex canonicus decretum Paschasij, decretum Burckardi, Panormia Iuon. &c. Euanescent itaque omnia hæretica, ut bulla aquæ.

Conclusio.

Suscipiamus omnes auctoritatem ecclesiæ in apostolica sede Romana relucens, quum eam in rebus arduis fidei consuluerit Hieronymus ex Asia ad Damasum, Augustinus ex Africa ad Innocentium, & Bonifacium, ac Cyprianus ad Cornelium, Athanasius ex Aegypto ad Marcum, & Iulium. Ambrosius ex Italia &c. In epist.

Iam defendentes se contra rebaptizatores recedunt ab eorum basi, unde multa fatentur non scripta & tamen tenenda, Zuinglius adducit de baptismo Mariae. De baptismo paruulorum.

DE SCRIPTVRIS
EX SCRIPTVRIS
temere repugnare hæreticos.
III.

Præter superius dicta
de Ecclesia & con
cilijs hæc sub
ñciamus.

Primū
axioma

Quia hæretici nihil vo
lunt recipere nisi probe
tur expresse per scriptu
ras. Itaq; Lutherani non recipi
ent perpetuam virginitatem Ma
riæ, sicut Heluidius, contra quē
scripsit beatus Hier. quia in scri
pturis nō probat, sed plures scri
pturę apparēt sunt ꝑ Heluidio.

Articulus in symbolo fidei,
descendit ad inferna, non expres
se probatur ex scripturis, quare
Luther non credit illum articu
lum, nam si quis obiecerit illud
Ecclesiastici vicesimo quarto:
penetrabo omnes inferiores par

DE SCRITVRIS. 47.

es terræ, dicet proteruus, pene-
trabit virtute non loco. Id erit
ei cum multis catholicis com-
mune. Si Paulum quis attulerit
ad Ephesios quarto, quod autē
ascendit, quid est nisi quia & des-
cendit primum in inferiores
partes terræ. Mox dicet aposto-
lum loqui, filium dei descendisse
in vterum virginis, qui ascendit
ad alta cœlorum. Partes autem
terræ sunt inferiores cœlo & ele-
mentis. Similiter symbolum as-
postolorum, Athanasij homouisi-
on personam in diuinis, Annā
matrem Mariæ, diem dominis-
cam Lutherani non obserua-
bunt. Iudicio Lutheranorum,
Christus non bene probasset
contra Saducæos resurrectio-
nem corporum, nō enim eis ad-
duxit clarum textum, sed quia
dictū ē. Deus Abrahamā. Deus Isa-
ac, Deus Iacob, non est autem
deus mortuorū sed viuentiū, &

DE SCRIPTVRIS

tamen tunc solum viuebant secundum animas non secundum corpora.

Non sunt igitur solum credenda & seruanda (id quod volunt Lutherani) quæ expresse habentur in diuinis literis, aut probantur ex ipsis, verum etiã ea oportet credere & seruare, quæ sancta mater ecclesia credit & obseruat. Non enim omnia tradita sunt manifeste in sacris scripturis, sed quam plurima ecclesie (quæ à spiritu sancto illustratur & gubernatur, & ob id à veritatis tramite errare nequit) determinanda relicta sunt. Vnde saluator ad discipulos suos Ioannis decimo quinto dixit Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille spiritus veritatis docebit vos omnem veritatẽ. Multa igitur suis ritibus & cæremonijs obseruat ecclesia,

DE SCRIPTVRIS. 42

ecclesia, ex familiari instinctu spiritus sancti, & traditione Apostolorum & sanctorum patrum, quæ & si expresse in sacris literis non habeantur, ipsis tamen nequaquam obuiant, aut ab ipsis discrepant. Immo maxime ipsi sunt conformia, et ob id ab omnibus veris Euangelicis & paulinis (quales se mendaciter gloriantur Lutherani) Christianis amplexanda & obseruanda. Itaque fratres state, & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. 2. Thes. 2

Cætera cum venero disponam. 1. cor. 11.
nam. Hic de Eucharistiæ sacramento loquens, innotescit se non omnia scripsisse, sed cum ad ipsos venerit reliqua non scripta disponiturum.

Plura habens vobis scribere, 2. Ioã. c.
nolui per cartham & attramentum, spero enim me futurum apud vos & os ad os loqui, ut

DE SCRIPTVRIS

Ibidē. 3. gaudium vestrum plenum sit.
Multa habeo tibi scribere, sed
nolui per attramentum & cala-
mum scribere tibi, Spero autem
protinus te videre & os ad os
loquemur.

Inno. 3. Sane multa tam de verbis q̄
de coele. factis dominicis inuenimus ab
missarū Euangelistis omissa, quæ Apo-
cap. Cū stoli vel suppleuisse verbo, vel
Mariæ. facto expressisse leguntur. Paulus
Act. 20 enim in actibus Apostolorum
sic ait. Meminisse nos oportet
verbi domini Iesu qui dixit: Be-
atius est dare, quam accipere.
Hæc nullus quatuor Euangeli-
starum descripsit. Nullus etiam
1. cor. 15 expressit, quod Paulus de appa-
ritione plus quam quingentis
fratribus simul facta.

**Origen. Homil. 5. sup nu-
meros.** In ecclesiasticis obseruationi-
bus sunt nonnulla huiusmodi
quæ omnibus quidem facere ne-
cesse est, nec tamen ratio eorum
omnibus patet. Nam q̄ (verbi

DE SCRIPTVRIS. 43

gratia) genu flectimus orantes,
& q̄ ex omnibus cœli plagis ad
solam orientis partem conuersi
orationem fundimus, non faci
le cuiquam puto ratiōe comper
tum &c.. Huius tamen rationē
tradit Damas. ita inquit: Quia Damas.
deus est lux intelligibilis, & sol. lib. 4. de
iustitiæ & oriens in scripturis orth.
nominatur Christus, dedican
dus illi oriens est ad adorationē.
Nam omne præstantius magis
q̄ bonum illi offerēdum, à quo
omne bonū benigne largitur.

Lutherani contendūt scriptu
ras sacras esse claras, ideo laici & 2. axiōa.
delyrē anus eas tractāt impiose.

Contradicit Petrus, loquens 1. Pet. 3.
de Epistola Pauli. In quibz sunt
quædam intellectu difficilia,
quæ indocti & instabiles de
prauant, sicut cæteras scrip
turas, ad suam ipsorum per
ditionem. Ecce difficultatem
illarū, & quomō viuentē Paulo

DE SCRIPTVRIS

fuerunt deprauatæ, sicut hodie faciunt Lutherani.

Hieronymus ad Algasiam: Omnis epistola Pauli ad Romanos nimis obscuritatibus inuoluta est.

2. Cor. 4

Quod si etiam opertum est Euangelium nostrum, in his qui pereunt est opertum. Si sacra scriptura est apertissima, mirum cur sancti patres, qui tam frequenter legerunt, non intellexerunt à M. cc. annis, quod si Aug. Hier. Bern. Thomæ fuit obscura, quomodo laicis Lutheranis erit aperta. Luc. 10. protulit duos denarios & dedit stabulario & ait. Quod cunctis supererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Duo denarii sunt duo testamenta: tum quod apostoli & doctores supererogant, deus retribuit.

3. axioma.

Male hæretici nolunt alium iudicem quam scripturam.

Deut. 17

In veteri testamento lex non

fuit Iudex, sed sumus sacerdos.
 Si difficile & ambiguum & cæ-
 tera: vide supra titulo 1. Cum fu Ezec. 44
 erit cōtrouersia, stabūt sacerdo-
 tes in iudicijs meis & iudicabūt.

Et Catholici quoq; admittūt
 scripturam maxime, sed intelles-
 ctu ab hereticis differimus, ideo
 oportet alium esse iudicem quā
 scripturam. s. ecclesiam.

Monstratur hoc ad oculum,
 exemplo à modernis hæreticis
 (qui alium q̄ scripturam iudicē
 nolunt) sumpto, pugnant inter
 se Lutherani & Oecolampadias-
 ni & Zuingliani de Euchastiæ
 sacramēto, an vere & spirituali-
 ter sit hic corpus & sāguis Chri-
 sti, aut solum figura & signum.
 Quis inter hos iudex erit? Quis
 hos vnq̄ cōcordabit? scriptura
 ne, an ecclesia? Alius pfecto pre-
 ter has iudex dari nequit. Non
 quidē scriptura, q̄ vtriq; iudicē
 esse cōtendunt, fundāt se, q̄ppe

DE SCRIPTVRIS

in eisdem scripturę verbis, & ita ipsi non scripturam iudicem ad mittunt contra suam ipsorū doctrinam, sed sese supra scripturā iudices faciunt. Ecclesia proinde necesse iudex erit, quę credit, vir tute verborum Christi trāsub stātiatis pane & vino in hoc sacramēto esse verū corpus Christi & sanguinem, sub speciebus panis & vini.

Mat. 4 Etiam diabolus allegauit scripturam contra Christum. Angelis suis mandauit de te, vt cūsto. &c. sed verum intellectum

Hieron. non tenuit, vt inducit Hiero. contra Luciferanos, atq; scripturę non in legēdo, vt imperitū vulgus iam Lutheranę hęresis sentit, sed in intelligēdo cōsistāt, Hie

Tertul. ro. ibidē. Ideo Tertullianus potenter ostendit lib. de pręscripti onibus hęreticorū, eos nequaquā admittendos ad ineundā de scripturis prouocationē. Oēs hære

DE SCRIPTVRIS. 45

tici cōfugerūt ad scripturas mas-
le ab eis intellectas.

Augustinus, Arrius adduxit August.
pro se. 42. locos scripturæ.

Lutherani recipiunt scriptus
ras sicut Iudæi vetus testamen-
tū, quia insistant solū sensui lite-
rali, & quæ sunt eis contraria ip-
si torquent, vnde sunt Theolo-
gi atramentales, secundū cortis-
cē & superficiē. Ideo iudaicū est
scripturis impugnare ecclesiam.
Luther in assertiōibus dicit. Sus-
perbis & impijs scripturā semp
esse maioris cecitatis occasione:
hoc dictū redundat in caput au-
thoris & suorum sequacium.

DE FIDE ET O- peribus. V.

FIdem non sufficere sine o-
peribus, & opera aliquid est
se. i. meritoria vitæ æternæ,
ex gratia dei acceptante.

DE FIDE

- Gen. 17. Ait dñs ad Abraham: Ego
ero merces tua magna nimis.
- Esa. 40. Ecce merces eius cum eo.
- Hier. 31. Est merces operi tuo, ait do-
minus.
- Oseę. 10. Seminate vobis in iustitia.
- Prou. 11. Impius facit opus instabile,
seminantia autem iustitiam mer-
ces fidelis.
- Sap. 3. 5. Bonorum operum glorios-
sus est fructus.
- Sap. 10. Iusti in perpetuum viuent, &
apud dominũ est merces eorũ.
- Eccle. 2. Reddet deus iustis mercedem
laborum suorum.
- Eccle. 9. Qui timetis Deum credite il-
li, & nō euacuabit merces vĩa.
- Ibid. 16. Quodcũq; potest manus tua
instanter operare.
- Psal. 17. Misericordia facit vnicuique
locum, secundum meritum ope-
rum suorum.
118. Obseruabo me ab iniquitate
mea, & reddet mihi dominus se-
cundum iustitiam meam.

ET OPERIBVS 46

Inclina cor meum ad facien-
das iustificationes tuas in æter-
num propter retributionem.

Reddet tibi dominus pro ope-
re tuo, & plenam mercedem ac-
cipies à domino deo Israel, ad
quem venisti.

Confortamini & non distol-
uantur manus vestræ. i. opera: Ruth. 2.
Erit merces operi vestro. 2. par. 15

Qui metit mercedem accipit, Ioan. 4
& congregat fructum in vitam
æternam, vt & qui seminat sis-
mul gaudeat & qui metit. Mat. 5

Gaudete & exultate, quoni-
am merces vestra copiosa est in
coelis. Et iterum.

Gaudete in illa die & exulta-
te, ecce em merces vestra multa Luc. 6
est in coelo: Si merces, ergo et me-
ritū, cui merces debetur: Dicun-
tur enim relatiue ad inuicē, vbi
vnum nequit intelligi sine alio.

Non omnis qui dicit mihi do-
mine domine intrabit in regnū Mat. 7

DE FIDE.

coelorum, sed qui facit voluntatem patris mei qui in coelis est.

Idem. 10. Quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aque frigidae, non perdet mercedem suam.

Idem. 20. Voca operarios & redde illis mercedem: & antea: Quod iustum fuerit dabo vobis.

Mat. 19. 25. Si vis ad vitam ingredi serua mandata.

Esuriui & dedistis mihi manducare &c. Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.

Ioan. 5. Procedet quod bona fecerunt in resurrectione, vitae qui vero male egerunt in resurrectione iudicii.

Ioan. 15. Vos amici mei estis, si feceritis quae ego praecipio vobis.

Rom. 2. Reddet deus unicuique secundum opera eius.

Gloria et honor omni operanti bonum.

Non enim auditores legis iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur.

ET OPERIBVS 47.

Vnusquisq; mercedem accipiet secundum laborem suum. 1. Cor. 3.

Omnes nos manifestari oportet ante tribunal domini nri Iesu Christi, vt referat vnusquisque propria corporis prout gessit, siue bonum siue malum. 1. Cor. 5.

Si volēs hoc agā mercedē habeo Idem. 9.

Abundātes in omni opere domini semper, sciētes q; labor vester non est inanis in domino. & 15.

Id quod in presenti est momentaneum & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis. 2. Cor. 4.

Quæ seminauerit homo, hæc metet &c. Gala. 6.

Quodcūq; facietis, ex animo operamini sicut dño et non hoib. Collos. 3.

scientes q; à domino accipietis retributionem hæreditatis.

Ambuletis digne deo per omnia placētes, in omni bono fructificantes. Col. 1.

DE FIDE 71

Philip. 1 Mihi viuere Christus est & mori lucrum: Si lucrum, ergo meritum.

Phil. 2 Cum metu & tremore vestra salutem operamini.

Heb. 6 Non est iniustus deus vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, quod ministrastis sanctis.

Heb. 13 Beneficentiae & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur deus.

2. Io. ca. vnico. Videte vosmetipsos, ne perdatis quae operati estis, sed vt mercedem plenam accipiat.

1. Ioan. 3 Filioli nemo vos seducat, qui facit iustitiam iustus est, sicut & ille iustus est.

Iustus non peccat in omni opere bono, opus autem bonum viuum esse meritorium, non mortuum, vide Tomo primo homilia secunda septuagesimae.

Eccle. 24 Qui operantur in me non

ET OPERIBVS 48.

peccabunt, & qui elucidant me
vitam æternam habebunt.

Virgo si nubat non peccat. 1. cor. 7.

Satagite fratres vt per bona
opera certam faciatis vestram
vocationem & electionem, hæc
enim facientes non peccabitis
aliquando, Sic enim abundan-
ter ministrabitur vobis introi-
tus in eternũ regnum domini &
saluatoris nostri Iesu Christi.

Omnis qui natus est ex deo, 1. Ioan. 3
peccatum non facit, quoniam
semen eius manet in eo, & non
potest peccare, quia ex deo na-
tus est. Nota non potest pecca-
re, sequens inclinationẽ charita-
tis, secundũ q̃ natus est ex deo,
quia charitas non agit perperã.

Hæc scribo vobis vt non pec-
cetis. 1. cor. 13
1. Ioan. 2

Ex bonis operibus vos con-
siderantes glorificent deum. 1. Pct. 2

Fructificãtes in oĩ ope bono. Collos. 1

Euigilate iusti, & ne peccetis. 1. cor. 15

DE FIDE.

Matt. 6 Si oculustuus fuerit simplex,
non habebis aliquam partem te-
nebrarum, totum corpus tuum
(id est tota congeries operum tu-
orum) lucidum erit.

Propositio III.

Iacobi. 2 Fidem aliquam esse inanem,
quia sine operibus.

Quid proderit fratres mei, si
fidem quis dicat se habere, opera
autē nō habeat, nūquid poterit
fides saluare eum? infra, Fides si
non habeat opera mortua est in
seipsa, infra, Vis autem scire o
homo inanis, quoniam fides si-
ne operibus mortua est &c.

Propositio IIII.

Ioan. 8 Fides ē opus. Quid faciemus
vt operemur opera dei? Respō-
dit Iesus, hoc est opus dei, vt cre-
datis in eū quē misit ille. Et iterū.
Si filij Abrahę estis, opera eius fa-
cite, sed precipuū opus Abrahę
Gene. 15 fuit fides. Credidit Abrahā deo,

ET OPERIBVS. 49.

& reputatū est illi in iustitiā. Ecce fides inter opera cōputatur.

Proposito V.

Non sufficit credere. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris et filij et spiritus sancti, docentes eos (nō solū credere, sed etiā) seruare omnia quaecunq; mandauī vobis. Mat. vi.

Non sufficit quod cæco linia tūr oculus luto, sed oportet qd vadat ad natatoria Siloē. Ioan. 9

Si habuero omnem fidem, vt montes trāseram, charitatē autem non habuero nihil sum. Per hoc probat Augustinus 15. de Trini. fidem non habere necessario charitatem annexam. 2. cor. 13. Aug.

Itaq; operemur bonū ad omnes, maxie ad domesticos fidei. Galat. 6

Bonum certamen certauī, cursum cōsummaui, fidem seruaui, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi 1. Tim. 4

DE FIDE.

dominus in illa die, iustus iudex.
Philip. 1. Vobis donatū est pro Chri-
sto, vt non solum in eum creda-
tis, sed etiā vt pro illo patiamini.

Propositio VI.

Charitas est melior & perfe-
ctior fide.

1. cor. 13. Nunc autem manent fides,
spes charitas: maior autem ho-
rum est charitas.

Charitas manet in beatitudi-
ne & perficitur fides non:

Ibi. Charitas nunquam excidit:
Cum venerit q̄ perfectum est,
euacuabitur q̄ ex parte est.

Via charitatis eminentior q̄
fidei: vnde Paulus dicturus de
charitate inquit. Et adhuc excel-
1. cor. 12 lentiores viā vobis demōstro.

1. tim. 1. Idē ait, finis p̄cepti charitas.
Christus interrogatus de ma-
gno mandato, respondit de dile-
Mat. 22. ctione, q̄ est maximum & pri-
mum mandatum.

Qb̄ijci

ET OPERIBVS. 50

Obijciunt hæretici.

1. Iustus ex fide viuit, Itaque Aba. 2
non ex operibus. Rom. 1.
2. Qui credit in filium dei nō
condemnatur. Io. 3.
3. Creditis quia hoc possum Mat. 9
facere vobis, secundum fidem
vestram fiat vobis.
4. Credidit Abraham deo, & Gen. 15
reputatum est illi ad iustitiam.
5. Qui verbum meum audit Ioan. 5.
& credit ei qui misit me, habet
vitam æternam.
6. Fides tua te saluam fecit, o Mat. 9
pera sunt hypocritarum.
7. Charitas est fructus fidei, August.
quare sola fides sufficit. de fide et
8. Paulus ad Roma. & ad Ga operib.
lat. contendit hominem iustificari
per fidem, sine operibus. *per legem*

Respondent Catholici.

Hic constat verum esse quod
Augu. inquit hanc hæresim (nō

DE FIDE

enim noua est, sed antiquissima)
exortam ex verbis Pauli male
intellectis.

De pri-
mo.

Heb. 11.

De secū-
do.

Fatemur iustum ex fide uiue-
re, est enim fides fundamentum
spiritualis ædificij, quia sperans
darum rerum substantia, Sed qd
hæreticus assumit ex sola fide, la-
cerat & falsificat textum, quia
nullibi dicit iustum ex sola fide
uiuere.

August. Credere in deum vsu scriptu
Tracta. re, includit adherere deo per cha-
10. super ritatem secundum August. The-
loan. ha ologi iuniores appellant fidem
betur de formatam: liquet ex s. Paul. In
pe. di. 2. Christo Iesu neq; circūcisio qe
cap. quam valet, neq; præputiū, sed
Chari = fides per charitatem operans ec-
tas est a ce Paulus nō dicit sufficere quā-
qua. cuncq; fidem, sed quæ operetur
Galat. 5. per charitatem.

De ter-
tio.

Liquet ex secundo, licet fides
etiam informis poterat aliquid
temporalis cōmodi impetrare,

ET OPERIBVS. 51

sicut Romani virtutibus impetrarunt tantam dignitatē, secundum August. de ciuitate dei li. 5. Heb. 11.

Et Raab meretrix fide non perijt (vt dicit Aposto.) cum incredulis, excipiens exploratores cum pace, Ita & ipsius fide informi concomitante ipsam humili & deuota oratione, impetrare potest sui à peccatis per gratiam iustificationem. Credenti enim in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam. Accedentemq; ad deum oportet credere quia est, Sine fide enim impossibile est placere deo. Rom. 4. Heb. 11.

Respondet sanctus Iacobus. De quo. Iacobi. 2.
Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filiū suum super altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides consummata est, infra. Vides quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum,

DE FIDE

De quin
to.

Dicatur sicut de
secundo.

De sex
to.

Mat. 5.

Similiter. Quod autem calum
niatur opera facere hypocrisis,
cur tunc Christus dixit. Sic luce
at lux vestra coram hominib9,
vt videant opera vestra bona,
& glorificent patrem vestrum
qui in cœlis est.

1. Pet. 2.

Et beatus Petrus in cano. sua
hortatur fideles dicens. Conuer
sationem vestram inter gentes
habentes bonam, vt in eo quod
detrahtat de vobis tanq̃ de ma
lefactoribus, ex bonis operibus
consyderantes vos, glorificent
deum &c.

De septi
mo.

Galat. 5.

Assumit falsum, quia chari
tas est fructus spiritus, nō fidei,
& similiter fides est fructus spi
ritus. Paulus ait: Fructus autem
spiritus est charitas, gaudiū, pax
patientia &c. fides, modestia.

Omnes tñ Lutherani coacti

ET OPERIBVS 52.

argumentis fidelium incipiunt distinguere de fide, veram formatam fidē appellant in vulgari nostro. den liebereychē vult tigen glauben. i. boni operatricē fidē q̄ diues sit in charitate et operib. aliā nomināt historicam. Si cut Oecolampadius de megoria, ponit aliqua opera viua & alia qua mortua.

Obijciunt Lutherani contra secundam propositionem.

1. Facti sumus vt immundi
omnes nos, & quasi pannus mēstruatae vniuersę iustitię nostrę
Eesai. 64. Eccle. 5.

2. Non est iustus in terra qui bene faciat & non peccet.

3. Non intres in iudicium cū
seruo tuo domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.
Psal. 162.

4. Quod nolo malum hoc facio, quod volo bonum non facio &c. Video autem aliam legem in membris meis repugnā
Rom. 7.

DE FIDE.

tem legi mentis meæ &c.

Respondent catholici.

Hier. respondet prophetam loqui de cōparatione iustitiæ legis & iustitiæ Euangelicæ, nam legalis puritas ad Euangelium cōparata est immūdia. Augustinus ait: Iustitiā nostrā cōparatam ad diuinam iustitiam non esse iustitiam: sicut ait Christus. Nemo bonus nisi vnus deus, quia nostra bonitas cōparata ad deum non est bonitas Luc. 18.

De lectū. In Hebræo est peccabit, sicut Sep. legunt, sed hac non satisfas-
cit, quia & faciet est futuri temporis: Secundam lectionem ergo ecclesiæ, Non est qui faciat bonum, quin peccet: sed non semper tunc peccat, qñ facit bonū. sed in alio opere, vt Hier. li. 1. contra Iouin. & Aug. de peccatorum remissione li. 2. cap. 20.

De tert. Respōdet Aug. adductā aus-

ET OPERIBVS. 53.

thoritatem exponens. Ne in De per
tres i iudiciū cū seruo tuo. Noli sectione
inqt, me iudicare secundū te, qui iustitiæ.
es sine pētō, quia nō iustificatur
in cōspectu tuo oīs viuēs, quod
de hac vita dictū esse, sine difficil
li quēstione intelligitur. Et quod
ait. Non iustificabitur, ad illam
perfectionē iustitiæ retulit, quæ
in hac vita nō ē. Hæc ille. Petit
Dauid iudicari secundū piā iusti
tiā, iudica me dñe Psal. 7. et. 25.
sed nō secundū rigidam iustitiam
Aug. li. 9. confessionum c. vlt.

Repōdet apost. ipse ca. sequē. De quar
Nihil ergo inquit, nūc dānatio
to.
nis (.i. peccati aut culpę) est his
q̄ sunt in Ch̄o Iesu, qui nō secū
dū carnē ambulāt, lex. n. spiritus
vitę in Christo Iesu liberauit me
à lege peccati et mortis. Pōt igit
tur in Christifidelib. q̄ mēte ser
uiūt legi dei, cōcupiscētia carnis
repugnāte legi mentis, nullū esse
pctm, q̄ tñ aposto. pctm vocat,

DE CONFIR

2. Cor. 3 quia peccato facta, & peccati
pœna est. Sicut & Christus pro
nobis peccatum factus est, quia
1. Petri. 2 peccata nostra (.i. pœnas pecca-
tis nostris debitas) ipsæ pertulit
in corpore suo super lignum.

DE CONFIRMA- tione VI.

Confirmatio est sacramen-
tum.

Baptismum admittit Lu-
ther esse sacramentum, sed
confirmationem negat.

Proba-
tur ratio
ne.

Proba-
tur au-
thorita-
tibus.

At quia in confirmatione est
signum sensibile, habens infalli-
bilem assistentiam gratiæ spiri-
tus sancti, ideo est sacramentum
Cum audissent apostoli, qui
erant Hierosolymis, quia rece-
pisset Samaria verbum dei, mis-
serunt ad eos Petrum & Ioannē,
qui cū

qui cum venissent, orauerunt p^{ro} Actu. 8
 ipsis vt acciperent spiritum san-
 ctum, nondum enim in quenc^{us}
 illorum venerat, sed baptizati
 tantum erant in nomine domi-
 ni Iesu, tunc imponebant man^{us}
 super illos, & accipiebant spiri-
 tum sanctum. De Ephesijs. Act. 19.
 His auditis baptizati sunt in no^{mine} De Eph.
 mine domini Iesu, & cum impo-
 suisset illis manus Paulus, venit
 spiritus sanctus super eos. Ecce
 post baptismum, erat signū sens-
 ibile, scilicet impositio manuū,
 quo conferebatur gratia spiri-
 tus sancti, & ita erat sacramen-
 tum.

Secundum axioma.

Et quod soli Episcopi hodie 2. axiōa.
 confirmant, indicat textus hic de quo a-
 quod Philippus diaconus non ctu. 6. &
 confirmavit Samaritanos, sed 21.
 Apostoli Petrus & Ioannes. Et
 non est credibile aliquod donū

L

DE CONFIR

Dionys. gratiæ, ad electorum pertinens consummationem, fuisse olim in ecclesia, quod iam desit. Dionysius Arcopagita recenset illius mysteria cap. 4. Ecclesiasticæ Hierarchiæ, & teleten vngenti dixit appellatam ab apostolis.

Melchi. Melchiades papa martyr. In baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur, post baptismum roboramur,

Decōse. **dist. 5. c.** **spiritus sanctus.** Concilium Aurelianēse. Vt ieiuni ad confirmationem perfecte ætatis veniant, vt moueantur confessionem prius facere, vt mundi mereantur spiritus sancti donum accipere, & quia nunquam erit Christianus, nisi in confirmatione episcopali fuerit chrysmate vinctus, Cum alijs de conse. dist. 5.

Hierony. episcopus si imponit manū his imponit, qui recta

fide baptizati sunt, qui in patre
& filio & spiritu sancto, tres per
sonas & vnam substantiā credi
derūt, &c. infra. Quod si hoc lo
co quæras, quare in ecclesia bap
tizatus, nisi per manus episcopi,
nō accipiat spiritū sanctū? Disce
hanc obseruationē ex ea autho
ritate descendere, quod post ascē
sum dñi spiritus sanctus ad aplos
descendit, et multis in locis idem
factitatum reperimus.

Contra
luciferia
nos.

Christus quando imposuit
manus paruulis: hoc sacramen
tum vel instituit vel insinuauit.
Vide tomo quarto, Homilia
vigesima quinta.

Mar. 10
Mat. 11.

DE ORDINIS SA cramento. VII.

Quia negant ordinem es
se sacramentū. Ex sacris
litteris doceatur ordo, &

Mat. 10.

DE ORDINIS

quod cum signo sensibili conferrat gratiam.

Mar. 6 Ascendens Iesus in montem

vocauit ad se quos voluit ipse, & venerunt ad eum, & fecit ut essent 12. cum illo, & ut mitteret

Luc. 10. eos prædicare. Post hæc designauit dominus & alios septuaginta duos, & misit illos binos ante

faciem suam.

Luc. 22. Accepto pane gratias egit &

fregit et dedit eis dicens. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem.

Ioan. 20 Dixit Iesus Apostolis. Sicut

me misit pater, et ego mitto vos hæc cum dixisset insufflauit, & dixit eis. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, quorum retinueritis, retenta sunt.

Actu. 13 Dixit spiritus sanctus. Segre-

gate mihi Saulum & Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos.

SACRAMENTO. 56

Tunc ieiunantes & orantes, imponentesq; eis manus dimiserunt illos.

Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyteri, in his te exerce. 1. Tim. 4

Nemini cito manus imposueris, neq; communicaueris peccatis alienis. 1. Tim. 5

Qui bene præsunt presbyteri, duplici digni sunt honore. 2. Tim. 5

Huius rei gratia reliqui te in Creta, ut constituas oppidatim presbyteros. Titum. 1

Qui huiusmodi sunt, eos in precio habere. Phil. 2

Rogamus vos fratres, ut agnoscatis eos, qui laborant inter vos, & qui præsunt vobis in domino, & admonent vos, ut habeatis illos in summo precio. 1. Thes. 5

Pascite qui in vobis est grex gem dei, & infra. Et cum apparuerit princeps pastorum percipis 1. Pet. 8

DE ORDINIS

pietis immarcescibilem æternæ
gloriæ coronam.

Act. 20

Attendite vobis & cuncto
gregi, in quo vos spiritus san-
ctus posuit episcopos ad regen-
dum ecclesiam dei, quam acqui-
sit sanguine suo.

Act. 6

Aduerte hic quod diaconos
mensarum & viduarum legi-
mus ab Apostolis institutos. In-
ter quos leguntur etiam prædi-
casse Stephanus & Philippus,
qui Samaritanos conuertit. Dia-
conos autem altaris qui ordinā-
tur, ad orandum & prædican-
dum iungit Apostolus Paulus
episcopis dicens. Omnibus san-
ctis in Christo Iesu, qui sunt Phi-
lippis, cum episcopis & diaco-
nis, & ad Timothæum descrip-
to episcopo, describit qualis de-
bet esse diaconus. Habes hic in
apostolo manifestam discretio-
nem inter episcopos & diaco-
nos. Discretio igitur ordinum

Phil. 1

1. Tim. 3

SACRAMENTO. 57

& ministrorum in ecclesia solis
dum habet fundamentum in sa-
cris scripturis, de quo vide in to-
mo 4. Homilia 63.

Patet duodecim fuisse Apos-
tolos, & septuaginta duos disci-
pulos, illis episcopi, istis sacerdo-
tes succedunt (docet Beda) Er-
rant baptizati Apostoli, at non
sacerdotes, nisi cum in coena fec-
cit eos sacerdotes, dans eis pote-
statem cōsecrandi corpus Chris-
ti verum, & post resurrectio-
nem absoluendi corpus Christi
mysticum. Et signum sensibile
fuit in impositione manuum, &
contulit gratiam, cur igitur à
Luthero rejicitur à sacramen-
to. Et non esse cuiuslibet è plebe
officium patet per prophetas.

Non mittebam prophetas et Hier. 23.
ipsi currebant, non loquebar ad
eos & ipsi prophetabant, si ste-
tissent in cōsilio meo, & nota fe-
cissent verba mea populo meo.

DE ORDINIS

auertissem vtique eos à via mala, & à cogitationibus suis pessimis, tales sunt hæretici, qui si starent in consilio dei, deus eos illuminaret.

Num. 25 De Phinees. Ecce do ei pacem fœderis mei, & erit tam ipsi quā semini eius, pactum sacerdotij sempiternum.

Malac. 2 Pactum meum fuit cum Leui (dicit dominus exercituum) pactum meum fuit cum eo vite & pacis, & dedi ei timorem &c. Lex veritatis fuit in ore eius, iniquitas non est inuenta in labijs eius, labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirent ex ore eius, quia Angelus dei exercituum est. Ecce pactum sacerdotale cum Leui, non cum alia tribu.

Heb. 5 Nec quisquam sumat sibi honorem, sed qui vocat à deo, quē admodum Aaron, sed legitur, non quemlibet è plebe vocatū

SACRAMENTO. 58.

ad sacerdotium, Aaron inquit, **Exo. 28.**
& filios eius vngues, & sanctificabis eos vt sacerdotio fungantur mihi.

Item legimus iussisse dominum, **Num. 4**
q̄ quando mouēda essent castra, filij Caath portarent vasa sanctuarij inuoluta ab Aaron & filijs eius, & nō tangerent ea ne moriātur. Hinc Dattan. Chore & Abiron, vsurpantes sibi sacerdotale officium (sicut modo laici Lutherani) à terra absorpti **Nū. 16**
sunt, descenderuntq̄ viui in infernum, & ducenti quinquaginta viri eis consentientes ab igne cōsumpti sunt. Ita Oza, quoniam **2. Reg. 6**
vltra suæ sortis conditionem manum archæ dei ne caderet ad mouit, subita morte à domino percussus est. Item Osias rex cū **2. par. 26**
opus sacerdotale (adolere. s. incensum super altare thymiamatis) præsumeret, increpatusq̄ ab Azaria et reliquis sacerdotibus do

DE ORDINIS

Daniel. 5 mini, non defisteret, lepra in frō
te perfusus est, mansitq; leprosus
vsq; in diem mortis suæ. Baltha
zar quoque rex temulentus bi
bens ex vasis aureis & argēreis,
quæ Nabuchodonosor pater
eius asportauerat de templo dei
quod est in Hierusalē, vidit ma
num scribentem in pariete. Ma
ne thecel phares, eadem nocte
interfectus est, & Darius medus
successit in regnum.

Hinc canonicis sanctificati
onibus iustissime ac sanctissime
prohibitum est laicis, manibus
attrectare res sacras, puta calicē,
corporale, hostiam cōsecratam,
& huiusmodi, distinctione vice
fimatertia, canone Sacratas, &
cætera. Non oportet in sas
cratas, & de cons. distinctione
prima, canone: In sancta sede,
& c. vestimenta. Non debent
igitur huiusmodi sacra contin
gi aut offerri, nisi à sacratis hos

SA
min
far r
tran
D
cap
chia
loru
pis,
Ig
ad
tem
rum
doc
Eta
to
stru
salu
tor
orc

stol
col
H
om
Re

SACRAMENTO. 59.

minibus, ne ultio quæ Balthazar regem percussit, super hoc transgredientes veniat. Dan. 5

Dionysius s. Pauli discipulus capite quinto cœlestis Hierarchiæ, prosequitur ritum apostolorum in consecrandis episcopis, presbyteris, & diaconis.

Ignatius discipulus S. Ioan. ad Trallianos extollit dignitatem episcoporum, presbyterorum & diaconorum. Hoc idem docuit per epistolam Smyrnen. Et ad Antiocheneses inquit. Saluto sanctum presbyterum vestrum, saluto sanctos diaconos, saluto subdiaconos, lectores, cætores, hostiarios, laborantes exorcistas, atq; confessores.

Cyprianus libro primo epistola tertia, ab initio meminit ascolythi.

Ecce tempore apostolorum omnes fuisse ordines.

Renarrat omnes ordines Hier.

DE ORDINIS

in epistola ad Rusticum Episcopum Narbonensem.

Obijciunt Laici.

1. Omnes Christianos esse sacerdotes, & unctos ex baptismo in sacerdotes.
2. Vos estis genus electum, regale sacerdotium.
3. Dilexit nos & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo, & fecit nos regnum & sacerdotes deo & patri suo.
4. In vno spiritu omnes in vnum corpus baptisati sumus & omnes in vno spiritu potati sumus. Sequitur nos omnes esse æqualiter sacerdotes. Simile dicunt Chrysostomus et Ambrosius.
5. Obsecro vos fratres per misericordiam dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viuam, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium vestrum, hoc possunt etiam laici.

Respondent Catholici.
Ordinationes illas Lutheras

SANCTUS
nas, f
docu
nos
ex sac
dotal
Con
re fac
genti
nit de
simis
tes: &
sceno
Luth
L
cerdo
spiri
cis p
si pe
regu
os, a
men
& p
fide
& o
spir

SACRAMENTO. 60.

nas, solitas esse apud hæreticos, docuit ante mille trecentos annos Tertullianus, faciunt enim ex sacerdotibus laicos, & sacerdotalia munera laicis iniungunt. Conatur Luther non alios refacerdotes, quam Pharaon, & gentiles, & sicut scriptura meminit de Hieroboam, qui ex novissimis de plebe instituit sacerdotes: & prohibuit populum ne ascenderet Hierosolymam, sicut Luther ne ascendat ad Romam. 3. reg. 12

Liquet omnes fideles esse sacerdotes sicut sunt reges, hoc est spiritualiter, quia deus regnat in eis per liberam charitatem, & ipsi per unctionem sancti spiritus regunt vires animæ & sensus suos, ac præter istos reges, etiam mendicos sunt in ecclesia reges & præfides externi. Sic omnes fideles, quia offerunt deo fidem & orationes &c. sunt sacerdotes spirituales, & illud sacerdotium

De priore

DE ORDINIS

nō eget ceremonijs, sed p̄ter hoc
 sacerdotiū internū, est vnū ex-
 ternū in ecclesia certis personis
 affiū. **1. cor. 5.** Sume exemplū, quilibet fi-
 delis est templū dei, tēplum dei
 sanctū estis vos, ait Paulus, sed
 p̄ter ista tēpla, est tēplum exter-
 num certo loco affixum, in quo
 De secū. loco fideles congregantur.

Es obduratus more hæretico-
 rum, iam facies omnes etiam lu-
 dæos esse sacerdotes, eò quod di-
 catur ludæis. **Exo. 19.** Si audieritis vocē
 meam & custodieritis pactum
 meum, eritis mihi in peculium
 de cūctis populis, et in regnū sa-
 cerdotale, et gēs s. hęc ad vniuer-
 sum Israel dicta sunt, sed reges
 Lib. 20. fuerūt et sacerdotes, mō p̄fato.

de ciuit. Vnde beatus Augustinus ex
 dei ca. 10 ponens illud Apoc. 20. Sed erūt
 sacerdotes dei & Christi, & res-
 gnabūt cum eo mille annis, ait:
 Non vtiq; de solis episcopis &
 p̄sbyteris dictum est, qui pro-

SA

prie
 cerdo
 stian
 cum
 tes, q
 us fac
 lus P
 regal
 rony
 qui
 rē q
 episc

H
 sacer
 cum
 Pecc
 pti p
 ma:
 scrip
 cerdo
 id m
 sunt
 suis
 quib
 sacr

NIS

er hoc
nū ex
rsonis
libet fi
um dei
us, sed
i exter
n quo

retico
am lu
od di
vocē
ctum
ilium
gnū fa
niuer
reges
fato.
us ex
derūt
& res
s, ait:
ois &
pro

SACRAMENTO. 61.

prie iam in ecclesia vocātur sacer
cerdotes, sed sicut omnes Chris
tianos dicimus propter mysti
cum chrisma, sic omnes sacerdo
tes, quoniam membra sunt vni
us sacerdotis: De quibus aposto
lus Petrus. Plebs, inquit sancta, 1. Pct. 5.
regale sacerdotium &c. Et Hie
ronymus contra Luciferianos,
qui receperunt laicum peccato
rē q̄ errasse se cōfitebat, nō autē
episcopū nī deposito sacerdotio

Habes itaq; maximum inter
sacerdotem & sacerdotium laic
cum & hierarchicum, discriminē.
Peccant igitur Lutherani, de ce
pti per Aequiuocationis sophis
ma: non intelligētes quomō in
scripturis sacris, sacerdotis & sa
cerdotij nomen varie his qui ad
id muneris è populo assumpti
sunt, vt orent & sacrificent pro
suis & populi peccatis, & alijs
quibus hi præsunt pro quibus
sacrificant & orant, adscribitur.

DE ORDINIS SA.

De tertio similiter dicatur.

De terti.
De quar
to,

Torquent hunc locum hæres
tici, nam etiam si omnes sumus
vnum corpus in Christo, quos
modo tam stupide infert, ergo
omnes sumus manus, aut om
nes sumus pedes, cum etiam in
ipsis membris sit differētia: qua
re cum vnitāte corporis stat mē
brorum differentia.

De quin
to.

Fatemur omnes Christianos
etiam Laicos posse offerre obla
tiones spirituales, & ita posse esse
sacerdotes mysticos, erigentes
in se altare affectus in deum, sed
non est confectarium, propterea
eos esse sacerdotes externos, hic
rarchicos.

DE CONFESSIO ne VIII.

Confessionem esse neces
sariam pro sacramento
poenit

DE CONFESSIONE 62

pœnitentiæ, ipsamq; iure diuino præceptam.

Christus dixit Petro. Tibi da **Mat. 10.**
bo clauēs regni cœlorum, &
quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum in cœlis, &
quodcunq; solueris super terram erit & solutum in cœlis. Hæ autem clauēs sunt duæ, scientiæ scilicet & potestatis. Clauis scientiæ est facultas discernendi inter læpram & læpram. Item inter læpram & non læpram, id est inter peccatum & peccatum, & inter peccatum & non peccatū. Clauis vero potestatis est facultas soluēdi et ligandi. Nam post causæ cognitionem in foro iudicij pœnitentialis inter confessorem & confitentem, quod sit per clauem scientiæ, restat sententiam in negotio ferre, quod est soluere vel ligare, & hoc fit per clauem potestatis. Negare igitur confessionem esse præceptam à

DE CONFESSIONE

Christo, est negare potestatem
clauum tradita Christo, quod
est manifeste contra Christi E
Ioan. 20 uangelium. Quaecunq; alligau
eritis super terram, erunt ligata
& in coelo, & quaecunq; solue
ritis super terrā, erunt soluta &
in coelo: Insufflauit in eos dicens:
Accipite spiritum sanctum, quo
rum remiseritis peccata, remit
tuntur eis, & quorum retinueris
tis, retenta sunt.

Gemina potestas absoluendi
& remittendi, qua vti deberet,
nesciret sacerdos, nisi detegeret
ei crimina. Ideo praemisit, acci
pite spiritum sanctum, ac si dis
xisset, directione spiritus sancti
confitenti peccata soluatis, aut
retineatis.

Iaco. 5. Confitemini alterutrum pec
Hu. de cata vestra, & orate pro inuicē,
sancto vt saluemini. Hic Iacobus vt
vi. lib. 2. dei prece, annunciauit hominib;
de sacra bus praecceptum dei de confiten
mento.

DE CONFESSIONE. 63

dis peccatis, & intelligitur cum præcissione.

Habetur insuper præfigurata confessio, & facta Apostolis. Hoies baptizabantur à Ioanne Mat. 3. in Iordane, cōfidentes pctā sua.

Multi credētium veniebant, Aēt. 19 confitentes & annunciantes actus suos.

De propiciato peccato noli Eccle. 5 esse sine metu, neq; adijcias peccatum super peccatum.

Et quod hæc planè accipiantur de confessione liquet, quia praxis ecclesiæ optime interpretatur scripturas.

Si confiteamur peccata nostra I. Ioa. 1. frustra, fidelis est & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, et emūdet nos ab omni iniquitate.

Qui abscondit scelera sua, nō Prou. 18 dirigitur, qui autē ea confessus, fuerit, misericordiā consequet.

Dionysius ad Demophilum In Epist. increpat eum, quod peccatorē

DE CONFESSIONE

procidentem sacerdoti, contra disciplinæ ordinem astans abierit, cum ille verecunde fateretur se ad peccatorum remedia quærenda venisse.

super
Psal. 37.

Origenes: Tantummodo circumspice diligentius cui debes confiteri peccatum tuum, propterea prius medicum, cui debeas causam languoris exponere, qui sciat infirmari cum infirmante & cætera: ut ita demum, si quid ille dixerit, si quid consilij dederit, facias & sequaris. Si præviderit talem esse languorem tuum, qui in conuentu totius ecclesiæ exponi debeat & curari, ex quo fortassis & cæteri edificari poterunt, & tu ipse facile sanari, multa hoc de liberatiōe, & satis perito medici illius consilio procurandum est. Hæc omnia auricularem probant confessio-
nem.

Basiliius Basilij de institutione monacho

DE CONFESSIONE 64.

rum, necessarium videtur ihs quibus dispensatio mysteriorum committitur, confitenda esse peccata.

Diuus Hieronymus aduersus Montanum hæreticum scribēs, testatur hanc Montanorum impiam fuisse hæresim, vt erubescant coram sacerdote confiteri peccata admissa. Idem Hieronymus Capite decimo super ecclesiasticum, inquit, Si cui serpens diabolus genuinum dentem (vt prouerbio fertur) infixerit, & nullo conscio, hominem malo peccati veneno infecerit, si ille silentio præterierit, qui mortali vulnere à serpente venefico ictus, & non egerit poenitentiam, nec vulnus suum fratri & magistro voluerit confiteri, magister qui linguam habet ad curandum, facile ei prodesse non poterit. Si enim erubescat ægrotus vulnus medico confiteri, quod

DE CONFESSIONE.

ignorat, medicina non curat.

Cirillus super Leuit. scribēs, septem gradus remissionum, inter reliqua verba sic ait. Est ad huc in septima licet dura & laboriosa per poenitentiam remissio peccatorū, cum lauat peccator lacrymis stratum suum, & fiunt ei lachrymæ suę panes die ac nocte, cum non erubescit sacerdoti domini indicare peccatum & quærere medicinam, secundum eum qui ait, Dixi: pronuntiabo aduersum me iniustitiam meā, & tu remisisti impietatem peccati mei. In quo impletur illud qđ Iacobus Apo. ait: Si quis infirmetur in vobis, vocet presbyteros ecclesię &c.

Mat. 8

Lu. 17

In huius rei figuram Christus leproso mundato dixit. Vade ostende te sacerdoti: & offer munus qđ præcepit Moyses: simile præcepit decem leprosis, Lazaro suscitato dixit. Soluite eum &

DE CONFESSIONE. 65.

finite abire. Vide li. 2. de pœnit.

Obijciunt hæretici.

1. Ioannis. 20. nihil præcipitur de confessione, sed solum sacerdotibus, vt absoluant.
2. Iacobi quinto loquitur de confessione fraterna, nam non dicit confitemini sacerdoti, sed alterutrum.
3. Adulteræ non dixit. Vade & confitere sacerdoti, sed vade noli amplius peccare, ita de Magdalena.
4. Ambrosius inquit. Petri lachrymas lego, confessionem non lego.
5. In tripartita historia traditur abrogatâ confessionem sub Nectario Constâtinopolitano.

Respondent Catholici.

Cum Ioan. 20. maxima illa De priô
potestas noscatur sacerdotibus
tradita, magisterio spiritus sancti

DE CONFESSIONE.

didicit ecclesia vsum illius potestatis ab ipsis apostolis. Et vt Bernar. inquit, sufficebat ostendere infirmo medicū, qui si vult sanus fieri, inquireret eum.

De scdo Verum est sanctum Iacobum non cum præcisione determinasse, cui sit confitendum, quia iam Christus expresserat absoluentes peccatores, ideo sufficebat Iacobo exprimere illud quod erat necessarium ad absolutionē, scilicet confessionem, non specialim indicans iudicem.

De tert. Nondum erat potestas illa absoluedi in ecclesia, ideo cum confessio non esset instituta, adultera & Magdalena, ad confessionem non tenebantur. Porro ea quæ fiebant speciali priuilegio, non sunt trahēda in consequentiam, per cōmunem theoricam.

De quarto. Similiter respondetur, licet argumentum non legitur, etiam à pueris rideatur.

Loqui

DE SATISFACTIONE. 66

Loquitur de confessione pœnitentiæ solennis, non priuata peccatorum confessione. Vide latius de confessione librũ nrm.

DE SATISFACTIONE. IX.

Primum axioma.

DImissa culpa per contritionem & absolutionem, pœnitēs satisfacere debet p pœna. Adā procul dubio pœnituit post culpam, neq̃ tamẽ iſtico à pœna sibi à deo comminata, In quacunque die comederis ex eo, morte morieris, solutus est: Imo post transgressum diuinum præceptum, vltra comminatam mortis pœnam alias superaddidit deus, dicens Adæ. Quia audisti vocẽ vxoris tuæ, & comedisti de ligno, ex quo p̃ceperã tibi, ne comederes: Male dicta terra in opere tuo, In laboꝝ

N

DE SATIS

ribus comedes ex ea cūctis dieb:
vitę tuę. Spinās & tribulos ger
minabit tibi, & comedes herbas
terre. In sudore vultus tui vefce
ris pane tuo, donec reuertaris in
terrā de qua assumptus es, q̃a pul
uis es et i puluerē reuerteris. Mu
lieri quoq; dixit: Multiplicabo
erūnas tuas, & cōceptus tuos. In
dolore paries filios, & sub viri
potestate eris & cætera, Et sicut

Rom. 5. oēs peccauimus in Adā: Ita oēs
morimur in ipso, remissa etiā in
baptismo, originalis pēti culpa,
pro qua mors & aliæ pœnalita
tes sunt inflictæ.

2.Re.12. Dauid post cōmissum adulte
riū & homicidiū pœnitēs dixit
ad Nathan. Peccaui dño, Dixit
q; Nathan ad iliū: Dñs quoq;
transulit pētū tuū. Transfert
aut pētū, nō quo ad culpā, sed
ad pœnā. Qd̃ fusius explicant
Gregorius & Augustinus de pœ
nitentia distinctiōe priua, capi

FACTIONE. 67

te: Si peccatum Dauid, & ca. Si
cut primi parentes.

Sunt & alia multa exempla,
quæ idē indicant & pbant, Ma-
ria soror Moyſi poſt dimiſſam Num. 12
in Moyſen murmuris culpā, læ-
pra percuffa eſt, nec ilico orante
Moyſe dñm pro ea vt ſanaret,
mundata eſt, ſed ſeptē diebus iu-
bente dño in poenā peccati, ex-
tra caſtra ſeparata, læproſa per-
manſit.

Deus prædixit Moyſen & Nu. 20
Aaron non ingreſſuros neque
introducuros populum Iſra-
eliticum in terram promiſſio-
nis, propter peccatum incredu-
litatis apud aquam contradic-
tionis, dimiſſo procul dubio his
ſanctis viris hoc peccato. Fra-
tres Ioseph fatebātur ſe iuſte pa Gen. 42.
ti pro flagitio in germanum per-
petrato dicentes inter ſe. Meri-
to hæc patimur, quia peccaui-
mus in fratrem noſtrum &c.

DE SATIS

1. Re. 2. 4. Heli quia filiorū facinora minus q̄ debuit, corripuit, cadens de sella retrorsum, fractis ceruicibus, mortuus ē. Indultū Dauidi p̄ misericordiā dei (q̄ implorabat) piaculū numerati populi, seuissima pestis comitata est, & eo p̄nitēte, iussu à p̄pheta Gad satisfacere, erexit altare, & obtulit p̄ 50. siclis.
1. Par. 21. Ninuītæ ieiunauerunt, induerunt se sacco, &c.
3. Re. 21. Achab ieiunauit, operuit se cilicio, dormiuit in sacco, ambulauit demisso capite, et placauit dominum.
- Hier. 18. Siegerit gens illa p̄niam à malo suo: & ego agam p̄nitentiam super malo q̄ cogitaui vt facerem ei.
- Deut. 25. Pro mensura peccati erit & plagarum modus.
- Apo. 18. Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantū date illi tormentum & luctum.

FACTIONE. 68

De ppiciato pctō noli esse fis Eccle. 5
 ne metu, & ne dicas: Misericordia
 dñi magna est, multitudinis pec
 catorū meorū miserebit. Chris Ioan. 5
 stus sanato paralytico 38. annos
 in infirmitate habēti dixit: Ecce
 sanus factus es, iā noli peccare,
 ne deterius aliqd cōtingat, mani
 feste inuens hāc in tot annos p
 seuerantē infirmitatē, nō nisi in
 poenam pctī, lōge ante (id quod
 haudquāq; incredibile est) p pas
 tientia infirmi & dei misericordi
 am delicti, inflictā: vide tomo 4.
 Homilia 49. & li. 3. de pñia.

Secundum axioma.

Opera satisfactoria, puta ora
 tio, ieiuniū, elemosyna quæ cō
 fitenti iniunguntur, ad poeniten
 tiæ sacramentum pertinent.

In Leuitico iubet doming of Leuit. 4.
 ferri diuersas hostias pro diuer 5. & 6.
 sis sacerdotis, principis & popu
 li peccatis.

DE SATIS

Iohel. 2 Conuertimini ad me in toto
Dan. 4 corde vestro, in ieiunio & fletu.
Daniel consuluit Nabuchodo-
nosori dicens. Peccata tua elec-
mosynis redime, & iniquitates
tuas misericordijs pauperum.

Ionę. 3 Niniuitę poenitentes ad Ios-
nę prædicationē, induti saccis
ieiunauerunt vna cū iumentis,
orantesq; clamauerūt ad dñm.
Viditq; deus opera corū, & mis-
ertus est eis: Hos collaudans ser-
uator noster Christus, præfert

Luc. 11. Iudejs impoenitentibus, dicens:
Viri Niniuitę surgent in iudis-
cio cum generatione ista, scilicet
obstinatorū non satisfaciētiū
pro delictis suis, & condēnabūt
eam, quia egerunt poenitentiam
ad prædicationem Ionę.

Mat. 3 Ioannes baptista hortabatur
Luc. 3 populum, dicens: Facite fructū
dignos poenitentię.

Mat. 11. Christus exprobatat ciuitati-
bus in quibus factę sunt pluris

FACTIONE. 69

me uirtutes, quia nō egissent poenitentiam. Væ tibi Corozaim. Væ tibi Bethsaida, quia si in Tiro & Sidone factæ essent uirtutes q̄ factæ sunt in uobis, olim i cilicio et cinere pñiam egisset.

Nisi pñiam habueritis oēs similiter peribitis, sicut illi decē & octo supra q̄s cecidit turis in Siloe & occidit eos. In oībus exhibeamus nos sicut dei ministros i ieiunijs multis &c. Itaq; liquet satisfactionem vere poenitentie pernecessariam esse. Luc. 13.
2. Cor. 6

Obijcit Lutherus.

Primo. Ioan. baptista, missus p̄dicare pñiā docuit solū obseruatā p̄ceptorū dei, dicēs: Nihil amplius quam quod constitutū est uobis faciatis, nulla de satisfactione mentione habita. Luc. 3

2. Dñs dicit p̄ Ezech. Si cōuersus fuerit impius ab impietate sua, et fecerit iudiciū & iusticiā, vita ui

DE SATIS

& non morietur. Ecce nihil im-
ponit nisi iudiciū & iustitiā &c.
Mich. 6. 3. Micheas dicit: Indicabo tibi
o homo, quid sit bonum, & qd
dominus requirat à te. Vtiq; fa-
cere iudiciū, & diligere miseri-
cordiam, & ambulare sollicitum
cum deo tuo &c.

Idem.

Et corroborat q̃a Propheta
ibidē irridet eos, inquit, qui per
opera satisfacere volunt, dicēs:
Quid dignum offeram domi-
no, Nunquid ei offeram holos-
caustomata, & vitulos annicu-
los? Nunquid placari potest in
milibus arietum, aut in multis
milibus hircorum &c. quasi dis-
ceret non.

4. Christus per passionem su-
am & mortem satisfecit pro pec-
catis nostris. At passio Christi
sufficiens erat non solum pro
peccatis amouendis, sed etiam
Esa. 53. poenis delendis, Languores em̄
nostros ipse tulit, ait Propheta,

& dolores nostros ipse portas
uit, ergo &c.

Respondent Catholici.

Negamus primo Ioannem De priō
non docuisse satisfactionem, In-
dixit quippe eleemosynam quæ
ad satisfactionē pertinet, dicens.
Qui habet duas tunicas, det nō
habenti, & qui escas habet simili-
ter faciat. Imō baptizati à Ioan-
ne confitebantur peccata sua, vt
secundum qualitatem peccato-
rum, eis pœnitentia determinas-
retur. Vnde docuit dignos face-
re fructus pœnitentiæ, qui frus-
ctus, vtiq; per opera satisfacto-
ria. Mentitur igitur Lutherus Io-
annem non nisi præceptorum
obseruantiam imposuisse.

Ad hæc dicimus q̃ Ioannes
prædicauit non absolute pœni-
tentiam, sed baptismum pœnitē-
tiæ, non suum, sed Christi in re-
missionem peccatorū. Ideo non

DE SATIS

debeat a se baptizatis et postmo
dū Christi baptisate (in quo
simul remittitur & culpa & po
na) baptizandis, expressiorem
de satisfactiōe facere mentionē.

De scd^o In verbis prophete nihil ali^o
dicitur. 3 ud pollicetur q̄ vita gratiæ, ad
quam assequendā & si non præ
exigatur satisfactio in re, præex
igitur tamen in voto & propo
sito, & necessario sequitur ad as
sequutam gratiæ vitam conser
uandam.

Porro si hoc prophete verbo
non exprimeretur satisfactio,
tamen sequitur, ergo satisfactio
nō est, aut propheta scellit nos.
Quandoquidem quod vno lo
co in scripturis nō exprimitur,
alibi abunde depromitur. Sicut
hoc loco solam iustitiam expri
mit, nihil de fortitudine, tempe
rantia aut castimonia loquens,
quæ tamen alijs in locis ponun
tur ac præcipiuntur.

FACTIONE. 71.

Micheas in his verbis non secludit quin potius includit opera satisfactoria. Nempe per iudicium intelligitur seuera sui ipsius condemnatio, per diligere misericordiam eleemosinæ ac pietatis opera ex charitate in pauperes exercenda, & perambulare sollicitum cum deo, præceptorum diuinorum obseruantia, Concordat August. dicens: In hac poenitentia, maiorem in se quisque seueritatem debet exercere, ut à seipso iudicatus, non ius dicetur à dño, ipse Apostol. ait:

Nec Micheas irridet eos qui deo per bona opera satisfacere volunt, sed vult, quod sacrificia & holocaustomata animalium non sufficiebant nec valebant ad deletionem peccatorum. Impossibile enim erat sanguine hircorum & vitulorum auferri peccata. Et in seipsis grata non erant neque accepta deo:

De tert. dicis. 2.

De poenitentia medicina cap. 2.

Heb. 10.

Esa. 1.

DE SATIS

De quar Passio Christi q̄ sufficiens est,
to dis. 3. ad tollendum omnem reatum
p. q. 85. p̄næ, non solum æternę sed eti
ar. 4. 3. am temporalis, & secūdum mo
dum quo homo participat vīr
tutem passionis Christi, perci
pit etiam absolutionem à reatu
p̄næ.

Rom. 6

In p̄nitentia enim homo cō
sequitur virtutē passionis Chri
sti secūdū modum priorū
actuum qui sunt materia p̄ni
tentię. Vnde Apostolus horta
tur p̄nitentes dicens, Sicut ex
hibuistis membra vestra seruire
immundicię & iniquitati ad ini
quitatem, Ita nunc exhibete mē
bra vestra seruire iustitię in san
ctificationem. Vide Tomo 4.
Homilia. 51.

De p̄c.
di. 8. ca.
Sūt plu
res.

Et si obijciatur Aug. dicit li.
de p̄nitentia. Nunq̄ dominus
aliquem sanauit, quem non om
nino liberauit, totum enim ho
minem sanauit in sabbato, quia

FACTIONE. 72.

& corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione, ergo videtur quod remissa culpa simul etiam remittatur omnis pena.

Dicendum, quod deus totum hominem perfecte curat. Sed quandoque subito, sicut socrum petri statim restituit perfecte sanitati. Luc. 4

Quandoque autem successive, sicut cæcus illuminatus à domino. Mar. 8

no, primo restitutus est ad imperfectum visum, unde ait: Vnde deo homines velut arbores ambulantes, deinde restitutus est perfecte, ita ut videret clare omnia. Et ita etiam spiritualiter quandoque tanta commotione conuertit cor hominis, ut subito perfecte consequatur sanitatem spirituale, ut Magdalena. Luc. 7

Quando autem prius remittit culpam per gratiam operantem, & postea per gratiam cooperantem, successive tollit reatum penę & alias peccatorum reliquias. Non

DE EVCHA. SVB

habetur igitur ex facto Christi,
q̄ remissa culpa, simul remittat̄
tur omnis p̄na, sed magis cons̄
trarium, &c.

DE EVCHARISTIA sub utraque specie X.

Sufficere laicis alteram spe
ciem ostenditur.

Ioan. 6

Hic est panis qui de cœlo
descendit, vt si quis man
ducauerit ex eo non mo
riatur. Panis verus est, qui de
cœlo descendit, & dat vitam
mundo. Ego sum panis viuus,
qui de cœlo descendi. Et panis
quem ego dabo, caro mea est,
pro mundi vita. Ecce solius pa
nis meminit.

Luc. 24.

Euntibus discip. duobus in
Emaus, sub sola specie panis de
dit eis Christus sacramentum,

VTRAQUE SPECIE. 79.

secundum Aug. li. 3. de consensu
su euangelistarum, & Chryso-
stomus super Matthæum.

Panem nostrum supersubstā-
tialem da nobis hodie, oramus
quotidie. Matt. 6

Erant perseverantes in doctrina Actu. 2
apostolorum, & communica-
tione fractionis panis, & ora-
tionibus.

Pascha nostrum immolatus
est Christus, itaque epulemur in
azimis synceritatis & veritatis. 1. Cor. 3

Patet quod ubique solum fit me-
tio panis, nulla vini. Amb. Hie.
Euseb. Benedi. morituri com-
municaverunt solum sub specie
panis, & feria sexta sancta, sacer-
dotes communicant solum sub
specie panis, in cuius figurā do-
minus prædixit de posteris He-
ly, ut quicumque venerit ad sacer-
dotem, ei dicat, dimitte me obse-
cro ad unā partē sacerdotalem
ut comedam butcellam panis. 1. Reg. 2

DE EVCHARIST. SVB.

1. cor. 10

Vnus panis, & vnū corpus, multi sumus omnes, qui ex eodem pane participamus. Et ita constituit sacra Constantiensis

Ambr.

synodus Ambrosius loquēs de communicatione laicorum libro de sacramentis, non meminit nisi panis: Ignatius in epistola ad Ephesios inquit. Obedientes episcopo, & presbytero impræuaricabili sensu, frangentes panem, qui est medicamentum immortalitatis, antidotum

Gregor.

non moriendi, sed viuendi. Ecce non meminit vini. Gregorius lib. tertio Dialogo. refert de sancto Agapeto, quomodo mortuum et claudum porrectione dominici corporis sanauit, nulla habita vini mentione.

De. cōf.
d. 2. ca.
per. can.
pres.

Concilium Remense prohibet, ne Laici portent sacramentum corporis ad infirmos: nulla fit mentio specierum vini.

Sic præcipitur de Eucharistia panis

VTRAQVAE SPECIE. 74

panis vt sacerdos semper habeat paratam: de vino nihil præcipitur. Et est concilij Guarmatisensis.

In concilio Sardicensi. Osius Episco.
prohibet quibusdam temerarijs, vt ne laicam cõunionem
percipiant, nisi poeniteant in fine. Cor. ca.
& quæ est laica communio, 2. de elec.
nisi Eucharistiæ sub specie panis dist. 1. si e
sumptio: pisco.

Simile constituitur in concilio Agatensi, de sacerdote criminoso, qui trusus in monasteriũ Laicam tantum sumat communionem: vide tom. 4. Homil. 34.

Obijciunt hæretici primo.

1. Christus instituit sub vtraque specie, & communicauit Apostolos sub vtraque specie, & mandatum dedit omnibus discipulis, bibite ex hoc omnes.

2. In primitiua ecclesia cõmunicebant sub vtraque specie sicut

DE EUCHARISTIA SVB

probatur per Cyprianum tractatu de lapsis, vbi Diaconus sacramentum calicis puellæ insudit.

3. Nisi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis.

4. Sacramentum totum debet dari laicis, alioquin quā ratione priuati sunt iam laici calice, eadem ratione ecclesia posset eos ab Eucharistia coercere.

5. Omnes fateantur sacerdotem sub pœna peccati debere communicare sub vtraque specie, & cur non peccant laici id obmittentes.

Respondent catholici.

De primo.

Concedimus Christum consecrantem instituisse sacramentum sub vtraque specie, & dedisse Apostolis sub vtraque specie, qui iam erāt sacerdotes; ideo

VTRAQUE SPECIE. 75

hodie sacerdos celebrans sumit
sub vtraque specie, sed quid hec
ad laicos. Et bibite omnes, est
dictum Apostolis & sacerdoti-
bus, qui hoc faciunt, id est conse-
crant in Christi commemorati-
onem, nam alij non interfuerāt
nisi Apostoli, vt ex Euangelio
liquet, idem Marcus ait, & bibe Mar. 14.
runt ex eo omnes, quod de laicis
falsum esset.

Fatemur hunc vsum fuisse in
primitiua Ecclesia nec tamen De secūdo.
vniuersalis fuit vsus, vt patet
exactis secundo capite, at ab ec-
clesia mutatum. Primo quia 1.
pensata multitudine populi, vbi
sunt senes, iuuenes, debiles,
si non adhiberent debitam cau-
tionem, fieret iniuria sacra-
mento, per effusionem liqui-
di. Secundo in tanta multitudine 2.
ne, quo vase commodè contine-
retur sacramentum vini, & sine
effusione promeretur. Tertio nō 3.

DE EVCHARISTIA SVB

facile sacramentum vini conferuari posset pro infirmis, quia accessit, putrescit, mouens nauseam vel vomitum sumentibus.

4. Quarto sine periculo effusionis non facile posset deferri de loco in locum pro infirmis. Quinto
5. contingeret alioquin, sacramento dignissimo, summam fieri irreuerentiam. Sexto. Rem miraculis testatam refert Alexander de Ales, quod cum religiosi instarent pro sumptione sub vtraque specie, dum sacerdos esset in actione sacramenti, apparuit patina plena sanguine, quod videntes religiosi obstupuerunt, quo signo petitio eorum cessauit. Porro credendum est à primitiua Ecclesia incepisse Laicos communicare sub altera specie, & quod sit vnum, quod veniat ex traditione Apostolorum, quia initium huius mōstrare nemo potest.

VTRAQVE SPECIE. 76.

Quia manducatio sacramen De tert.
talis exigit spiritalem, verba q̄ Ioan. 6
ego locutus sum spiritus & vi-
ta sunt, vnde sub qualibet spe-
cie est totus Christus, corpore
& sanguine: Ideo laicus sub spe-
cie panis, bibit sanguinem, sed
non sub specie propria, sed sub
specie panis. Porro Christus so-
lum agit de incorporatione no-
stra in ipsum, quod communio
corporis satis indicat, ideo ad
hoc sacramentū hic oculus non
est habendus.

Quod ex causa ecclesia non De quar
dat alteram speciem, potuit ec- to:
clesia, quia nō minus est sub v-
traq̄ specie, quam duabus, & tā-
tum fructum percipit de vna
specie sicut de alia, at ecclesia fi-
deles non debet spoliare fructu
sacramenti ex integro.

Consecrās vtrāq̄ speciē con De quit
secrat, quia agitur repræsenta-
tio dominicæ passionis, ideo

DE MATRI

corp9 et sanguis simul sub vtraque specie consecrantur, & sacerdos in persona totius populi offert & sumit sub vtracq; specie, in cuius persona totus populus quadam spiritali sumptione sanguinem Christi bibere gaudenter debet credere.

DE MATRIMONIO, XI.

Matrimonium esse sacramentum ostenditur.

Ephc. 5

Mulieres viris suis subditæ sint, sicut domino, quoniam vir est caput mulieris, sicut Christus est caput ecclesiæ, ipse saluator corporis sui, infra, propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna, sacramentum hoc magnū est, ego autem dico in Christo & ecclesia. Hic aperte pronunciat sacra

mentum, quia coniunctionem
viri & vxoris, & ostendit, cu-
ius rei sacræ sit signum, quia
Christi & ecclesiæ. Et ne credas
solum per similitudinem addu-
ctum, ostendit verum esse sacra-
mentum à primo propheta pro-
nunciatum: sic intelligit Hiero.

Honorabile connubium in Hebr. 13
omnibus, thorus immaculatus.
Macula non careret thorus, si
non esset gratia sacramenti.

Quos deus coniunxit homo
non separet, coniunctio diuina Mat. 19.
non est sine gratia.

Propter fornicationem (vi-
tandam) vnusquisque habeat 1. Cor. 7
vxorem suam.

Domus & diuitiæ dantur à Prou. 19
parentibus: à domino autē pro-
prie vxor prudens.

Vnusquisque vestrum sciat pos-
sidere vas suum in sanctificatione L. Tess. 4
& honore, sanctificatio non est
sine gratia.

DE MATRIS

1. Tim. 3 Saluabitur autem per filiorū generationem, si manserit in fide & dilectione. Sine gratia generare filios esset plus damnatio, quam saluatio.

1. Cor. 7 Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam, & si qua mulier fidelis virum habet infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat illum, sanctificatus est enim vir infidelis, per mulierem fidelem, alioquin filij vestri immundi essent, nunc autem sancti s. per sacramentum.

Gene. 2 Probabile est benedictionem quam dedit deus Adæ & Eux non fuisse sine gratia.

Augus. August. Non tantum foecunditas, cuius fructus in prole est, nec tantum pudicitia, cuius vinculum est fides, verumetiam sacramentum nuptiarum, cōmendatur fidelibus.

Obijci

Obijciunt hæretici.

1. Ad Ephe. 5. ubi Apostolus dicit matrimonium sacramentū, in Græco legitur mysteriū.
2. Nec dicit absolute matrimonium esse sacramentum magnū, sed in Christo & ecclesia.

Respondet Christianus

Fatemur matrimonium esse De priō
mysterium, sed qua temeritate
infert, Itaq; non est sacramen-
tum, cum omnia sacramenta
sint mysteria, & Græci appel-
lant sacramenta in communi,
mysteria.

Matrimonium est magnum De secū-
sacramentum in Christo & ec- do.
clesia, at per hoc non pote-
rit probare hæreticus, vt sic mi-
nus sit sacramentū, nam hic ex-
plicat Apostolus, quomō sit rei
sacræ signū, nō solū gratiæ, sed
etiā vnionis Christi & ecclesiæ.

P

Obijci

DE EXTREMA
unctione,
XII.

Vnctio extrema sacramen-
tum est in ecclesia dei, a
s. Iacobo promul-
gatum.

Iacobi. 5. **I**nfirmitur quis in vobis in-
ducatur presbyteros ecclesie,
& orent super eum, vngen-
tes eum oleo in nomine do-
mini, & oratio fidei saluabit in-
firmum, & alleuiabit eum domi-
nus, & si in peccatis sit remittetur
ei.

Mat. 5. 6. Apostoli vngebant oleo mul-
tos ægros, & sanabantur.

Hic est materia scilicet vn-
ctio olei. s. oliue, quod proprie
oleum dicitur. Alij enim liquo-
res ex similitudine ad ipsum, o-
lei nomen accipiunt forma, quia
cum oratione, & effectus scilicet

VNCTIONE 79.

remissio peccatorum. Est ergo sacramentum, quia signum sensibile, sacræ rei signum. Nam ad quid aliud fieret vnctio? Dionysius Dionysius determinat eam capite. 7. de Ecclesiastica Hierarchia, & Hugo de sancto victore.

August. lib. 2. de visitatione August. infirmorum, docet infirmum debere confiteri, communicare & vnctionem sumere, ait enim Nec prætermittendum est illud Apostoli Iac. præceptum. Infirmatur quis in vobis &c. Ergo roges de te & pro te fieri sicut dixit Apostolus Iacobus, imo per Apostolum suum dominus. Ipsa videlicet olei sacrati delibutio, intelligitur spiritus sancti typica vnctio.

August. de rectitudine catho August. licæ conuersationis dicit. Qui ægrotat in sola dei misericordia cõfidat, & Eucharistiã cū fide & deuotione accipiat, oleūq; bene

DE EXTREMA

dictum fideliter ab ecclesia petat
vnde corpus suum vngatur.

Obijcit hæreticus.

1. Apostolus non potest sacramentum instituere.
2. Porro dubitatur de auctoritate illius Epistolæ.

Respondet Catholicus.

De priō Non videtur absolum Apostolum auctoritate Christi, & iussu spiritus sancti instituere sacramentum. At si etiam Christus illud instituit, tamen Iacobus promulgauit.

De secūdo. Et si aliquando dubitatum fuerit de illa epistola, an ab alio fuerit perscripta quam Iacobo: tamen canonicam obtinuit auctoritatem Hieronymo teste, & prima ponitur in canonicis antequam Petri, Ioannis & Iudæ epistolæ. Quod si ecclesiam non audis hanc Epistolam approban-

VNCTIONE. 80

tem, iam omnia erunt incerta,
quia huiusmodi temerarius, etiā
negaret Epistolas Pauli. Vide
Tomo 4. Homilia 52.

DE HUMANIS constitutionibus. XIII.

Humana constitutio Cons
ciliorum & pontificum
seruanda.

Qui vos audit, me audit, Luc. 10.
& qui vos spernit, me
spernit, qui autem me sper
nit, spernit eū qui me misit. Ecce
quod Chrm & Euangelium spernit,
quod ecclesie platos & ecclesiasticas
constitutiones contemnit. Scis
tis quæ præcepta dederim vos 1. Thes. 4
vobis per dominum Iesum Chri
stum: & post. Itaque qui hæc sper
nit non hominem spernit, sed deum,
qui etiam dedit spiritum san-

DE HVMANIS CON

ctum in nobis. Moses contra se
& Aaraon murmuranti populo
Exo. 16. lo dixit. Audiui murmur vestrum
contra dominum. Et infra. Nos. n
quid sumus? nec contra nos est
murmur vestrum, sed contra do
minum. Qui nouit deum audit
1. Ioan. 4 nos, qui non est ex deo, non au
dit nos. Per hoc cognoscimus
spiritum veritatis & erroris.

Omnis anima potestatibus
Rom. 13 sublimioribus subdita sit. Non
enim est potestas nisi à deo, quæ
autem sunt à deo ordinata sunt:
Itaque qui resistit potestati, dei or
dinationi resistit. Qui autem re
sistunt, ipsi sibi damnationem
acquirunt.

Admone illos principibus et
Titum. 3 potestatibus subditos esse, dicto
obedire, ad omne opus bonum
paratos esse.

Subditi estote omni creature
1. petri. 2 siue regi quasi præcellenti, siue
ducibus tanquam ab eo missis,

STITVTIONIBVS. §1.

& post, serui subditi estote in omni timore dominis non tantum bonis & modestis, sed etiam discipulis quoniam sic est voluntas dei.

Posse homines statuere, indicant apostoli prohibentes ab immolatis idolorum, sanguine, & suffocato, indicat Paulus, qui tot leges dedit de constituendis episcopis, de viduis, de mulieribus velandis, vt non prædicent mulieres, de non deserendo coniuge infideli, de rebus prophanis & sæcularibus iudicijs. Et Paulus homo fuit. Actu. 14.

Ad Tit.

Ad Tim

Ad cor.

Itaque fratres state & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem siue epistolam nostram. 2. thess. 2.

Imo semper licuit sacerdotibus & presbyteris statuere.

Deuterono. duodecimo: prohibet dominus ne erigatur altare,

Deu. 12.

DE HVMANIS

nisi vbi sit archa fœderis, tamē
Samuel existente templo in Sy

1. Reg. 7 lo, erexit lapidem in Masphat,

3. Re. 18. Et Helias erexit in monte Carmelo. Deutero. 17. Si iudicium ambiguum fuerit, supra loco 1.

Supra cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſæi, quæ
Mat. 23 dicunt facite. Si eccleſiam non
Mat. 18. audierit, ſit tibi ſicut ethnicus &
publicanus.

Phil. 3 Quicumque perfecti ſumus
hoc ſentiamus, & ſi quid aliter
ſapitis, & hoc vobis reuelabit
deus. Ecce quod eccleſia ſtatuit
in honorem dei, hoc deo reuelante facit.

1. cor. 11. Laudo vos fratres quod per
omnia mei memores eſtis, & ſicut
tradidi vobis præcepta mea
tenetis, non autem tradidit eis
omnia in ſcriptis, vt ſupra,
& huiusmodi præcepta tradita
in primitiua Eccleſia, ſcripta
& non ſcripta, teſtatur

CONSTITVTIONIB. 82.

Dionysius. 1. de ecclesiasti. hic
archia.

Non facietis ibi, quæ nos hic Deut. 12
facimus hodie, singuli q̃ sibi res
etum videtur.

Secundum axioma.

Ecclesiasticæ consuetudines
ritus & ceremoniæ, æquæ sunt
obseruandæ, atq; leges diuinæ. ff. de les

Manifestatur primo à simili. g. l. diur
Consuetudo in ciuilibus habet na. & l.
vim legis, cur non in vsibus ec
clesiæ? quia consuetudo eccles
siæ valet contra contentiosos. imo.

Si quis videtur contentiosus 1. cor. 11
esse, nos talem consuetudinem
non habemus, neq; ecclesia dei.

Super quo ait Hieronymus.

Apostolus cū præcipisset mus
lierem orare velato capite, præ
uenit obiectionem, qua quispi
am ei dixisset vbi scriptum est:
per hoc qd̃ allegat cōsuetudinē.

Venient in nouissimis tem^{2. Pet. 3.}

DE HVMANIS

poribus in deceptione illusores,
iuxta proprias concupiscentias
ambulantes: hoc faciunt hæreti
ci, qui non secundum statuta pa
trum viuunt, sed secūdum pro
pria desideria.

Hæretici sunt Chamitę deri
dentes nuditatem matris eccles
iæ, quia sine expresso textu scri
pturæ præcipiat.

Philip. 4

Fratres quæcunq; sunt vera,
quæcunq; pudica, quæcunque
amabilia, quæcunq; bonę famę,
si qua virtus, si qua laus disci
plinæ, hæc cogitate, quæ & didi
cistis, & accepistis & audistis &
vidistis in me, huiusmodi autē
sunt cōstitutiones ecclesiæ, qua
re sunt seruandæ.

Act. 15

Perambulabat (sanctus Paulus
cum Sila) Siriam & ciliciam
confirmans ecclesias, præcipiēs
custodire præcepta apostolorū
& seniorum.

Act. 16.

Cū pertrāsirēt Paulus Silas,

CONSTITVTIONIB. 83.

& Thimothæus ciuitates, trade
bāt eis custodire dogmata, quæ
erant decreta ab apostolis & ses
nioribus, qui erant Hierosoly
mis. Pondera decreta, quod nō
erat solum decretum de cessatio
ne legalium.

Christus non solum dedit po
testatem plantādi ecclesiam per
prædicationem, sed etiam regēs
di, modo illa includit potestātē
faciendī statuta pro salutarī res
gimine, sine quibus hic non vi
uitur. &c. Attendite igitur vos **Actu, 20**
bis & vniuerso gregi, in quo
vos spiritus sanctus posuit epis
scopos, regere ecclesiam dei.

Denunciamus vobis fra
tres in nomine domini nostri **2. Theſ. 3**
Iesu Christi: vt subtrahatis vos
ab omni fratre ambulante in
ordinate: & non secundum
traditionem quam acceperunt
à nobis.

Policar. ad Philippē. Subiecti

DE HUMANIS CON

estote presbyteris & diaconis, si
cut deo & Christo. Hierony. ad
Lucinium. Traditiones ecclesia
sticæ obseruandæ sunt, vt à ma
ioribus tradite sunt, vnaquæq;
prouincia sensu suo abundet, &
præcepta maiorum, leges apo
stolicas arbitretur.

Auguf. Extant multi canones in des
cretis super illa re ex verbis Au.
c. ecclesiasticarum c. in his c. ca
tholica. cum similibus dist. xi.

Hebr. 13 Obedite præpositis vestris
& subiaceite eis, ipsi enim reddi
turi sunt rationem pro anima
bus vestris.

1. cor. 14 Omnia secundum ordinem
sint in vobis, ordo autem re
quirit legem.

Obijciunt hæretici.

Marci. 7 1. Frustra me colunt docen
tes doctrinas & præcepta homi
num.

De. 4. 12 2. Non addetis ad verbum

STITVTIONIBVS. 84.

quod loquor vobis, nec aufere Apo. vi
tis ex eo.

3. Empti estis precio, nolite fieri serui hominum. 1. cor. 7

4. Si spiritu ducimini, non estis sub lege. Gala. 5

5. Iusto non est lex posita. 1. tim. 1.

6. Lex iram operatur. Rom. 4.

7. Vbi spiritus domini ibi libertas. 2. Cor. 3

8. Qua libertate Christus nos liberauit. Galat. 4

Respondent Catholici.

Christum non improbasse De priore
traditiones hominum simpliciter,
sed quas faciebant contrarias le-
gi diuinæ, aut relinquebant legem
diuinam, quia vbi supra se-
quitur. Relinquentes enim man-
data dei, tenetis traditiones ho-
minum, & dicebat illis. Bene ir-
ritum fecistis preceptum dei, vt
traditionem vestram seruetis. Si-
cut ibi declarat, & apud Matth.,

Marc. 7.

Matt. 15

DE HVMANIS CON

Ad Tit.¹ Explicat Paulus, Non intendētes mandatis hominum auersantium veritatem.

Hinc, vae æternæ damnationis comminatur dominus consentibus huiusmodi traditionibus impiis. Vae inquit, per prophetam, qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitias scripserunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei, vt essent viduæ præda eorum & pupillos deciperent &c. Constitutiones vero ecclesiasticæ, augent cultum diuinum, cōcupiscentiam carnis coercēt, & ad seruanda diuina præcepta expeditiorem faciunt, ac fraternā charitatem augent.

De secū. Nihil addendum est scripturæ quod corrumpat aut deprauet ipsam, aut quod dicatur esse de integritate sacre scripturæ, ses

STITVTIONIBVS. 85.

cus quando promouet ea quæ
in sacris literis sunt mandata
vel consulta, nam constitutio-
nes ecclesiæ, & si non sunt in
scriptura in propria forma, ta-
men emanant ex ea: vt testatur
sapiens.

Omnis sermo dei ignitus cli-
peus est sperantibus in se. Ne
addas quicquam verbis illius,
& arguaris, inueniarisque men-
dax: non prohibetur ergo sim-
pliciter omnis additio, sed solū
additio falsa & mendax. Prou. 30

Si quis (inquit) apposuerit ad Apovl.
hæc, apponet deus super illum
plagas scriptas in libro isto. His
vero qui addunt vel apponunt
exponendo, declarando aut in-
terpretando scripturas, leges aut
constitutiones ad diuinum ho-
norem, ecclesiæ decorem, &
animarum salutem condendo
(propter quod etiam Chris-
tus alios voluit esse doctores

DE HVMANIS CON

in ecclesia, alios apostolos, alios
Ephe. 4. euangelistas alios pastores. Et
1. cor. 12. alij dantur genera linguarum,
alij [interpretatio sermonum]

promittitur æternæ vitæ præ-
mium, qui operantur (ait ipsa
æterna sapientia) in me, nō pec-
Eccle. 24. cabunt, & qui elucidant me vi-
tam æternam habebunt. Et alijs

Dani. 12. bi. Qui docti fuerint fulgebunt
quasi splendor firmamenti, &
qui ad iusticiam erudiunt mul-
tos, quasi stellæ in perpetuas
æternitates.

Acutius soluitur qd̄ ibi pro-
hibentur Tikun Zofrim, & illā
solutionem credo veram, vide
in Porchetto & Galatino.

De terti. Non debent fieri serui hoīm,
faciendo schismata, vt vnus sit
Cephæ, alter Apollo,

De quar- Qui agūtur perfecte spiritu,
to. non sunt sub lege Moyfaica, aut
coerciuā, egēt tñ lege directiuā:
sicut Adā habuit legē i paradso.

Iusto

STITVTIONIB. 86

Iusto perfecta charitate, qui De quin
totus regitur spiritu diuino, nō to.
est lex posita, pro ea parte Galat. 5.
qua est iustus, sed quia caro con
cupiscit aduersus spiritum, pro
ea parte habet legem reforman
tem. Vel dic vt de quarto.

Lex Mosaica iram operatur, De sex
si non adiuuamur à gratia, gra to.
tia autem & veritas per Iesum
Christum.

Libertas Euangelica sicut De septi
non excludit potestatem & o mo.
bedientiam superioris, ita nec e Rom. 13
ius statuta, sed libertas illa oppo
nitur seruituti legis Moysaicæ,
& seruituti peccati: Ideo est so
lum libertas in spiritu, quia non
seruit peccatis, & quia ipsa liber
tas promouet bonum, non ex
cludit constitutiones & ecclesię
præcepta, quæ similiter pro
mouēt bonum, vt testatur Pau
lus. Vos in libertatem vocati Galat. 5.

DE HUMANIS CON

estis fratres, tantum nelibertas
tem occasionem detis carnis,
sed per charitatem spiritus serui
te inuicem. Et Petrus, Quasi
liberi, & non quasi velamen ha
bentes maliciæ libertatem, sed
sicut serui dei. Item. Qui, scilicet
hæretici, in errore conuersantur
libertatem illis promittentes, cū
ipsi serui sint corruptionis. Hoc
beati Petri verbum impletum
videmus in priapistis Luthera
nis, omnis spurcitæ & immun
ditiæ seruis, hanc impiam & dia
bolicam seruitutem, libertatem
euangelicam mentientes.

Porro in sacris lris sæpe cō
mendatur libertas ab onerosa
illa lege Moysaica. Paulus.
Ro. 6.7 Non estis sub lege, sed sub gra
tia, infra. Lex in homine do
minatur quanto tempore vi
uit, itaque fratres mortificati es
stis legi per corpus Christi.
Non iustificatur homo ex opē

rib
ster
cu
sub
lite
tin
nih
fab
mo
infi
bu
obl
ra &
nos
& r
folu
leg
cua
cet
par
aut
bra
ad h

STITUTIONIB. 87.

ribus legis, lex pædagogus noster fuit in Christo Iesu. Et quicunque ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. State & nolite iterum iugo seruitutis contineri. Si circumdimini, Christus nihil vobis proderit.

Ideo ablatae sunt neomeniae, sabbata baptismata. &c. Quo modo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa? quibus denuo seruire vultis, dies obseruatis & menses & tempora & annos. Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum & medium parietem maceriae, soluens inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis euacuans. Nemo vos iudicet in villo cibo aut potu, aut in parte diei festi aut neomeniae, aut sabbatorum, quae sunt vmbra futurorum, idem in Episto. ad Heb. & Actu. 15.

Gala. 4

Ephc. 2

Collos. 2

DE FESTIS

Est igitur Christiana seu Evangelica libertas non aliud quàm
(ut Paulo Placet) redemptio
Rom. 6. seu absolutio à seruitute legis
7. & 8 & peccati per Iesum Christum
Galat. 5. facta, qua addicti deo & iustitiæ,
filiorum adoptionem recipimus.
Ioan. 8. De hac libertate saluator
dixit Iudæis. Si filius vos liber
rauerit, vere liberi eritis. Vide
ibidem Augustinum.

DE FESTIS ET IE
iunijis. Non esu carnis
um & gradib. cō.
sanguinitatis.

XIII.

Vnum diem in septimana
deo consecratum, est
omnibus obui
um.

ET IEIVNIIS. 88.

IN lege Moyſi adhuc inſtitu-
it deus alia feſta. Tribus vici Exo. 23.
bus per ſingulos annos mihi
feſta celebrabitis, Azymorū Pri-
mitiuorum & frugum. Et infra. Ibidem.
Ter in anno apparebit omne
maſculinum tuum coram do-
mino deo tuo, ſcilicet Paſche,
Pentecoſte, & Scēnapegiolorum.

Habes hoc loco ludæorum
pēgrinationem & ex ea & in ea
fundatā pēgrinationē Chriſtia.

Menſe ſeptimo prima dies Leui. 23.
menſis erit vobis ſabbatum me-
moriale clangentibus tubis, &
vocabitur ſanctum, infra. Deci-
mo die menſis huius ſeptimi die
es expiationum erit celeberris-
mus, & vocabitur ſanctus, in-
fra. A quinto decimo die men-
ſis huius ſeptimi, erunt feriæ ta-
bernaculorū ſeptē diebus: & qd
in vnoquoq; die offerendum.

In Cale. aut. i. mēſiū exordijs, Nu. 28
offeretis holocauſtū domino.

DE FESTIS.

Exo. 40 Dedicauit Moyſes tabernaculum domini

Num. 7 Dedicatio templi primi ſub Salomone.

3. Reg. 8. Dedicatio templi ſecundi ſub Eſdre.

1. Eſd. 6. Dedicatio templi reſtituti & altaris, ſicut legitur.

1. Mac. 4 Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo.

Expende Encenia à Machabeo inſtituta, tamen à Chriſto obſeruata. Colligamus feſtos dies Iudæorum præter ſabbata, ſeptem dies azymorum Paſche, vnum Pentecoſtes, vnum tabarum, vnum expiationis (qui erat in capite anni) ſeptem tabernaculorum ſeu Scenopegia, ſeptem Enceniorum ſeu luminū aut dedicationis, Neomenias ſeu lunationes habebāt dies. 12. in Emboliſmali. 13. collecti dies faciunt triginta quinque, vbi tantum tria ſabbata intercurrent.

ET IEIVNIIS 89.

Cum autem maiora receperimus beneficia à deo per Euangelium, quam Iudæi sub lege, cur non plures etiam dies agendi gratias haberemus: vel hos maxime qui fuerunt in veteri lege?

Vnde festo paschæ legalis, succedit in noua lege festum passionis & resurrectionis Christi. *1. cor. 5.*
 Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Festo Pentecostes in quo data fuit lex vetus, succedit festum pentecostes in quo data fuit lex spiritus vitæ. *Actu, 2*
 Festo neomeniæ festum gloriæ virginis Mariæ, in qua primo apparuit illuminatio solis, id est Christi per copiam gratiæ. Festo tubarum succedunt festa apostolorum, quorum prædicationis sonus exiit in omnem orbem terrarum. Festo expiationis succedunt festa martyrum & confessorum.

DE FESTIS

Festo tabernaculorum succedit
festum consecrationis ecclesiæ,
Festo cetus atq; collecte succedit
festum angelorum, vel etiam fe-
stum omnium sanctorum:

Gene. 2

Exo. 20

Num. 15

Apoc. 1

Ignatius

Hiero.

Sabbatum est multipliciter
à deo præceptum, nec in Euan-
gelio, nec in paulo definitum est
cessasse sabbatum, attamen eccle-
sia instituit diem dominicum,
per traditiones apostolorum si-
ne scriptura. Dominicę diei me-
minit Ioanes dicens. Fui in spiri-
tu in dominica die. Meminit &
eiusdem diei suus discipulus Ig-
natus ac Philippus in fine. Hie-
rony. de dominica paschæ, vni-
uersa sabbati gratia, & antiqua
illa festiuitas Iudæorum diei isti-
us, solennitate mutata est.

Mutatum est autem sabbatū
quod significat primam creatio-
nem in diem dominicū, in quo
commemoratur noua creatura
inchoata resurrectione Christi,
vnde

ET IEIUNIIS. 90.

vnde Augustinus ad inquisitiones Ianuarij. Dies dominicus non Iudæis sed Christianis, resurrectione domini declaratus est, & ex illa cœpit habere festiuitatem suam.

Augustinus contra Faustum libro. 19. Cum quæris sabbaticium cur non obseruat Christianus? Respondeo, Imo id propterea non obseruat Christianus, quia quod figura profitebatur, iam Christus impleuit, plura de his Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius, Gregorius ad Romanos.

Festum san. Laurentij celebrabant Hippone Aug. tract. 27. super Ioannem: & Romæ sub Leo. papa vt in hom. illius diei.

De ciborum delectu, secunda propositio.

Ecclesia licite prohibet cerz Propō. 2
tos cibos, certo tempore.

Abstineatis vos ab immolaz Act. 15.

R

DE FESTIS

tis simulachrorum & sanguine
& suffocato.

Rom. 14

Quæ pacis sunt sectemur, &
quæ ædificationis sunt inuicem
custodiamus, noli propter escā
destruere opus dei, omnia quæ
demunda sunt, sed malum est
homini, qui per offendiculum
manducat. Bonum est non mā-
ducare carnem, & non bibere
vinum, neq; in quo frater tuus
offenditur, aut infirmatur, aut
scandalizatur.

1. Cor. 5

Si esca scandalizat fratrem
meum, non manducabo carnē
in æternum, ne fratrem meum
scandalizem.

Dan. 10

Caro & vinum non introie-
runt in os meum.

De cōse.

di. 3. ca.

de esu

carnium

Philipp.

Leo papa quartus dicit. Ve-
tustissimam esse consuetudi-
nem abstinendi à carnibus
quarta & sexta ferijs. Et ex
Hieronymo colligitur super
epistolam, ad Gala. & Ignatius

ET IEIUNIIS. 91.

testatur sancti Ioannis euangel
listæ discipulus.

De ieiuniorum ratione, tertia
propositio.

De ieiunio idem liquet rem
esse sanctam propter corporis
macerationem, spiritus pertina
cis expulsionem, diuinæ gratiæ
implorationem, & Christi ieiun
nantis imitationem.

Psal. 108

Genua mea infirmata sunt à
ieiunio, & caro mea immutata
est propter oleum.

Nunquid possunt filij sponsi Mat. 9
lugere quamdiu cum illis est Luca. 5
sponsus? Venient autem die
es, cum auferetur ab eis spons
sus, & tunc ieiunabunt. Illud o
pere impleuerunt apostoli. Mini Act. 13
strantibus illis domino & ieiun
nantibus, dixit illis spiritus sanz
ctus. Segregate mihi &c.

Actu. 14

Cum constituissent illi super
singulas ecclesias presbyteros,
et orassent cum ieiunationibus,

DE FESTIS

1. Cor. 6 commendaauerunt eos domino.
In omnibus exhibeamus nos
sicut dei ministros, in multa pa-
tientia, in laboribus, in vigilijs,
in ieiunijs.

Ionæ 3.

Matt. 6

Niniuite indixerunt ieiunium.
Tu cum ieiunas unge caput
tuum, & faciem tuam laua, ne
videaris hominibus ieiunans,
sed patri tuo qui est in abscondito,
& pater tuus qui est in abscondi-
to, reddet tibi. Ecce ieiunium
meritorium.

Idem de quadragesima.

Mat. 4. Cum ieiunasset Iesus qua-
draginta diebus & quadraginta
noctibus, postea esuriit.

Deut. 9. Moyses ieiunauit. 40. diebus
& 40. noctibus.

3. Re. 16. Similiter Helias totidem die-
bus ieiunauit.

Iohel. 2. Sanctificate ieiunium. Hu-
miliabam in ieiunio animam
meam.

Psal. 34.

Si vouerit mulier vt per ieiū Nu. 30
nium affligat animam suam, in
arbitrio viri erit si faciat siue nō
faciat. Si audiens vir tacuerit, &
in alterum diem distulerit senten
tiam, quicquid vouerat atque
promiserat reddat.

Sacra scriptura vbique testa 3. Reg. 21
tur ieiunium deo fore acceptū, Tob. 12.
in Achab, Tobia, Iudith, Hez Luc. 2
ster, Daniele, Niniuitis Anna
vidua.

Ignatius ad Philipp. Quadra
gesimam vero nolite pro nihilo
habere, imitationem enim con
tinet conuersationis dei.

Confirmavit Thelesphorus
papa vicinus temporibus apo
stolorum. Item Ambrosius, in
multis sermonibus. Concilia
item Agathense & Aurelia
nen. Origenes homilia decima,
super Leui. Habemus dies qua
dragesimę ieiunijs consecratos.
Hierony. aduersus Montanum.

DE FESTIS

Nos quadagesimam secundū
traditionem apostolorum, ieiunamus.

Hieron. Iovinianus, qui ieiuniorū afflictionē & oēm corporis cruciatū
in luxuriā & epulas conuertit.

Hirene. Valentiniani hæretici omni
tempore carnes libere comedendas dixerūt, Hirene. li. 1. ca. 1

hom. 56 Chrysostō. meminit de ieiunij
super nīs monachorum, & quo modo
Math. dicant gratias.

hom. 10 Origenes, Habemus quadra
sup leui. gesimæ dies ieiunij consecratos,
habemus quartum & sextū septimanæ dies,
quibus solenniter celebramus. Est certe libertas
Christiana per omne tempus
ieiunandi, non obseruatione
superstitiosa, sed virtute.

Nam quomodo apud eos castitas
incorrupta seruatur, nisi arctioribus
continentiæ fulta subsidijs? Quomodo
sapientiæ & scientiæ student? Nonne per
continē

ET IEIUNIIS. 93.

tiam ventris & gutturis? Quomodo quis seipsum castrat propter regnum cœlorum, nisi cibum affluentiam resecet? nisi abstinentia utaris ministra? Hæc ergo christianis ieiunandi ratio est. Hæc ille.

Mat. 19

Maximus episcopus. Sacrarum literarum exempla protulimus, quibus approbamus hunc quadragenarium numerum, non esse ab hominibus constitutum sed diuinitus consecratum, nec terrena cogitatione initiatum, sed cœlesti maiestate præceptum. Et paulo post. Hæc autem non tam sacerdotum præcepta quam dei sunt. Atque ideo, qui ea spernit, non sacerdotem spernit, sed Christum qui in suo loquitur sacerdote.

1. thess. 4

Ambrosius serm. de ieiunio. Ut sciamus inquit non esse nouellum ieiunium, primam illic (scilicet in paradiso) legem cons

DE FESTIS

dis. 35. cāstituit (s. primis parentibus) de
Sext. die ieiunio, &c. Greg. Augustinus,
& omnes quotquot fuerunt
ctores catholici ita senserunt &
docuerūt de ieiunijs obseruādis

Quarta propositio de gradib
bus consanguinitatis.

Gradus consanguinitatis im
pediunt matrimonium. Ioan
Marc. 6 nes baptista increpauit Herodē
dicens, Non licet tibi habere vx
1. cor. 5 xorem fratris tui.

Paulus tradidit satanę Corin
thium fornicantem cum sua no
uerca.

In veteri lege gradus consan
guinitatis & affinitatis sunt a
Leuit. 18 deo prohibiti. Omnis homo ad
proximam sanguinis non acces
det, vt reuelet turpitudinem suā
am. Grego. episcopus Gallie, p
geniē suā vnūquēq; vsq; ad se
ptimam obseruare decernimus
generationem, & quamdiu se
agnoscūt affinitate ppinquos,

ad conjugalem accedere copu-
lam negamus, quod si fecerint De cōfā.
separentur. Concilium tamen & affi. c.
generale reduxit ad quartum Non de
gradum. bet.

Ambrosius lib. 8. epistolarū Epist. 66
docet, non omnes gradus illicitos
à lege fuisse expressos. Ante 35. q. 3. c.
tempora beati Gregorij dispen- quēdam
sabant etiam in secundo gradu, lex.
scribit enim Augustino Anglo
rum episcopo. Quædā lex Ro-
mana permittit, ut siue fratris
vel sororis, seu duorum fratrum
germanorum, filius & filia mi-
ſceantur, sed experimento didi-
cimus ex tali coniugio sobolem
non succrescere.

Obijciunt hæretici contra se-
cundam propositionem.

1. Non quod intrat in os, cor Mat. 15
inquinat hominem.

R 5

DE FESTIS

2. Tim. 4 2. Omnis creatura dei bona est, & nihil reſciendum, quod cum gratiarum actione percipitur. Et ibi vocat doctrinam dæmoniorum & mendacem, abſtinere à cibis, quos deus creauit, ad percipiendum cum gratiarū actione, fidelibus.

ad Tit. 1 5. Omnia munda mundis, co inquinatis autem & infidelibus nihil est mundum.

Colof. 2 4. Nemo ergo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei feſti, aut Neomeniæ aut ſabbatorum, quæ ſunt vmbra ſuſtinenturorum.

Rom. 9 5. Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis, non dixit ieiunjs.

6. Chriſtus in euangelio non præcepit diſcretionem ciborum, quid ergo imponitis hoc onus fidelibus.

Actu. 15 7. Libertas Chriſtiana non patitur hæc onera ſeruitutis,

ET IE IVNIIS. 95.

Respondent catholici.

Nihil hic dicere Christum de De priō
ieiunio, sed tollere errorem Iu-
dæorum, qui credebant cibos
non lotis manibus tactos fieri
immundos, & comedentem
hunc cibum fieri immundum,
vt liquet ex Mathæo, & Mar-
co, hanc stultitiam rejcit Chris- Marc. 7.
tus, cibos illotis manibus ta-
ctos non inquinare comedens
tes. Alioquin comedens suffo-
catus tēpore apostolorum, aut
venenum scienter, non fuisset
coinquinatus. Hunc locum tor-
quebant & Manichæi contra
delectum ciborum, Augustin.
libro. 16. contra Faustum.

Aduerte igitur, q̄ cibis in-
trans in os, quia in ventrem va-
dit, & in secessum emittitur nō
coinquinat hominē. Sed homo
ipse cōtra dei & ecclesiæ prohibi-
tionē, aut etiā ecclesię cōsuetu

*¶ sē intrantes nō coinquinant
sed quæ ex illorum luxu procedunt
et inde exier. coinquinant.*

DE FESTIS

cinem ac contra propriū vottū,
aut cum scandalo proximi sui
sumens cibum, seipsum coin-
quinat. Hoc enim procedit ex
malo corde. i. ex contemptu dei
& ecclesiæ in suis præceptis.

Li. 14. de
ciuit. dei
ca. 12.

Vnde Augusti. Non ideo de-
bet quis existimare leue ac par-
uum fuisse illud peccatum com-
missum in paradiso, quia in esca-
factum est, non quidem mala ac
noxia, nisi quia prohibita &c.
Ita vinum vtiq; bonū in se Res-
chabitas coinquinasset, si illud cō-
tra patris prohibitionem bibis-
sent. Sed quia abstinuerunt, plas-
cuerūt domino, sequitur enim.
Hec dicit dominus exercituum
de Israel. Pro eo quod obedistis
præcepto Ionadab patris ves-
stri, & custodistis omnia manda-
ta eius, non deficiet vir de stir-
pe Ionadab filij Rechab, stans
in conspectu meo cūctis diebus
Et de Ioanne baptista prædi-

ET IEIUNIIS 96.

xit Grabriel angelus, vinum & Lucae. 1.
 ficeram non bibet. Item Esca e Marth. 3
 ius erat locustæ & mel siluestre. Marci. 1.

Eleazarus & Machabæi poti Luc. 3.
 us mori elegerunt, quam suillis 1. Mac. 7

contra diuinæ legis prohibitio- Titum. 1
 nem vesci carnibus. Sed inobe-
 dientes Lutherani vaniloqui &
 seductores, vniuersas domos
 subuertentes, docentes quæ non
 oportet, turpis lucri gratia, vt

Cretenses semper mēdaces ma- Num. 11
 læ bestię, ventres pigri, nulla
 seruant ecclesiæ ieiunia, seden-
 tes super ollas carniū in Aegy-
 pto, nauseantes manna cœleste,

grauantes corda sua crapula, & Luc. 21
 ebrietate, mentem habentes &

conscientiam inquinatas. Glori- Titum. 1
 antur se euangelicos, factis au-
 tem negant, cum sint abomina-
 biles, & increduli, & ad omne
 opus bonum reprobi.

De secū.

Non voluit apostolus iudai-
 ca obseruātia aliquos cibos esse

DE FESTIS

Actu. 15 perpetuo prohibitos, vt carnē suā (de mptis decretis in concilio apostolorū) at ecclesia credit om nem creaturā dei bonā, licet pro tempore ad mortificandū veterem hominem præcipiat, ab aliquibus abstinere.

Porro hic non tractat apostolus de ieiunio, vel maceratione carnis, sed quia Tatiani & alij hæretici dicebant, certas esse res creatas à principio malo. Paulus hoc destruit, quia omnis creatura dei sit bona, & cum gratiarum actione sumenda, quod facit catholicus, licet non pro omni tempore, nec Paulus hoc præcipit pro omni tempore.

De tert. In lege aliqua animalia erant immunda per significationem, Iudæi crediderūt per naturam, destruit errorem Paulus, quia fidelibus omnia sint munda, & pro tēpore comedenda, at quod non liceat abstinere pro tempore

ET IEIUNIIS. 97.

re, hoc non prohibet apostolus
Vnde san. Iacobus minor nun-
quam est vsus carnibus vel vis-
no, autore Egesippo.

Similiter dicatur, nā noluit si De quar-
deles ritu Iudaico iudicari in ci- to.
bo & potu & festis.

Spiritu facta carnis mortifi- De quin-
cantur, ac spiritus iuuatur, si car-
ro ieiunijs crucifigatur, sicut di-
cit Paulus. Qui Christi sunt car- Gala. 5
nem suam crucifixerunt. Et ite- 1. Cor. 9
rum. Castigo corpus meum, &
in seruitutem redigo.

Etiam si Christus non docuit De sext.
aliquando abstinendum à car-
nibus, hoc non refert, quia ipse
docuit magis necessaria ad salu-
tē. Sed quę expediunt & promo-
uēt salutem, reliquit magisterio
spiritus sancti & ecclesię, & illa
non omnia per se explicuit.

Dic vt in puncto superiori De sept.
de constitutionibus humanis
argumento vltimo.

DE VENERATIONE

sanctorum

XV.

Sctōs
honorā
dos.

SAncti vt amici dei, sunt im
plorandi, vt pro nobis in
tercedant, & licet sancti, nō
sint adorādi latria, quia soli deo
debetur, tamen venerandi sunt
dulia. Ioan. 12. Si quis mihi mi
nistrauerit, honorificabit eum
pater meus qui in cœlis est. Si
ergo deus honorificat sanctos,
cur nos non honoremus san
ctos? Quamdiu fecistis vni de
his fratrib. meis mīmis, mihi fe
cistis. Itaq; honor exhibitus san
ctis, exhibetur deo.

Matt. 25

Psal. 138

Hiere. 15

Mihi autem nimis honorati
sunt amici tui deus, nimis con
fortatus est principatus eorum.

Si steterint Moyses & Samu
el coram me, non est anima mea
ad populum istum. Quod ex
ponens Greg. dicit quasi diceret
nec illos

SANCTORVM. 98.

nec illos modo pro amicis au^{Gregor.}
 dio, quos magnæ virtutis meri

to, orare etiã pro inimicis scio.

Vbi manifeste innuit Hieremis
 as sanctos orare pro populo.

Voca ergo si quis est, qui tibi
 respondeat, & ad aliquem san-
 ctorum conuertere, quæ quidẽ
 verba quamuis Elephas the^{Iob. 5.}

manites ad Iob dixerit, non ta-
 men ea Iob reprehendit, sed vt
 sanum consilium amici accepta-
 uit. Ita & Heliu dixit, Si fuerit Iob. 33.

angelus pro eo loquens v^{Heliu.}
 num de similibus, vt annunciet
 hominis æquitatem, miserebi-
 tur eius, scilicet deus, & dicet. Li-
 bera eum vt non descendat in
 corruptionem, inueni in quo ei
 propiciet.

Ite ad seruum meum Iob, & Iob. 42.
 offeret holocaustũ pro vobis,
 faciem eius suscipiam, vt non
 imputetur vobis stulticia. Et in
 fra. Dominus quoq; conuer-

DE VENERATIONE

sus est ad poenitentiam Iob,
cum oraret ille pro amicis suis.

Gene. 48. Dixit Iacob, & inuocetur no-
men meum super eos, & nomi-
na patrum meorum Abraham
& Isaac & Iacob.

Exo. 28. Moyses dixit ad eum. Quies-
cat ira tua & esto placabilis su-
per malitia populi tui. Record-
are Abraham Isaac & Israel, qui-
bus iurasti per te ipsum di-
cens. Multiplicabo semen ves-
trum, sicut stellas cœli. &c. Et
sequitur. Placatus est dominus
super iniquitate populi sui.

Baruh. 3. Domine omnipotens Deus
Israel, audi nunc orationem
mortuorum Israel & filiorum
ipsorum, qui peccauerunt ante
te. &c.

2 Mac. 15. Vidit Iudas Machabæus
Oniam manus protendentem
orare pro omni populo Iudæ-
orum, post hoc vidit alium vi-
rum græte & gloria mirabilē, de

SANCTORVM. 99.

quo dixit Onias, hic est fratrum
amator & populi Israel, hic est
qui multum orat pro populo et
vniuersa sancta ciuitate, Hieres
mias propheta dei.

Si patres vestri in limbo non
dum clara diuinæ faciei visione
beati, pro suis orabant, quanto
magis sancti in æterna beatitu-
dine deum facie ad faciem per
petuo contemplantes, credendi
sunt orare pro nobis.

Quamdiu fecistis vni de his Mat. 25.
fratrib. meis mīmis, mihi fecistis.
Itaq; honor exhibitus sanctis,
exhibetur deo.

Pro hoc orabit ad te omnis
sanctus in tempore opportuno. Psal. 31
Hebræi legunt omnis miseris
cors, beati autem sunt sancti &
misericordes.

Absolon reconciliatus patri, 2. reg. 14
per biennium tamen moratus
Hierusalem non vidit faciem
patris sui, sic peccator recon-

DE VENERATIONE

ciliatus deo non statim se præsensentat deo, sed per mediatores & intercessores.

3. Reg. 2

Salomō thronum matri suæ iuxta thronum suum collocari præcepit, Verus pacificus Salomon Christus honorans matrem suam, idem facit.

Psal. 33.

Angeli orant pro nobis, immitet angelus domini in circuitu timētium eum & eripiet eos.

Psal. 90.

Angelis suis mandauit de te, vt custodiant vias tuas.

Zacha. 1

Orat angelus pro populo Iudaico, domine exercituum vsq; quo tu non misereberis Hierusalem, & vrbium Iuda, quibus iratus es? Et respondit dominus angelo bona verba consolatoria.

Apoc. 6

Quatuor animalia & viginti quatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas & phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ sunt

SANCTORVM 100.

orationes sanctorum.

Angelus stetit ante altare habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum dei, & ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum, de manu angeli coram deo. Apoc. 8

Omnes sunt administratorij spiritus, qui in ministerium mittuntur propter eos, qui heredes erunt salutis. Angeli ergo suffragantur nobis cur igitur eorum suffragia & ministeria non licet implorare? Heb. 1
Actu. 12

Et eadem quæ de angelis est ratio est & de sanctis, qui in regno cælorum ipsis sunt æquales: Mat. 28.
Mar. 12

Nec superauit illum (Helisæum) ullum verbum, & mortuum prophetauit corpus eius, in vita sua fecit monstra, & in morte mirabilia operatus est. Eccl. 48.

DE VENERATIONE

Secundo probatur rationib.

Pria rō. Christus intercedit pro nobis
secundum humanitatem ad de-
um patrem. Quia & Christus
Rom. 8. Iesus interpellat pro nobis.

Hebr. 7. Iesus sempiternum habet sa-
cerdotium vnde & saluare in
perpetuum potest, accedens per
semetipsum ad deum, semper vi-
uens, ad interpellādū pro nobis.

1. Ioan. 2. Sed & si quis peccauerit, ad-
uocatum habemus apud patrē,
Iesum Christum, iustum, & ipse
est propitiatio pro peccatis nos-
tris, non pro nostris autem tan-
tum, sed etiam totius mundi.

Scd'a rō Si ergo caput Christus orat
pro nobis, cur non etiam mem-
bra eius, sancti cum eo rogātes,
qui se conformant Christo?

Iaco. 5 Viui orant pro inuicem, &
impetrant saepe.

Orate pro inuicem vt salues-
mini, & adducit orationem He

SANCTORVM. 101.

liæ tertio Regum. 27.

Moyſes orauit. Exo. 17. & 31
Mulier chananæa pro filia ſua
Matth. 15. Centurio pro ſeruo
ſuo. Luc. 7. Paulus pro conuau
gantibus Actu. 27.

Dilema

Si ergo viui orant pro inuiſ lutheraſ
cem, cur etiam beati mortui hoc nis inſos
non facerent, qui ſunt in charita jubile.
te perfectiores, & apud deum
potentiores, & mente puriores?
Aut ergo ſancti non orant pro
nobis, ſicut viui, quia eſt res
eis indigna, itaq; non conueniet
Chriſto, aut quia eſt res tan
tæ excellentiæ, quod ſoli
Chriſto & non alijs conueniet,
ergo non cōueniet viatoribus.

Imo vult deus per ſanctos
inuocari. Queſiui inq; de eis vi Ezec. 22
rū qui interponeret ſepē, & itaſ
ret oppoſitus contra me pro ter
ra ne diſſipare eā, & nō inueni.

Obſecro vos fratres per dō Rom. 15
minum noſtrum Ieſum Chriſ

DE VENERATIONE

stum, & per charitatem sancti,
vt adiuuetis me in orationibus
vestris pro me ad deum, vt libe
rer ab infidelibus qui sunt in
Iudæa.

Tertio probatur autoritatis
bus sanctorum.

Cyprianus ad Corn. papā li. i.
epistola prima, petit vt si quis
eorum prior decesserit, pro fra
tribus & sororibus nostris non
cesset oratio.

Bernardus super Cantica.

Homil. 66. de hæreticis sui tem
peris. Irrident nos quod in fontē
te baptizamus, & sanctorum
suffragia postulamus, atq; Chri
stum in utroq; sexu tam in mor
tuis quàm viuīs proscribere vo
lunt, nam & mortuos viuētis
um fraudant suffragiis, & viuē
tes nihilo minus sanctorū qui
discesserunt auxilijs spoliāt.

Hiero.

Vigilantius dixit, q̄ dum vi
uimus,

SANCTORVM. 107.

uimus, mutuo pro nobis orare
possumus, postq̄ autem mortui
fuerimus, nullius sit pro alio ex
audienda oratio, refert Hiero-
nymus & improbat. Sic enim
pugnat Hierony. contra Vigi-
lantium. Si Apostoli & marty-
res adhuc in corpore constituti,
possunt orare pro cæteris, quan-
do pro se adhuc debent esse soli-
citi, quanto magis post victori-
as, coronas & triūphos? Vnus
homo Moyses sexcētis milibus
armatorum impetrat à domino
veniam, & Stephanus imitator
domini sui, & primus martyr in
Christo persecutoribus veniā
deprecatur. Et postq̄ cum Chri-
sto esse cœperint, minus vales-
bunt? Paulus apostolus ducens
tas septuaginta sex sibi dicit in
naui animas condonatas. Et
postq̄ resolutus esse cœperit cū
Christo, tunc ora clausurus est,
& pro his qui in toto orbe ad-

Exo. 32

Actu. 7

Actu. 27

T

DE VENERATIO.

suum euangelium crediderunt
mutire non poterit. Meliorque
Vigilantius canis viuens, quā
ille leo mortuus. Recte hoc de
Eccle. 9. ecclesiaste proponeres, si Paulū
in spiritu mortuum confiterer.
Hæc Hieronymus.

Augustinus super Ioānnem.
Tracta. 84. Beati martyres quos
rum memorias non inaniter ce-
lebramus. i. Ideo quippe ad ip-
sam mensam (.i. altare) non sic
eos commemoramus, quemad-
modum alios qui in pace requie-
scunt, vt etiam pro eis oremus,
sed magis vt orent ipsi p nobis,
vt eorū vestigijs adhæreamus.

Augusti. in die Petri et Pau-
li, Quisquis honorat martyrem
honorat Christum: et qui sper-
nit martyres spernit Christum.
Leo papa de S. Laurentio, cuius
oratu et patrocinio adiuuari
nos sine cessatione confidimus.
Diony. Dionysi. ca. 7, ecclesiasticæ hie

SANCTORVM. 105

rarchiæ. Si quis spernat sacrosanctam disciplinam, atque infelicitatione seductus, dignum se arbitretur diuina familiaritate, sanctosque despiciat &c. hic si intēto careat desiderio, imperita postulatione per se nunquam potietur.

Probatur quarto, ecclesiæ consuetudine.

Attestatur vsus totius ecclesiæ & patres sancti per omnia Christianorum secula, tot miracula euidentissima, & festiuitates ab ecclesia de sanctis institutæ. Sanctus Sauinianus erexit ecclesiā. Petro uiuo, condidit & alias duas in honore sancti Stephani & sancti Ioannis baptistæ in Gallia.

Obijciunt hæretici.

Solus inuocandus est Christus & deus, quia solus sufficit, solus est liberalissimus & misericordissimus, plus nos amans quam sancti omnes.

DE VENERATIONE

- Ioan. 16 1. Si quid petieritis patrem in nomine meo dabit vobis.
- Lucæ. 11 2. Petite & accipietis, quærite & inuenietis.
- Mat. 21. 3. Omnia quæcunq; petieritis in oratione credentes accipietis.
- Heb. 4 4. Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, ut misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.
2. Cor. 1 5. Igitur accedere debemus ipsum patrem misericordiarum, & deum totius consolationis, ac fontem gratiarum, potius quam sanctos.
1. Tim. 2 6. Unus est mediator dei & hominum, Christus Iesus, cur ergo nos volumus facere plures mediatores sanctos.
7. Porro quod de Baruch & Machabæis fuit adductum, dicunt illos libros non esse canonicos. Hieronymus in prolo

go super Prouerbia.

8. Ad Hieremiam respondet Zuinglius hæreticus. Si Moyses & Samuel adhuc in humanis essent, ac pro populo isto intercederent, vinceret indignatio gratiam.

Diluuntur ista per Catholicos.

Hæreticos hic sophismatibus deceptos ex eo liquet, quod aliqua per eos inducta, & que tollunt intercessionem Christi & omnia tollunt, & que preces viuorum sicut mortuorum, quorum tamen intercessionem negare non audent, quantumuis impij & blasphemij.

Fatemur petendum, petendum in nomine Iesu, petendum cum fiducia, at illa non excludit sanctos, quia & per sanctos velut membra petimus in nomine Iesu eorum capitis: vnde ecclesia concludit collectas de

De prio

DE VENERATIONE

sanctis, per Christum dominum nostrum.

Et licet deus sit optimus, misericordissimus, tamen est ordinatissimus, disponit omnia suaviter, & inferiora per media ducit ad superiora, ait Dionysius. Et sic patet solutio ad. 1. 2. 3. 4.

De quinto. Omnino placet, accedamus fontem gratiæ & patrem misericordiarum, at commodius faciemus illud per sanctos, quia deus

Deut. 4. noster ignis consumens est: merito timemus, ne pereamus a facie eius sicut fluit cera a facie ignis, ob hoc mediatores quærimus & intercessores.

De sexto. Vnus est mediator redemptionis Iesus Christus, quia ille solus redemit genus humanum, non est aliud nomen sub cælo in quo oporteat nos saluari, sed plures sunt mediatores intercessionis. Est igitur vnus mediator per redemptionem sicut & vs

SANCTORVM. 105

nus saluator. Is enim solus pas-
stor bonus est, qui dedit animā
suam redemptionem pro mul-
tis. Sunt autem plures mediatō-
res per intercessionem, sicut &
plures tales scriptura cōmemo-
rat saluatores. Moyses ait, seque-
ster & medius fui inter deū &
vos. Item suscitauit eis saluato-
rem Othonielem. Et iterum, Et
dedisti eis saluatores, qui salua-
uerunt eos. Pharaō rex Egyp-
ti vocauit Ioseph saluatorem
mundi.

Omnes canones ecclesiæ de
canonicis scripturis enumerant
Machabæos, quare ostendant
hæretici ubi iudicatum sit li-
bros canonicos esse, & inueni-
ent istos, licet in synagoga non
fuerint canonici, vt testis est August.
Augustinus. Et cum canon de libro. 5.
libris sit æditus in concilio Mile de ciui.
uitano, forte nondum peruenit dei. ca. 36
ad Hieronymum.

Deut. 3.

Iudic. 3.

Nec. 9.

Gen. 41.

De septi-
mo.

August.

DE VENERATIONE

De octa. Hoc est hæreticorum proprium torquere scripturā, nam cū ipsi semper exigant claras scripturas & nullas admittant glossas, cur iam allata clara scriptura extraneā adfert glossam: Deus dicit si staret, nō dicit si viueret, & starent, potissimū cū illa glossa non sit fundata in scripturis, in concilijs, in sanctis patribus, sed somnia ex indocto & insano cerebro Zuinglij hæretici.

Augustinus li. 20. ca. 21. Populus Christianus memorias martyrum religiosa solennitate celebrat, & ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum consocietur & orationibus adiuuetur, ita tamen vt nulli martyrum, sed ipsi deo martyrum, quamuis in memorias martyrum constituamus altaria. Vide sequentia, quia Faustus hæreticus etiam impugnauit memorias martyrum.

SANCTORVM. 106.

Explicite non est præcepta
sanctorum inuocatio in sacris
litteris: Non in veteri testamen-
to: vbi populus alioquin erat
propensus in idolatriam: & pa-
tres erant in lymbo nondum be-
ati. Isa. 63. Abrahā nesciuit nos:
Israel ignorauit nos: Sub Euan-
gelio etiam non fuit præceptū,
ne gentiles conuersi crederent
se iterum induci ad cultum terri-
genarum, vt pro veteri more
sanctos non vt patronos, sed
vt deos adorassent: sicut lycaos
niā Paulo & Barnabē sacrifica-
re volebant: Porro si apostoli
& Euangelistæ docuissent san-
ctos venerandos, arrogantiae
datum eis fuisset, ac si ipsi post
mortem gloriam illam quæsi-
uissent: Noluit ergo. II. expressis
scripturis docere venerationem
sanctorum: sed eiusmodi firma-
tos in fide docuit per miracula

DE IMAGINIB. CRVCIF.

& sanctorum auxilia, fufis ad
eos precibus, illos venerandos:
Quamuis difpari cultu à deo,
qui latria colendus est: ficut
Maria hyperdulia, & sancti du-
lia quæ extenfe etiã adoratio di-
citur.

DE IMAGINIBVS

Crucifixi & sanctorum.

XVI.

Licet gens Iudæa effet pro-
pensior in Idolatriam, ta-
men imagines aliquas de-
us eis præcepit.

Exo. 25. Duos quoq; Cherubim au-
reos & pductiles facies ex vtra-
q; parte oraculi. Cherub vnus sit
in latere vno & alter in altero.

Num. 12. Locutus ē dominus ad Moy-
sen, fac serpentem æneum, & po-
ne eum pro signo.

Leui. 26 Non facietis vobis idolum,

CIF.

is ad
dos:
deo,
ficut
du
o di

S

ro
ta
de

u
tra
fic
oy
po

n,

ET SANCTORVM. 107.

& sculptile, nec titulos erigetis,
nec insignem lapidem ponetis
in terra vestra, vt adoretis cum.
Et tamen Iosue moriturus po-
suit lapidem prægrandem sub
ter quercum, quæ erat in san-
ctuario domini: similiter Samu-
el, sic permissum est altare filijs
Rube n & Gad.

Iosu. vi.

1. Re. 17.

Iosu. 22

Eusebius, Seth iustus, primus
imagines dei fecit, Hieronymus
de Hebraicis q. & Comestor su-
per Genesim, enarrat Iudæos et
causam cur fecit imagines.

Damascenus lib. 4. affirmat Damas-
nos habere vsum imaginum ex li. 4. c. 17
traditione apostolorum.

Eusebius li. 2. ecclesiasticæ hi-
storiæ, & Damascenus referunt
Christum misisse imaginem fac-
iei suæ Abagaro Edessenorū
regi, asseruatur Genuæ in eccle-
sia sancti Bartholomæi.

Faciem suam dominus linteo
impressam dedit Veroniæ,

DE IMAGINIB. CRVCIF.

cuius imagine sanatus Tyberius Cæsar, q ob id decreuit Christo honores diuinos. Verum quod inscio senatu id fecerat, senatus prohibuit, vt author est Suetonius.

Sanctus Lucas virginē Mariam depinxit, vt celebris fama est per ecclesiam,

Approbatus fuit imaginum vsus in concilio Nicæno secundo. Ex quo hi versiculi in latinum translati.

Hoc deus est, quod imago docet, sed non deus ipsa.

Hanc recolas, sed mente colas, quod cernis in illa.

In Constantinopolitano sub Hirenço, in tribus concilijs Lateranen. sub Greg. 2. & 3. & Stephano, & in concilio Franckfordensi ad Menum hæresis Feliciana fuit damnata, quam spurij ecclesiæ suscitare nituntur, Græci appellarunt hæreticos il

ET SANCTOR. 108.

los Iconoclastas. i. fractores imaginum.

Græci imperatores, centum annis tyrannice impugnarunt vsum imaginum, & fuit potior causa transferendi imperium in Germanos.

Beda inquit, imagines fieri in ecclesia dei, nulla diuina litera vetuit.

Athanasius scribit miraculū quod contigit cum imagine crucifixi in Beritho, fuerat hæc crux sancti Nicodemi.

Constat ergo Apostolorum Illatio. tempore fuisse imagines in ecclesia.

Eusebius lib. 7. scribit de imaginibus Petri & Pauli apostolorum, meminit imaginis Christi, facientis miracula, narrat etiam in tripartita hist. lib. vi. Cassiodorus.

Carolus magnus quatuor libros scripsit contra volentes

DE IMAGINIB. CRVCIF.

tollere imagines, vnde Thuricē
ses fundatorem eorum & patro
num Carolum potius sequi des
bent cum ecclesia catholica, quā
hæreticum Zuinglium.

De cōse.
dist. 3. ca.
Perlatū.
& ca. ve
nerabi
les.

Vtilitas imaginum est quod
instruunt simplices, admonent
scientes, afficiunt omnes. Decet
enim deum visibilem factum in
humano habitu, visibili imagi
ne præsentari. Et Luther vel
in hac parte sapit, quod Caro
lostadium imagines destruē
tem & delentem ex Saxonia
curauit proscribi, & pro viri
bus hæresi Felicianæ resistit.

Luther contra Caroloſtadi
um sic inquit, imagines reme
moratiuas aut testimoniales, si
cut sunt imagines crucifixi &
sanctorum, probatum est esse
tolerandas, etiam in lege. Et
non solum tolerandas, sed quā
diu memoria & testimonium in

ET

eis de
& ho
sua
nost

1.
le, n
quæ
in te
sunt
dici
4. &
ptu
2.
tem
ses.
3.
re,
ver
um
tus
nib
4.
ide

ET SANCTORVM. 109

eis durat, tunc sunt laudabiles
& honorabiles, sicut statuæ Iosue
sue & Samuelis. Vide librum
nostrum de imaginibus.

Obijciunt hæretici.

1. Non facies tibi sculpti- Exo. 20.

le, neq; omnem similitudinem
quæ est in cælo desuper, & quæ
in terra deorsum, nec eorum q̃
sunt in aquis sub terra. Simile
dicit Exodi in fine. Deuterono.

4. & 5. & 27. & multis alijs scri-
pturis veteris Testamenti.

2. Ezechias confregit serpen- 4. Re. 18.
tem æneum, quem fecerat Moy-
ses.

3. Christus promisit veni- Ioan. 4
re, & nunc tempus esse, quod
veri adoratores adorarent de-
um in spiritu & veritate, spiri-
tus autem non afficitur imagi-
nibus.

4. Porro subest periculum
idololatriæ sub imaginibus.

DE IMAGINIB. CR VCIF.

Viennæ
cōbust⁹
1528.

& immundorum cogitatum.
5. Balthasar Hiebmair, qui se
fridberger iam nominat, nouiti
us hæreticus, hoc cornutum fa-
cit argumentum. Aut præcept⁹
sunt imagines, & tunc ostenda-
tur scriptura, Aut non sunt præ-
cept⁹ & tunc nihil valent. Pos-
tea fact⁹ est p̄r parabaptistari.

Respondent catholici.

De p̄rio

Deum præcedentibus & se-
quentibus explicare mentem su-
am, nam sicut prohibuit vene-
rari deos alienos, ita prohibuit
imagines illorum, at quia nos
sanctos non habemus pro dijs,
non prohibemur illorum face-
re imagines. Nam ante verba
citata inquit, Non habebis de-
os alienos coram me. Non faci-
es tibi sculptrile &c. sequitur. Nō
adorabis ea, neq; coles. Ecce in
illum finem non debent fieri.
Et ita Luther met intelligit.

Quod

ET SANCTCRVM. 110.

Quod si Leo Iud Thuricen.
Iudaico more literæ affigitur,
quod absolute facere imagines
sit prohibitum, consuetarium
esset Salomonem peccasse, quā
do fecit. 12. leunculos in solio, ^{2. Para. 9}
peccasset sculpendo boues in ^{3. Reg. 7}
mari fusili, & leones, & boues, et
cherubim in basibus æreis, quis
est tam hebes, vt credat nullum
fuisse pictorem, nullum sculpto
rem in Iudæa, quis tunc sculpsit ^{3. Reg. 6}
cherubim? Et in moneta ait Chri ^{Mat. 22}
stus, cuius est hæc imago? Aus
gusti. libro 20. contra Faustum
ca. 23. Et si vsus quarundā re
rum, similis nobis esse videatur ^{Mar. 12}
cum gentibus, longe tamen ali
ter vtitur his rebus, qui ad aliū
finem vsus earum refert, sic di
citur de imaginibus gentilium &
Christianorum.

Quod Ezechias destruxit ser ^{De scd'o}
pentem, fuit causa huius ab
usus populi idolatrantis; nam

DE IMAGINI. CRVCI.

in loco eodem sequitur, Siquidē
vſq; ad illud tempus filij Israel
adolebant ei incensum. Vnde si
constaret de abusu alicuius ima
ginis illa deberet aboleri, abſtu
lit ergo serpentem, nō quia ima
ginem, sed quia Iudei adorabāt.

De ter
tio.

Adorandum deum dicimus
potissimum in spiritu et verita
te, quod vt faciamus, imagines
nos admonēt & ad memoriam
reducunt. Nam spiritum non
excludere signa sensibilia, indici
um nobis præstant sacramenta,
quæ sunt in sensibilibus signis
instituta.

De quar
to.

Nullum periculum subest
idololatriæ, quia facillime poſ
sunt instrui simplices ad recti
ficandam eorum intentionem,
puta quod venerationem refe
rant non ad imaginem ipsam,
sed vt Basilus docet, ad proto
typum, ne detur occasio aut pe
riculum immundorum cogita
tionum.

Basilus

ET SANCTOR. 118

tuum, lasciuia pictoribus inhimbenda est.

Liquet ex puncto primo & De quin secundo ac quarto quam vere to. cornutum sit hoc argumentum muscæ illius Aegyptiacæ. Non est hoc præceptum in scripturis idco non obseruandum. Quinimo hoc cornu cum impetamus, aliquid esse in scripturis præceptum, & tamen non obseruandum, vt de sabbati sanctificatione, de non comedendo sanguinem suffocatum, &c. Sufficiat catholico, quod ecclesia constituit imagines sanctorum, velut vtilis & expedientes, poni debere in ecclesia, & cornua peccatorum confringantur. Dicam ei dominicam diem celebrare, aut est præceptum, & ostendatur scriptura, aut non est præceptum, itaquæ nihil valet, quod nec hæreticus dicet.

DE MISSAE

Sacrificio.

XVII.

Diony. **Q**uomodo à columnis ecclesie instituta sit Missæ actio ceremoniosa (vt ita loquar) ex sancto Dionysio apostolorum discipulo liquet. At quia heretici noui inauditam in ecclesia dei inuenierunt hæresim, missam non esse sacrificium: Contrarium ex scripturis probatur.

Leui. 45
6.9.14. Semper fuit sacerdotum officium offerre pro peccatis populi, & ignorantibus, pro delictis, pro mundatione.

Mala. 1 Non est mihi voluntas in vobis, nec munus accipiam de manu vestra: A solis enim ortu usque ad occasum, magnus est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.

SACRIFICIO. 112.

Prædixit propheta hic cessatio
nem sacrificiorum legalium &
institutionem sacrificij nouę les
gis: Non poteris illud dicere so
lum fuisse in cruce, quia dicit sas
crificari in omni loco, & loquis
tur tm̄ de vna oblatione, & non
est aliud sacrificium nisi corpus
Christi toties in missa repetitū.

Quando dixit de aduentu Mala. 5.
messiæ, subdit. Et purgabit filijs
os Leui, & colabit eos quasi aur
um & quasi argētum, & erunt
domino offerentes sacrificia in
iusticia, & placebit domino, sas
crificium Iuda & Hierusalem,
sicut dies seculi & antiqui. Ecce
saluator purificauit sacerdotes
Euangelicos vt offerant sacrificia,
non in sanguine, sed in iusti
cia, dicit glosa ordina. id est eius
charistiam.

Eligentur & dealbabuntur, & Dan. 12.
quasi ignis probabuntur multi,
& impie agent impij, neq; intels

DE MISSAE

ligent omnes impij, porro docti
intelligent: & a tempore cum ab
latum fuerit iuge sacrificium, &
posita fuerit abominatio in deso-
lationem, dies mille ducenti
nonaginta. Illud esse implendum
Mat. 24. testatur Christus, iuge sacrifici-
um in aduentu abominationis,
id est Antichristi, cessabit vni-
uersaliter ferme per quatuor an-
nos, cum desolatę erunt ecclesię.
Illatio. Itaque qui in particularibus eccle-
sijs faciunt cessare iuge sacrifi-
cium missę, sunt pręcursores
Antichristi.

Heb. 5. Omnis namque pontifex ex
hominibus assumptus, pro ho-
minibus constituitur, in his quę
sunt ad deum, vt offerat dona
& sacrificia pro peccatis, qui cõ-
dolere possit his qui ignorant et
errant, quoniam & ipse circum-
datus est infirmitate, & propter
rea debet quemadmodum pro
populo ita etiam pro se ipso, ofe-

SACRIFICIO. 113.

ferre pro peccatis. Hic apost. de
finit præcipuū officiū vñū pon
tificū s. offerre pro peccatis. Et
cū hæretici negāt vñū posse of
ferre p alio, Paulus docet eū of
ferre p peccatis populi & suis.

Ab apostolis frequentatam Ignatius
missam ostendit, quod Ignatius
apostolorū discipulus, qui
vidit Christum, ad Smyrnenfes
inquit, propterea non licet si
ne episcopo neq; sacrificium im
molare, neq; missas celebrare.
Et quia nullum est sacrificium
reale noui testamenti (quia cor
contritum semper est sacrificiū)
nisi corpus Christi, & tamen in
veteri testamento plura fuerūt
sacrificia, omnia Christi sacrifi
cium repræsentantia.

Hireneus Lugdunensis libro Hirene.
4. cap. 32. Eum qui ex creatus
ra panis est, accepit, & gratis
as egit dicens. Hoc est corpus
meum. Et calicē similiter, q̄ est

DE MISSAE

ex ea creatura secundum nos,
suum sanguinem confessus est,
& noui testamenti nouā docuit
oblationem: quam ecclesia ab
apostolis accipiens, in vniuerso
mundo offert deo, vir sanctus
& temporibus apostolorum vi-
cinus, non potuit clarius loqui.

Cyprianus. Cyprianus martyr Cecilio fra-
tri scribit. Admonitos autem
nos scias, vt in calice offerendo

dominica traditio seruetur, ne
q; aliud fiat à nobis, quā quod
pro nobis dominus prior fecit,
vt calix qui in cōmemorationē
eius offertur, mixtus vino offe-

Augustinus. ratur. Hec verba repetit beatus

Crisostomus. Augustinus libr. 4. de doctrina

De fide. Christiana. Et ita missam dicit

ad petrum. sacrificium Crisostomus super

ca. 7. Matthæum, super epistolam .2.

ad Timotheum, super epistolam

ad Hebræos. Similiter beatus

Ambrosius, Augustinus sæpis-

sime, Gregorius, & alij. Videli-

bro

SACRIFICIO. 114.

broſ noſtros de ſacrificio miſſę.

Ordo miſſę vel orationũ qb. Iſido. li. 1
deo oblata ſacrificia conſecran de offi. c.
tur, primo à ſancto Petro eſt cõ 15.
ſtitutus, cuius celebrationem
vno eodemque modo vniuerſ
ſus peragit orbis.

Et ſexta ſynodo ſic habetur. De cõſe.
Iacobus frater domini ſecundũ diſ. 1. ca.
carnem, cui primum credita eſt Iacobus
Hieroſolymitana eccleſia, & Ba
ſilius Cæſarienſis epiſcopus, cu
ius claritas per totum orbem re
fulſit in ſcripturis, addiderunt
nobis miſſę celebrationem.

Sanctus Andreas ad procon
ſulem dixit, ſe quotidie offerre
deo omnipotenti agnum imma
culatum. Ita obſervant omnes
latini, Græci, Chaldæi, etiam
ſchiſmatici, hæretici, demptis
nouis illis dogmatiftis.

Obſciunt hæretici.

1. Vna oblatione conſumma Hebr. 10

X

DE MISSAE

uit in sempiternū sanctificatos.
Hebr. 7. 2. Qui non habet necessitas
tem quotidie, quemadmodum
sacerdos, primum pro suis des
lictis hostias offerre, deinde pro
populo, hoc enim fecit semel, se
ipsum offerendo.

Hebr. 9. 3. Christus per proprium san
guiuem introiuit semel in san
cta, æterna redemptione inuens

Et infra ta. Nunc autem semel in cons
codē ca. summatione sæculorum, ad des
stitutionē peccati per hostiam
suam apparuit.

Heb. 10. 4. In qua voluntate sanctifis
cati sumus per oblationem cor
poris Iesum Christi semel.

Mat. 26. 5. Missa est testamentum, non
sacrificium, hic est sanguis noui
testamenti, referunt Matthæus,

Mar. 14 & Marcus: Hic est calix nouum
testamentum in meo sanguine.
Quomodo ergo potest fieri sa
crificium ex testamento?

6. Missa est bene recordatio sa

SACRIFICIO. 115.

crificij & oblationis, ideo Christus nō dixit offerre, sed hoc facite in meā commemorationē.

Respondent catholici.

Textus apostoli expressos & De priō manifestos torquent hic hæretici contra missam. Gemina si quidem est oblatio Christi, & vtraq; quidem realis & vera, quandoquidem in vtraq; Christus vere & realiter offertur & sacrificatur.

Vna quā semel corpus suum viuum & sanguinem deo patri obtulit in ara crucis pro salute generis humani, & totius mūdi peccatis. Et de illa sentit Apostolus, ostendens excellentiam huius sacrificij, vltra legis sacrificia. De qua & Ephesij scribens ait. Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis.

1. Ioan. 2

Heb. 10

Ephe. 5.

DE MISSAE

Et ob id hanc oblationem re
praesentat sancta mater ecclesia
quotannis duntaxat semel in pa
rasceue, neq; fit eo die eucharis
tiae consecratio, verum sumi
tur consecrata praecedenti die
eucharistia, ne sine dominice pas
sionis fructu illo die maneat ec
clesia. Altera vero oblatio sacra
mentaliter est, qua quotidie in ec
clesia Christus offertur & sumi
tur à sacerdotibus in sacrificio
missae sub sacramento, in com
memorationem passionis, mor
tis, & oblationis prioris in cru
ce semel peractae. Ita q; sacerdos
in persona ecclesiae praesentat
deo patri oblationem factam per
filium in ara crucis, & oblatum
ipsum, & illa est oblatio secun
dum ordinem Melchisedech.
Quamobrem & haec oblatio re
cte dicitur recordatiua, non qua
si Christus non realiter & vera
citer offeratur (vt volunt haere

Lu. 22

SACRIFICIO. 116.

tici) sed quia sub sacramento inuisibiliter & recordatiue in memoriam prioris oblationis, suo iussu, suaque institutiōe offertur. Hæc oblatio significatur per iuge sacrificium quo quotidie immolabatur agnus, vnus mane, & alter vespere, secundum illud Numeri. 28.

Illam secundam oblationem faciunt sacerdotes iussu Christi. Hoc facite in meam commemorationem. Nam hoc facere, non solum refertur ad sumptionem, sed etiam oblationē. Alioquin per illa verba nō dedisset eis potestatem consecrandi: Christus semel oblationē perfecit in ara crucis: & effectus eius quotidie deriuatur ad nos. Hinc fit vt dū prima oblatio meriti fuerit infiniti, secunda limitata est & finita. Tertia est oblatio mere recordatiua, quæ fit in die parasceues.

Eusebius Emisſenus, Quia

DE MISSAE

dist. 2. c. corpus assumptū ablaturus erat
quia cor ab oculis, et illaturus syderibus,
pus. necesse erat, vt die cœnæ sacra-
mentum nobis corporis & san-
guinis consecraret, vt coleretur
iugiter per misterium, quod se-
mel offerebatur in precium &c.

Illatio.

Liquet iam contra hæreticos
missam non solum representa-
re cœnā dominicā, sed & passio-
nem, mortē et oblationē. Claret
quoq; contra eosdē Eucharistiā
non tantum esse sacramentum
(id quod ipsi contendunt) sed si-
mul esse & sacramentum & sa-
crificium, Sacramentum quidē
quatenus repræsentat & sumi-
tur. Sacrificium vero quatenus
offertur & sacrificatur deo. Hac
quoque ratione, missa in qua
hæc peraguntur sacrificium di-
citur & est.

De. 2. 3.
Chryf.

Similiter dicatur ad quatuor
sequentia, loquuntur enim de
prima oblatiōe, liquet ex Chry

SACRIFICIO. 117.

hostomo, dicente de hostia Chri
 sti. Et quia semel oblata est illa,
 oblata est in sancta sanctorum,
 hoc autem sacrificium exem
 plar est illius, id ipsum semper
 offerimus, nec nunc quidem ali
 um agnum, crastina alium, sed
 semper id ipsum, proinde vnum
 est hoc sacrificium, infra. Sicut
 enim qui vbiq; offertur vnum
 est corpus, non multa corpora,
 ita etiam & vnum sacrificium,
 pontifex autem noster ille est,
 qui hostiam mundantem nos
 obtulit, ipsam offerimus & nūc
 quæ tunc oblata quidem, con
 sumi nō potest. Hoc autē quod
 nos facimus, in commemoratio
 nem quidem fit eius quod factū
 est. Ecce quomodo quotidie of
 ferimus vnam oblationē, quæ
 semel oblata est, licet modus of
 ferendi, per recordationem &
 repræsentationem, longe differ
 rat à prima reali oblatione.

DE MISSAE

De quib. Missam esse testamētum proprie dicere non possumus, quia & corpus Christi ibi consecratur, & tamen non dicitur nouū testamentum. Igitur de sanguine quod dixit esse nouum testamentum, intelligatur confirmatiue, vt sicut Moyſes vetus testamentum confirmaturus accepit sanguinem vitulorum & hircorum &c. & asperſit omnem populum dicens: Hic sanguis testamenti, quod mandauit ad vos deus: ita Christus sanguine proprio confirmauit testamentum nouum & introiuit in sancta sanctorum: Porro multa sunt noui testamenti quæ non pertinent ad missam, vt baptisumus, clauis sacerdotalis. Præterea non sequitur quia missa est testamentum, ideo non est sacrificium, vt prosequitur rex Angliæ. Et testamētum secundum Apostolum, inuoluit mortem testatoris, &

Hebr. 9

Exo. 24.

Hebr. 9

SACRIFICIO. 118.

missa est testamentum, tunc in-
uoluit mortem testatoris & ita
oblationem.

Missa est recordatio passio-
nis Christi, non nude, sicut ali-
quis laicus simpliciter commu-
nicat, sed est huiusmodi memo-
ria, q̄ ibi est actio repræsentas-
tiua totius passionis, & hoc dix-
it Christus facite. Non solum
dixit Sumite, sed facite, hoc est
(coniunctis prioribus & sequen-
tibus) consecrate, offerre, sumi-
te. Ideo ea pars missæ actio dici-
tur. Sicut igitur iuge fuit sacri-
ficiu in veteri testamento, ita
sit iuge sacrificiu in lege gratiæ
Christus Iesus saluator noster,
nisi dum Antichristus aduene-
rit, tunc cessabit ad tempus:

vide libros nostros
tres de sacrificio
missæ ad regē
Poloniæ.

X 5

De sext.

Luc. 22.

DE VOTIS

XVIII.

Vota esse reddenda scriptura
docet, natura dicat, &
honestas imperat.

Gen. 28.

Deut. 23

Iacob vouit dño in Bethel.

Cum votum voueris do-
mino deo tuo, non tarderis
reddere, quia requiret illud do-
minus deus tuus, & si moratus
fueris, reputabitur tibi in pecca-
tum, si nolueris polliceri absq;
peccato eris. Quod autē semel
egressum est de labijs tuis obser-
uabis, & facies sicut promissisti
domino deo tuo, & propria vo-
luntate & ore tuo loquutus es.

Leui. 27

Animal quod immolari pos-
test, si quis vouerit, sanctū erit
& mutari non poterit, nec meli-
us malo, nec peius bono. Om-
ne quod domino consecratur,
siue homo fuerit siue animal, si-
ue ager, non veniet, nec redimi
poterit. Quicquid semel fuerit

DE VOTIS. 119.

consecratum, sanctum sanctoꝝ
rum erit domino.

Ista est lex Nazaręi, cum vo
uerit oblationē suam dño tem
pore consecrationis suæ, & ab
initio. Vir siue mulier cum fece Num. 6
rint votū vt sanctificentur, &
se voluerint domino consecra
re, à vino & omni quod inebria
re potest, abstinebunt, infra:

Vuas recentes siccasq; non co
medent &c. Nouacula non as
cendat super caput eius.

Quādo votū mulieris obli
get, dñs decreuit in Numeris. Nu. 30.

Vouete & reddite domino Psal. 75
vestro, omnes qui in circuitu es
ius offertis munera.

Vota mea reddam in conspe
ctu omnium.

Tibi reddam vota mea quæ Psal. 65.
distinxerunt, &c.

Sapiēs ait: Vota iustorū placabi Prou. 15
Si qd vouisti deo, ne more (lia. Eccle. 5.
ris reddere; displicet enim ei

DE VOTIS

infidelis & stulta promissio, sed quodcunq; voueris redde, multoq; melius est non vouere, quā post votū, pmissa non reddere.

Esaie. 19. Esaias ait. In die illa s. Euangelij, colent eum hostijs & musicis, & vota vouebunt domino & soluent, & placabitur illis & sanabit eos.

Mala. 1. Maledictus dolosus qui habet in grege suo masculum, & votum faciens, immolat debile domino. Quia rex magnus ego, dicit dominus.

1. Tim. 5. Adolescentiores viduas de uita, cū enim luxuriatę fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Si viduę iuniores damnationem habent, quia primam fidem irritam fecerūt, quid tunc de Monachis fratribus & Nōnis nostris Lutheranis, sacrilegis, fornicatoribus & adulteris?

DE VOTIS. 120.

S. Marcus in Alexandria cre-
xit Semmon. i. monasteria, teste
Eusebio & Philemone.

Hiere. 55

Rechabite dixerunt. Non bi-
bemus vinum, quia Ionadab fi-
lius Rechab pater noster præce-
pit nobis dicens: Non bibetis
vinum vos & filij vestri vsque
in sempiternum, & domum nō
ædificabitis, & sementem non
feretis, & vineas non plantabi-
tis nec habebitis, sed in taberna-
culis habitabitis cunctis diebus
vestris &c. & commendantur
ibi à domino.

Secundum Axioma.

Et vota perpetua esse melio-
ra, propter perseverantiam.

Confido in hoc ipsum, quia Philip. 1
qui cœpit opus bonum in vo-
bis perficiet vsque in diem Iesu
Christi: ubi est fides Lutheri q̃
omnia potest.

Oīa possum ī eo q̃ me cōfortat. Ibidē. 4.

DE VOTIS.

Esai. 56. Hęc dicit dominus eunuchis,
qui custodierint sabbata mea, et
elegerint quę ego volui, & te-
nuerint fœdus meum, dabo eis
in domo mea & in muris meis
locum, & nomen melius à filijs
& filiabus, nomen sempiternũ
dabo eis, quod non peribit: ecce
plus meremur ex voto.

Mat 19 Sunt eunuchi qui se ipsos ca-
strarunt propter regnum cœlo-
rum, qui potest capere capiat.

1. Cor. 7 Dico autem non nuptis & vi-
duis, bonum est illis si sic permã-
serint sicut q̃ ego, quod si se nō
continent nubant, infra. De vir-
ginibus pręceptum domini nō
habeo, consilium autem do, tan-
quam misericordiam consecu-
tus à domino, vt sim fidelis.

Constat iure diuino licitum esse
vouere, & pręceptũ exeq de cō-
tinēdo, de nō bibēdo vinũ &c.

1. cor. 10 Fidelis est deus, qui non patie-
tur vos tentari, supra id q̃ pote-

DE VOTIS. 121.

stis: sed faciet etiā cū tentatione
prouentū vt possitis sustinere.

Paulus Teclam in Iconio.

Clemens Domicillam Romæ.

Mathæus Iphigeniā cū mul-
tis virginibus consecrauit, &
Faustus fatetur, filię Philippi ser-
uauerunt virginitatem.

Dionysii. in epistola ad Cai-
um meminit claustralium, & ap-
pellat eos cultores & cultrices,
therapeutas, similiter Ignatius
in episto. ad Tarsen. firmat.

Tertullianus tempore marty-
rū scripsit de velādis virginib.

Obijciunt hæretici.

1. Christus donauit nobis
libertatem, vota redigunt in ser-
uitutem.

2. Christus voluit consilia es-
selibera, & votarij faciunt illa
præcepta.

3. Sunt adinventiones huma-
næ, & addunt ad scripturā Deu

DE VOTIS.

terono. 12. Non addas ad verbum quod locutus sum, nec minuas. Apoca. 22. Si quis apposuerit ad hæc, apponet deus super illum plagas scriptas in hoc libro.

1. Tim. 4. 4. Vota non renouant internum hominem, sed solum exteriora opera, quæ magis hypocritas faciunt quàm sanctos, ideo dixit Paulus. Exerce te ad pietatem, nã corporalis exercitatio ad modicum vtilis est, pietas autem ad omnia valet.

5. Porro opera illa externa extinguunt fidem, eneruant spem, cùm illis fiditur, plusquàm misericordiæ dei.

6. Votarij traditiones suas pluris ducunt quam madata dei. Lucæ. 11. Luc. 11. Ve vobis scribe & pharisæi, qui decimatis mentam & rutam & quoduis olus, & præteritis iudicium & charitatẽ dei.

7. Baptismo fidelis est astrictus ad regum

DE VOTIS. 122.

regulam euangelicam, præsumptuosum est se velle ad maiorem regulam coartare, cum omni conatu non possit plus præstare.

Respondet uotarius Christianus.

Vota bene redigunt in seruitutem Christi, at hæc seruitus est summa libertas, Vnde Aposto. liberati à peccato serui facti estis iusticiæ, & deo. Imo seruire deo est regnare cum ipso. Vnde obligatio ad voti redditum in nullo repugnat libertati christianæ, eoque sicut obligatio ad præceptorum adimplerionem, & sicut præceptorum transgressio, ita & votorum non obseruantia, deicit in seruitutem peccati. Vnde Lutherani votorum suorum transgressores serui sunt corruptionis turpissimi.

2. Pet. 2

De secū.

Consilia sunt libera in comuni, sed accedente promissione

Y

DE VOTIS.

Co. de ne fiunt obligatoria, de homini
 pactis. l. bus ait prætor pactum seruabo,
 pacta. cur deo pacta non seruaremus?
 Ideo deus non præcipit vota fi
 eri, sed vota reddi.

Vt enim matrimoniū ante
 contractū liberū est, vbi autem
 contractū fuerit firmū & indis
 solubile est, adeoq; necessarium,
 vt citra grande piaculū (extra
 Mat. 19. seruatoris casum) diuortium co
 gitari non possit. Ita & de voto
 vnde Innocentius papa 3. Licet
 vniuersis sit liberum arbitrium
 in vouendo, vsque adeo tamen
 solutio necessaria est post vo
 tum, vt sine proprię salutis dis
 spendio, alicui nō liceat resilire,
 vnde saluator. Nemo mittens
 manum suam ad aratrum, & re
 spiciens retro, aptus est regno
 dei. Et memores estote vxoris
 Gen. 19. Loth, quæ retro respiciens, con
 Mat. 10 uersa est in statuam salis. Qui
 & 24. autem perseuerauerit vsque in

DE VOTIS. 123.

finem, hic saluus erit: Et aposto 2. The. 2
 lus. Tantum qui tenet nunc, tes
 neat, donec de medio fiat, id est,
 vsq; ad mortē. Ruina enim est Pro. 20
 homini deuotare sanctos, &
 post vota retractare. Reddite
 igitur o votarij, quæ sunt dei, Mat. 22.
 (hoc est vota vestra) deo, vt sal
 ui fieri mereamini.

Et si regulę monachorum & De ters
 fratrum ab hominibus sint con tio.
 ditæ, fluunt tamen & fundan
 tur in sacris literis, nam in his ni
 hil aliud habetur, quam saluber
 rima monita euangelij, & com
 pendiarie illius viæ. Quomodo
 nihil debeat addi sacris literis,
 fuit dictum obiectione 2. loco. 13

Opera externa à regulis di De quar
 ctata non renouant hominem to.
 internum, tamen adiuuant spi
 ritum, ne nimium corpus ag
 grauet animam. Quæ si fiant
 solum vt videantur ab hominib;
 hypocritica sunt, si ad gloriã

DE VOTIS.

dei, laudabilia. Apostolus non vult nihil esse exercitationē corpoream, sed modicam esse si ad pietatem conferatur.

De quit. Adeo externa opera non exigunt fidem, vt illis maxime

Iaco. 2. nutriatur, quia fides sine operibus mortua est. At si quis in operibus præsumeret, iam ille merito reus esset. Si feceritis omnia

Luc. 17. quæ præcepta sunt vobis, dicitur quia serui inutiles sumus.

De sext. Qui negligunt præcepta dei male faciunt, siue sint religiosi, siue laici.

De sept. Vt commodius religiosi persciant præcepta euangelica, & quod in baptismo promiserunt, ideo vouent regulas tanquam promouentia, vt expedit deo seruiant.

Copiose de votis scripsit Schatzgerus: uide Dietenbergium, ac nostras cōclusiones. 160 de votis, & Chri. ho. 56. su. mat.

DE VOTIS. 124.

qui tres libros scripsit in defen-
 sionē Monastices. Varietatē ri Apēdix-
 tuum, ceremoniarum, abstinē-
 tiarum, exercitiorū, habituum,
 & id genus aliorum, in diuersis
 ordinibus religionis statui per-
 fectiōiue nihil obsistere, ex Chri-
 sto seruatore suoq; baptista Io-
 anne & vtriusq; discipulis liqui-
 do constat. Hic enim habebat *Mat. 3*
 vestem de pilis camelorū, esca- *Luc. 1*
 que eius erant locustę & mel sil-
 uestre, vinum & siceram non bi-
 bit. Ille vero veste, cibo, potuq;
 utebatur communibus, vnde
 ait: Venit Ioannes non mandu-
 cans neq; bibens, & dicunt dæ- *Mat. 11.*
 monium habet. Venit filius ho-
 minis manducans & bibens, &
 dicunt: Ecce homo vorax et po-
 tator vini, publicanorū, & pec-
 catorū amicus. Atqui vt tunc
 inuidi Iudæi de vtroq; temera-
 riē peruerseq; iudicabant, ita &
 modo impij hæretici de religio-

DE VOTIS.

sis. At coerceant corrigātque
linguam maledicam, blaterātes
eorum vota diabolica figmen-
ta, nisi fortè excecatis excecatio-
res Iudeis malint dicere Chr̃m,
non vt illi hominē voracem, vi-
ni potatorem, & habere dæmo-
nium, quum magis ipsissimum
diabolum, eiusq; euangeliū non
diuinam sed diabolicā asserere
doctrinā, qđ quā aperte ex hac
eorum heresi sequatur, patet sic
ratiocinādo. Vota religiosorū
sunt figmenta diabolica. At
Christus hæc consulit in euan-
gelio, ergo Christus est diabo-
lus, eiusq; euangelium diaboliz-
cum, maior est hereticorum, mi-
nor Christi & Pauli, vt patet ex
supra dictis. Conclusio sequit-
ur sylogistice ex præmissis. Ec-
ce in quātā incidūt blasphemīa
blasphemi hæretici. Sed telum
hoc in eos retorquendo, subsum-
matur sub mox illata conclusio

DE VOTIS. 125.

ne profligando hoc pacto.
Christū autē dicere diaboliū, diab-
bolicūq; eius euangeliū, impiū
est, hereticū & blasphemū, imo
nihil magis impiū hereticū aut
blasphemū. Sūt proinde dicētes
vota monastica diabolica, im-
pijssimi heretici atq; diabolicissi-
mi blasphemī. Religiosi vero
votarij reddentes vota sua do-
mino, pij catholici veriq; euan-
gelici christiani, eorumq; vota
pia, euangelica & vere Christia-
na. Tantum abest, vt dicantur
impia & diabolica figmenta.

DE COELIBATV CLE- ricorum. XIX.

CVm in superiori puncto
Christus laudauerit se ca-
strantes propter regnum Mat. 19.
dei, & Paulus virgines sequi 1. cor. 7
tur improbantes coelibatum,
Christū & Paulum conculcare,

DE CELIBAT V

Leui. 21. Scortum & vile prostibulum non ducet sacerdos vxorem, nec eam quæ repudiata est à marito, quia cōsecratus est deo suo & panes propositionis offert, sit ergo sanctus, quia & ego sanctus sum dominus q̄ sanctifico vos. Et hodie offerentibus panē viuum, qui de cœlo descendit, Luther permittit cōcubinas et scorta ducere.

Ibidem. De summo sacerdote, virginem ducet vxorem, viduam autem & repudiatam & sordidam atq; meretricem non accipiet.

Eze. 44. Et viduam & repudiatā nō accipient vxores, sed virgines, de semine domus Israel. Sed & viduam quæ fuerit vidua à sacerdote, accipient.

Deus Moyfi non præcepit in præparando ad receptionem legis, ne appropinquarent vxoribus suis, & tamen Moyfes inhibuit eis dicens. Estote parati in

CLERICORVM 126.

rati in diem tertium, & ne ap-
propinquatis vxorib. vestris.

Dixit Abimelech ad Dauid. 1. Re. 21.
Non habeo laicos panes ad ma-
num, sed tantum panem san-
ctum, Si mundi sunt pueri, ma-
xime à mulieribus, manducent.

Volo autem vos sine solici-
tudine esse, qui sine vxore est, so-
licitus est quæ domini sunt, quo-
modo placeat deo, qui aut cum
vxore est, sollicitus est quæ sunt,
mûdi, quõ placeat vxori, & di-
uisus est, & mulier innupta, &
virgo, cogitat q̃ domini sunt,
vt sit sancta corpore & spiritu. 1. Cor. 7

Paulus monet cõiugatos, vt
aliquanto tempore abstineant
ab vsu coniugali, vt commo-
dius vacent orationi, at sacerdo-
tes perpetuo debent astare alta-
ribus, perpetuo itaq; abstineant
à coniugio. 1. Cor. 7

Si quis post baptisma secun-
dis nuptijs fuerit copulatus, aut
Ca. apo stolo. 17

DE COELIBATV

concubinam habuerit, non potest esse nec episcopus, nec presbyter, aut diaconus, aut prorsus ex numero eorum, qui ministerio sacro deseruiunt.

Cōciliū
Cartha.

Placet vt episcopi, presbyteri, & diaconi, vel qui sacramēta contrectant, pudicitie custodes, ab vxoribus se abstineant. In ri. 3. dicitur, vt quod apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos q̄q̄ custodiamus.

Cēsariē.

Presbyter, qui vxorem duxerit, ab ordine suo illum deponi debere statuimus, quod si fornicarius fuerit, vel adulterium commiserit, extra ecclesiam abijciatur, & poenitentiam agat. Presbyter si vxorem duxerit, ab ordine deponatur.

Hieron.

Hieronymus contra Vigilantium, inuehitur contra episcopos qui non ordinabant diaconos, nisi prius duxissent vxores, nulli coelibes credentes pudici

citiā. Imò ostēdētes q̄ sancte vi-
uant, q̄ male de omnib. suspican-
tur, & nisi repugnantes vxores
viderint &c. Chri sacramenta
nō tribuūt. Quid faciēt oriētis
ecclesiæ? Quid Aegypti et sedis
apostolicę? q̄ aut virgines cleris
cos accipiūt, aut cōtinētes, aut si
vxores habuerūt, mariti cēdesi-

Calixtus papa statuit (nunt. Calixt.
ante mille trecētos annos, pres-
byteris, diaconis, & subdiacon-
is & monachis, concubinas
habere, seu matrimonia contra-
here, penitus interdīmus.

Augustinus: Sed forte dica-
tur, si licet & bonum est nubere,
cur sacerdotib. nō licet vxores
habere? Chrys. homil. 21. parte
4. ad Theodorum Monachum,
improbat votariorum matri-
monia. Policarpus, virgines in
casta cōscientia ambulate. Ergo
tūc erant perseverātes in virgi-
nitate, sicut Mathe. Iphigeniam

Aug. in
q. no. &
vet. test.
q. vlt. ad
Philip.

Policar.

DE CELIBATV

consecrauit. Origenes homil. 23
super Numeri. Videtur mihi
quod illius solius est offerre sa-
crificium indefinens, qui indefi-
nenter & perpetue se deuouerit
castritati.

Obijciunt hæretici.

1. Sacerdotes veteris legis ha-
bebant vxores.
2. Græci in hunc diem, & Ca-
labri habent vxores.
- Gen. 2 3. Crescite & multiplicamini.
1. Tim. 4 4. Paulus prædixit venturos
attendentes spiritibus erroris, qui
prohibent nubere.
- Ad tit. 5 5. Præcepit Tito vt deligat
vnius vxoris virum episcopū.
6. Castitas est libera, traditio-
nes faciunt necessariam.
1. cor. 7 7. Melius est nubere quā vri.
8. Votum de virginitate est
stultum, quia impossibile, & pa-
pa humanis traditionibus vult
mortificare carnem, vbi debet

CLERICORVM. 129.

ret recurri ad gratiam dei.

9. Si acceperis vxorem non peccasti.

In his est radix eorum quę Io nas ille impurus contra Fabrū nostrum effutiuit.

Respondet Christianus.

Primum diluit Ambrosius super epistolas ad Timot. *De prio* teribus idcirco hoc concessum est Leuitis & sacerdotibus vxores ad vsum habere, quia multum tempus otio vacabant à ministerio & sacerdotio: multitudo enim erat sacerdotum, & vnusquisq; certo tempore seruirebat secundum institutum Dauid, qui 24. classes constituit sacerdotum, *1. par. 21* infrà. Nunc autem omnes à conuentu foeminæ abstinerere debent, quia necesse est eos quotidie in ecclesia præstare, nec habere dilationem. Et quia soli de tribu Leui ministras

DE COELIBATV

Luc. 1.

bant, ideo vt cōseruarentur per propagationem non poterant seruire perpetuam castitatem, alioqui defecissent ministri templi. Porro aliquot diebus abstinebant sacrificaturi in veteri testamento. Et factum est, vt implerentur dies officij eius, abijt in domū suā. Et sacerdotes veteris testamēti tractabāt panes propositionis, carnes hircorum, bouum agnorum &c. nostri sacerdotes, corpus & sanguinē Christi tractant.

Delecū.

Græci habēt vxores, at nullus sacerdos apud Græcos ducit vxorem, sed bene qui duxit vxorem virginē ordinatur in sacerdotē. Quod si vxor moriatur, remanebit viduus. Coniugatus itaque efficitur sacerdos, sed sacerdos nunq̃ efficitur coniugatus. Vnde à morte Saluatoris nō est, auditū, sacerdotem duxisse vxorē, nisi q̃ iam tēme

CLERICORVM. 119.

re attentāt audaculi Lutherani.

Præcepit hoc deus quādo erat De ter.
replēda terra, at modo cœlum,
tunc erant pauci prolificantes,
iam innumeri. Vnde lex illa nō
est de permanentibus, quo ad
singulos de multitudine, alios
quin Ioannes baptista peccas-
set, qui virgo permanſit, peccas-
set Maria, quę virginitatem pro-
posuit, peccasset Paulus, qui cō-
suluisseſt virginitatem. Christus
non laudasseſt eunuchos.

Vnde præceptum illud eti-
am cōfirmatū à ſaluatore Mat.
19. Quod deus coniunxit ho-
mo non ſeparet, datum eſt toti
multitudini hominum, non au-
tem cuiſibet de multitudine: ſi-
cut etiam præceptum de agricul-
tura. Non enim oportet ſingus-
los hoīes, aliquos tamen neces-
ſe eſt eſſe agricolas. Ita etiam nō
oportet omnes & ſingulos ho-
mines vacare generationi,

DE COELIBATV

necesse tamen est aliquos hominum propagationi operam dare. Ita est de multis alijs, necessarius quidem toti communitati. Non tamen oportet illam per omnes & singulos fieri, sed sufficit quod per aliquos fiant.

De quarto:

Ecclesia non prohibet nuptias, sed quando aliqui sunt voto alligati, prohibet votum violari, nam ante votum liberum erat nubere, sicut coniugatus est prohibitus contrahere, sic ecclesia non vult vouentem tradere potestatem sui corporis alteri, quod tradidit Christo. Tales autem haeretici, quos praedixit Paulus, fuerunt Marcion & Mantes & Tacianus, qui damnauerunt nuptias.

De quinto:

Paulus non praecipit episcopum esse coniugatum, alioquin nec ipse, nec Titus fuissent episcopi, sed noluit episcopum esse bigamum, ita Hieronymus & alij. Hinc digamum non admittit

CLERICORVM. 130.

ecclesia hic edocta à Paulo. Et ita hic modum descripsit Paulus, intra quē se contineat episcopus, ne ducat secūdā vxorē.

Vnde quamuis is qui multas habuerit concubinas, ordinetur in sacerdotem vel episcopū, non tamen qui plures legitimas habuit vxores. Cuius ratio est, quia hæc institutio est non propter representationem sacramēti. Sponsus enim ecclesiæ (quē sacerdos repræsentat) est Christus, & vna est ecclesia. Canticum. 5. Vna est columba mea. Et ideo bigamum ecclesia non admittit. Hęc Augu. in sen. li. de bono coniugali.

Castitas est libera, sed præcep- De sext.
pta vouenti, nec tamen repugnat libertati spiritus, sed promouet, nam etiam deus libere producit spiritum sanctū & necessario.

Melius est nubere quam vri, De sept.

DE COELIBATV

sed bonum est hominī mulierē
non tangere. Non vult Apo-
stolus illum vri, qui à carne ten-
tatur, sed ille vritur, qui à con-
cupiscentiæ flammis superatur,
huic melius esset nubere, quam
perpetuo in sordibus volutari,
dic contrarium, & Paulum fac-
ies nubentem, quia patiebatur
stimulum. Fateor difficile esse

Mat. 11.

continere, at regnum cœlorum
vim patitur, & violenti rapiūt
illud. Tentamur omnes à carne,

1. cor. 10

at fidelis est deus, qui nō patitur
nos tētari supra id quod possu-
mus, sed facit cū tentatione pro-
uētum, vt possimus sustinere.

De octa.

Dicis votum illud esse impos-
sibile. Si respicis ad naturam, eti-
am multa alia sunt impossibilia
nobis, si respicis gratiam dei ad-
iutricem, nihil est impossibile,
quia possunt capere, quibus
hoc datum est. Ideo sapiens ait:

Sapient. 8.

Scio, quoniam aliter non pos-

CLERICORVM. 131.

sum esse continēs, nisi deus det,
& hoc ipsum erat sapientia, sci
re cuius esset hoc donum. No
uum genus vincēdi tentationes
carnis, adfert nobis hæreticus
vt s. desiderijs carnis obedia
mus, contra totam scripturam.

Respondet Hiero. Paulū non De no.
loqui de virgine quæ se semel
dei cultui dedicauit, sed de ea q̄
est libera, li. i. contra Iouinianū.

DE CARDINALI
bus & Legatis Sedis apo
stolicæ. XX.

Christus associauit sibi. 12 Mat. 10
apostolos. 72. discipulos,
illos mittebat vbi opus
erat.

Et fecit vt essent 12. cum illo, Mar. 6
& vt mitteret eos prædicare.

Post hæc designauit dñs & Luc. 10
alios. 72. & misit illos binos

DE CARDINA. ET LEG

Bernar. ante faciem suam in omnem ciuitatem. Sic papa sibi adhibet assistentes Cardinales, & forte prius in re discipuli fuerunt Cardinales, quam apostoli. Bernardus ad Eugenium, hi quoque tibi continuo assistunt, seniores populi, orbis iudices, collaterales, coadiutores.

Isidorus Isidorus testatur. s. Petrum in vrbe Roma delegisse sibi assistentes sacerdotes & diaconos. In sui enim adiutorium assumpsit Linum, Cletum & Clementem. Linus crescente ecclesia, presbyteros. 10. & episcopos. 11 consecrauit, sic Cletus, sic Clementis, sic Anacletus fecerunt.

Euarist. Euaristus primus titulos. i. ecclesias cum plebibus, in vrbe Roma presbyteris diuisit, septem diaconos instituit, qui Romanum pontificem obseruarent. Marcellus aucto iam numero titulos 3. & 20. in vrbe constituit, vt

SEDIS APOSTOLIC. 132.

baptismo & sepulturæ oportus
ne prospicerent. In primitiua ec
clesia non dicebantur nisi pres
byteri & diaconi vrbis Romæ,
tamē postea inditum fuit eis no
men Cardinalium, vt aliquæ hi
storię volunt sub Pontiano pa
pa, aliquæ sub Marcello, aliquæ
sub Siluestro, aliquę adhuc recē
tius nomen existimant. Hinc so
lent beatum Hieronymū presb. Hiero.
byterum vrbis Romæ appella
re, non Cardinalem: licet Dona
tio Constantini indicet antiqui
us fuisse Cardinalium nomen,
tamen reiici nō potest, quin Ste
phanus papa nomine illo vsus ca. opor
sit, quando constituit nullum tebat.
Dist. 78.
eligi pontificem, nisi ex Cardis
nalibus. Inuenio autem tempoz
re Symachi papæ & Gregorij
secundi. 64. fuisse titulos in vr
be Roma, puta Laurentij, Ceci
liæ, Sixti, Marcelli, Susannæ,
Anastasiæ, Mariæ trans Tyberē

DE CARDINA. ET LEG.

rim. Ioannis & Pauli &c. Ad concilium Nicænum Siluester misit Osum Cordubensem episcopum, Victorem & Vincentium presbyteros urbis Romę. Ad Africanū concilium in quo fuit Augustinus, misit Zozimus papa Faustinum episcopum, Potentianum, Philippū & Asellum, presbyteros urbis Romę. In causa appellationis super depōne episcopi decreuit concilium Nicænum, papam committere causam episcopis vicinis, aut è latere suo presbyterum mittat. Ecce legatos à latere tempore concilij Nicæni, ante. M. cc. annos. Siluester misit ad conciliū Arelatense Claudium & Habitum presbyteros, Eugenium & Quinatum, diaconos ecclesię Romanę.

Tempore martyrum solebāt legatos appellare apochrisarios, sicut sanctus Fabianus pa

Legati à latere.

Apochrisarij.

SEDIS APOSTOLIC. 133.

pa & sanctus Zepherinus miserunt apochrisarios suos in orientem. Leo papa misit ad concilium Calcedonense Paschasium & Lucensem episcopos, & Bonifacium presbyterum Romanæ ecclesiæ: Sub Agatone papa legati ad 6. synodum fuerunt Theodorus & Gregorius presbyteri, Ioannes diaconus. In septima synodo legati fuerunt Petrus, Petrus presbyteri, & abbas monasterij sanctæ Sabinae. In octaua synodo missi sunt Donatus Hostiensis, Stephanus Ephesinus episcopi, Marinus diaconus ecclesiæ Romanæ, & Anastasius famosissimus bybliothecarius. Missi fuerant à Leone ad secundam synodum Ephesinam, Iulius episcopus. Hilarius diaconus & Dulcitius prothonotarius, licet non voluerunt adire synodum, intelligentes dolos Dioscori.

DE EXCOMMVNI

In Sardicensi cōcilio missus fuit Osius Cordubensis (idem qui in concilio Nicēno) cū Fortunatiano Aquilegiensi & Vincentio de Capua. In concilio Franckfordensi ad Menum, legati sedis apostolicæ præsidentes, fuerunt Theophylactus & Stephanus episcopi, quādo hæresis Felicianæ fuit dānata, quæ vsum imaginū in ecclesia prohibebat. Fusius ista reperies in libro nostro de primatu Petri libro. 3. capite 19.

DE EXCOMMVNI

cationibus.

XXI.

POtestatem excommunicandi instituit Christus, loquens de fraterna correctione, post alia inquit, Dic ecclesie. Si autem ecclesiam non audierit

Matt. 18

CATIONIBVS. 134.

dierit, sit tibi sicut æthnicus & publicanus.

Patet hic manifeste excommunicationem fieri auctoritate Christi, maxime ex his quæ subiungit dicens, Amen dico vobis quæcunq; alligaueritis super terram (glos. i. vinculo anathematis) erunt ligata & in cœlo. Vbi dicit Chrysost. Vnde qualiter duplicibus colligauit necessitatibus, & pœna q̄ hic est, scilicet projectione ab ecclesia. Sit tibi sicut æthnicus & publicanus, & supplicio futuro, quod est esse ligatum in cœlo. Chryf.

Augustinus super Ioan. Nihil debet formidare Christianus, quàm separari à corpore Christi. Si enim separatur à corpore Christi, non est membrum eius, Si non est membrum eius, nō vegetatur spiritu eius. Quisquis autem, inquit apostolus, Rom. 8 spiritū dei nō habet, hic nō ē eius. Aug. habetur. 11 q. 4. ca. Nihil.

DE EXCOMMVNI

Hier. ha¹ Hieronymus. Quorum re²
 be³ ibi. miseritis peccata &c. retenta
 erunt, id est quibus interdixe⁴
 ritis ecclesiam, nisi reconciliati
 per satisfactionē fuerint, & ipsis
 ianua regni coelestis clausa erit.

1. Cor. 5 Ego quidē absens corpore,
 praesens autem spiritu, iam in⁵
 dicaui vt praesens, eum qui sic
 operatus est, in nomine domi⁶
 ni Iesu Christi, congregatis vo⁷
 bis & meo spiritu, cum virtute
 domini Iesu, tradere huiusmo⁸
 di Satanæ in interitum car⁹
 nis, vt spiritus saluus sit in die
 domini nostri Iesu Christi.

D. 5. 4. Vbi scito q¹⁰ in primitiua ec¹¹
 cl¹² 18. q. clesia quando oportebat per si¹³
 1. a. 1. q. gna homines ad fidem inuita¹⁴
 2. 3. re, sicut spiritus sancti donū, vi¹⁵
 sibili signo manifestabatur,
 ita & excommunicatio corpo¹⁶
 rali vexatione à diabolo inno¹⁷
 tescebat. Augustinus de ver¹⁸
 bis apostoli sermo. 68. Omnis

CATIONIBVS. 135.

Christianus dilectissimi, qui à sacerdotibus excommunicatur Aug. ha
Satanæ traditur. Quomodo? beſ. 11. q
quia ſcilicet extra eccleſiam diabolus eſt, ſicut in eccleſia Chriſtus, ac per hoc quaſi diabolo
traditur qui ab eccleſiaſtica cõmunione remouetur. Vnde illos quos tunc apoſtolus ſatanæ eſſe traditos prædicat ex cõmunicatos à ſe eſſe demõſtrat.

Vide quam mala ſit excommunicatio, q̃ in paraſceue eccleſia pro Iudæis & paganis orat, ſed non pro excommunicatis.

Quidã circa ijdẽ naufragaue runt, ex quibus eſt Hymeneus & Alexan. quos tradidi ſatanæ, vt diſcant non blaſphemare. 1. Tim. 1

Huius poteſtatis meminit Paulus. In virga veniã ad vos: an in charitate & ſpi. m̃ſuetudis? 1. Cor. 4

Ideo hic abſens ſcribo, vt nõ præſens durius agam, ſecundum poteſtatem, q̃ dñs dedit mihi in 2. cor. 13.

DE EXCOMMVNI

ædificationem & non in destru-
ctionem.

1. cor. 16 Si quis non amat dominum
nostrum Iesum Christum, sit
anathema maranatha, i. in ad-
uentu domini.

2. Thes. 3 Quod si quis non obedierit
verbo nostro per epistolā hunc
notate, & non commisceamini
cum illo vt confundatur. Pe-

Act. 5 trus Ananiam & Saphirā pro
defraudatione præchagri non
solum excommunicauit, sed sen-
tētia mortis damnauit. Ex quo
patet, q̄ ecclesiæ licet pro tem-
poralibus damnis excommuni-
care.

Aug. q. 59. super deut. Augustinus in quæstioni-
bus ve. testa. Hoc iam in eccle-
sia dei agit excommunicatio,
quod in veterilege fuisse legi-
tur interfectio.

Orige. Non solum per apos-
tolos suos deus tradidit delin-
quentes in manus inimicorum.

CATIONIBVS. 136.

sed & per eos, qui ecclesie præsi Iudicum
dent, & potestatem habent non homil. 2
solum soluendi, sed & ligandi,
tradunt peccatores in interitum
carnis, cum pro delictis suis à
corpore Christi separantur, pro
sequitur postea, quomodo ho-
mines dupliciter traduntur in
potestatem zabuli.

Ambro. super Psal. 118. loz Serm. 8.
quens de excommunicatione
subdit. Recte ergo & sacerdos
vulnus, ne latius serpat, à toto
corpore ecclesie, quasi bonus
medicus, debet abscindere, &
prodere virus criminis quod
latet.

Si quis venit ad vos, & hanc 2. Ioan.
doctrinam nō affert, ne recipia c. vnico
tis eum in domum, nec aue ei di-
xeritis, qui enim dicit illi aue, cō-
municat operib. eius malignis. 1. Cor. 5

Scripsi vobis non commi-
sceri fornicarijs, auaris aut ra-
pacibus, aut idolis seruientibus;

DE EXCOMMUNI

infra, cum eiusmodi nec cibum
sumere, ecce excommunicatio.

Titū. 3

Hæreticum hominem post
vnam & secundam monitionē
deuita. Hic habes hæreticos for-
re excommunicatos.

Obijcit hæreticus.

1. Excōmunicatio nō est pœ-
na, sed vna declaratio, quia qui
libet per peccatū excōmunicat
seipsum, & postea iudex decla-
rat illum esse excōmunicatum.
2. Excommunicatio est me-
dicinalis, li. 6. de sen. excommu-
ca. cum medicinalis. Ideo nō est
timenda, sed amanda.

Respondet catholicus.

Præmissum Tilmanni.

De priō

Pro huius argumenti solutio-
nis intellectu scito, quod excō-
municatio est separatio à com-
munionē ecclesiæ, quo ad fru-
ctum, & suffragia generalia. In

CATIONIBVS. 137.

primo importatur separatio à sacramentis. In secundo vero separatio à cōione fidelīū quantū ad spūalia. Vel dicitur, q̄ excōicatio est à q̄libet licita cōmunione fidelīū separatio. Triplex autē est fidelium communio. Vna extrinseca in simul orando in ecclesia, in missis & officijs diuinis, & in huius cōmunicationis priuatione non solum consistit excommunicatio. Alia est intrinseca per charitatē vnientem Christi membra p̄ fidē formatam capiti Christo & reliquis eius membris, de qua dicit Psalms. Particeps ego sum omnium timentium te. Et hanc tollit peccatum, & non excōmunicatio. Tertia est cōmunio extrinseca simul et intrinseca, secundū cōia suffragia quę in ecclesia ab institutione ecclesię fiunt, vt in missis & alijs orationibus, de qua dicitur in symbolo san-

Psal. 118

DE EXCOMMVNIS

etorum communione. Et hanc tollit excommunicatio, & superponit ablata communionem sanctorum per charitatem. Nunc respondetur quod excommunicatio est poena inflictæ vel à iure vel ab homine, et non solum de claratio poenæ, nam clare beatus Paulus indicat Corinthium non traditum diabolo, sed tradendum. Porro quod inquit, quemlibet per peccatum seipsum excommunicare, verum est excommunicatione minori, sed illa licet priuet hominem gratia diuina, tamen adhuc manet peccator vnitus ecclesiæ, & mystico corpori ecclesiæ coniunctus tanquam membrum aridum: ac in excommunicatione maiori præscinditur de corpore. Non quod omnino non sit de ecclesia, quia quamdiu tenet veram fidem, est in ecclesia, sed quia priuatur participatione suffragiorum

C
rum
hom
ex in
ter v
mēb
E
nicat
in ill
Præ
quis
per s
à iur
maior
tem,
mo
cogit
traui
(ait
est c
&c. l
lus r
eum
&c. l
intra
lus, c

rum ecclesiæ, quod competit homini, velex vi charitatis, vel ex intentione ecclesiæ, generaliter volētis sua merita omnibus mēbris non præcis conuenire.

Et illius geminæ excommunicationis meminit Origenes, in illa homilia secunda Iudicū. Præterea si etiam per peccatum quis se traderet diabolo, tamen per sententiam ab homine, vel à iure latam, diabolus adhuc maiorem in eo accipit potestatem, liquet de Iuda, quem primo inuasit diabolus cum iam cogitasset tradere Christum. In Luc. 22. trauiť autem sathanas in Iudam (ait Lucas) & abiit & locutus est cum principibus sacerdotū &c. Et Ioannes ait, Cum diabolus misisset in cor, vt traderet eum Iudas Simonis Iscariotes &c. tamen postea adhuc magis intrauit & possedit eum diabolus, eodem Ioan. dicente. Et cū

Ioan. 14.

DE BELLO

intinxisset panem dedit Iudæ
Simonis Iscarioth, & post buc
cellam introiuit in eum satanas.

De secū
do.

Excommunicatio est medi-
cinalis, verum si non contem-
natur, nam ex fine dicitur me-
dicinalis, quia ordinatur in hūc
finem, quod ille resipiscat, et pœ-
nitcat, ac satisfaciat ecclesiæ: nul-
lus autem amabit excommuni-
cationem, nisi qui obstinatus
magis vult tradi Satanæ, quam
seruire Christo, & ab ecclesia
vult haberi sicut æthnicus &
publicanus. Vnde Gregorius
dicit, Sententia pastoris siue ius-
ta siue iniusta timenda
est. Tantū abest, vt
sit amanda.

DE BELLO IN Thurcas. XXII.

IN THURCAS. 139.

Subexistēte rationabili causa, belligerare possunt Christiani, in Thurcas & hæreticos.

Interrogabant Ioannem & milites dicentes, quid faciemus & nos? & ait illis. Neminem concutiat is neque calumniam faciat is, & contenti estote stipendijs vestris. Liquet quia bellum non prohibuit, sed bellantibus modum imposuit. Lucæ. 3

Omnis anima potestatibus sublimioribus subiecta sit, non enim est potestas nisi à deo, infra. Si autē malum feceris, time, non enim sine causa gladiū portat, dei enim minister est, vin- Rom. 13
dex in iram ei qui male agit.

Vnde filij Israel à deo sibi datam terram promissionis non nisi bellando obtinuerunt, ut patet in libris Iosue, Iudicum, & Regum. Imo voluit dominus deus continuum eos

DE BELLON

habere bellum contra infideles,
vnde dicitur Iudicum. 3. Hæ
sunt gētes quas dominus dereli
quit, vt erudiret in eis Israellem,
& omnes qui non nouerāt bel
la chanaanorum, & postea disce
rent filij eorum certare cum hos
tibus, & habere consuetudinē
preliandi.

Hier. 48

Maledictus qui prohibet gla
dium suum à sanguine.

Totum vetus testamentum
plenum est, quomodo iussu &
auxilio dei Iudæi non modo re
stitērūt infidelib. sed etiā eos in
uaserūt. Abrah. Moyses Iosue.

1. Reg. 5

(ait Samuel ad Saul) Recensui
quæcunq; fecit Amalech Israel,
quomodo restitit ei in via cum
ascenderet de Aegypto, nunc
ergo vade & percu'te Amalech,
& demolire vniuersa eius, non
parcas ei, et non concupiscas ex
rebus ipsius aliquid, sed interfice

ce à viro vsq; ad mulierem, & paruulum atq; lactantem, boue & camelum & asinum. Quis iam fuit cōsiliarius domini, aut quis nouit sensum eius, quādo sit tempus, vt velit punire Turcas per Christianos, sicut puniuit Amalechitas per Iudæos.

Hortabatur Machabæi se in uicem dicentes. Si omnes fecerimus, sicut fratres nostri fecerūt, et non pugnauerimus aduersus gentes, pro animabus nostris, & iustificationibus nostris, citius disperdent nos à terra. Et cogitauerunt die illa dicentes. Omnis homo qui uenerit ad nos die sabbatorū, pugnemus aduersus eum, & non moriemur omnes sicut mortui sunt fratres nostri. Et collegerunt exercitum, & percusserunt peccatores in ira sua, & viros iniquos indignatione sua &c. ita & nos Christiani, nisi aduersus Turcā

DE BELLO

crucis Chri hostē ferocissimum
pugnauerimus, citius disperdet
nos, delebitq; Christi nomen ē
terra, id quod optare videntur
isti rabulæ, mentientes pugna
re contra Turcam, esse contra
Christi euangelium.

1. Mac. 3 Surrexit Iudas Machabæus,
& adiuuabant eum fratres eius
& vniuersi qui coniunxerant
se patri eius, & præliabantur
prælium Israel cum læticia, & di
latauit gloriam populo suo.

Ibidem Nos pugnabim⁹ pro anima
bus nostris & legibus nostris,
& ipse dñs conteret eos, scilicet
gentiles, ante faciem nostram.

1. Mac. 5 Abijt Simon in Galilæam,
& commisit prælia multa cum
gentibus.

1. mac. 13 Dixit Simon vos scitis quan
ta ego & fratres mei, & domus
patris mei fecerimus pro legi
bus & pro sanctis prælia. San
ctissimum igitur est atq; iustiss

IN TVRCAS. 141.

simum preliari contra infideles
Turcas & hæreticos Turcis ip-
sis impiores, pro fidei ecclesiæ,
diuinicq; cultus conseruatione,
pro repub. pauperum et oppres-
sorū defensione. Accingimini,
igitur o Christiani principes & k. mac. 3
estote filij potentes, estoteq; pa-
rati vt pugnetis aduersus natio-
nes has impias, quæ cōuenerūt
disperdere nos & sancta nostra,
quoniam melius est nos mori
in bello, quam videre mala gen-
tis nostræ & sanctorum.

Augustinus ad Bonifacium Epi. 194
Comitem, vtile tibi tuisq; da-
bo consilium, arripe manibus
arma, oratio aures pulset autho-
ris. Et iterum ad eundem: Noli
æstimare neminem deo placere
posse, qui armis bellicis minis-
trat, in his enim erat Sanctus
Dauid, cui dominus magnum
testimonium perhibuit.

Et contra Faustū: Ordo natu-

DE BELLO

Li. 22

Psal. 81

ralis mortalium paci accommo-
datus hoc poscit, vt suscipiendi
belli authoritas atq; consilium
penes principes sit. Principibus
dicitur. Eripite pauperē, & eges-
sum de manu peccatoris libera-
te. Cur tunc non liberarent de
manu Turcæ, maxime attento
eo, quod vi magnificat & extol-
lit cultum Machumeti sui in in-
iuriam creatoris nostri, et quod
tertiam prolem sibi placentem
aufert, in ritu Machumetico nu-
trit in perpetuam seruitutē, hinc
gloriosissimus Carolus, Got-
fridus, Alphonsi, Ferdinandi, &
alij infidelium destructores, per
orbem Christianum celebri fa-
ma laudantur: vide Tomo 1. do-
minica 3. post Epiphaniæ ho-
milia 5.

Obijci hæreticus.

1. Bellare contra Turcas, est
repugnare voluntati spiritus,

IN TVRCAS. 142.

visitanti iniquitatis nostras
per illos.

2. Christianus oratione pugnet, non gladio.

5. Matthæi quinto, prohibetur defensio, ne nos opponamus angariantibus nos.

Respondet catholicus.

Plures hæretici iam, sicut & Oecolampadius, negant omnino Christianis licere bellare, quod fuit hæresis Manichæorum, ut Augusti. contra Faustum docet, & de sermone Domini in monte, sed respondeamus.

Etiam si deus visitet iniquitates nostras per Turcam, tamen per hoc non inhihet nobis defensionem, alioquin cum nos visitet per famem, pestem, ignem, bella, morbos, non congrueret nobis vlla prouisio contra famem, vlla medicina contra morbos, vlla fuga contra pestem. Ita

De priore

DE BELLO

enim deus visitat suos, vt non derelinquat. Visitabo inquit, in Psal. 88. virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eo, neque nocebo in veritate mea.

De secū. Fateor iustum bellatorē pulsare deum orationibus, attamen arma in manu capiat cum Machabeo, nam Moysē orante in

Exo. 17 monte, Amalech vincitur gladio Iosue. Orent qui domi nent, alij arma in Turcas ferant.

De tert. Ex consilijs & operibus perfectorum Lutherani faciunt præcepta, & cum adeo amari sint, vt nec verba possint pati catholicorum, etiam pia, serui iniquitatis volunt, vt verbera patiamur Turcarum, desolationē templorum, violationem vir-

Exo. 17 ginum &c. Quę enim ibi docet, præcipit in præparatione cordis, non in ostensione operis,

IN TVRCAS. 145.

ait Augusti. Sperandum est potius post tot erumnas & calamitates Christianitatis, amissis duobus imperijs & 36. regnis ut deus tandem misereatur nostri, & decantemus gaudenter. Filia Turcæ misera, beatus qui retribuit tibi retributionē quam Psal. 136 retribuisti nobis: vide 5. Homilias tomo 3. de bello in Turcas.

DE IMMUNITATE & diuitijs ecclesiarum. Capitu.

XXIII.

Immunitas & ecclesiastica libertas ostēdit. Pharaō gētilis rex Aegy. immunitatē sacerdotib. seruauit. Emit em̄ Ioseph oēm terrā Aegypti, subiecitq; eā Pharoani, & cunctos populos eius, præter terram sacerdotum quę à rege eis tradita fuerat, qui Gen. 47

DE IMMVNITATE ET

bus & statuta cibaria ex horreis publicis præbebantur. Et idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas. Et infra.

Ex eo tempore vsque in presentem diem, in vniuersa terra Aegypti regibus quinta pars soluitur, & factum est quasi in legem, absq; terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit.

2. exēpl.
1. esdr. 7

Artaxerxes rex Persarū donans filiis Israel facultatem liberè redeundi cum Esdra in Hierusalem, pro sacerdotū ministrorumq; templi libertate decretū statuit in hæc verba. Ego Artaxerxes rex statui atque decreui omnibus custodibus arcis publicæ q; sunt trans flumē, vt qd cunq; petierit à vobis Esdras scribe legis dei cœli absq; mora detis &c. Et infra. Vobis quoq; notum facimus de vniuersis sacerdotibus, & leuitis, & cantoribus, & ianitoribus nathin

DIVIT.ECCLESIAR. 144.

neis, & ministris domus dei huius, ut vectigal & tributum & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. Vbi glos. ordi. quæ est Bedæ. Hoc priuilegio ostenditur, quod cætera plebs filiorum Israel ad patriam perueniens tributum regis pendebat, quod discreta prouisione rex fecisse cognoscitur, ut qui diuino seruitio semper erant occupati, à suo famulatu essent liberi, & qui in terra nihil proprium possidebant, sed ex decimis populi viuebant, nemo ex eis tributum exigeret. Ecce hi duo reges ambo gentiles, alter pro idolorum sacerdotum: alter vero Iudæorum sacerdotum legaliumque ministrorum zeabant libertate: & modo nonnulli Christiani principes ciuitatumque rectores grauant exacti-
onant: & exco-riant Christi sacerdotum, pauperesque verbi dei

DE IMMVNITA. ET

ministros, atq; in extremam de
ijcere moliuntur seruitutem.

Ios. 21

Nu. 35

Iosue diuisit sacerdotibus &
Leuitis ciuitates, sicut iusserat
dominus per Moysen.

Leui. 27

Nu. 18.

Item habebant sacerdotes &
leuitæ decimas, primogenita,
primitias, partes de victimis, ob
lationibus & sacrificijs, ordinā
te ac præcipiente deo, pro mini
sterio quo sibi in tabernaculo
testimonij seruiebant quotidie.

4. Re. 12

Dixit Ioas ad sacerdotes. Om
nem pecuniam sanctorum quæ
illata fuerat in templum domi
ni à prætereuntibus, quæ offertur
pro præcio animæ, & quæ spon
te & arbitrio cordis sui inferunt
in templum domini, accipiant
illam sacerdotes iuxta ordinem
suum. Ezechias præcepit popu
lo habitantiū Hierusalē, vt da
rent partes sacerdotibus & leui
tis, vt possent vacare legi domi
ni. Quod & populus fecit adeo

2. Par. 31

DIVIT.ECCLESIAR. 145.

abundanter, vt præciperet rex fieri horrea in domo domini vbi reciperentur fructus &c.

Christus habuit procurato^r Ioan. 13.
rem Iudam, qui loculos habebat, & portabat ea quæ mittebantur.

Ioanna vxor Chusæ procu Luc. 8
ratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabant ei de facultaribus suis.

Immunitatem sacerdotū do^z Mat. 17
cuit Christus. Quid tibi vide^r
tur Simon, dixit Christus, Reges terre à quibus accipiūt tributa, à filijs suis, an ab alienis? Dixit illi Petrus. Ab alienis. Dixit illi Chrs, ergo liberi sunt filij

Quis militat suis stipendijs 1. Cor. 9
vnquam, quis plantat vineam & de fructibus eius non edit? Infrà. Scriptum est in lege Moy si. Non alligabis os boui trituranti. Infrà. Si nos vobis spūalia

DE IMMVNITATE

seminamus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus. Infrā Nescitis quoniam qui in sacra-rio operatur q̄ de sacratio sunt, edunt. Et qui altario deseruiūt cum altario participant. Ita & dominus ordinauit his qui euāgelium annunciant, de euanges-līo viuere.

1. Tim. 3. Oportet episcopum irrepræ-hensibilem esse, vnius vxoris virum, sobrium, ornatum, pru-dentem, pudicum, hospitalem, &c. & quomodo posset esse ho-spitalis si nihil haberet.

Actu. 4. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, videntes afferebāt precia eorū quæ vendebant & ponebant ante pedes apostolorum. Vnde in primitiua ecclesia fiebant col-lectæ pro sustētatione cleri, quibus deficientibus successerunt beneficia.

Ignatius ad Philadelphien.
Princi

ET DIVIT. ECCLES. 146.

Principes subditi estote Cæsari, Ignat. Ioh. euā
milites principib. diaconi presbyteris, vt sacrorū administra- discipulus.
toribus. Presbyteri vero & diaconi atq; omnis clerus simul cū
omni populo & militibus atq; principibus, sed & Cæsares obediant episcopo. Episcopus autē
Christo, sicut patri Christus: & ita vnitas per omnia seruatur.
Idem ad Smirneñ. Sacerdotiū summa est omnium bonorum
quæ in hominibus constāt, qd' si quis inhonorauerit deum in-
honorat, & primogenitum totius creaturæ.

Nolite tangere Christos meos Psal. 104
os, & in prophetis meis nolite malignari.

Quis extendet manum suam 1. Re. 26
in Christum domini. Hoc dixit etiam de vnctione regis, quid
de vnctione sacerdotis?

Gregorius Ciriaco Constantinopolitano.

DE IMMVNITATE ET

Quisquis in loco regiminis est, aliquando necesse habet etiam terrena cogitare, & exteriorum quoque curam gerere, vt grex commissus valeat, ad ea quæ sibi sunt explenda, subsistere. A posterioribus lex creuit in regalem maiestatem. A piscatoribus Euangelium creuit in imperialem maiestatem.

Et in registro Gregorij passim reperiuntur epistolæ de administratione temporalium, vnde etiam illo tempore habuit præfectos ærarios in Sicilia & Patrimo provincia, vt manifestum sit etiam s. Petri am tempore Gregorij fuisse patrimoniũ sancti Petri.

In epistola Clemētis. Si quæ patribus negotia habent inter se, apud cognitores seculi non iudicentur, sed apud presbyteros ecclesiæ, quicquid est dirimatur, & omnino obediant statutis eorum.

DIVIT. ECCLESIAR. 147.

Concilium Carthaginense.
Placuit, vt quicunq; clericus ab
imperatore cognitionem pu-
blicorum petierit, honore pro-
prio priuetur.

Gaius papa martyr statuit.
Nelaici sacris initiatos, coram
seculari iudice conueniant.

Dionys. ad Demophilū, de
correctione episcopi. At si quis
forte & inter ipsos à recto trami-
te deuiauerit, is ab æqualibus
atq; sui ordinis sanctis corrigas-
tur, vt nō ordo in ordinē ruens
cūcta pmisceat, sed vnusq; in
suo ordie, suoq; officio maneat.

Origenes qui tempore marty Ho. 20.
rum vixit, vbi adhuc erant im-
peratores gentiles, super Lucam
explicat subiectionem presby-
teri ad episcopum, sicut Iesus fu-
it subditus parentibus.

Iulianus apostata, Christo ad-
uersarius, clericis subtraxit om-
nia priuilegia & honores. Quæ

DE IMMUNITATE

Cōstan. p̄ssimī imperatores catholici,
Impera. Cōstātīnus, Theodosius, Mar-
cianus, Valentinianus, & alij
religiosi animi principes decre-
uerunt. Quæ quia sunt omnib.
obuia C. de sacrosanctis eccles-
ijs, & de clericis & episcopis.
Ideo referre postponimus.

23. q. 8. Constantinus imperator in
ca. Tri^o concilio Nicæno noluit accipe
butū, & relibellos contra episcopos, &
ca. sc̄dm dixit. Vos dñj estis à vero deo
cānoni. constituti, ite & inter vos cau-
sam disponite, quia dignum nō
est, vt nos iudicemus deos.

Petrus princeps apostolorū
nō refutauit sumptus, Ambro-
sius super primam ad Corint. 9

Constitutio Friderici impera-
toris C. de episcopis & cleri.
Statuimus vt nullus ecclesiasticū
cam personam in criminali que-
stione vel ciuili, trahere ad iudi-
cium seculare præsumat, contra
constitutiones imperiales & ca

ET DIVIT.ECELES. 145.

nonicas sanctiones, quod si fecerit actor, à iure suo cadat, iudicatum non teneat, & iudex sic & tunc officio iudicandi sit priuatus. Aduertite inique clerum ad tribunal seculare pellentes.

Patet igitur ex præmissis iustissimas esse excommunicationes latas in offendentes libertatem ecclesiasticam, suis iniquis statutis grauantes & exactiones clerum, utpote in eos qui peccant & contra naturæ ius, in legem diuinam vtriusque testamenti, & contra ius humanum civile & canonicum.

Obijcit hæreticus.

Christus passus est se iudicari à iudice laico Pilato, & testimonium perhibuit ei, quia haberet super eum potestatem desuper. Itaque christiani sacerdotes non debent refugere iudices laicos.

DE INDVL

Respondet Catholicus.

Egregiā rem moliris, vt omnes iudices Christiani sint Pilati & Herodes. Christus manifeste obiecit peccatū Pilato, quia is qui tradiderat eū maius peccatum habebat. Quod autem dixit Pilatum habere potestatem desuper, si ad deū referatur, accipitur permissiue, permisit deus hoc Pilato, oblatuſ ē enim quia voluit, si ad Cæsarem, non habet intentum hæreticus.

Esa. 53

DE INDVLGENTIIS. XXIII.

Quia indulgentiæ sunt dumtaxat satisfactoriæ penæ pro peccatis debitæ, ostendamus aliud esse meritum, aliud satisfactionem.

DE merito Christi dicitur. *Philip. 2*
 Propter hoc deus exalta-
 uit illum, & donauit illi
 nomen, quod est super omne
 nomen. Ecce quid meruit sibi.
 De satisfactione eius dicitur, hic *Lu. 22*
 est calix nouum testamentum *Mat. 26.*
 in sanguine meo, qui pro uobis
 tradetur in remissionem peccas-
 torum, ecce quid meruit nobis.

De offerente hostias pro pec-
 catis dicitur. Et rogante pro eis *Leuit. 4.*
 sacerdote, propitius erit ei domi-
 nus. Non de culpa, sed de poena
 quō, nisi per intercessionem.

Thesis Tilmanni.

Scito hic thesaurum indulgē-
 tiarum fieri ex superabundan-
 tia meritorum (quatenus sa-
 tisfactoria erant) Christi & san-
 ctorum. De superabundantia pas-
 sionum Christi pro nobis dicitur, *1. Ioan. 2*
 Ipse est propiciatio pro pec-
 catis nostris, nō nostris aut tātū

DE INDVL

Iob. 6

sed totius mundi. Ex qua auctoritate patet, passionem Christi sufficienter satisfacere pro toto mundo, ac per hoc quum exequutiue pro paucis tantum satisfaciatur, infinitum thesaurum satisfactionum Christi superesse in sacramentis, quibus eadem Christi passio satisfacit. De sanctorum autem passionum meritorumque superabundantia, quoad officium satisfaciendi pro nobis, patet ex Iob dicente. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior in statera, quasi arena maris haec grauior appareret. Ex his Iob verbis claret ipsum plus passum fuisse, quam pro peccatis suis debuerit pati. In superabundantia autem passionum, consistit superabundantia satisfactionum. Et idem de multis sanctis apertissimum est. De sanctorum vero intentione, quod scilicet

scilicet
fint
sed
pos
gau
vob
funt
nen
est e
E
seria
funt
mu
est i
quo
men
Pau
bit
sti p
bus
run
lo d
mo
spe
Iter

scilicet voluerint pati, passique
sint libenter, non solum pro se,
sed etiam pro nobis, testatur ap-
ostolus, dicens. Nunc enim Colos. 1
gaudeo in passionibus meis pro
vobis, & adimpleo ea quæ des-
sunt passionum Christi in car-
ne mea, pro corpore eius quod
est ecclesia.

Expende catholice, quia mis-
seriæ sanctorum adiungendæ
sunt pressuris Christi, ad com-
munem ecclesiæ vtilitatem. Et
est iste thesaurus meritorum, de
quo dicit ecclesia, precibus &
meritis sanctorum. Nam quod
Paulus adimpleuit, quis nega-
bit de alijs sanctis, crucem Chri-
sti portantibus & eum sequenti-
bus? Quod papa hunc thesau-
rum dispensat, patet ex Aposto-
lo dicente. Sic nos existimet ho-
mo vt ministros Christi, & dis-
pensatores ministeriorum eius.
Iterum. Dispensatio mihi creditur 1. cor. 9

DE INDVL

2. Cor. 2^a ta est. Itē. Cui donastis aliquid,
& ego. Non donauit culpam
sed pœnam. Nam & ego quod
donauī, si quid, donauī propter
vos in persona Christi.

Certum est Gregorium ma-
gnū dedisse indulgentias ante
900. annos, & ita postea obser-
uatum per omnem ecclesiam.
Mirantur hæretici, quia papa re-
mittit tertiam aut mediam par-
tem pœnarum, aut plenarie in-
dulgeat. Cum ipsi non verecun-
dētur asserere, quēlibet sacerdos
tem à culpa & pœna absoluerē,
ipsi remittunt totā pœnam, &
nolunt papā remittere partem.

Leuit. 25 Indulgentiarum, euangelij si-
gura fuerunt Iubi ei in veteri
testamento.

De his sumus contenti, eo
quod habeamus solidum fun-
damentum in sancto Paulo, ne
credamur diligentiores in cau-
sa lucrosa. Porro quod vniuers

sa recepit, credit & tenuit ecclesia, quō posset esse in fide erroneum: at vniuersitas ecclesiæ toto orbe terrarum diffusa, recepit indulgentias à tempore Gregorij magni (nisi quod in paucis hæreticorum angulis alicubi inceperunt reijcere) Et concilia generalia approbauerunt, sicut sacrum concilium Lateranense celeberrimum sub Innocentio tertio, in quo & saluberrima cōstitutio, Omnis vtriusque, ædita est, limitauit authoritatē minorum prælatorum in concessione indulgentiarum. Et sacrum concilium Viennense approbavit indulgentias Urbani quarti, pro venerabilis Eucharistiæ ueneratione. Et omnis ecclesia ex Germanis, Gallis, Hispanis, Italis, Anglis, Hungaris, Polonis, Dacis, Scotis &cet. reuerenter suscepit Iubileos in Roma à pontificib. cum

DE INDVL
plenarijs indulgētijs celebratos.

Appendix Tilmanni.

Profunt etiam indulgentiæ animabus in purgatorio, quia non est aliqua ratio, quare ecclesia transferre possit communia merita Christi & sanctorū, quibus indulgētiæ innituntur in viuos & nō in mortuos, q̄ in charitate decedentes, obstaculis à regni cœlestis ingressu impediētibz nondum amotis, in purgatorio detinentur. Applicat autem papa eis indulgentias nō auctoritate absoluendo, sed per modum suffragij. Quare neq; pro libito potest animas à purgatorio liberare, aut purgatoriū euacuare.

Obijciūt aduersarij inter alia argumenta hoc Achillicum (ut putant inuincibile) Etsi merita Christi sunt infinita, nequaquā tamē merita sanctorum quæ sunt

plenissime remunerata, imo vltra condignum, quoniam non sunt condignę passionēs huius temporis ad superuenturā gloriā quæ reuelabitur in nobis. Sanctorum igitur merita per indulgentiarū thesaurum nobis applicari non possunt. Rom. 8.

Dicendum, q̄ sicut Christi opera simul erant meritoria & satisfactoria, meruit siquidem sibi & nobis, sibi quidē quia per humilitatem passionis, gloriā meruit resurrectionis, iuxta illud, humiliavit semetipsum, factus obediens vsq; ad mortem crucis, propter quod deus exaltavit illū, &c. Nobis vero quoniam si vnus delicto mortui multi sunt, multo magis gratia dei, & donum in gratia vnus hominis Iesu Christi in plures abundauit. Et infra: Igitur sicut per vnus delictum in omnes homines in condemnationem, Philip. 2.

Rom. 5.
Eo. cap.

DE INDVL

1. Pet. 2

Esa. 53

Ephe. 5

1. Petri. 2

1. Ioan. 2

fic & per vnius iusticiam in omnes homines in iustificationem vitæ, &c. Satisfecit autem non pro suis, quia peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, sed pro nostris peccatis, vt patet ex multis sacræ scripturæ locis. Ipse enim vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Et paulo post: Omnes nos quasi oves errauimus, & posuit dominus in eo iniquitatem omnium nostrorum. Christus tradidit semetipsum pro nobis hostiam & oblationem deo, in odorem suauitatis. Peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris &c. Ita & de sanctorum operibus & passionibus sentientum est. Quæ quatenus meritoria erant, vltra condignum remunerata cum apostolo fatemur, quatenus vero satisfactos

ria, aut pœnalia, ac innumeros
 sanctos constet longe plus satisf
 fecisse aut passos esse, quàm pro
 suis peccatis debuerunt, vt pa
 tet de Iob & apostolo, & hoc Iob. 5
 non solum pro se, sed pro cor Colof. 1
 pore Christi, quod est ecclesia,
 residuum satisfactionis, & passi
 onis per indulgentiarum thesau
 rum nobis applicatur, quod ad
 maximam gloriã cedit sanctos
 rum. Vnde quum cõtingit (ex
 empli gratia) superfluam satisfa
 ctionem Laurentij soluere pro
 pœna debita Ioanni pœnitenti,
 gaudium quoddam accidentas
 le Laurentius in cœlo habebit
 de hoc q̃ satisfactio sua soluit
 pro Ioanne. Et ita opera sancto
 rum quatenus satisfactoria, &
 pœnalia remuneratur ipsis sanz
 ctis, etiam in his quibus per in
 dulgentias applicantur.

Hæc Tilmannus.

DE PURGATORIO.
XXV.

Purgatorium esse satis constat
ex scriptura, ecclesia,
& patribus:

1. Cor. 3. **S**I quis superædificat super
fundamentum hoc aurum,
argentum, lapides præcio-
sos, ligna, stipulam, vniuscuius-
que opus manifestum erit, dies
enim domini declarabit, qui in
igne reuelabitur, & vniuscuius-
que opus quale sit, ignis proba-
bit. Si cuius opus arserit, detri-
mentum patietur, ipse autem sal-
uus erit, sic quasi per ignem. Li-
quet facientem etiam opera cre-
mabilia, sicut patet in die iudicii
particularis vniuscuiusque, eum
tamen saluum fieri per ignem,
non inferni, quia ibi nulla est re-
demptio. Sic intellexerunt illū
locum Pauli, B. Ambrosius, B.

DE PURGATORIO. 154.

Hieronymus, B. Augustinus,
B. Gregorius, Alcuinus.

Esto consentiens aduersario *Mat. 5*
tuo cito, dum es in via cum eo,
ne fortè tradat te aduersarius iu
dici, & iudex tradat te ministro,
& in carcerem mittaris, amen
dico tibi, non exies inde, donec *Lu. 12.*
reddes nouissimum quadrantē.
Hunc carcerem beatus Ambro
sius intelligit purgatorium.

Qui dixerit verbum contra *Matt. 12*
spiritum sanctum, non remittez
tur ei, neq; in hoc sæculo, neq; in
futuro.

Beatus Gregorius illa verba *4. dial. et*
ponderat & dicit. De quibusdā *habe. dis.*
culpīs ante iudicium purgandis *25. c. q̄lis*
ignis credēdus est, pro eo quod *Idē. Au.*
veritas dicit, qui dixerit verbū *li. 21. de*
contra spiritum sanctum, &c. *ci. dei c.*
in qua sententia datur intelligi, *24.*
quasdam culpas in hoc sæculo,
quasdam in futuro relaxari. Ita
etiam intellexit beatus Bernar

DE PURGATORIO.

dus super Cantica.

Luc. 8

Antiquitus prouocabantur
uiuentes per instrumenta musi-
ca ad lamentum & compassio-
nem super mortuos, vt attente
orarent pro eis. Alias enim lu-
gere non esset nisi insanire.

Tobię. 4

Panem tuum & vinum tuum
super sepulturam iusti constitue,
vt scilicet pauperes inde relecti, pro
defuncti salute deum deprecetur.

2. ma. 12

Iudas Machabeus facta colla-
tione, duodecim milia drach-
mas argenti misit Hierosoly-
mam, offerri pro peccatis mor-
tuorum sacrificium. Bene & re-
ligiose de resurrectione cogitas,
nisi enim eos, qui ceciderant re-
surrecturos speraret, vanum vi-
deretur & superfluum orare
pro mortuis &cet. Sancta ergo
& salubris est cogitatio, pro de-
functis orare, vt a peccatis solu-
uantur. Is liber est in canone ec-
clesiæ, vt testatur prologus ei

DE PURGATORIO. 157.

præfixus, & beatus Augustinus decimo octauo libro de ciuitate dei, & canon concilij Carthagineñ. licet non fuerit inter canonicos libros habitus apud Iudæos, vt testatur beatus Hieronymus in galeato prologo. Sequitur negantem libros Machabeorum esse canonicos, non esse filium ecclesiæ, sed spurium synagogæ. Et Luther metatur se scire esse purgatorium in disputatione Lipsica, quomodo ergo rem tanti momenti, sicut est purgatorium, spiritus sanctus non reuelauit in scripturis.

Græci hanc hæresim recognouerunt & abiurauerunt, in concilio Florentino.

In nomine Iesu omne genu flectetur, cœlestium terrestrium & infernorum. Palam est autem (quantum ad hos attinet) qui subtus terrā in gehenna sunt, q̃ nec genua flectāt nomini
Philip. 2

DE PURGATORIO.

Iesu, quin contra potius ipsum
iugiter blasphemant: sunt ergo
in purgatorio q̄ genua flectūt.

Apoc. 5

Et omnem creaturam, quæ
in cœlo ē & sup̄ terrā & subtus
terrā & mare & q̄ in eo sunt, oēs
audiui dicentes: Benedictio ses
denti in throno & agno, benedi
ctio & honor, & gloria, & pote
stas, in sēcula sēculorū. Triplicē
hic ponit ordinē laudantiū deū,
scilicet in cœlo beatorū, in ter
ra iustorum, sub terra purgan
dorum, quia damnati non laus
dant deum, nec benedicunt ses
dentem in throno.

Aug. in li. de cura pro mortu
is agenda, approbat suffragia
pro mortuis faciendā authorita
te ecclesiæ. Ita inquit. In secū
do Machabæorum libro legi
mus, oblatum pro mortuis sa
crificium: sed si nusquam in scri
pturis veteribus omnino legere
tur, non parua est vniuersæ ec

DE PURGATORIO. 156.

clesiæ (quæ in hac consuetudine claret) authoritas, vbi in precibus sacerdotum, quæ domino deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio animarum. Hæc suffragia petiunt Monica mater Augusti. ex altaris sacrificio.

Beatus Ambrosius de obitu Theodosij meminit, cur in ecclesia dei peragatur, primus, septimus, tricesimus, defunctorum.

Damascenus affirmat more orandi pro defunctis, ab apostolorum traditionibus manasse.

Augustinus quæstione prima de Dulcitij quæstionibus testatur purgatorium.

Chrysostom. proprio sermone agit, suffragia prodesse mortuis. Dionysius inquit. Quod autem iustorum preces etiam in vita ista, & nedum post mortem ipsius solis prosint qui digni sunt, scripturæ nos edocet sacro sancto

Li. 9. cõ
fessionũ
in fine.

Ca. 7. ec
cle. hier.
archi.

DE PURGATORIO.

eta traditio. Accedens deinde
(delato scilicet funere intrà tem
plum) venerandus antistes pre
cem suam super mortem pera
git, postq; precem & ipse p̄sul
eum salutat, & suo deinceps or
dine, qui astant om̄es. Precatur
oratio illa diuinam clem̄tiam,
vt cuncta dimittat per infirmita
tem humanā admissa peccata,
defuncto, eumq; in luce statuatur
& regione viuorum, in finibus
Abrahæ, Isaac, & Iacob, in loco
vnde effugit dolor, tristitia, &
gemitus. Hæc Dionysius apo
stoli Pauli dicipulus. Ita docuit
& tenuit sancta mater ecclesia
& omnes orthodoxi.

Purgatoriū etiā conuincitur
ex animarū apparitionib. quas
etsi Luther Irrideat: tamē in Ma
chabeis legimus Oniā & Hiere.
apparuisse Iude: Christo trāsfi
gurato apparuerūt Moyses &
Lu. 9. 24 Heli. & discipuli Christo resur

2. ma. 15

Mat. 17.

Mar. 9

Lu. 9. 24

DE PURGATORIO. 155.

gente, putabāt se spiritū videre:
q̄ nequaq̄ putauissent: nisi scis-
uissent defunctorū spiritus non
nunq̄ apparere. Vide libros 4.
Eckij, de Purgatorio.

Obijcit Pighardus.

1. Christus prohibuit viduē. Luc. 7.
Noli flere: sed si esset purgatori-
um, deslendus fuisset mortuus.
2. Hieremias inquit. Nolite
flere mortuum: neq̄ lugeatis su-
per eum fletu. Hiere, 22
3. Paulus ait. Nolumus vos 1. Tess. 4
ignorare fratres de dormientib.
vt nō cōtristemī sicut et cæteri.
4. Cyprianus sedulo admo-
net fratres, ne fleant super his
qui migrarunt ex hac vita.
5. Chrysosto. lamentari eos,
q̄ ab hac vita decedunt ex pusil-
lanimitate contingit.

Respondet Christianus.

Christus mox erat mortuū res-
uscitatur: ideo ꝓhibuit matrē

DE PURGATORIO.

à fletu: Neochristiani nullum
ex mortuis resuscitant.

De scđo Hieremias voluit non plan-
gendum regem Ioachas capti-
uum in Aegypto: sed alios res-
ges sequentes, sub quibus Iudei
plus tribulabantur.

De ter. Truncate adducitur Paulus,
qui ait, sicut cæteri qui spem nō
habent. Itaq; deflere mortuum
ex desperatione futuræ resurre-
ctionis est malum, q̃ non facit
ecclesia c. vbi cunq; 13. q. 2.

De 4. &
5.

Secundum prædicta intelli-
gantur Cyprianus & Chrysol.
quando aliquis defleret mortu-
um ex diffidentia, quasi perpe-
tuo illum amiserit. Vide tom. 2
homil. dominicæ. 17. post Pēte.

DE ANNATIS Cap. XXVI.

Anna

DE ANNATIS. 158.

ANnatas id appellāt in curia Rhom. quod ordinarij locorum nominant, medios seu primos fructus, & pro confirmatione episcopi, solent appellare, redemptionem pallij, cum tamen proprie solus episcopus Bambergēsis in Germania habet pallium & archiepiscopi.

Filijs autem Leui dedi omnes Nū. 18
decimas Israel in possessionem
p ministerio, quo seruiunt mihi
in tabernaculo sordoris. Et infra.
Præcipe Leuitis atq; denuncia
cia cum acceperitis à filijs Israel
decimas quas dedi vobis, primitias
earum offerte domino, id
est, decimam partem decime, vt
reputetur vobis in oblationem
primitiuorum, tam de arijs, quā
de torcularibus, & vniuersis,
quorum accipitis primitias, of
ferre domino, & date ea Aaron
sacerdoti. In veteri igitur testa

DE ANNATIS.

mēto, Leuitæ & sacerdotes accipiebant decimas, & Aaron summus sacerdos accipiebat decimā decimarū. Descendūt ergo annatę de iure diuino, q̃a succedūt in locū decimę decimarum.

Neē. 10. Et Leuitæ offerent decimam partem decimę suę in domo dei nostri, ad gazophilacium domini dei nostri.

Annatarum meminit Ioannes Andreę in ca. inter cętera de offic. ordinarij post Hostien. quem citat in huiusmodi sententia, dicit hic Hostiensis, quod Romanam ecclesiam in annatīs exigendis, vbi alioquin nullū ius haberet, excusat necessitas, quia nec de suo posset omnibus providere. Et infrā. Id iam est de antiquissima consuetudine obtentum. Postea refert quomodo pluries clamauerit, in tantum, quod super eo fuit sermo in Concilio Viennen

DE ANNATIS 159.

si, cui præsedet Clemens quintus.

Sequitur errasse Platinam & Blondum, & quosdam consar-
cinatores grauaminum Germa-
niæ, nam inuentum annatarum
tribuunt, vel. Ioanni. 22. vel
Bonifacio. 9. vel consilio Cons-
tantiensi, quod Germani faci-
unt, quia Clemens 5. præcessit
Ioan. 22. & Bonifacium nonum.
Et is tamen non inuenit annas-
tas, sed inuentas approbauit ex
antiqua consuetudine. Et certe
isti duo testes Hostien. & Ioan-
nes Andreæ frangunt mēdacia
osorum ecclesiastici status.

In Constantiensi concilio nō
fuerunt institutæ annatæ, vt nu-
gantur centones Lutheranos-
rum, sed quia aliquæ ecclesiæ
decreuerunt in temporalibus,
fuit constitutum vt illæ eccles-
iæ sic de pauperate reducerē-
tur ad iustam taxam, secundum
valorem ecclesiæ currentem.

DE ANNATIS.

Ideo magis confirmauit annatas. Vnde nullus adhuc publicauit vere, quando annatæ fuerint inuentæ, ideo bene dicunt præfati, annatas rem esse antiquissimam.

Gerion de Simonia. 36. K. Si cut ex antiqua lege decimæ decimarum debebantur summo sacerdoti à Leuitis Nu. 18. Deute. 16. Sic non minus in lege noua debetur hæc decimatio facienda ipsi Papæ per inferiores: Hæc autem recōpensatio videtur rationalis, q̃ fructus primi anni à quolibet beneficiato persoluantur: quoniam in hoc papa seruit ecclesiæ, & ita pro sustentatione decet statui sui potest onerare personas & beneficia. Et illam rationem dicit bene inferre & concludere.

Sequitur si sacerdotes & episcopi vellēt negare annatas summo pontifici, tunc eadem facilis

DE ANNATIS. 160.

tate laici negarēt decimas sacer-
dotibus, & sacerdotes recusatē
medios fructus dare episcopis,
vnde ex ecclesia faceremus Ba-
bylonem. Id quod strenue con-
tendunt hæretici, & eorum ad
hærentes, diuina humanaq; om-
nia commiscantes.

DE HAERETICIS
comburendis.
XXVII.

Prima poena hæreticorum
in nouo testamento
fuit excommuni-
catio.

SI quis ecclesiam non audiet Mat. 18.
rit, sit tibi sicut Ethnicus et
publicanus, id est, separetur
ab ecclesia per excommunica-
tionem. At hæretici incorrigibi-
les, non audiunt ecclesiam.

DE HAERETICIS

Ad tit. 3. Hæreticū hominē post vnā
& secundam correptionē deuiz
ta, sciens quia subuersus est, qui
huiusmodi est, & delinquit, cū
Eccle. 1. sit proprio iudicio condemna-
tus: Peruersi autem difficile cor-
riguntur. Ideo hæretici incorri-
gibiles non vincuntur, neq; per-
suadentur rationibus.

2. The. 3. Denunciamus vobis fratres
in nomine domini nostri Iesu
Christi, vt subtrahatis vos ab
omni fratre ambulante inordi-
nate, & non secundū traditionē
quam acceperunt à nobis.

2. Ioā. 2. Si quis venit ad vos, & hanc
doctrinam non affert, nolite cū
recipere in domum, nec aue ei
dixeritis. Qui enim dixerit illi
aue, cōmunicat operib. eius ma-
lignis. Vnde & idē Ioan. euang-
gelista cum in balneis Cherin-
thum hæreticū reperisset, mox
24. q. 1. c. exiit ad discipulos dicens, fugi-
amus hinc ne & balneꝝ ipse nos

COMBURENDIS. 161.

corrumpant, in quibus Cherintus
lauatur, veritatis inimicus.

Ita Moyses quoque ad filios Nū. 16
Israel in seditione Chore, Da-
than & Abiron dixit. Recedite
à tabernaculis impiorum homi-
num, & nolite tangere quæ ad
eos pertinent, ne inuoluamini
peccatis eorum. Et apostolus. Rom. 16

Rogo vos fratres vt obser-
tis eos, qui dissensiones & offen-
dícula præter doctrinam quam
vos didicistis, faciunt, & decli-
nate ab illis. Huiusmodi enim
Christo domino non seruiunt,
sed suo ventri, & per dulces ser-
mones & benedictiones sedus-
cunt corda innocentium.

Hæretici obstinati aut relap-
si, iuste per mortem è medio tol-
luntur.

Si surrexerit in medio tui Deut. 13
prophetes, aut qui somnium
se vidisse dicat, & prædixerit si-
gnū atq; portentum & euenerit

DE HAERETICIS.

quod locutus est, & dixerit tibi,
eamus & sequamur deos alie
nos quos ignoramus, & seruiamus
eis, non audies verba prophetæ
illius aut somniatoris,
quia tentat vos dominus deus
vester, vt palam fiat, vtrum diligatis
eum an non, in toto corde & in
tota anima vestra. Propheta autem
ille aut fictor somniorum interficietur,
quia locutus est vt vos auerteret à
domino deo vestro.

Deu. 14

Qui superbierit nolens obedire
sacerdotis imperio, qui eo tempore
ministrat domino deo tuo ex decreto
iudicis moriatur, & auferes malum
de Israel. Hæc legis ratio adhuc
militat, vt auferamus malum de
medio ecclesiæ.

Deu. 18.

Propheta qui arrogantia deprauatus,
voluerit loqui in nomine meo quæ
ego non præcepi illi vt diceret, aut
ex nomine alieno

COMBVRENDIS. 162.

alienorum deorū, interficietur.

Educ blasphemum extra castra, & lapidet eum omnis populus. Cur non & hæreticum. Leui. 24

Helias propheta domini, interfecit prophetas Baal. 3. reg. 1

Lupus bene arceri debet, sed si aliter nō potest consuli salutis gregis, lupus etiam interimendus est, hæretici autem sunt lupi, dicente Christo. Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intus vero sunt lupi rapaces. Mat. 7

Et Paulus, Scio quoniam intus trabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcetes gregi. Iuste igitur è medio tolluntur per mortem. Actu. 20

Iesus cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de tēplo, oues quoq; & boues, & nummulariorum æs effudit, et mēsas subuertit. Si hoc nūmularijs quid tūc hæreticis faceret? Ioan. 2

DE HAERETICIS

1. Tim. 2 Doctrina hæreticorum noxia vicinis, quia sermo illorum velut cancer serpit.

Actu. 5. Saphira & Ananias à principio nascentis ecclesiæ, propter pusillum pecuniæ, à Petro morte mulctati sunt, quanto magis hæretici animas defraudantes à successore Petri morte mulctentur.

Augustinus de pœna hæreticorum. Cogunt multas inuenire medicinas, multorum experimenta morborum. Aliquando libri mathematicorum & hæreticorum fuerunt combusti, sicut Augustinus super Ioannem dicit, factum suo tempore. Combussit Gelasius papa anno domini. 496. Et tempore apostolorum comburebantur libri curiosi, quanto magis hæretici.

Actu. 19 Inquit enim Lucas, Multi ex eis qui fuerant curiosi sectati, contulerunt libros & combusserunt eos coram omnibus, &

COMBVRENDIS. 163.

computatis præcijs illorū inue-
nerunt pecuniam denariorum
quingenta milliū. Aliquan-
do vbi nulla potestas Christia-
nis erat animaduertēdi in corpo-
ra hæreticorū, pœna erat excō-
municatio, vt supra ex Paulo.
Et Cyprianus monet cū hæreti-

Ad Bōi.

cis non loquendum. Idem re-
fert singulos hæreticos decem li-
bris auri mulctari. Gelasius pa-
pa exilio damnauit hæreticos.
Hieronymus docet refecan-
das esse putridas carnes. Ita in-
quiens Refecandæ sunt putridæ
carnes, & scabiosa ouis à caulis
repellenda, ne tota domus, mas-
sa, & corpus & pecora ardeant,
corrumpantur, putrescant, inte-
reant, & infrà quæ est ista mise-
ricordia, vni parcere, & omnes
in discrimen adducere.

Arrius in Alexādrīa vna scīn-
tilla fuit, sed quoniam non sta-
tim oppressus est, totum orbem

DE HAERETICIS

eius flamma populata est.

Et Beatus Ambrosius. Hæresis velut quædam hydra fabularum vulneribus suis creuit, & dum sæpe reciditur pullulauit, igni debite, incendioq; peritura.

Augustinus li. 2. contra epistol. Gaudetij, de hæret. inquit. Hoc hominum genus per imperatoriam curam corrigi debet.

Et super Ioan. ad longum docet imperatores & principes catholicos bene facere, quod vtrantur gladio contra hæreticos, debent enim hæretici affligi & ejici à principibus, sicut Agar fuit afflicta à Sara quando Ismael ludit cum Isaac.

Gen. 21

Gal. 4

2. cor. 10

Gal. 5

In promptu habentes vlcersi omnem in obedientiam.

Vtinam abscondantur, qui vos conturbant.

Ecce quam feruide optate eos abscondi, quod si principes tunc fuissent Christiani, sine dubio

COMBVRENDIS. 164.

obedissent desyderio Pauli.

Augustinus inquit. Nullus ^{Sup Ioā} nostrum vult aliquem hæretis cum perire, sed aliter nō meruit habere pacem domus David, ni ^{2. Re. 18} si Absolon filius eius in bello es ^{Eusebi9} set extinctus, sic ecclesia, si alis quorum perditione ceteros colligit, dolorem materni sanat cordis, tantorum liberatione populorum.

Constantinus imp. Arrium c. de her. cum adhærentibus, damnauit I. manic. in exilium, quia nolebat adhærere concilio Nicæno.

Theodosius imperator puni ^{L. Aarr.} uit hæreticos Manichæos omnium bonorū possessione, & omni successione priuauit, admisit desuper inquisitionem fieri post mortem. Idem decreuit cū ^{1. q̄cūq̄.} Valentiniano, ne Manichæi in solo ^{par. vlt.} Romano cōueniēdi morandiq̄ habeāt facultatē, decreuit quoq̄ eos vltimo supplicio tradēdos.

DE HAERETICIS

Idem statuit libros hæreticorum diligentí studio inquiri, ac publice comburi. Valentinianus, & Martianus omnes damnauerunt hæreticos, & perpetua deportatione damnauerunt, tenentes libros contra calcedonense concilium. Ultimo supplicio coerceri mandarunt illis cita docentes, & denuo libros mandant comburi.

Leuit. 4 Educ blasphemum extra castra; & lapidet eum omnis populus. Cur non & hæreticum?

Heb. 6 Terra proferens spinas ac tribulos reprobata est & maledictio proxima, cuius consumatio in combustionē. Huiusmodi terra est hæreticus: q̃ hæretici sint spinæ Mat. 7. attēdite à falsis pphe.

2. Re. 23 Præuaticatores quasi spinæ euellentur vniuersi, quæ nō tolluntur manibus: et si quis tangere voluerit eas, armabitur ferro & ligno lanceato, igneque

COMBVRENDIS. 164.

succensæ cōburentur vsq; ad nihilum. Sed qui magis præuari-
cantur quam hæretici?

Falsarij pecuniæ aut aliij male
factores per sæculares principes
iuste morti traduntur, cur nõ hæ-
retici falsarij sacræ scripturæ?

Obijciunt hæretici.

1. Apostoli nunquam petier-
rūt à principibus terræ, vt vim
inferrent hæreticis.

2. Euangelium & Paulus nĩ
hĩl huiusmodi docent.

3. Disputandum est cum hæ-
reticis, & gladio spiritus vincen-
di sunt, quod est verbum dei.

4. Dominus mandauit ser Mat. 13
uis suis, vt zizaniā permit-
terent crescere vsque ad mes-
sem, quæ est finis sæculi. Per ziza-
niā autem significantur hære-
tici. Oportet hæreses esse vt ij 1. cor. 11,
qui probati sunt manifesti fiant.
Ergo &c.

DE HAERETICIS

Diluuntur per Catholicos.

De prio Hanc obiectionem mouerūt

Donatistæ contra Catholicos,
vt testatur Augustinus super
Aug. Ioannem et alijs pluribus locis,
& respōdet. Quis tūc in Christū
crediderat Imperator, quod er-
go non fuit petītum ab aposto-
lis, non fuit quia hæretici non
mererentur, sed quia gladius gē-
tilium principum & imperato-
rum nondum seruiebat euange-
lio, at mox Constantinum bas-
ptizatum implorabant Catho-
lici contra hæreticos. Nam si im-
peratores puniunt furta, homici-
dia, rapinas, adulteria, periuria,
cur non punirent hæreses & sa-
crilegia.

De secū. Decuit fidem euangelij, sicut
nascendo non inniti humanę sa-
pientię, ita nec humanę poten-
tię, vsq; quo diademata regum
se inclinarēt saluatori: attamen

COMBVRENDIS. 166.

Paulus desiderabat absc̄di eos,
qui conturbabant fideles.

Diui Petri autoritate doce^r De tert.
mur, esse parati reddere rationē 1. Pct. 3
omni poscenti, de ea quæ in nobis
est fide, tamen Paulus satis
indicat post alteram correptionē Titū. 3
nem deuitandum hæreticū, non
cum eo disputandū, & assignat
claram rationē huius, quia sub
uersus sit. Huius rei peritus Ter
tullianus latissime ostendit, non
disputandū cum hæreticis, quia
potius sit stādum fidei antiquo
rum, quam disputādum de scri
pturis. Et pluribus hanc rem
agit, omnino depingens Luthe
rum, quomodo tractet sacras
litteras.

Appendix Tilmanni.

De quar
to.

Hæreticos eradicare per mor
tem non est contra mandatum
domini, quod est in eo casu in
telligendū, quādo non possunt
extirpari zizania sine extirpas

DE HAERETICIS

tione tritici, vnde addidit. Ne forte colligētes zizaniā, eradice tis simul cum eis et triticum. Cū metus igitur iste non subest, id est, quando ita crimen cuiuscun que notum est, & omnibus exet crabile apparet, vt vel nullos prorsus, vel nontales habeant defensores per quos possit schisma cōtingere, nō dormiat seueritas disciplinē. Hæc Augustinus contra epistolam Parmeniani.

De quīt.
Mat. 18.

Oportet hæreses esse quemadmodum & scandala necesse est euenire, sicut ergo vā homini per quem scandala eueniunt, ita & vā illi per quem hæreses disseminātur: Oportet igitur vtracque esse, non quidem absoluta, sed solum conditionata necessitate, qua necesse est, à Deo præscita vel prædestinata euenire, si coniunctim accipiantur. Vel secundo oportet hæereses necesse finis, quatenus

COMBVRENDIS. 167.

vtilia sunt ad hoc, vt n̄ qui probati sunt manifesti fiant vt apostolus subiungit, hoc est, vt fidelium constantia in fide ecclesiæ comprobetur, & doctores pigritiam excutiant diuinas scripturas sollicitius intuentes, vt Augustinus dicit: Hoc autem est per accidens præter, imo contra hæreticorum intentionem, qui fidem corrumpere, scripturas deprauare, innocentium corda seducere, totis animi viribus adnituntur. Magis proinde respiciendum est ad id quod est per se de eorum intentione, vt excludantur, quam ad hoc, quod est præter & contra eorum intentionem, vt sustineantur. Vel tertio necesse est ea euenire secundum hominum (qui sibi à peccatis & hæresibus non cauent) conditionem. Sicut exempli gratia, si medicus aliquis vidēs aliquos indebita

I. cor. II.

CVM HAERETICIS

dieta vtentes dicat, necesse est tales infirmari, quod intelligendū est sub hac conditione, si dietam non mutant. Similiter quoque necesse est scādala cuenire, oportetq; hæreſes eſſe quando homines conuerſationem malam nō mutant, neq; prauorum quando à peruerſis hæreticorum dogmatibus non declinant, quando principes & communitatū rectores hæreticis nedum liberum permittunt, imo ad hoc annuis eos conducunt ſtipendijs, vt hæreſes ſuas in populo diuulgent, impoſito catholicis prædicatoribus ſilentio, vt ne mutire quidem iſtis contra eoſdem liceat. Quis igitur miretur hæreſes eſſe oportere, hæc ubi ita ſeſe habent:

NON DISPUTAND.
cum hæreticis. XXVIII.

NON DISPVTAND. 163.

Quamuis de Luthero,
& Lutheranis nō sit du-
bium, quin sint hæretici
damnati, & pro talibus habens
di, quia ipsi reuocant hæreses se-
pe damnatas, Arrij, Manichæi,
Iouiniani, Arrij, Vigilantiij, Eus-
ticetis, Felicis, Albigeniū, Vual-
densium, Ioannis Vicleff, Ioā-
nis Hufs, & aliorum hæretico-
rum, ideo contra eos non est dis-
sputandum.

Nam Gelasius papa inquit. ca. maio
Maiores nostri diuina inspiratiōe res. 24.
one cernentes necessario præca q. 1.
uerunt, vt quod contra vnam
quamcūq; hæresim, coacta semel
synodus, pro fide, communio-
ne & veritate catholica atq; apo-
stolica promulgasset, non sine-
ret nouis post hac retractationi
bus mutilari, ne prauis occasio
præberetur, quæ medicinaliter
fuerant statuta pulsandi, & ea
quæ sequuntur.

CVM HAERETICIS

L. nemo Idem voluit Martianus Imp
C. de sū^o pe. Iniuriam facit iudicio reuerē
ma trin. dissimē synodi, si quis. semel ius
& fide dicata ac recte disposita, reuolue
catholi. re & publice disputare cōtēderit

Vnde in septima actione Cal
cedonenſis concilij, Martianus
inter cætera dixit(vt habes. di
ſtinctionē nonageſima ſexta ca.
nos) Nos ad fidem confirman
dam, non ad potentiam oſten
dendam, ad exemplum religio
ſiſſimi principis, auguſtiſſimi q
Rhomani Imperatoris Con
ſtantini, ſynodo intereſſe volui
mus, vt veritate inuenta, non
vltro multitudo doctrinis præ
uis attractata diſcordet.

Præterea hæretici non quæ
runt diſputationem, niſi multis
malitijs inuolutā. Nam pleriq
eorū adeo pertinaces ſunt, vt li
bere promittāt ſe articulos vſq
ad mortem deſenſuros, quare li
quet eos eſſe incorrigibiles ob

NON DISPVTAND. 169.

stinatos, & pertinaces, & qui nō
sint docibiles dei, sed innitantur
propriæ prudentiæ, & ponant
obstaculum spiritui sancto.

Iterum patet de Lutheranis
hæreticis, quod fraudulenter
obtendunt disputationem, nam
quærunt disputare non coram
doctis & literatis ac in theolo-
gia exercitatis, sed coram indo-
ctis, vulgaribus laicis, quorum
capacitas se nullo modo exten-
dit ad iudicanda huiusmodi my-
steria fidei.

Nam quomodo hæretici ve-
nirent ad disputationem coram
doctis, cum sciant theologos
studiorum generalium Galliæ,
Hispaniæ & Angliæ cōtra eos
conclusisse, & studia, generalia
Germaniæ, quæ fuerunt fama-
ta in theologia, ante ortum huius
ius hæresis, similiter damnas-
se Lutherum.

Addatur his, qđ in disputādo.

CVM HAERETICIS

finē intendunt peruersum, scilicet quod ad se trahant laicos aliquin clericis oppido infestos, vt illos in odium cleri amplius accendant.

Præterea articuli Lutherani sunt huiusmodi, vt si in disputationem proponantur coram laicis, iam mysteria fidei nostræ, autoritas ecclesiæ, & concilioꝝ rum ludibrio exponantur. Nam qd' scandalum oritur nō modo apud simplices fideles, sed apud Iudæos & infideles, si audierint ea in fide nostra in dubium vocari, quæ à sanctis patribus & ecclisijs ante 1000. annos. 1200. ante 1300. fuerunt constituta & decreta, & ab ipso apostolorum tempore obseruata, quis vel micam habens fidei, vel prudentiæ, ista poterit iudicare disputanda, coram frigidis & male sentientibus laicis? Et quia dum constat de eorum conuersione & perti-
nacia

NON DISPVTAND. 170.

nacia (nolunt enim admittere
alium iudicem quam scripturā,
quam volunt interpretari secū-
dum propria capita) clare apo-
stolus Paulus interdixit dispu-
tandum cum his. Noli verbis 2. Tim. 2
contendere, ad nihil enim vtile
est, nisi ad subuersionem audien-
tium. Stultas & sine disciplina
quæstiones deuota, sciens quia Ibidem.
generant lites. Stultas autē quæ
stiones & contentiones, pugnas Titum. 8
legis deuota, sunt enim inutiles
& vanæ.

Perdix fouit, quæ non peperit Hierc. 17
rit, fecit diuitias, & non in iudi-
cio. Augu. lib. 13. contra faustū
ca. 12. pulchre applicat. Perdix
nimis contentiosum est animal.
Ita & hæretici sunt contentiosi.
Non enim disputare amant, sed
quodquo modo superare impu-
dentissima peruicacia, vt cōgre-
gent, quæ non pepererūt. Nam
Christianos quos maxie Chris

CVM HAERETICIS

sti nomine seducūt, iā per ipsius euangelium natos inueniunt, hos colligunt ad eorum insaniam. Ideo pro prouerbio vsurpat Augusti. contra hæreticos, perdix congregat quæ non perit. Quo fit vt si non idoneus iudex detur, nunquam sit finis disputandi, idoneum autem iudicem nō recipit hæreticus, quia proprium est hæreticorum, ait

Lib. 22

Augusti. contra Faustum, fugere disputationem. Nam semper reperiuntur temerarij, pertinaces & proterui, qui nullam satisfactionem solutionis recipiunt. Sicut Moyse restiterunt Iamnes & Mambres. Ita hæretici resis-

2. Tim. 3 stunt veritati, homines corrupti, mente roprobi circa fidem, sed ultra non proficient.

Chrysof. In homilia domini cę 18. Audi homo fidelis, qui cōtra hæreticū libenter contendis:

NON DISPV TAND. 171.

Si pharisei placati sunt: & tu certando contra hæreticum potes eum placare, si eum viceris. Si autem Pharisei, victi quidem sunt placati autem non sunt, quomodo tu poteris eos placare cum viceris? Nunquid Christo fortior es? ut quos ille non placavit, tu places? Orige. homilia Matth. 22. proprium est Saduceorum & omnium qui mendacii sunt doctores, obmutescere quidem, non autem tacere: nam etsi obmutescunt quantum ad rem, non tamen tacent.

Catholici ergo debent vitare disputationem cum huiusmodi, quia honor est, ait sapiens, Prou. 20 homini, qui separat se a contentionibus, nisi ubi idonei dantur iudices, tunc enim, ut manifestaretur gloria dei, tueretur veritas catholica, & hæretici perfidi confunderentur, esset omnino disputandum, sicut Stephanus disputavit Actu. 6.

CVM HAERETICIS

Paulus disputauit Act. 17. & 20
Et vbi disputationis sententiā
suscipere & pati volūt heretici,
tot adhuc sunt catholici viri,
quorum vnusquisq; gladium
habet accinctum super femur
suum, qui adoriantur hereticos,
1. Re. 17 sicut Dauid Goliath, in nomine
domini exercituum, dei agmīs
3. Esdr. 3 num Israel. Et veritas sub iusto
iudice vincet.

Auctarij præfatio.

Quoniam noui morbi, occas
sionem dant nouæ quærendæ
medicinæ, ea propter cum aliis
locos ædidissemus communes
contra Lutheranos, verissimū
comperimus, viam & ianuam
per Lutherum apertam omni
bus quid libet audendi. Sustulit
enim Luther (quantum in ipso
fuit) sacrorum conciliorum au
thoritatem, Romanorum pon
tificum iudicium, sanctorum &

NON DISPVTAND. 172.

deo amabiliū patrum respon
sa, ac studiorum generalium cō
demnationes. Vt iam vnicuiq;
phrenetico, vel melancholico,
Saturnino, bis stulto cerebro,
peruium sit omnia insana capi
tis sui phantasmata, sacris myste
rijs immiscere. O deus O tem
pora. Cogimur ergo illorū im
pietate, quāuis inuitissimi, hos
adiungere locos.

SVB EVCHARISTIA

esse uerū corpus Christi.

Cap. XXIX.

Coenantibus autem eis, ac Mat. 26.
cepit Iesus panem, & be
nedixit, ac fregit, deditq;
discipulis suis, & ait. Accipite &
comedite, hoc est corpus meū:
& accipiens calicē gratias egit,
& dedit illis dicēs. Bibite ex hoc
omnes, hic enim sanguis meus

SVB EVCHARISTIA

noui testamēti, qui p multis effundetur in remissionem peccatorum. Significantissime Christus dixit, hoc est corpus meum & hic est sanguis meus, quid ergo clarissimis verbis & Christo repugnat?

Mar. 14. Manducantibus illis accepit Iesus panem & benedicens fregit, et dedit eis, et ait, sumite, hoc est corpus meum: & accepto calice gratias agens dedit eis, & biberunt ex illo omnes, & ait illis, hic est sanguis meus novi testamenti, q pro multis effundetur.

Luc. 22. Et accepto pane gratias egit & fregit & dedit eis dicens. Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquam coenauit dicens. Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur. Ecce quanta concordia euangelistæ

ESSE CORPVS CHRI. 173

indicent, corpus & sanguinem Christi tradita discipulis.

Panis quem ego dabo, caro Ioan. 6 mea est pro mūdi vita, Christus dicit, panem quem daturus sit esse carnem, hæretici negant.

1. cor. 11.

Ego accipia domino quod & tradidi vobis, quoniam dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem & gratias agēs fregit & dixit. Accipite & māducate, hoc est corpus meū, quod pro vobis tradetur, hoc facite in meam cōmemoratiōnem. Similiter & calicem postq̄ cœnauit dicens, hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. Ecce quō Paulus expressisse dicit, oblatū discipulis fuisse corpus & sanguinē Christi.

Calix benedictionis cui bene dicimus, nonne communicatiō sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus, nōne participatio corporis dñi est? qm̄

1. cor. 10

SVB EVCHARISTIA

vnus panis & vnū corpus multi sumus, omnes qui de vno pane & vno calice participamus. Hic clare Paulus ostēdit in quas libet particula panis consecrati, participari corpus Christi, lapis deus est qui hæc alio torquet, quam ad corpus Christi.

1. cor. 11

Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Clare liquet quod propter præsentiam corporis Christi, peccatum ab indigne sumēte pertinet ad corpus Christi, nemo enim, nisi insanus, negat indigne manducantem eius reum esse quod manducat. Instruit enim hic Paulus Corinthios ne credant esse simplicem cibum in altari, sed corpus Christi, quod qui indigne manducet reus sit eius, ideo signatis
sime

B
fi
co
ne
æ
ec
to
tex
rit
ru
ha
Be
de
fec
pa
cer
no
dif

1.
sem
aut
fi el
hab
2.

ESSE CORPVS CHR. 174.

fime addidit. Non dijudicans
corpus domni, id est, non discer
nens ab alijs cibis. Hoc omniū
ætatum omnes sancti patres in
ecclesia tenuerunt, vnde contra
tot clarissimos sacrae scripturae
textus desipere, extremæ temer
ritatis est, & aliorum hæreticos
rum insaniam transcendit. Hanc
hæresim aliquando docuerat
Berengarius sancti Mauritij An
degauensis ecclesiae diaconus,
sed Romæ coram Nicolao pas
pa & tredecim archiepiscopis &
centum episcopis abiurauit, ca
none ego Berengarius, de cons.
dist. 2.

Obijciunt hæretici Ca
pharnaïtæ.

1. Christus inquit, pauperes Mat. 26
semper habebitis vobiscum, me
autem non semper habebitis, ac
si esset in eucharistia semper eū
haberemus.
2. Spiritus est q̄ viuificat, caro Ioan. 6

h

SVB EVCHARISTIA

non prodest quicquam. Si ergo non prodest, quid tantopere contenditur esse sub Eucharistia?

3. Augustin. super Psal. 4. Donec finiatur sæculum, sursum est dominus.

4. Aloquin falsificaretur tres articuli fidei, ascendit in cœlum, Sedet ad dexterā patris. Inde venturus est: nam si est in cœlo, quō erit in altari? quia idē corpus in duobus locis esse nequeat.

Andreas Bodenstein Carolostadius, primus resuscitator huius hæresis sepultæ, adducit illa pro errore suo.

1. Si Christi corpus et sanguis esset in sacramento, sequeretur panem pro nobis esse crucifixū.

2. Christus non dixit accipite corpus meū, sed accipite panē.

3. Panis non fit melior per hoc murmur & anhelare sacerdotum, quis enim dedit potesta

ESSE CORPVS CHR. 175.

tem hanc sacerdotibus?

4. Alioquin cum in cœna Christus habuerit corpus mortale & iam immortale, iam non verum esset de illo dici, quod pro vobis tradetur.

5. Christus ait. Si quis vobis dixerit hic est Christus, aut illic, nolite credere, ergo non credamus, si dicunt in ista hostia est Christus, aut in ista hostia. Mat. 24.

6. Increpat catholicos quod appellant eucharistiam sacramentum, nam apostoli non sic nominauerunt, deus dat creaturis suis nomina non homines. Paulus autem appellat cœnam domini, panem domini, calicem. &cæt.

7. Cœna dñica sufficienter his verbis est instituta Iesus accepit panem, gratias egit & fregit & dedit discipulis suis & dixit, accipite & māducate, hoc facite in meā cōmemorationē. Et ista 1. cor. 11.

SVB EVCHARISTIA

verba, hoc est corpus meum, sunt impertinentia, & quasi per parenthesim interiecta.

8. Verba Pauli. 1. Cor. 10. vitare nititur, quia ibi Apostolus Paulus non loquatur de communione, id est sumptione sacramenti, sed de communione passionis Christi, quæ fiat eiusdem rememoratione.

9. Sic verba 1. Cor. 11. existimat locum habere in indigne commemorantibus.

Ecce hæc reticorū incōstantiam. Zuinglius in suo can. dixit corpus Christi esse in eucharistia, si fr

Zuing. & Oecolampadius duo vasa erroris bellantia, Carolostadij sententiam amplexi sunt, fundat se Zuinglius in illo Ioan. 6. Caro non prodest quicquam. Tum vt claros euangelij textus eludant, aiunt. Est sumi in actu signato, nō exercito, vt sophistæ in Cathegorijs dicūt. Videntes enim absurdissimam esse Carolostadij torsionem, sic euadere nitūtur. Hoc est. i. signi-

ESSE CORPVS CHRI. 176

gnificat, corpus meum, vel hoc
est corp⁹. i. figura corporis mei.
Repelluntur illa a Catholicis.

Christum nos semper habi-
turum, fatetur veritas Matthæi
ultimo. Ero vobiscum vsq; ad
consumationem sæculi. Ideo cū
ait, me non semper habebitis, ac
cipiendum est secundum præsen-
tiam corpoream humanæ con-
uersationis, neq; enim iam vngi-
tur, lauatur, tergitur &c.

Profecto si caro non prodes-
rit catholicis, ne panis proderit
hæreticis. Porro nec hæreticus
dicturus est, carnem Christi nō
profuisse in cruce. Adde quod
non sequitur, non prodest, ergo
non est in sacramento, nisi &
hanc admittas illationem, ergo
non est in cœlo. At si accuratius
inspiciamus, hæretici sensum
Christi non assequuntur. Non
loquitur Christus de carne sua

SVB EVCHARISTIA

non enim ait, caro mea nō prodest quicq̃, hāc sniam habebant Iudæi, qui abierunt retro, existimantes carnem Christi visibiler, sub specie carnis dentibus direptam dilaniari.

De ter.

Fatemur sursum esse dñm in cœlo, sedentem ad dexteram patris, in forma visibili & quantitatiua, qui tamē sub specie panis latet inuisibilis sacramentaliter.

De quarto.

Veritas Eucharistiæ non pugnat cum articulis fidei: Nam quia apud deum non est impossibile omne verbum, poterit facere vnum corpus esse in pluribus locis, cum natura possit vnam essentiam animæ in pluribus mēbris facere, in manibus, pedibus, Aug. Itē Christus ē in cœlo, & tamen apparuit Paulo Act. 9. 22. & 1. Cor. 15.

De priō

Quē Carolostadius ex Saxonia relegatus, odio Luht. effudit, oīa sunt tā ipia & obtusa vt

ESSE CORPVS CHR. 177.

respōsionē nō mereāť, dicamus

Fortē Luther haberet cō (tñ.
cedere, panē esse crucifixum per
communicationem idiōmatū,
at quia catholici lōge absumus
ab illa hæreſi, quod panis maneat
in Eucharistia, ideo illatio
Caroloſtadij non admittitur.

Non est verū quod assumit De ſecū.
Caroloſtadius, non enim inſ-
quit accipite panem, ſed pane
porrecto ait, accipite & comes-
dite, hoc eſt corpus meū. Quid
autē intereſt dicere, accipite cor-
pus meū, & porrecta manu dis-
cere. Accipite hoc ē corpus meū.

Nemo dicit quod p̄ ſufflare, De tert.
aut anhelare, ſeu murmurare,
panis fiat melior, ſed quando ſa-
cerdos ſecundum inſtitutionem
Chriſti, dicit verba conſecrator-
ia, quibus deus ſua virtute di-
uina omnipotenti aſſiſtit, & ſub-
ſtantiam panis in corpus ſuum
conuertit & vinum in ſanguis

SVB EVCHARISTIA

nem. Hanc autem potestatem à Christo acceperunt apostoli, eo dicente, hoc facite in meam commemorationem. Ideo Paulus ait. Ego accepi à domino quod & tradidi vobis, &c.

Dequar Etsi corpus Christi iam sit im-
to. passibile, neque sacerdos dicit illud esse tradendum, qui nouit quod Christus ultra non moritur, sed renarrat Christum talia dixisse in cœna, quod est verum, tunc enim (non modo) corpus Christi tradendum erat, & sanguis fundendus.

Dequit Quod Christus dixit de regno suo fidei, hæreticus accipit de corpore Christi, præuidit saluator futurum, vt Hussitæ dicerent Christum stare pro eis. Lutherani his aduersi, asserunt Christum pro eis esse, Carolo statinos excludentes. Zuingliani de Christo se iactant. Rebaptizatores soli Christum sibi vendi-

ESSE CORPVS CHR. 178.

cant, ab his hæreticis monuit
nos dominus.

Vana est Carolostadij iactā De sext.
tia, nam cum constat de re frus
stra certatur de nomine, nec de
us creaturis nomina dedit, sed
Adam, neq; sacramentum est Gene. 2
falsum signum, vt ille iudaizās
nebulo ecclesiam irridet, q; sit se
kerment, nā ab apostolis ad nos
vscq; deuenisse sacramentorum
appellationem ex Dyonisio lis
quet, qui libro de ecclesiastica
hierarchia appellat eucharistiā
synaxin, & iuxta inclytum præ
ceptorem suum ait, eam esse sa
cramentorum consummatio
nem, sacrosancta & augustiss
ma illius dicit mysteria & diuis
na munera, & in communi dis
cit sacramenta.

Quod ipse dicit negamus, nā De sept.
hoc est corpus meum in medio
connectitur cōiunctissime alijs
verbis, & puerile ē accipere ex

SVB EVCHAR ISTIA

trema ad coenam, & media propria authoritate excludere, probet ipse hanc dissolutionem ex scriptura, nam nec stulto satisfaceret, quod inquit punctum prefigi orationi & à magna litera principiari. Hoc, Huius hoc est theologum prestare, ex magnis literis & punctis certare, explicantur sophistæ ex theologia, & assumantur punctistæ cum illis magnis literis capitalibus. Puerilia sunt quæ garrit de tuto, naturalis consequentia verborum non patitur, nisi quod demonstraerit porrectum patrem in manu, ideo significantius additum est hec. Et expens de quæ Luther hic dicit contra Carlostadium, expugnat Lutherum in sua torsione istorum verborum. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.

De octa. Lacerat Carlstat Paulū, nam

ESSE CORPVS CHR. 179.

cum solis intendit allegorijs, li-
teram & spiritum vna amittit,
certum est Paulum loqui de cō-
munionē & participatione eu-
charistiæ, non passionis. Por-
ro communicatio passionis est
solum bonorum, participatio
eucharistiæ est communis di-
gnis & indignis, bonis et malis.

Similiter lacerat Paulum, nā De non.
Paulus loquitur de manducan-
tibus indigne, iste torquet ad
commemorantes indigne, quā
illa sint diuersa, licet vterq; pec-
cat, scz indigne communicans
& indigne commemorans.

Zuingl. & Oecolampad. hu De quit.
ius erroris consortes vide- principal.
runt Carlostadij expositio-
nem ad illa verba, hoc est cor-
pus meum, esse violentam, du-
ram & audacem, atq; plurimum
à vero aberrantē, placuit tamen
eis impietas, vnde expositionē
commenti sunt nugacissimā, &

SVB EVCHARISTIA

plusquam sophisticam. Est accipitur pro significat. Ita adderet novos euangelicos puram literam scripturæ sequi, id est lacerare. Vnde etiam à Luthero & Bugenhagio irridentur. Et eorum impietatem sic funditus destruas.

1. Primo insanit Hausschein dum ait, hoc est corpus meum, id est forma corporis mei, quia & sibi & catholicis contradicit, omnium enim sententia ibi est forma panis, etiamsi apud catholicos credatur esse corpus Christi, tamen sub forma panis visibili. Vide Augusti. de sententia Prosperi.

Zuingl. 2. Secundo depræhenditur inscitia Zuinglij & Oecolampadij, dum in locutione metaphorica existimant, est, valere significat. Vnde in hanc impietatem ex ignorantia dialecticæ venerunt, vnde postea in symbolica

ESSE CORPVS CHR. 180.

errant theologia, & vt videant
non progredi eorum doctri-
nam intueantur illud tritum
Lupus est in fabula, an est hic
exponent Bardī illi pro signi-
ficat. Item in illis symbolis Ios-
annes decimo immittant suum
significat. Mercenarius, cuius
non sunt oues proprię, videt lu-
pum. Ego sum pastor bonus, id
est, ego significo bonum pasto-
rem, & cognosco oues meas.

O stupidi, insensati & indoctissi-
mi hæretici.

3. Tertio sophismata Oeco-
lamp. torquentis sententias pas-
trum, maxime Augustini facile
vitabimus, si aduertemus eucha-
ristiam signum dici.

Primo, ratione specierum sen-
sibile panis & vini.

Secundo, quia etiam corpus
Christi verum, est signum cor-
poris Christi mystici.

Tertio, quia eucharistia sum-

SVB EVCHARISTIA

pra est signum gratiæ, sumentis collatæ.

Et quarto, cum corpus Christi sit ibi non modo circumscriptiue, sed suus modus essendi insit spiritalior, etiam signi aut formæ nomine designatur, licet nihilominus adhuc vere ibi sit corpus Christi.

Quarto quia tres euangelistæ & Paulus nullam indicant metaphoram, sed identice enuntiant, hoc est corpus meum. Et rotas repetunt, neque alibi ex scriptura docebunt hic esse metaphoram, neque fide docemur hic esse metaphoram, quare in sensu proprio est accipiendum, Hoc est corpus meum. Delirat enim Zuinglius, est alicubi in sacris literis accipi pro significat. Sed omne delirium superat. Si alicubi est acciperetur pro significat, ergo hic accipitur, sed deceptus fuit ex ignorantia logicæ.

ESSE CORPVS CHR. 151.

Cum enim Christus dicit se vitem Est non ponitur pro significat, nam obtusitas eius agnosceretur, ponendo in textu. Ego sum vitis vera, id est significo vitem veram, hoc secundum Zuīnglium, cum tamen Christus non significet vitem, sed significetur per vitem.

Porro quinto clarissimo textui euangelico accedit consensus totius ecclesiæ catholicæ, & potentissima miracula in hoc venerabilissimo sacramento diuinitus monstrata, pereant igitur hæreticorum nugacia sophismata, deliræ impietates, indotissimæ torsiones, ac violentæ sacræ scripturæ expositiones. Cum vnus Lucas omnia eorū somnia excludat, cum narret Christum dixisse. Hic calix novum testamentum in sanguine meo. Amant enim hæretici græca, in quibus nō legitur est.

DE EVCHARISTIA

Et tamen identice, calix nouū testamentum dicitur, non certe in vino, sed in meo sanguine, non enim est testamentum sine sanguine. Vide Paulum ad Hæbræos nono.

Psal. 108 Attende quomodo hæretici
moti sunt sicut ebrius, & omnis
sapientia eorum deuorata est.
Oecolampadius anno M. D.
24. mense Iulio indignabatur
sanguinem Christi denegatum
fidelibus in synaxi: & anno nōs
dum euoluto ipse cum compli-
cibus hæreticis denegat fidelis-
bus, & corpus et sanguinē Chri-
sti. Similiter Zuinglius. Carolo
stadius postq̃ tantum incendis
um de sacramento sufflauit, iam
palinodiam cecinit, non propo-
fuisse se ista vt credēda, neq̃ ista
fore asserta ex spiritu, aut sacris
literis, sed certius indaganda ex
pprio capite ab eo esse pposita.
Eccl. 27 Vide quō stultus vt lūa mutaf.
Debap

DE BAPTISMO 182.

puerorum.

XXX.

HOc est pactū meū quod
obseruabitis inter me & Gen. 17.
vos &c. Infans octo die-
rum circūcidetur in vobis &c.
Masculus cuius præputij caro
circumcisa non fuerit, delebitur
anima illa de populo suo, quia
pactum meum irritū fecit. Mo-
do hoc videtur baptis-
mus in ec-
clesia, quod circumcisio in syna-
goga. Sicut enim per circumcis-
sionem paruuli Iudæorum in-
cluduntur cum pacto diuino, sic
& paruuli Christianorum non
sunt excludēdi à pacto dei, quas-
re pueri sunt baptizandi, contra
rebaptizatores, & puer non bap-
tizatus damnatur lege com-
muni, contra Zuinglium, qui
dum vnam hæresim rebaptiza-

DE BAPTISMO

torum vellet destruere, alias de-
cem docet deteriores, contra ex-
pressas scripturas.

Mar. 10

Sinite paruulos venire ad me
& ne prohibueritis eos, talium
est enim regnum dei &c. & com-
plexans eos & imponens ma-
nus super illos, benedicebat eos:
male faciunt ergo rebaptizato-
res, prohibētes pueros per bap-
tismum venire ad Christum.

Mat. vi.

Baptizate omnes gentes, er-
go etiam paruulos.

1. cor. 10

Quoniam patres nostri om-
nes sub nube fuerunt, & omnes
baptizati sunt in mari & nube,
Certum, autem est, quod etiam
paruuli fuerunt sub nube, & ita
figuraliter baptizati.

Baptismus non est reiterabi-
lis sine sacrilegio, vnde Paulus.
Hebr. 6. Impossibile est eos qui semel
sunt illuminati, gustauerunt eti-
am donum cœleste &c. & pro-
lapsi sunt, rursus renouari ad

PVERORVM. 183.

pœnitentiam. Non negat reites
rationē pœnitentię vt Nouatia
nus, sed renouatiōis. i. baptis̃mī.

Accedit vsus & authoritas
totius ecclesię ab ipso aposto-
lorum tempore, cui merito om̃s
nes filij deuoti debent parere.

Dionysius de ecclesiastica hie Dio. c. 7
rarchia, cum dixisset pueros
qui nec dum possent intelligere
diuina, sacri baptismatis fieri
participes, subdit. Istud cum pijs
simis ducibus nostris (ita solet
appellare apostolos) in mens
tem venisset, visum est admitte
re infantes hoc modo, vt natu-
rales oblato paruuli, parentes
puerum vni ex fidelibus tras
dant præclaro diuinarum res
rum magistro, in hunc præsul
spondentem puerum iuxta san-
ctam educatam vitam requi-
rit, vt abrenunciationem pro-
fiteatur, fidemque fateatur. Ecce
pueros baptizatos ab apostolis

DE BAPTISMO

sub sponsione patrinorum.

Cypria. Cyprianus & totum concili-
um Afrfricanum ad Fidei, qui
opinabatur pueros intra secun-
dum & tertium diem constitus-
ros, non debere baptizari. Res-
pondet Cyprianus. Longe ali-
ud in concilio nostro omnibus
visum est, in hoc enim quod tu
putabas faciendum, nemo con-
sensit, sed vniuersi iudicauimus
nulli hominum nato misericor-
diam dei & gratiā denegādam.

Origenes, super epistola ad
Romanos.

Augu. August. super Gen. lib. 10. c.
23. Consuetudo matris ecclesiæ
in baptizandis paruulis nequā-
quam spernenda est, neq; vllō
modo superflua deputanda, nec
omīno credenda, nisi apostolica
esse traditio. Egit hanc causam
duob; libris ad Marcellinū, sub
titulo, de peccatorum meritis &
remissione, hos libros vidit Hic

PVERORVM. 184.

ronymus, & laudauit.

Hieronymus libro tertio aduersus Pelagianos affirmat paruulos baptizari, vt eis peccata in baptismo dimittantur.

Primus parabaptista fuit Agrippinus Chartagineus.

Concilium Mileuitanum cō Tres hætra Pelagianos hæreticos cano-
ne. 77. Item placuit, vt quicun-
q; paruulos recentes ab vteris
matrum baptizandos negat, aut
dicit in remissionem quidē pec-
catorum eos baptizari, sed nihil
ex Adam trahere originalis pec-
cati, quod lauacro regeneratio-
nis expietur, vnde fit cōsequēs,
vt in eis forma baptismatis in
remissionem peccatorum non
vera, sed falsa intelligatur, ana-
thema sit: hic à sacro cōcilio ana-
thematē pcuritur Baldasar Hieb-
mair cum suis rebaptizatoris-
bus, negantes baptismum par-
uulorum.

DE BAPSISMO

2. Ipse Zuinglius, qui negat peccatum originale in pueris. Ideo non deleatur in baptismo, vnde volens hæresim de pueris non baptizandis destruere, decem alias affert hæreses, quarum & illa vna est, pueros catholico rum &c. non baptizatos saluari, adde Augustinum ubi supra capite 33. similiter Hieronymum.

5. Tertio quidam nouellus hæreticus Eberhardus Vuiedenſe Canonicus regularis, apostata Halberſtateñ: qui concedit quidem peccatum originale, tamen ait incertum an puer baptizatus moriens saluetur, quia nescimus an recipiat fidem, & sic, si non recipiat fidem remanet filius iræ damnationis. Ecce in quot capitula scinduntur hæretici, contra

1. Cor. 2 apostolum. Non idipsum dicentes omnes. Ratio id euincit in fide fundata, habent enim pec

catum originale aliena præuaricatione contractum, cur ergo pater misericordiarum dominus non instituisset eis remedium, vt & aliena voluntate cooperante sanarentur. Quod autem peccatum contrahant pueri, liquet ex Augustino & Hieronymo, vbi supra contra hæresim Pelagianorum, & probatur, Ec Psal. 50 ce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Eramus na Ephe. 2. tura filij iræ sicut & cæteri. Om Roma. 3 nes enim peccauerunt & egent gloria dei. Sicut per vnum hominem in peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt, hic apostolus dicit in quo omnes peccauerunt, & Pelagiani & Zuinglius audent dicere, paruulos non peccasse.

In quinta synodo Cōstātino

DE BAPTISMO

poli fuerunt damnati Parabapti-
stæ Zoara, Syrus monachus,
Seuerus anthiochenus, Pet. an-
tiochenus Antymus Trapezun-
tius, Petrus Apamarum.

Rom. 5. Et infra. Si in vnus delicto
mors regnauit per vnum, multo
magis abundantiam gratiæ
& donationis & iusticiæ accipi-
entes in vita regnabunt (etiam
paruuli in Christo regenerati)
per vnum Iesum Christum. Et
infra. Sicut per inobedientiam
vnus hominis peccatores cons-
tituti sunt multi &c.

Gratias ago deo meo, quod
1. Cor. 1 neminem vestrum baptizauimus
si Crispum & Caium, ne quis
dicat quod in nomine meo bap-
tizati sitis. Baptizauimus autem &
Stephanum domum. Si totam do-
mum baptizauimus, ergo & paru-
los huius domus.

1. cor. 15 Sicut in Adam omnes mori
untur (etiam paruuli) ita & in
Christo

PVERORVM. 186.

Christo omnes viuificabuntur,
etiam paruuli. Hoc autem non
nisi per baptismum, per quem Rom. 6
Christo incorporantur.

Contra rebaptizatores, pro
baptismo puerorum Oecolam
padius argutur.

1. Rebaptizatores contem-
nunt vsum Christianæ com-
munitatis.
2. Inductiua est illa sententia
sectarū schismatū & seditionū.
3. Quis ita docuit hactenus,
aut quis consuetudinem hanc
obseruauit?
4. Quando tamen inceptum
est in ecclesia pueros baptizari,
si aliquādo non baptizabātur?
5. Si pueri non sint baptizan-
di, hoc probent prohibitum ex
scripturis.
6. A tempore Apostolorum
baptismus non fuit prohibitus
pueris.
7. Vultis tot centena milia
k

DE BAPTISMO

baptizatorum infantium non
acceptare pro Christianis fra-
tribus?

8. Zuinglius inuehitur in eos
quod non obtinebunt victori-
am, quia etiam ante mille annos
hoc attentantes succubuerunt.

9. Indignatur eorum nouitas.
Si eò res progressa esset, in-
quit, q̃ quodlibet caput obli-
quum (quamprimum aliquid
noui & rari in phantasiam ve-
niret) mox sectam adhæren-
tem excitaret, tot futuræ essent
sectæ, & schismata, vt Chrs in
multa partiretur. Et infrà, quod
libet caput melancholicum, Sa-
turniũ, & singulare nititur pro-
priam sectam erigere.

10. Licet baptismus puerorũ
non sit clarus ex scripturis sa-
cris, sicut & alia multa, tamen
quia non sunt contra deum: sed

Antithe-
sis.

cum deo, ideo suscipienda.
Hæc recensuimus, vt intelli-

gant catholici, quomodo hæretici nequeunt se defendere contra hæreticos, nisi armis ecclesiæ. Nam quod Cyprianus Augustinum & concilium Milevitanum inducunt, quando Catholici id facerent, clamarent patres patres, Ponamus rem ante oculos.

1. Et Luther & Oecolampadius reijciunt usum ecclesiæ in baptismo, & missa, & omnibus.

2. Et hæresis Lutheri multas iam protulit sectas, et seditiones tam cruentas, quales non sensit antea Germania, Vnde plus quam centena milia hominum perierunt.

3. Quis ita docuit, ut lingua Germanica baptizaretis? ut sacerdos Zuingli uxorem duceret? & Oecolampadius votum ac ordinem reijceret apostata?

4. Si aliquando non fuit Quædragesima in Ecclesia, quando ergo incepit? aut si olim non erat confessio ecclesiastica,

DE BAPTISMO

(quam auricularem vocant) quando incepit.

5. Probant hæretici, Non exorcizandum puerum, non habendos patrimonios. Matrimonium non esse sacramentum, confessionem non faciendam sacerdoti, & mille huiusmodi, quæ prohibent, probent inquam prohibita in scripturis.

6. A tempore apostolorum non fuit prohibitus coelibatus, benedictio cereorum &c.

7. Vultis tot centena milia confitentium, in missa offerentium, eucharistiam adorantium, vota religionis seruantium, non accipere pro catholicis, angustissima erit via ad Christum.

8. Nec tu obtinebis victoriã contra imagines sanctorum, contra eorum reliquias, contra peccatũ origiale, quia Feliciani, Heluidiani, Pelagiani ante mille annos hoc attētares succubuerūt.

9. Indignantur omnes catho-
lici super tot hæresum nouitate,
quod quilibet pro suo capite
mutat & cōfundit missam, bap-
tismum, communionem, & om-
nia officia ecclesiæ.

Dolent catholici permitti he-
reticis, tot sectarum nouitates,
sunt Lutherani, Carolostatini,
Zuingliani, Oecolampadij, Re-
baptizatores, Capharnaïtæ.

Cur ergo Luther, Billicanus
Carlstat, & tu ipse, nihil admitte-
batis, nisi quod claris scripturis
sacris probaretur. Existimātes
validum esse argumentū in thes-
ologia. At non legitur, ergo nō
est, cur iam traditiones hominū
capessitis, quæ vertigo cerebrū
vestrum dementauit? Vbi est
Zuinglij argumentum cornu-
tum, tui fratris Baldasaris Frid-
bergers? Supra titulo. 16.

Obijciunt hæretici.

DE BAPTISMO

Mar. vi. 1. Euntes in mundum vniuersum, prædicate euangelium omni creaturæ, q̄ crediderit & baptizatus fuerit saluus erit, ergo soli credentes baptizandi.

Mat. vi. 2. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes eos seruari omnia quę cūq; mandauī vobis.

5. Eunuchus nunciabatur prius
Actu. 8. us euangelium antequam baptizaretur, similiter Cornelio.

4. Cur duntaxat ter baptizabant in anno antiquitus, si pueri nati mox baptizandi sunt?

5. Nicolaus papa incepit baptizare pueros, sed scriptura baptismum puerorum ignorat.

Respondent catholici.

De priore Christus loquitur de adultis, & secū. tam apud Marcum quam Matthæum. Notent tamen Lutherani ex verbis Christi non sus-

PVERORVM. 189.

ficere, credere & baptizari, sed oportere seruare omnia quæ mandauit Christus.

Docentur etiam & credunt Aug. ad paruuli in ecclesia saluatoris per Bonifa. alios, sicut ex alijs quæ in baptismo De cõstitutionis remittuntur peccata tradi. 4. ca. xerunt. Idem Mater ecclesia, os Mater. maternum paruulis præbet, vt sacris mysterijs imbuatur, quia nondum possunt corde proprio credere ad iusticiam, nec Ro. 10 ore proprio confiteri ad salutem. Si autem propterea recte fideles vocantur, quoniam fide dem per verba gestantium quodammodo profitentur, cur etiã non pœnitentes habeantur cū per eorūdem verba gestantium, diabolo & huic sæculo abrenunciare monstrentur. Hæc ille. Cuius assignatur ratio, quia regeneratio spiritalis, est quodammodo similis natiuitati carnali, quantum ad hoc quod fide

DE BAPTISMO

cut pueri in maternis vteris constituti, non per seipsoſ nutritum accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur: ita etiam pueri nondum habentes vsum rationis quasi in vtero matris ecclesie constituti, non per seipsoſ sed per actum ecclesie salutem suscipiunt. Et ita fides aliena, puta ecclesie parentum, & patrimonum offerentium paruulos ad baptismum sufficit eis ad salutem, sicut fides offerentium paralyticum, quorum fidem videt Iesus ait illi. Confide fili, remittitur tibi peccata tua. Ita fides centurionis obtinuit puero suo salutem. Et fides mulieris Chanae impetrauit filiae suae a daemone possessionis liberationem &c.

Mat. 9

Mat. 8

Mat. 15

De tert.
De quar
to.

Eunuchus fuit adultus & sis milititer Cornelius.

Illud fuit pro adultis non pro pueris, & bis tantum fiebat solemnis baptismus adultorum in

PVERORVM. 190.

Pascha & Penthecoste, Non ter
vt Oecolampadius somniat, ve
lut ex Siritio, Leone, Gelasio &
Gerundinensi concilio liquet.

Non esse Nicolai papæ inue
tum, ex Hieronymo, Augusti
no & Cypr. liquet, q. 400. aut
600. annis Nicolaū præcesserūt.
Nulla vidi scripta rebaptizato
rum, audio esse plæruncq; homi
nes indoctos, temerarios, & qui
latinam linguam non calleant,
vno dempto Balthasare Hiebs
mair Fridbergerio: qui narratur
esse author huius perditæ sectæ,
is dum communionem sedis
apostolicæ haberet, doctoratus
honoreungebatur. Det ei deus
vt possit lumen cernere verum.

Combu
stus est
Viennæ
1528.

DE LIBERO AR
bitrio. XXXI.

k s

DE LIBERO

Hæretici
corū in
sanā.

Hæretici hic resuscitarunt
olim extinctam hæresim
Manichæi, primo quidē
negarunt liberum arbitrium se
habere actiue ad bonum opus,
quā illud totum & totaliter fie-
ret à deo, dein Luther insanus
factus negauit omnino liberū
arbitrium, quia omnia de neces-
sitate absoluta eueniunt, quod
olim stupidi Stoici, Empedoc-
les, Critolaus, Diodorus, &
alij errantes dixerunt.

Gene. 4

Dixit dominus ad Cain. Nō
ne si bene egeris, recipies: sin aus-
tem male, statim in foribus pec-
catum tuum aderit, sed sub te e-
rit appetitus eius, & tu dominā-
beris illius: hic deus facit liberū
arbitrium dominum. Luther in
ignominiam creatoris, facit il-
lud seruum necessitatum.

Deut. 30

Mandatum quod ego præci-
pio tibi, nō est supra te, sed iuxta
te est sermo valde, in corde tuo

ARBITRIO. 191.

ut facias illū. Considera quod
hodie proposuerim in conspe-
ctu tuo vitā & bonum, & econ-
trario mortem & malum: infra
testes inuoco hodie cœlum &
terram, quod proposuerim vo-
bis vitam & bonum, benedicti-
onē, etc. elige ergo vitā, & viuas
& semē tuū. Electio pertinet ad
liberū arbitriū, cōcordat sapiēs.

Deus ab initio constituit ho- Eccle. 15
minem, & reliquit illum in ma-
nu consilij sui, adiecit mandata
& præcepta. Si volueris man-
data conseruare conseruabunt
te, apposui tibi aquam & ignē,
ad quodcunq; volueris porrigere
manū tuam. Ante hominem
vitā & mors, bonum & ma-
lum, quod placuerit ei, dabitur
ei, nihil expressius dici poterat
pro libero arbitrio.

Et eligent magis mortem, q̄ Hier. 5
vitā, omnes qui residui fue-
rint de hac cognatione pessima.

DE LIBERO

- Iob. 5 Saluabitur innocens, saluabitur autem in munditia manuum suarum.
- Iosu. vi. Optio data est Iudæis, an deum sequi velint.
2. Re. 24 Optio data Dauid eligendi plagam ex tribus.
- Nū. 30 Optio data est viro in voto vxoris. Modo optio non est nisi in libero arbitrio.
- Eccle. 31 Qui potuit transgredi et non est transgressus, facere mala & non fecit.
- Esaie. 56 Fecistis mala, quoniam potuistis.
- Psal. 50. Voluntarie sacrificabo tibi.
- Sapi. 16 Substantia tua, dulcedinem tuam quam in filios habes ostēdebat, & deseruiens vniuscuiusque voluntati, ad quod quisque volebat conuertebatur.
- Mat. 25. Ait seruus. Domine quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque lucratus sum. Lucrari non potuit, nisi liberum arbitrio.

ARBITRIO. 192.

um haberet se actiue, alioquin
diceret se decem talenta accepisse,
se, Concordat Paulus.

Ego plantaui, Apollo rigaui, *1. cor. 15*
uit, sed deus incrementum dedit
Infra. Dei. n. sumus adiutores.

Abundantius omnibus laboraui, *1. cor. 13*
non ego sed gratia dei mecum,
simul ergo operantur liberum
arbitrium & gratia, vt ait
Hieronym. Et Bernardus dicit
apostolum fuisse socium opera
tionis.

Audiantur prophetae. Anima mea in manibus meis semper, *Psal. 118 & 107*
per. Paratum cor meum deus,
paratum cor meum. Si volueris *Esa. 1*
tis, & audieritis me, bona terrae
comedetis, qđ si nolueritis, &
me ad iracundiam prouocaueri
tis, gladius deuorabit vos.

Redite preuaricatores ad cor *Esa. 46.*
Ecce locuta es & fecisti mala, Hier. 3
& potuisti.

Proiçite à vobis omnes iniustitias *Ezec. 18*

DE LIBERO

quitates vestras in quibus prauaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum, & quare moriemini domus Israel, quia nolo mortem morientis, dicit dominus deus. Reuertimini & viuite. Et antea dixerat. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis & cœt, in iustitia sua quam operatus est, viuet. Operatur ergo, non solū recipit iustitiam.

Zach. 11. Conuertimini ad me & ego conuertar ad vos, ait dominus exercituum.

Mat. 23. Hierusalem quoties volui congregare filios tuos, quem admodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti. Deo volente homo non vult per liberum arbitrium.

Mat. 19. Si vis ad virā ingredi, serua mādata. Cum multis similibus.

1. cor. 14. Spiritus prophetarum prophētis subiectus est.

ARBITRIO. 195.

Qui statuit in corde suo firmo, 1. Cor. 7
non habens necessitatem, pote-
statem autem habens suæ vo-
luntatis. Insanus Luther impos-
nit necessitatem: Paulus negat,
cui credemus,

Vnusquisq; prout destinauit 2. Cor. 9
in corde suo: non ex tristitia aut
necessitate.

Omnis qui habet spem hanc 1. Ioan. 3
in ipso (deo) sanctificat se, sicut
ille sanctus est, ecce liberum arbi-
trium & eius actiuitatē: & Aus-
gustinus ibi videte, quomodo
non abstulit liberum arbitrium.
Infrà, quia agis aliquid volunta-
te, ideo tibi aliqd tributū est, vt Psal. 29
dicas sicut psalmista. Adiutor
meus esto, ne dereliquas me, si di-
cis adiutor meus es, aliqd agis:
nā si nihil agis, quō ille adiuuat.

Simile dicit sanctus Pet. Anī 1. Pet. 1
mas vestras castificantes in obe-
dientia charitatis, in fraternitas
amore, simplici ex corde in

DE LIBERO

uicem diligite. Si ergo debemus nos sanctificare, animas nostras castificare, id non fiet sine libero arbitrio, neque sine actione liberi arbitrij.

1. Ioan. 3

Et in conspectu eius suadebitur corda nostra: quomodo autem suaderet sine libero arbitrio, aut quæ utilitas suasionis si omnia necessario eueniunt, vt insanit Luther?

Ad phil^{em}
Iemonē.

Sine consilio tuo nihil volui facere, vt ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium. Luthero bruto, omnia de necessitate fiunt.

Mar. 14.

Semper enim pauperes habetis vobiscum: & cum volueritis, potestis illis benefacere.

Porro si libero caremus arbitrio, & omnia absoluta necessitate eueniunt, nihil relinquitur precibus, consilijs, regiminibus publicis, deliberationibus, nulla debentur præmia virtutibus. nullus
lapos

ARBITRIO. 194.

læ poenæ vitijis, pereunt leges,
iura, statuta, præcepta: cessant ad
monitiones, persuasiones, illis
ces, &c. nam hæc omnia liberta
tem exigunt, necessitate autem
cassant. Et in summa, hoc esset
omnia flagitia, & scelera, im
pietates ac blasphemias in de
um referre. Nam quis imputa
bit Iudæ prodicionem, quam in
evitabili necessitate cōmisit, &c.

Contra dicit dominus

Arguet te malitia tua, & auer
sio tua increpabit te. Hier. 2.

Perditio tua Israel, tantūmo
do in me auxilium tuum. Ose. 13.

Omnis scriptura diuinitus 2. Tim. 3
inspirata, utilis est ad docendū,
ad arguendum, ad corripiendū,
ad erudiendum in iusticia, vt per
fectus sit homo dei, ad omne
opus bonum instructus. Si om
nia necessario fiūt quid prodest
docere, arguere, corripere, erudi

DE LIBERO

re: Si liberum arbitrium nihil facit quid prodest hominem esse instructum ad opus bonum? Vnde Luther ex hominibus vult facere truncos & stipites.

Prou. 13

Hier.

Qui agunt omnia cum cōsilio, reguntur prudentia.

Aug.

Hieronym. affirmat sibi hoc studium fuisse, vt omnipotentiam dei simul et liberum arbitriū astrueret, simile dicit Ambros. de vocatione gentium li. i. ca. 3.

Augustinus in pluribus locis, maxime tamen libro 3. hipo-
nosticōn, vbi inter alia inquit.
Liberum arbitrium inesse ho-
minibus certa fide credimus, &
prædicamus indubitanter. Sic
Origenes, Chrysostomus. Basilus,
Theophylactus (cui ob id iniqui-
or est Oecolampadius) omnes
astruxerunt liberum arbitrium.

Gregorius Nissenus fatū in-
evitabile Stoicorum destruit,
& liberum arbitrium actuum

eui

lib

ad

vu

ger

lic

stitu

ap

fen

arb

1.

hor

fue

2.

don

defe

3.

deo

4.

eept

riar

ARBITRIO. 195.

euidentiſſime commonſtrat.

Cyprianus ad Cornelium
lib. 1. epiſtola. 3. Chriſtus dixit
ad apoſtolos: Nunquid & vos Ioan. 6
vultis abire? ſeruans ſcilicet le-
gem qua homo libertati ſuæ re-
lictus & in arbitrio proprio cō-
ſtitutus, ſibi metipſi vel mortē
appetit vel ſalutem.

Bernardus eſt rotus in hac
ſententia, in peculiari libro de
arbitrio & gratia.

Obijciunt hæretici.

1. Baptiſta dixit. Non poteſt Ioan. 3
homo accipere quicquam niſi
fuerit ei datum de cœlo.
2. Omne datum optimum & Iac. 1
donum perfectū, de ſurſum eſt
descendens à patre luminum.
3. Omnis ſufficiētia noſtra ex 2. Cor. 3
deo eſt.
4. Quid habes, quod non ac- 1. Cor. 4
cepifti, ſi autē accepifti, quid glo-
riaris, quaſi non acceperis?

DE LIBERO

- Rom. 9. 5. Miserebor cui misertus sum
& misericordiam prestabo cui
miserebor, igitur non volentis,
neq; currentis, sed miserentis est
dei. Ergo cuius vult miseretur,
& quem vult indurat.
- Esa. 63. 6. Quare errare nos fecisti do-
mine de vijs tuis, indurasti cor
nostrum, ne timeremus te.
- Ibid. 45. 7. Nunquid dicer lutum figu-
lo suo, quid facis? & opus tuū
absq; manibus est.
- Hier. 10. Non est hominis via eius,
nec viri vt ambulet & dirigat
gressus suos.
- Rom. 9. 8. Si reliquę secundum electi-
& 11. onę gratiæ dei saluæ factę sunt,
si autem gratia, iam non ex ope-
ribus: alioquin gratia iam non
est gratia.
- Mat. 10. 9. Cum autem tradent vos,
nolite cogitare, quomodo aut
quid loquamini, dabitur enim
vobis in illa hora qd laquamini.
- Mat. 10. 10. Nonne duo passeris asse-

ARBITRIO. 196.

vaneunt, & vnus ex illis non
cadet super terram sine patre
vestro.

11. Nemo venit ad me, nisi Ioan. 6
pater q̄ misit me, traxerit eum.

12. Ecclesia orat. Deus cuius
est totum quod est optimum.

13. Augustinus ad Felicianū,
dum deus remunerat merita no
stra, coronat dona sua.

14. Bernardus. Liberum ar
bitrium est tātum capax salutis.

15. Porro extollere hoc mo
do liberum arbitrium, quasi aliis
quid possimus ex viribus no
stris, est hæresis Pelagiana: nam
liberum arbitrium ante gratiā
nihil potest nisi peccare, ideo
scholastici ponentes meritum
congrui, sunt noui Pelagiani.

Respondent Catholici.

Fatemur ante omnia deum
esse primam causam omnium
rerum, & nihil sine ipso fieri pos

DE LIBERO

se, vnde ad omnē effectū naturalem influit generaliter, sed ad operatiōes bonas rationalis creaturæ concurret etiam speciali influxu. Deus igitur est prima causa mouens & naturales causas & voluntarias. Et sicut causas naturalibus, mouendo eas non aufert, quin actus earum sint naturales: ita mouendo causas voluntarias nō aufert quin actiones earum sint volūtarię, sed potius hoc in eis facit, operatur enim in vnoquoq; secundum eius proprietatem, cuncta disponens suauiter. Dein fateamur, liberum arbitrium ex se solo non posse in bonum, & nihil esse, sed gratia dei facit vt aliquid possit, ideo nullus homo ex se cogitat aliquid boni, sed ex gratia dei speciali. Tercio dicunt hoc nō solū intelligi de gratia, q̄ est charitas & gratū facit deo, sed etiā de motiōe gratiæ

ARBITRIO. 197.

præiua, qua deus inspirat, pulsar,
& vocat hominē ad bonū. Ideo
diligēter est attendendū, quid so
lius dei, quid dei et liberi arbitrij
simul. Quod significantissime
August. aut quis alius eruditus
author in lib. de ecclesiasticis do
gmatibus expressit, dicens: Inis
tium salutis nostræ deo miseran
te habemus (Ecce primus gras
dus solius dei) vt acquiescamus
salutari inspirationi, nostræ pos
testatis est (en secundū gradū, q
est liberi arbitrij & ibi meritum
congrui) vt adipiscamur quod
acquiescendo inspirationi cupi
mus, diuini muneris est (ecce
gradum tertium gratiæ gras
tum facientis) vt non labamur
in adepto salutis munere, nos
stræ potestatis est, & diuini pa
riter adiutorij. Quartus iste gra
dus perseueratiæ pendet ex gra
tia dei, & libero arbitrio simul.

Fatemur honū non nisi deo De prio

DE LIBERO

datore accipi, sed aliqua dat agē
te libero arbitrio, aliqua sine illi
us actione.

De secū. Ita fatemur merita nostra esse
dona dei & data à deo, præueni
ente, cooperante, & subsequen
te, sed non negatur per hoc libe
rum arbitrium concurrere acti
ue ad merita.

De 3. 4. 5 De Tert. Quarto, & Quinto
similiter dicat, nā deus ex mise
ricordia præuenit liberum arbi
trium mouendo, & misericordi
ter cooperatur adiuuando, vo
luntates nostras aspirando, præ
ueni orat ecclesia.

De sext. Populus peccans non facit
deum authorem peccati & erro
ris. Ita intelligatur, fecisti. i. pmi
sisti, sic indurasti. i. indurari per
misisti. Iuxta comunē theori
cam, sed per hoc non euacuatur
actiuitas liberi arbitrii, sed ma
gis comprobatur.

De sept. Fatemur nullum hominem
debere

ARBITRIO. 198.

debere rebellare, aut superbire
contra opificem, sicut nec instru-
mentum contra artificem, om-
nis enim creatura est instrumen-
tum diuinæ potentiae, sed per
hoc non aufertur liberum arbitri-
um.

Non est in homine via eius,
quantum ad executiones electio-
num, in quibus impediri pos-
test multipliciter, velit nolit: Ele-
ctiones autem ipsæ sunt in no-
bis, supposito tamen diuino au-
xilio. Et ideo non dicitur esse li-
ber suarum actionum, sed liber
sue actionis, quæ est iudicium
de agendis, & hoc ipsum nomē
liberi arbitrii demonstrat. So-
nat enim liberum de agēdo vel
non agendo iudicium.

Saluantur boni ex gratia, nō De oſta
operibus, intelligas exclusa gra-
tia, quia opa nihil sunt sine gra-
tia. Non enim sunt condignæ
passiones huius temporis ad su- Rom. 8

m

DE LIBERO

turam gloriam quæ reuelabitur
in nobis, ait Paulus.

De non. Aufert anxiam sollicitudinē
præcogitandi. Et secus est de
scientia apostolorum, quia illa
erat infusa, & liberum arbitriū
habebat se passiue, secus de ope-
ribus liberi arbitrij, quæ simul
cum gratia operatur.

De deci. Cæcutit Melāchthon, q̄ hoc
dictum lacerat contra liberum
arbitrium, cum omnis homo
videat Christum velle, omnia
esse subiecta prouidentia dei.

De. 11 Asserimus tractū patris per
gratiam præuenientem & coo-
perantem, sed acquiescere tracti-
oni, & non indurare corda no-
stra, si vocem eius audierimus,
hoc est liberi arbitrij.

De. 12 Admittimus totum esse à
deo, non solum in optimis, sed
etiam in omnibus creaturis, sed
sicut per hoc causæ naturales
non excluduntur, ita nec in mo-

ARBITRIO. 199.

ralibus liberū arbitriū. Alias rotunde dixi, meritum est totum à deo, sed non totaliter, hoc clare intelligit bonus physicus.

Merita nostra sunt dona dei, De. 15
imo omnia bona, quæ accepimus temporalia sunt dona dei, sicut Iob ait, sed per hoc non excluditur actiuitas liberi arbitrii, sicut nec gignitio bouis, aut etiam fructificatio agri, &c.

Liberum arbitrium est tantum capax salutis .i. gratiæ, ibi enim habet se pure passive, id quod dictum est de gratia, hæreticus Carolostadius torquet ad opera meritoria. De. 14

Non sunt Pelagiani ecclesiastici patres, neque scholastici, non enim negant peccatum originale, non dicunt hominem ex puris naturalibus saluari, sed constanter affirmant gratiā necessariam: Imo oportet gratiam præuenire operationē liberi arbitrii, De. 15

DE LIBERO

Act. 10 Et recte asserit meritum cōgrui
sicut de Cornelio centurione li-
quet, cuius eleemosynas deus re-
spexit & gratiam contulit spiri-
tus sancti. Non ergo sumus no-
ui Pelagiani, sed hereticus est an-
tiquus stupidus stoicus, & Ma-
nichæi posthumus, Lutherus
cum Carolo studio, Urbano &
Billicano.

Appendix Tilmanni.

Scito ex præsentia dei non
posse concludi, omnia ex neces-
sitate euenire, (id quod putant
nonnulli indocti) & ita actus
nostros esse necessarios, necessi-
tate absoluta, quæ dicitur neces-
sitas consequentis, sed bene ne-
cessitate conditionata, quæ di-
citur necessitas consequentiæ,
cum qua stat libertas arbitrii in
humanis, sicut etiam rerum con-
tingentia in contingentibus.

Vide quæ Eckius scripsit in
Carolo studio, & in opere pes

ARBITRIO. 200.

culiari de libero arbitrio. Vide
Cocleum, Alphontium à villa
sancta.

DE ORATIONE
& horis canonicis.
XXXII.

Quia Lutherus docuit, omnia fieri absoluta necessitate, abstulit liberum arbitrium, plures eius sequaces contra expressas scripturas negant orandum esse, quia Christus pro nobis sufficienter orauerit.

Discipuli dixerunt ad Christum, domine doce nos orare, & ait illis, cum oratis dicite, Pater noster, &c. Lucę. 11.
Mat. 6

Et dimissa turba Iesus ascendit in montem solus orare. Ipse Mat. 14.

DE ORATIONE ET

- Mar. 6 autem secedebat in desertum & orabat.
- Luc. 5. 6 Factum est autem illis diebus exijt, in montem orare, & erat pernoctans in oratione dei.
- Luc. 9 Et ascendit in montem vt oraret, & factum est dum oraret, species vultus eius altera.
- Luc. 22 Positis genibus orabat dicens, pater si vis transfer calicem istū à me. Et factus in agonia prolixius orabat.
- Mar. 14. Orate autem vt non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato.
- Mar. 13. Videte vigilate & orare, ne scitis enim quando tempus sit.
- Mat. 5 Orate pro persecutibus & calumniantibus vos.
- Luc. 18 Oportet semper orare, & non deficere.
- Ibidem. Deus non faciet vindictam electorum clamantium ad se die ac nocte.
- Mat. 26: Orate ne intretis in tētionē.
- Actu. 4 Et cū orassent, motus est lo-

HORIS CANONIC. 201.

cus in quo erant congregati.

Et orantes dixerūt. Domine **Actu. 1.**
qui nosti corda hominum &c.

Hi omnes erant perseverantes **Ibidem.**
vnanimiter in oratione, cū
mulieribus & Maria matre Ie-
su & fratribus eius.

Tunc ieiunantes & orantes, **Actu. 13.**
imponentesq; eis manus dimi-
serunt illos.

Et cum constituissent illis per **Actu. 14.**
singulas ecclesias presbyteros,
& orassent cum ieiunationibus,
commendauerunt eos domi-
no. Quod ergo apostoli auide-
petierunt scire, Christus docuit
& imperauit, ac factū impleuit.
Discipuli quoq; & Christiani
primitiue ecclesie sedulo fecer-
unt, nullo pacto est à Christianis
no intermittendum.

Hoc autem genus (dæmoni- **Mat. 17.**
orum) non eiicitur, nisi per ora- **Mar. 9.**
tionem & ieiunium.

Quæcunque petieritis in ora **Mat. 21.**

DE ORATIONE ET
tione credentes, accipietis.

Act. 10 Orationes tuæ & eleemofy-
næ tuæ ascenderunt in memori-
am in conspectu dei.

Actu. 12 Et Petrus quidem seruabatur
in carcere, oratio autem fiebat
sine intermissione ab ecclesia ad
deum pro eo.

Rom. 15 Obsecro ergo vos fratres
per dominum nostrum Iesum
Christum, & per charitatē san-
cti spiritus, vt adiuuetis in ora-
tionibus vestris pro me ad deū.

2. Cor. 1 Quoniam & adhuc eripiet
(de periculis) adiuuantibus vo-
bis in oratione pro nobis.

Philip. 4 Nihil solliciti sitis, sed in omni
oratione & obsecratione cū
gratiarum actione, petitiones
vestre innotescant apud deum.

1. Thes. 1 Gratias agimus deo semper
pro omnibus vobis, memori-
am vestri facientes in orationi-
bus nostris sine intermissione.

Col. 4 Orationi instate vigilantes

HORIS CANONIC. 202.

in ea in gratiam actione, orantes simul & pro nobis, ut deus aperiat nobis hostium sermonis ad loquendum mysterium Christi. Hinc inuocatur Maria in principio sermonis.

Nos vero orationi & ministerio Christi instantes erimus. Act. 6
Nota orationem præponit prædicationi.

Dixit Esaias ad Ezechiam, præcipe domui tuæ, morieris et 4. Re. 20
non viues, qui orauit dicens.
Obsecro domine, memento quæso, quomodo ambulauerim coram te in veritate & corde perfecto, & quod placitum est coram te fecerim, infra. Hæc dicit dominus deus Dauid patris tui, audiui orationem tuam &c.

Non impediaris orare semper. Eccl. 18.

Iosaphat ait. Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te. 2. Pa. 20

DE ORATIONE ET

2. cor. 13. Oramus deum, vt nihil mali
faciatis.

2. Thes. 5 Orate pro nobis vt sermo
dei currat, & clarificetur.

1. Tim. 2 Obsecro primum omnium
fieri obsecrationes, postulatio-
nes, gratiarum actiões pro om-
nibus hominibus, pro regibus,
& omnibus qui in sublimitate
constituti sunt, vt quietam &
tranquillam vitam agamus in
omni pietate. Hic mos à s. Pau-
lo vsq; in hunc diem seruatur in
ecclesia, vt in fine sermonis ore-
tur pro statibus ecclesiasticis
& secularibus, pro pace, pro vi-
uis & mortuis &c.

1. Tim. 2 Volo viros orare in oī loco,
leuātes puras manus sine ira &
disceptatiōe. Ex veteri ergo &
nouo testamento liquet, quam
vtile & necessariū sit orare, pro
omni bono contra omne malū.

Paucos hos locos ex mille de
legimus, vide Psalmos.

HORIS CANONIC. 207.

Qui repugnant orationi Vuidaphite & Lutherani, assimulantur gygantibus contra deum pugnantibus. Non exorauerunt pro peccatis suis antiqui Gygates, qui destructi sunt confidentes virtuti suæ. Eccle. 16.

Horas canonicas ab ecclesiasticis obseruandas ostenditur.

Septies in die laudem dixisti tibi, super iudicia iusticiæ tuæ. Psal. 118.

Daniel ingressus est in domum suam, & fenestris apertis in cœnaculo suo contra Hierusalem, tribus temporibus in die flectebat genua sua & adorabat, Ecce stata orandi tempora. Danie. 6.

Petrus & Ioannes ascenderunt in templum ad horam orationis nonam. Actu. 3.

Ascendit Petrus in superiora ut oraret circa horam sextam. Act. 10.
Ecce apostoli obseruarunt solitas orationis horas, apud Iudæos, & hos secuta ecclesia.

DE ORATIONE ET

Institutæ sunt enim horæ ad laudandum deum pro beneficijs suis, inter quæ maxima sunt beneficiũ creationis septem diebus expletum. Genesis 1. Et beneficium redemptionis septem quodammodo horis peractum

Julianus Imperator apostata transtulit ritum psallendi & horas canonicas ad paganos, ut honestas ecclesiæ non esset admirationi gentibus, testis Cassiodorus in historia tripartita.

Cassio.

Hieron.

Hieronymus de virginitate seruanda ad Demetriadem. Præter Psalmorum & orationis ordinem, quod tibi hora tertia, sexta, nona, ad vesperam, media nocte & mane semper est exercendũ, statue, quot horis sanctã scripturam ediscere debeas.

Hieron.

Idem in Epitaphio Paulæ de ordine monasterij inquit.

Mane, hora tertia, sexta, nona, vespere, noctis medio, per

HORIS CANONIC. 205.

ordinem Psalterium cantabāt.

Basilii de institutione vi
tæ religiosorum, capite se
cundo. Horæ à sanctis viris
precibus ad deum ac laudibus
dicatæ, sequendæ sunt, ait enim
magnus David. Media nocte
surgebam ad confitendum no
mini tuo, super iudicia iusticiæ
tuæ. Rursus ait: Vespere & ma
ne, & meridie.

Basil. di.
91. c. p̄sb

Psal. 118
& 54.

Chrysostom. homilia quin
quagesima nona. Matutinas
orationes compleuerunt, infrā.
Tertiam, sextam, nonam, & ve
spertinas orationes celebrant:
cum pluribus similibus.

Agathense concilium, pres
byter mane matutinali officio
expleto, pensum seruitutis suæ,
videlicet primā, tertiam, sextā,
nonam, vesperamq; persoluat.

di. 91. ca
presby

Augustinus ad inquisitiones
Ianuarij. Sine dubitatione fa
ciendum est maxime id quod de

DE ORATIONE ET

scripturis defendi potest, sicut
de hymnis & psalmis canendis
& ipsius domini & apostolorum
habemus exempla. Hoc autem
non fit nisi in horis Canonicis.

DE MATVTINIS horis.

Psal. 118. Media nocte surgebam ad cō-
fitendum tibi.

Ibidem. Memor fui nocte nominis
tui domine.

Psal. 133. In noctibus extollite manus
& 6. 91. vestras in sancta, & benedicite
domino.

Lauabo per singulas noctes
lectum meum.

Bonum est confiteri domino
& psallere nomini tuo altissime,
ad annunciandum mane miseri-
cordiam tuam, & veritatem tu-
am per noctem.

Exo. 12. Factum est in noctis medio,
per

HORIS CANONIC. 206.

percussit dñs omne primogenitum in terra Aegypti.

Media nocte clamor factus Mat. 25.
est, ecce sponsus venit. Ecce media nocte deus laudandus est, hæ enim sunt vigiliæ Christianorum & monachorū, ait Hieron. Hieron.
ronymus. Sic enim cladi Aegyptiorum non miscebimur, sed sponso venienti læti occurremus.

Præueni in maturitate & clausura Psal. 81.
maui.

Christus dum media nocte Mat. 26.
orat in monte Oliueti, à Iuda Ioan. 18.
proditur, à Iudæis capitur. Act. 16

Media autem nocte Paulus
& Silas adorantes laudabant
deum: infra: Subito terræmotus factus est magnus. Si ergo
Dauid, propheta, Christus, apostoli,
media nocte orauerunt ad
dominum: cur Lutherani pigri
& sternutantes hæretici, irridet Ironia.
religiosos ad matutinas surgentes,
quia vanum sit ante lucem

DE ORATIONE ET

Adu. 12 surgere, quasi promiserit dominus coronā p̄funde dormiētib.
Chryf. Petrus mediā nocte liberatus de carcere Herodis.

Num. 3 Chrysostomus Constantino poli contra Arrianā perfidiam, auxit in nocturnis, hymnis, orationes, author Cassiodorus libro 10. historiæ tripartitę. ca. 8.
Num. 3 Tribus leui iussa fuit specialiter seruare custodias noctis filiorum Israel, ante tabernaculum testimonij. Specialiter ergo iam religiosi vigilent in matutinis, pro salute Christianę plebis.

Abeat ergo Vigilātius & Leithargici heretici cū Lutheranis, vigilias, & matutinas contemnentes.

DE NOCTVRNIS & laudibus.

Institutio solēnis officiandi a sanct. Marco dicitur incepisse

HORIS CANONIC. 207.

in Alexandria, quæ postmodum ad alias defluxit ecclesias, testatur Philo Iudæus, renarrat Philo. Eusebius eos novos composuisse hymnos, libro 2. capit. 17. & de nocturnis officijs & psalmodiarum lectione. Testis etiam Cassiodorus. Si ergo Marcus hoc ordinavit in Alexandria, profecto hoc à s. Petro habuit, sicut & suum Euangelium: ideo Hieron. vocat eum interpretem.

Duodecim psalmos ordinatos fuisse testatur Cassianus, & totidem lectiones ex nouo & veteri testamento.

Concilium Laodicense non habuit Psalmos continuari, sed lectiones interferi.

Sanctus Hieron. Psalterium aptissime diuisit, iussu Damasci, ut magna varietas orandi cesseret. Tres nocturni & laudes in una vigilia canuntur loco quatuor vigiliarum, cum caro infirma

Hieron.
Nocturni.

DE ORATIONE ET

Laudes. sufferre non sufficeret, continuā
vigilandi obseruantiam. Lau-
des deo persoluuntur, quod cū
omnis creatura in laudem dei
soluatur, culpabilis esset homo
rationis capax, qui id facere ne-
gliceret. Prophetiæ assumptæ
sunt supra Psalmorum vsum,
quod omnes prophetiæ Chris-
tum scopū habuerunt, & Chri-
Luc. 4 stus in synogoga aperuit & le-
git Esaiam. Euāgelia quoq; cer-
ta, certis diebus & festis fuerunt
à tempore apostolorum accom-
modata, & annua obseruantia
custodita. Augustinus in prolo-
go sup. canonicā Ioan. Interpo-
sita est solennitas sanctorum di-
erum, quibus certas ex Euange-
lio lectiones oportet in ecclesia
recitare, quæ ita sunt annuæ, vt
aliæ esse non possint, ordo ille
quem susceperamus necessitate
paululum intermissus est.

Augus.

Augustinus necessarium pos-

HORIS CANONIC. 208.

nit certa in festis legi euangelia:
Hæretici omnia confundūt euā
gelia, omni die pro libito sumē
tes.

Libros Ionæ & Iob certo tē
pore legi astruit Ambrosius li
bro quinto Epistolarum, episto
la. 33.

Concilium Aphricanum ca. Ambr.
13. decreuit, liceat legi passiones
martyrum, cum anniuersarij di
es eorum celebrantur.

DE HYMNIS ET
antiphonis & psallē
di usu.

Et hymno dicto exierunt in Mat. 26
montem Oliueti.

Verbum Christi habitat in Collo. 3
vobis abundanter, in omni sa
pientia docentes & commonen
tes vosmetipsos in psalmis, Psal. 99.
hymnis, & canticis spiritualibus,

DE ORATIONE ET

& gratia, cantantes in cordibus
vestris domino.

Pfal. 99.

Introite portas eius in confessione, atria eius, in hymnis confitemini illi.

Pfal. 64

Te decet hymnus deus in Si
Pfal. 118 on. Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me iustificationes tuas.

2.ma.10

Quibus gestis, in hymnis & confessionibus, benedicebant dominum, qui magna fecit in

1.cor.14

Israel. Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente. Psallite dño qui habitat in Sio, psallā nomini tuo altissime, in psalmis per totum.

Pfal. 9

Psallite deo nostro psallite.

Pfal. 46.

Ephe. 5.

Impleamini spiritu sancto, loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris, & cætera. Psalmus obsecrationem, Antiphona postulatio

HORIS CANONIC. 209.

nem, Collecta orationē, Hym^{us} ^{1. Tīm. 2}
nus gratiarum actionem sonat:
horum enim quatuor meminī
Paulus.

Alexandriæ ortus psallendi ^{Supra}
alternus mod⁹ vt supra, à Chry
sostomo restitutus, per omnem
ecclesiam receptus.

Concilium Toletanum dī^z ^{De con.}
xit de hymnis canendis, & Iesu ^{dis. 1. ca.}
saluatoris, & apostolorum ha^z ^{de hymis}
bemus exemplum. ^{nis.}

Idem concilium Isidoro præ
fide. Ne aliquibus nostra diuer
fitas apud carnales vel ignaros
schismatis errorē videatur ostē
dere, & multis extet in scandalū
varietas ecclesiarum: Vnus igit^z
tur ordo orandī atq; psallendi
à nobis per omnem Hispaniam
atq; Galitiam conseruetur.

Augustinus ad inquisitiones
Ianuarij. Si quid per loca ec
clesiarum regionumque varia
tur, faciat quis, quod in ecclesia

DE ORATIONE ET

in quam venerit, inuenerit, non enim quicquam eorum contra fidem est, nec contra mores fit. Vide cum est pulcher.

Varietas ecclesiarum in diuinis officijs, non impedit, sed ornat, quia astitit regina à dextris tuis, circumdata varietate, modo non sit tanta varietas, ut videatur inducere errorem schismatis.

Isidorus

Isidorus, Antiphonas Græci alternis choris cecinerunt, velut duobus seraphin ac testamentis inuicem sibi clamantibus. Sanctus Ambrosius Græcos imitatus, apud Latinos Antiphonas instituit: testis triptira historia.

Ambr.

Ignatius primus per visionē doctus angelorum antiphonas Antiochiæ instituit.

Apo. 4

Et quatuor animalia requiē non habebant die ac nocte, dicentia. Sanctus, Sanctus, Sanctus, dominus deus omnipotēs.

Ad an

HORIS CANONIC. 210.

Ad angelorum imitationem ecclesia se exhortatur ad cantum, in præfatione dicens. Cœli cœlorumq; virtutes, ac beata Seraphin socia exultatione concelebrant, cum quibus & nostras voces vt admitti iubeas depremur, supplici confessione dicentes. Sanctus sanctus.

Luther egregie hic desipit, Cum enim passim reiiciat constitutiones humanas, hic ne videatur totus pigritare, horas canonicas non reiicit omnino, sed pro suis apostatis & periuris, permittit, vt tres duntaxat psalmos pro matutino sumant officio, tres pro vespertino.

Paulus Corinthios, Ephesios, & Colossenses docuit cantum vocalē, in hymnis & psalmis.

Obijciunt hæretici.

1. Non omnis qui dicit mihi Mat. 7
hi domine domine, intrabit
o

DE ORATIONE ET

in regnum cœlorum.

2. Si orationes valerent, tunc deum necessitarent.

3. Si orationes essent vtilēs, tunc alia bona opera essent superflua.

Mat. 6

4. Scit pater vester quid opus sit vobis ante quam petatis eū, frustra ergo orant.

Malac. 3

5. Ego deus & non mutor, ergo, oratione non flectitur.

Mat. 6

6. Orantes nolite multum loqui, sicut æthnici faciunt, putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Ideo oratio non sit prolixa.

7. Sacerdotes possent aliquid vtilius facere, quam murmurare tot psalmos, & quid melius & deo placentius. Ita argumentantur aliquando tepidi auditores Theologiæ.

8. In Biblia horæ canonicæ non præcipiuntur clero.

9. Nihil est in ecclesia legens

HORIS CANONIC. 217.

dum, nisi verbū dei. In orationi-
bus autem multa alia continen-
tur, etiam fabulosa de sanctis.

Respondent Catholici.

Christus hic non prohibet De priō
orationem, sed hypocritam qui
verbis orat deum, non factis,
excludit à regno cœlorum, qua-
les sunt hæretici factis deum im-
pugnantes.

Deus omnium rerum supre- De seclt.
mus arbiter, à nemine necessita-
tur, attamen pijs orationibus fi-
delium pulsatus, gerit se per mo-
dum necessitati, velut ait Moy-
si roganti, Dimitte me, vt ira- Exo. 32.
scatur furor me9, quasi prohibi-
tus petit se dimitti.

Oportet illud facere (orare) De tert.
& alia non negligere, adeo ieiun-
ium non est superfluum nec
eleemosyna, vt subleuetur his
oratio in cœlum, velut pennis,
Hieronym.

DE ORATIONE ET

De quar
to. Fatemur deum præscire, nec
narramus vt ignorantī, sed ro-
gamus vt potētem, subuenire.
Oratione itaque id petimus,
quod deus disposuit nos me-
dio orationis esse cōsecuturos.
Vult enim rogari deus, ne viles
scat datum.

De quit. Deus oratione non mutatur
27. q. 4 c. per essentiam, sed effectus muta-
Obtineri. tur. Vnde oratio nostra non or-
dinatur ad immutationem diui-
næ dispositionis, sed vt obtinea-
tur nostris precibus, quod deus
disposuit ante sæcula donare, vt
dicit Greg. in lib. dialogorum.

De sext. Non prohibetur multiloqui-
um orationis simpliciter, sed sis-
cut æthnici faciunt. Augusti-
nus ad Probam inquit. Multilo-
quium prohibetur, non prolis-
xitas seu duratio. Nam multū
loqui, est rem superfluis agere
verbis. Vnde patrum in Aegy-
pto breues, sed crebræ erant ora

HORIS CANONIC. 212.

tionones. Prolixe orauit Christus, Luc. 22
 proluxe orauit Anna, & multiz 1. Reg. 1
 plicauit preces, & Christus perz Luc. 2. 6
 noctabat in oratione. Et Raba-
 nus in Mathæum. Sicut hypo-
 critarum est præbere se spectan-
 dos in oratione, quorum frus-
 ctus est placere hominibus: Ita
 æthnicorum. i. gētilium, in mul-
 tiloquio suo se putare exaudiri.
 Et re vera omne multiloquium
 à gentibus venit, qui exercende
 lingue potius q̃ mundando ani-
 mo dant operam. Et hoc nugaz-
 torij studij, vel rogatorij genus,
 etiā ad prece deū flectandū trās-
 ferre conātur, arbitantes sicut
 hominē iudicē, ita verbis deū ab-
 duci in sententiā, Nolite itaq; si-
 miles esse illis, dicit vnus & ves-
 rus magister. Hæc ille.

Isti sunt similes Naaman, q̃ De sepr.
 meliores iudicauit fluuios Da-
 masci omnibus aquis Israel, vt 4. Re. 5.
 mundetur in eis, sed Propheta

DE ORATIONE ET

iubet, vt in Iordane lauetur, si velit sanari, ita si melior sit lectio vtriusq; testamenti, sit ita, tamen in aqua lauandum est, vbi magistri ecclesiæ iubent, in septē horis canonicis. Sic cæcus iussus adire natatoria, non dixit melius est vt orē, nostrū est obedire præceptis, non pro arbitrio

Hier. 48 nostro potiora eligere. Maledictus q̄ facit opus dñi negligēter. In Biblia non præcipiuntur horæ canonicæ, sed insinuantur, & ecclesia à sacris magistris, id est apostolis, hoc accepit.

Heb. 13 Obedire autem oportet præpositis. Contendis horas debere esse liberas, verum sunt liberæ libertate Christiana qua seruiendum est deo, non autem libertate Machumetica, qua quisq; facit vel omittit secundum desideria praua cordis sui.

De non. Contrarium fuit ostensum, etiam legendas sanctorum in

HORIS CANONIC. 215.

officijs diuinis recitandas, fimis
ter homiliae patrum leguntur,
& Collectae orationum, in sa-
cris literis expresse non contine-
nentur. Agones vero inuictos-
rum martyrum non rejicimus
more Lutherano, modo fidelis-
ter sint conscripti, nam & in Bi-
blicis scriptis aliqui continen-
tur, vt Stephani, Iacobi, Pauli,
& cæter. alij à magnis quandoq; Actu. 7.
viris sunt perscripti.

Coronis.

Lutherani & alij hæretici, ex-
plodentes ritum canendi, legen-
di & orandi ecclesiasticum, atq;
iuxta, v& sana eorum capita, nos
uas conficientes formulas can-
tandi, missandi, ac orandi, faci-
unt sicut Paulus Samosatenus Eusebius
hæreticus, qui psalmos Chris- li. 7 ec. h.
sto dicatos cessare fecit, velut
nuper inuentos. In semetip-
sum autem compositos in die

DE PLVRALITATE

Paschæ in medio ecclesiæ canes
re mulieres, maxime quas prius
instituerat, faciebat. Sic modo
faciunt stulti hæretici cum suis
cantilenis, & porcinis ac canis
nis nouis vlulatibus.

DE PLVRALITATE sacerdotum & Deci mis, XXXIII.

Hæretici calumniantur multis
titudinem seruorum dei,
sacerdotum. & monas
chorum.

Exo. 13 **S**anctifica mihi omne pri
mogenitum quod aperit
vuluam in filiis Israel, tam
de hominibus quam iumentis,
mea enim sunt omnia.

Primogenitum filiorum tuo
Exo. 22, rum dabis mihi.

SACERDOTVM. 214.

Primogenita quæ ad deum Leui. 27
pertinent, nemo sanctificare po-
terit & vouere.

Ego tuli Leuitas à filijs Israel Num. 3.
pro omni primogenito qui ape-
rit vuluam in filijs Israel, erunt
que Leuitæ mei.

Meum est omne primogenitum, ex quo percussi primoge-
nita in terra Aegypti, sanctifica-
ui mihi quicquid primum nasci-
tur in Israel. Ibidem.

Tolles Leuitas mihi pro om-
ni primogenito filiorum Israel. Ibidem.
Ecce in lege naturæ omnes pri-
mogeniti gaudebant priuilegio
sacerdotij, et in lege scripta, loco
primogenitorum successit tota
tribus Leui. Nunc non sunt tot
sacerdotes & monachi quot
sunt primogeniti.

Dixit Iacob ad Esau: Vende Gen. 25.
mihi primogenita tua: infra, Ius
rauit ei Esau, & vendidit primo-
genita. In lege naturæ primoge-

DE PLVRALITATE

natura erat magna, q̃a primogenitus accepit benedictionē à patre (& erat loco cōsecrationis) habebat potestatem benedicendi, vestē item specialē in qua offerebat, duplā portionē habebat in hæreditate & ferculis. Cesserūt ista omnia sacerdotio Aaronis primo, dein sacerdotio nostro, dēpto eo quod sacerdotes nō accipiūt duplam portionē hæreditatis, q̃a simpla eis inuite reddi iā à laicis, vel omnino negatur.

Omnes Leuitæ numerati à Num. 7. Moysē in genere masculino à mēse vno & supra fuerūt viginti duo milia. Et infrā. Recensuit Moyses primogenitos filiorū Israel, & fuerūt masculi à mēse vno et supra viginti duo milia, ducēti, 73. infrā. Locutus est dominus: Ego sum dominus. In precio ducentorum septuaginta trium, qui excedunt nume-

SACERDOTVM: 215.

rum Leuitarum, de primogeni-
tis filiorum Israel, accipies quia
que siclos per singula capita, da-
bisq; pecuniam Aaron & fi-
lijs eius, precium eorum qui su-
pra sunt. Pondera primogeni-
tos redemptos pecunia, hinc
nemo miretur si hodie in eccle-
sia similes redemptiones fiunt,
puta vt lacte vescaris in ieiunio
contribuas ad hanc fabricam,
est enim commutatio vnus bo-
ni in aliud: Cessat ergo rudium
argumentum, si est permissum
vel iustum cū pecunia, ergo etiā
sine pecunia. Hodie talis pecu-
nia datur cōmuniter pauperib.
vel ecclesijs, quomodo clama-
rent Laici, si daretur clero, sicut
iussit hic deus per Moysen.

Numerati sunt Leuitæ à vi-
ginti annis & supra, & inuenta ibi. c. 24
sunt triginta octo milia viros 25. 26.
rum. Distribuuntur, ibidem in

DE PL.VRA.SACER.

cantores, ianitores, prepositos,
iudices, & in plures sortes &
classes. Cum autem tam parua
fuerit ludæa, vt longitudo fue-
rit iter tridui. De latitudine, in-
quit Hieronymus in epistola ad
Dardanum, pudet dicere. Erus-
bescat Christianus indeuotus,
qui contra multitudinem reli-
giosorum conqueritur, cum
multo maior numerus seruiens
tium deo fuerit in lege Moysais
ca. Nam cum populus Israel fu-
erit, mille milia, & centum milia
virorū eduentiū gladium (Ita
enumerauit Ioab Israel) sequit
numerum deo seruiciū, fuisse
ferme. 28. eius partē. Vnde vo-
lentes minui clerum sunt
Pharaones, qui popu-
lum Hebræum ser-
uiem deo, vo-
luit minuire,

Hiero.

2. Re. 24

1. par. 21

DE DECIMIS 216.

& alijs obventionibus.

tricesimus ter-
tius.

Decimas & primitias nō tar Exo. 22.
dabis offerre.

Primitias frugum terræ tuæ Exo. 23.
deferēs in domū domini dei tui.

Hoc erit iudiciū sacerdotū Deut. 18
à populo, & ab his qui offerunt
victimas, dabunt sacerdoti ar-
mum & ventriculum, primitias
frumenti vini & olei, lanarum
partem ex tonsione ouium.

Omnesq; primitie, quas offe Num. 5
runt filij Israel ad sacerdotem
pertinent, & quicquid in sanctu-
arium offertur à singulis, & tra-
ditur manibus sacerdotis, ipse
erit.

Moyſes & Aaron in ſacerdo Pſal. 98.
tibus eius, hi tamen fuerunt ſu-
primi duces populi ex Aegypto

Samuel ſacerdos ſecundum Hieron.
Bedam, aut ad minus Leuita, te

DE DECIMIS ET

propter sic Hieronym. lib. 1. contra Ioui
 Auguf. nianum, fuit enim de tribu Leui.
 codē teſte. in. 1. Reg. 15. is tamen
 1. Reg. 7 fuit ſupremus iudex Iudæorū.

Tribus regalis Iuda & ſacer
 dotalis connubia contrahe
 Lucæ. 1. bant, hinc Elizabeth mater ſ. Io
 annis, vxor Zachariæ ſacerdo
 tis, cognata fuit Mariæ.

3. Reg. 1. Sadoch ſacerdos vnxit Salo
 1. Re. 10 monem regē, Samuel Saulem
 1. Re. 16 & Dauidem, non mirum quod
 hodie Imperator à papa, Reges
 ab archiepiſcopis vnguntur: ſic
 n, fieri debet, nō ab Episcopis.

Ioiada pōtifex fecit regnare,
 4. Re. 11. & vnxit Ioas regem, vxor Ioi
 2. par. 22 de fuit Iofabeth ſoror regis O
 choziæ.

2. par. 26 Azarias pōtifex reſtitit Ozie
 regi inuadenti officium ſacerdo
 tale, qui lepra percuffus fuit.

Ezechias præcepit populo
 2. par. 51 in Hieruſalem, vt darent par
 tes ſacerdotibus & Leuitis, vt

ALIIS

poſſen

Iofu

ſtituit

lonica

Eſd

erxe a

nuit p

cund

Co

tes L

datae

in reg

adue

quar

& cō

ſtati

appo

ni &

lus p

dare

bāf

mal

dot

M

ſace

ALIIS OBLATIONIB. 217.

possent vacare legi domini.

Iosue pontifex templum re- 1. Esd. 3. 5
stituit post captiuitatem Babi-
lonicam.

Esdraſ Leuita à rege Artax- 1. Esd. 7
erxe aurum & argentum obti-
nuit pro templo, & licentiam ab
cundi Iudæis obtinuit.

Cognoui (Neemias) q̃a par Neē. 13
tes Leuitarum non fuiſſent eis
datae: & fugiſſent vnusquisque
in regionē ſuam, & egi cauſam
aduerſus magiſtratus & dixi,
quare dereliquimus domū dei:
& cōgregaui eos, & feci ſtare in
ſtationibus ſuis, & omnis Iuda
apportabat decimā frumēti, vi-
ni & olei in horrea. Hic popu-
lus propter famē ortā reculauit
dare decimas Leuitis, ideo coge-
bāt recedere de tēplo. Sic faciūt
mali laici, dicētes cur dabo ſacer-
doti: ego egeo pro me et pueris.

Machabēi fortiſſimi fuerunt 1. Mac. 2
ſacerdotes & duces bellorum.

DE DECIMIS ET

Decimas deus sibi reſeruauit debitas, in ſignum vniuerſalis domini. Genetiſ. 4. Exodi. 22: Leuitici. 27. Deutero. 12. & 26. Tobiaꝝ primo.

Deut. 14 Decimam partem ſeparabis de cunctis frugibus tuis &c. vt diſcas timere dominum deum tuum in omni tempore. Ergo impij ſunt, non timētes deum, qui non dant decimas debitas.

Leui. 27 Omnes decimę terrę, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum, domini ſunt. Omnium decimarum bouis, & ouis, & caprę quę ſub paſtoris virga tranſeunt, quicquid decimum venerit ſanctificabitur domino, nō eligitur nec bonum nec malum. Ecce minutæ decimas, ſed pro intelligentia vltimi.

Num. 18 Omnia quę offeretis ex decimis & in donaria domini ſeparabitis, optima & electa erunt cuncta, & non peccabitis ſuper hoc,

ALII
hoc, e
vobis
nefor
rum
pœna
dioſe
Si
vos
In qu
mis &
decim
bus
cit no
Et
eſtis.
dant
hinc
pia,
omn
A
danc
prom
plici
hæc
ſuctu

ALIIS OBLATIONIB. 218.

hoc, egregia vobis & pingua
vobis & pingua reseruantes,
ne forte polluatis oblatiões filio
rum Israel, & moriamini: En
pœna mortis maneteos qui stu
diose deteriora dant.

Malac.

Si affigit homo deum, quia
vos configitis me, & dixistis,
In quo configimus te? in deci
mis & primitijs. En non dans
decimas assimilatur crucifixori
bus Christi, & deo iniuriam fac
it non solum sacerdoti. Hiero.

Et in penuria vos maledicti *Ibidem.*
estis. Ecce pœna eorum qui non
dant decimas, vel infideliter,
hinc venit omnium rerum ino
pia, attēde tempora nostra, vbi
omnia sunt cara.

Augustinus. Cum decimas
dando, cœlestia & terrena possis
promereri, pro avaritia tua, du
plici benedictione fraudaris,
hæc est domini iustissimi con
suetudo, vt si tu illi decimam

DE DECIMIS ET

non dederis, tu ad decimam res
uoceris, dabis impio militi qđ
non vis dare sacerdoti. 16. q. 1.
ca. decimæ.

Augus. Augustinus decimæ ex debi
to requiruntur, & qui eas dare
noluerunt, res alienas inuadūt.

Luc. 10. Dignus est operarius merces
de sua.

1. cor. 9. Quis militat vnquam pro
prijs stipendijs?

Deu. 25. Non alligabis os boui tritu
ranti.

1. cor. 9. Si nos vobis spiritualia semi
nauius, magnum est si nos
carnalia vestra metamus.

Ibidem. Et qui altario deseruiūt cum
altario participant.

1. cor. 16. De Collectis autem quæ fi
unt in sanctos, sicut ordinaui in
ecclesijs Galatiæ, ita & vos fa
cite per vnam sabbati. Collectę
istę fiebant in vsum pauperum
Hierosolymis & prædicatorū:
& hodie Christiani in Græcia

ALIIS OBLATIONIB. 219

sub Turca untrūit patriarcham
& clerum ex collectis, vnde à
colligendo oratio in missa col-
lecta dicitur, licet & aliæ sint ra-
tiones mysticæ.

Posteaquam reges & princis-
pes submiserunt colla fidei, &
inclinarunt ceruices signo crus-
cis, donationes & dotationes
beneficiorum in locum collecta-
rum successerunt.

Syluester papa. 12. q. 1. ca. Fus Melchi-
turam, futuram ecclesiam in gē-
tibus apostoli præuidebant, idē
circo prædia in Iudæa minime
sunt adepti, sed præcia tantum
modo ad fouendos egenos, me-
minit postea donationis Con-
stantini, de qua 96. distinctione
Constantinus, & quomodo vi-
ri religiosi inceperunt possidere
prædia, ascribitur Melchiadi ca-
non, in vetustis est Syluestri.

Quidam enim putabant, Ioan. 13
quia oculos habebat Iudas,

DE DECIMIS ET

Auguf. quod dixit ei Iefus, eme ea que nobis opus sunt ad diem feftū, &c. **Auguf.** ibidem. Habebat ergo & dominus loculos, & à fidelibus oblata conſeruans, & fuorum neceſſitatibus & alijs indigētibus tribuebat, tunc primum eccleſiaſtica pecuniæ forma eſt inſtituta, vbi intelligere mus quod præcepit non cogitandum de craſtino, non ad hoc fuiſſe præceptum, vt nihil pecuniæ ſeruetur à ſanctis, ſed ne deo pro iſta ſeruiatur.

**Plato &
alijs.**

Auguſti. de ſermone domini in monte. Docuit Chriſtus exemplo ſuo neminem ſcandalizari, ſi eius ſerui neceſſaria ſibi procurent.

Sanctus **Vrbanus** primus martyr inſtituit ante **Sylueſtrū**, vt eccleſia prædia ac fundos à fidelibus oblatos reciperet.

Auxerunt hoc martyres ſequentes, **Pontianus**, **Antherus**

ALIIS OBLATIONIB. 220

Fabianus, Cornelius, &c. vsq;
ad Syluestrum.

Cassiodorus libro 6. tripartitæ
historiæ Constantinus Imperator disponens res clericorum, vnicuiq; ciuitati prospexit, vt clerus sufficientia emolumenta perciperet, & hoc lege firmauit.

Malac. 3

Inferte omnem decimam in
horreum meum, vt sit cibus in
domo mea, & probate me super
hoc, dicit dominus.

Ibidem.

Si non aperuero vobis catas
raças cœli, & effudero vobis
benedictionem vsq; ad abundantiam, & increpabo pro vobis
deuorantem, & non corrumpet fructum terræ vestræ, nec
erit sterilis vinea in agro. Stulti
laici timent ne minus habeant
si decimas et oblationes præstet.

Augustinus. Antiqui patres
ideo omnibus copijs abundabant, quia decimas dabant. Er

Aug.

DE DECIMIS ET

go timendum est eos non pro-
sperari, qui religiosis etiam men-
dicitatem inuident, & fratribus
certum numerum præscribunt,
ignorantes synagogæ largita-
tem, quæ tot millia Leuitarum
in singulos dies alebat.

Auguf.

Augustinus. Si decimam des-
deris, non solum abundantiam
fructuum recipies, sed etiam sa-
nitatem corporis & animæ con-
sequeris, non enim deus premi-
um postulat, sed honorem.
Hinc ditissimi fuerunt principes
& nobiles Germaniæ, quando
abundanter dabant ecclesijs,
monasterijs. Iam omninum re-
rum egestas est apud plebem &
principes. Maior fuit olim abba-
tum Augiæ maioris s. Galli &
Cäboduni splendor, quam iam
sit trium episcoporum. Caro-
lus magnus anno domini octin-
gentesimo decimo tertio villā
regalem Vlmam cū omnibus

ALIIS OBLATIONIB. 221

iuribus & appendicijs & locis
adiacentibus monasterio Aus-
giæ maioris tradidit. Carolus
factus est magnus, quod in do- Carol9.
tando ecclesias magnum secu-
tus est Constantinum, qui fœ-
lix ob tuitionem ecclesię dictus
est ab Augustino li. 2. contra Pe Augu.
tilianum ca. 93. & ab Ambrosio Ambr.
libro epistolarũ quinto de obi-
tu Theodosij imperatoris. Cas-
ueant principes ne spoliando cle-
rum, malint imitari impium Iu-
lianũ Imperatorẽ apostatã, quã
Christianissimos principes Cõ-
stantinũ, Theodosium, Carolũ
magnum, sanctum Henricum.

Cassiodorus libro sexto tri- Cassio.
partitæ historiæ. Iulianus cleris
cis omnia priuilegia, honores
consuetudinesq; subtraxit, &
leges positas pro eis soluit: &
rursus. Omnes possessiones atq;
pecunias Cæsariensiu ecclesias
rũ, cũ verberib, exgr̃es, ad mes

DE DECIMIS ET

dium iussit afferri. Moxq; eis trecentas auri libras, in ærario publico collocauit: Et post multa interea iubentur vasa ecclesiæ sacra, fisci ærario deputari, sublatiſq; ianuis maioris ecclesiæ sit cunctis accessibile sanctuarium. De Iuliano cōstat, quod anno 32. ætatis mortuus est, & imperauit anno duntaxat vno mensibus septem.

Cassio. Satellitum suorum pœnas, Iuliani, Felicis, Heluidij, Cassiodorus vbi supra prosequitur.

2. mac. 3. Heliodorus cum tēplum Hierosolymis opulentissimum spoliare vellet, miraculo multis plagis & flagris afficitur, orante tñ pro eo Onia sacerdote, restituit.

1. mac. 1. Antiochus ascendit in Hierusalem, cum multitudine graui, & intrauit in sanctificationem cum superbia, & accepit altare aureum, & candelabrum luminis, & vniuersa vasa eius, mensam

ALIIS OBLATIONIB. 222

sam propositionis & libatoria,
phialas, mortariola aurea, velū,
coronas, & ornamentum aureū
quod in facie templi erat, &
comminuit omnia, & accepit
aurum & vasa concupiscibilia,
& accepit thesauros occultos
quos inuenit, & sublati omni-
bus abiit in terram suam & fe-
cit cēdem hominum, & locutus
est in superbia magna, & factus
est planctus magnus in Israel &
in omni loco eorū, & ingemue-
runt principes & seniores, & iu-
venes & virgines infirmati sunt,
& speciositas mulierum immus-
tata est. Omnis maritus sumpsit
lamentum, & quæ sedebant in
thoro maritali lugebant, et com-
mota est terra super habitantes
in ea, & vniuersa domus Iacob
induit confusionem. De exitu
suo scribitur. Contigit illum
euntem de curru cadere, & gra- 2. Mac. 9
ui corporis collisione membra

DE DECIMIS ET

vexari, ita vt vermes de corpore eius scaturirent, ac viuentes in doloribus carnes effluerent, odore etiam illius & foetore exercitus grauaretur, cum nec ipse iam foetorem suum ferre posset, infra: In monte miserabili obitu vita functus est.

1. mac. 9 Alchimus volens destruire templum, dissolutus est paralyti, nec vltra potuit loqui verbum, & mortuus est illo tempore cum tormento magno.

2 ma. vi. Nicanor cum triginta quinque milibus occisus est, caput eius cum manu nepharia, quam extenderat contra domum sanctam omnipotentis dei, abscissa, contra templum suspensa sunt, & lingua eius particulatim diuisa, auiibus data est.

Danic. 5 Balthazar bibens in vasis templi eadem nocte interfectus est, & Darius Medus successit in regnum.

Thomas Cantuariensis pro

ALIIS OBLATIONIB. 223

iuribus & prædijs ecclesiæ suæ
occiditur, fratribus missam pro
defunctis apparantibus, angeli
stant & intonant letanter. Le-
tabitur iustus, &c. Caueant igitur
principes consiliarios, qui
pro utilitate regni & tuitione
dñi cōsulunt (propter extremā
necessitatem) ecclesias spoliari:

Sichemita dederunt 70. pō. Iudic. 9.
do argenti de fano Baal Berit
Abimelech, qui conduxit sibi
ex eo viros inopes & vagos,
hoc fecit ut principatum obtine-
ret. Sed mulier iaciens fra-
gmentum molæ, illisit capiti
Abimelech, & confregit ceres-
brum eius.

Achas rex collegit argen- 4. reg. 17
tum, & aurum, quod inueniri
potuit in domo domini, & in
thesauris regis, & misit regi As-
syriorum, ut eū saluaret de ma-
nu regis Syriæ, & regis Israel.
Hoc fecit impius rex, idololatra,

DE ECCLESIIIS AEDIF.

Esai. 4 non contentus præsidio dei sibi
ab Esaia promissio.

Boni igitur principis officiū
fuerit, clerum amare & defende
re, priuilegia concessa seruare in
tegra, ac ecclesijs & ecclesiasticis
sua bona relinquere. Hæreses,
vero & hæreticos quam remo
tissime à finib. suis coërcere, in
quo & sibi & subditis pacem &
tranquillitatē parabit, & vitā
cum Christianissimis veteribus
principibus merebitur æternā.

DE ECCLESIIIS AE dificandis, & ornatu earum. XXXIII.

Ecclēsiā dei contemnūt
hæretici, & oranamentū
cius auferunt: Anabas
ptistæ omnino nullas habere
volunt: resuscitāt hæresim Mas
silianorum, quorum meminit

ET ORNATV EAR. 224:

Augustinus in sermone contra
Arrianos, Sagarelli & Vuikles
phistæ hunc secuti sunt errorē,
contra scripturas expressas.

Ait Iacob: Vere dominus est Gen. 28.
in loco isto, & ego nesciebam:
terribilis est locus iste, non est
hic aliud, nisi domus dei & por-
ta cœli, & vocauit nomen loci
Bethel. i. domus dei. Non po-
teris imolare phasē in qualibet Deu. 16.
urbium tuarū, sed in loco quē
elegerit dominus deus tuus, vt
inhabitet nomen eius ibi.

Dauid fatetur: Factus est ser-
mo domini ad me dicens: Mul- 1. Par. 17
tum sanguinem effudisti, & plu-
rima bella bellasti: non poteris
ædificare domum nomini meo,
tanto effuso sanguine coram
me: filius q̄ nascetur tibi, erit q̄
tissimus: ipse ædificabit domū
nomini meo. Vide quanta cu-
ra deus prouidit templi ædifica-
tionem, quam non voluit fieri

DE ECCLESIIIS AED.

à bellatore, sed à pacifico Salomone.

2. Reg. 7 Dixit deus, Ambulabam in tabernaculo & in tentorio per cuncta loca, q̄ transiui cum filijs Israel. Ecce qui est vbiq; ambulauit in tabernaculo.

5. Reg. 5 Salomon ædificauit templū, misit per singulos menses decem millia virorum in Libanū, qui cederent ligna, septuaginta millia, qui onera portabant, & octo millia latomorum: præpositorū operis tria millia trecēta.

3. Reg. 6 Domum ante oraculum operuit auro purissimo, & affixit laminas clauis aureis: nihilq; erat in templo, quod non tegeretur auro, sed & totum altare oculi texit auro, infra. Texit Cherubin auro, infra. Pauimentum domus texit auro intrinsecus & extrinsecus: fecit Salomō omnia vasa in domo domini, altare aureū, & mēsam sup̄ q̄ ponebat

ET ORNATV EAR. 225.

rētur panes propositiōis aureā,
& cādelabra aurea. 5. ad dexte-
ram & 5. ad sinistrā ex auro pus-
ro, lucernas aureas, forcipes au-
reos, & hydrias & fuscinulas &
phialas, & mortariola, & thuris-
bula de auro purissimo, car-
dines ostiorum erant ex auro.

Dñs dixit, vt habitaret in ne 3. Reg. 8.
bula, Aedificās edificauī domū,
& habitaculum tuum firmissi-
mum, inquit Salomon.

Salomō ait. Dñs pollicit⁹ ē, 2. Par. 6.
vt habitaret in caligine, ego au-
tem ædificauī domum nomini
eius, vt habitaret ibi in ppetuū.

Deus magis propitius & citi Ibi p̄to.
us exaudit orationes in loco sa-
cro, quā extra.

Gabaonitē iussu Ios. facti sunt Iosu. 9.
cæsores lignorū in vsum tēpli.

Cū venisset rex Dauid, & se- 1. par. 17
disset corā dño. i. arca. Vides p̄-
sentio rem vni loco, quā aliq̄,
quia in arca erat sacratioꝝ loc⁹.

DE ECCLESIIIS AED.

Danic. 6 Daniel quando non poterat orare in templo, quia erat in captiuitate Babylonica, orauit tamen ter in die, facie versus ad templum in Hierusalem.

1. Esdr. 1 Cyrus rex qui gessit per se nam Christi, dedit licentiam reaedificandi templum Iudaeorum:

1. Esdr. 6. Darius concessum à Cyro confirmauit; & Iudaei aedificauerunt, & prosperabantur iuxta prophetiam Aggaei & Zachariae.

Isa. 56. Domus mea domus orationis vocabitur cunctis populis,

Mat. 21 ait dominus Deus. Quod Christus confirmat de templo materialiter dictum, unde eiecit uendentes: Vos autem inquit, fecistis eam speluncam latronum. Sic multi gubernatores faciunt ecclesiam speluncas haereticorum.

Mat. 21. Homo plantauit vineam, & aedificauit turrin, & locauit eam agricolis. Vineam fuit Iudaeorum synagoga, turris templum,

ET ORNATV EAR. 226.

sed quia filium occiderunt, fuit vinea locata alijs agricolis, christianis: & sicut sacerdotium fuit transferendum, ita & templum Hebr. 7 in ecclesias Christianorum.

Iudæi dixerunt Christo super Luc. 7 centurione: Diligit gentem nostram: & synagogam ipse ædificauit nobis. Christo placuit & edificatio synagogæ, quomodo ei non placeret edificatio ecclesiæ? Petrus & Ioannes ascendebant Actu. 3. in templum ad horam orationis nonam. Vide vt apostoli in veteri templo orarint, cum nondum ecclesias haberent Christiani: August lib. 3. de doctrina Christiana.

Obiurgauit s. Paul. Christianos 1. cor. 11 nos, qui cænis & conuiujs ecclesias confundebant: unde possumus dicere hæreticis, quod Paulus illis temerantibus: An ecclesiam dei contemnitis?

Tempore apostolorum ceptæ Actu. 14

DE ECCLESIIIS AED.

ædificari ecclesiæ. Sic Paulus & Barnabas constituerunt per singulas ecclesias presbyteros, in quibus Paulus præcepit, mulieres tacere.

1. cor. 14

Ibidem.

Intrās infidelis vel idoira in ecclesiā, cadēs in faciem, adorabit deum, pronuncians quòd vere deus in vobis sit.

S. Ioā. moriturus iussit se ferri in ecclesiā. Hier. sup. epi. ad Gal.

Act. 10

S. Paula vidit Cornelij domum, quæ facta fuerat ecclesia, & similiter ædículas Philippi, et cubiculum quatuor virginū, meminit Hier. in vita s. Paulæ.

Actu. 21

August.

Multis locis testatur Augustinus, ædificare ecclesias esse actum patriæ, quem soli deo debet fides grata fidelium, quare sanctis non ædificantur, nec cōsecratur templa, sed deo, in memoriam & venerationem sanctorum, libro vicesimo contra Faustum, & libro vicesimo ses

ET ORNATV EAR. 227.

cundo de ciuitate dei, cōtra Mas-
ximum, & plerisq; alijs locis.

Cautiōes sunt episc. altaria &
tēpla cōsecrantes, q in titulis in-
scriptiōis semp deū pmittūt, ho-
norē sanctorū dehinc nectētes.

Actus. n. latræ, seruitus est soli
deo debita, nō sanctis, licet in ec-
clesijs & altaribus sanctos quo-
q; vneremur, & eorū celebres
mus natales ac memorias. Qui
Christianas literas vtriusq; tes-
tamēti sciunt, non hoc culpant
in sacrilegis ritibus paganorū,
q; construūt tēpla, & sacerdotia
instituūt, & faciūt sacrificia, sed
quia hæc idolis & demonijs ex-
hibent. Ad Deo gratias, q. 2.

Augus.

Per ecclesiarum fabricas &
quoslibet necessarios usus, dæ-
mones ab his pelluntur, quos
prius vt proprios possidebant,
de concordia euangeliorum.

Augus.

Templum synagogæ fuit or-
natissimum.

DE ECCLESIIIS AED.

Exo. 25

3 spontaneis

Ab omni homine, qui offert
ultioneus accipietis, infra. Au-
rum & argentum & æs, hyacin-
thum & purpuram, coccumq;
bis tinctum &c. oleum ad lumi-
naria, aromata in vnguentum,
thymiamata boni odoris, lapides
onychinos, & gemmas: infra.
Arca fuit deaurata intus, &
foris de auro purissimo. Vestes
superducti auro in quatuor cir-
culis aureis: propiciatorium de
auro purissimo, Cherubin aure-
os, mensa deaurata, cum labio
aureo, & quatuor circulis aureis:
acetabula, phialæ, thuribula,

Exo. 26

& cyathi de auro purissimo: candelabrum
de auro purissimo, &
emunctoria, cortine tabernacu-
li de bisso, hiacyntho, purpura
ac cocco bis tincto, cum quin-
quaginta ansulis & circulis au-
reis: ipsas tabulas deaurabis, &
fundes in eis annulos aureos,
&c. Vide alia in textu.

ET

Fa-
ro, hi-
re po-
des o-
cæla-
cos, f-
duas
&c. I-
ordi-
ziun-
lum,
riun-
chry-
rillu-
cate-
aure-
rea-
in v-
I-
ciun-
diu-
A-
mu-
im-
pie-

ED.

i offert
à. Au
hyacin
cumq;
d lumi
ntum,
e, lapis
as: in
tus, &
ectes
or cir
um de
n aure
labio
aure
ibula,
no: cā
no, &
rnacu
rpura
quin
is au
ois, &
reos,

ET ORNAT VEAR. 228.

Facient superhumerales de auro Exo. 28
ro, hiacyntho, & purpura, opes
repolymito: Sumes duos lapis
des onychinos, inclusos auro,
cælatura gemmarum sculpes
cos, facies vncinos ex auro: &
duas catenulas auri purissimi,
&c. In rationali pones quatuor
ordines lapidum, sardium, topa
zium, smaragdum, carbuncu
lum, saphyrum, iaspidem, ligus
rium, achatem, amethystum,
chrysolitum, onychinum & be
rillum: facies in rationali duas
catenas aureas, & duos annulos
aureos: tyntinnabula item au
rea in tunica: laminam auream
in vitta hiacynthina.

Dabunt singuli filij Israel pre Exo. 30
cium pro animabus suis, dimis
dium scilicet scli sanctuarij.

Ad hæc omnia superiora & Exo. 31.
multo plura perficienda, deus
impleuit Beseleel spiritu dei sa
pientia, scientia & intelligentia

DE ECCLESIIS AED.

in omni opere, quicquid fabre
fieri poterat in auro, argento, &
marmore & gemmis, dediq; eis
socium Ooliab.

Exo. 35. Omnia superius præcepta ex
ecutus est populus, & obtulerūt
mente deuota atq; promptissimè
ma primitias domino, &c. Om
ne vas aureum in donaria do
mini separatū est, vt dicerēt arti
fices Moyfi: Plus offert populus
quā necessariū est, vnde phibitus
fuit populus, plus offerre.

3. Reg. 6 Aeq; preciosa fecit Salomon.

Num. 7 Principes Israel obtulerūt in
dedicatione tabernaculi, aceta
bula argentea duodecim, phia
las argentæas duodecim, mor
tariola aurea duodecim, habebāt
duo millia siclorum & quadringentos
de argento, & de auro siclos centum
& viginti, boues duodecim,
arietes duodecim, agnos 12. pacifica
boues 24 arietes 60, hircos 60, agnos 60.

ET
oblat
kalēd
tubar
rū p
Cy
abla
D
fis ob
A
perm
ex v
nis, v
let a
lem.
tes
don
E
dor
q ob
& p
Isra
app
tere
len
S

ED.

l fabre
nto, &
dicq̃ eis

pta ex
tulerūt
ptissim

c. Om

ia do

rēt arti

opul9

phibiz

fferre.

mon.

erūt in

aceta

phia

mor

habe

& qua

de au

ti, bo

uodē

ies 24

os 60

ET ORNATV EAR. 229.

oblatoēs cotidiāe, sabbatarie in Nu. 28

kalēdis in Pasc. in Pērec. in festo 29.

tubarū, expiatiōis, tabernaculo

rū p 8. dies nūerātur accurate p 1. Esd. 5.

Cyrus rex vasa aurea (Moy.

ablata per Nabuchod. restituit.

Darius rex prouidit de impē 1. Esd. 6.

sis oblationum.

Artaxerxes rex similiter, & 1. Esd. 7

permisit, vt Esdras colligeret

ex vniuersa prouincia Babilo

nis, vt populus daret, quod vel

let ad portandum in Hierusa

lem. Sic ergo per se non visitan

tes S. Iacobum possunt mittere

donaria, sic de alijs locis sacris.

Esd. appēdit in manus sacer 1. Esd. 8

dotū aurū & argentū, & vasa,

q̃ obtulerat rex & cōsiliarij eius

& principes eius & vniuersus

Israel, eorū q̃ inuenti fuerāt. Et

appēdit auri talenta cētum, cra

teres aureos viginti, Argenti ta

lenta sexcenta quinquaginta.

Statuemus super nos p̃cepta,

DE ECCLESIIIS AED.

Nec. 10 vt demns tertiam partem sicii
per annum ad opus domus dei
nostri, ad panes propositionis,
& ad sacrificium sempiternum.

Luc. 21 Diues templum non damna
tur accipere etiam à paupere vi
dua, ornatus sui incrementa.

I. fanci. Christianissimi principes im
C. de sa. mensas fecerunt sacro sanctis
sanct. ec. ecclesijs donationes & largitio
I. iube nes amplissimas, & vt vasa sa
mus. § cra, excepta redemptione capti
scientes uorum, nullo pacto distrahan
co. ti. tur aut impignorentur, statuit
Imperator. Constantinus mas
gnus ecclesiam lateranensem ex
truxit.

Et quod patrimonium eccles
siae permaneat illesum.

Hæretici non lætatur in cor
porali ecclesia, quia sunt hostes
spiritualis ecclesiæ.

Exo. 32. Hæretici faciunt sicut Iudæi,
quibus difficile erat dare inau
res ad ornatum dei, tamen prorsus
pte de

ET

pte de

Ita re

tur de

dotu

amp

lis h

bus,

H

sed c

vt H

cit in

mul

& su

per

V

Chr

don

dele

S

in d

in p

re.

co

pri

tes

ET ORNATV EAR. 230.

pte dederunt ad vitulum aureū.
Ita regentes hæretici conquerū
tur de impensis templi & sacer
dotū catholicorū, sed quòd dāt
ampla stipendia peruersis vitu
lis hæreticorum & seductoris
bus, in hoc sunt prompti.

Hier.

Hæretici ecclesias damnant,
sed criptas & speluncas amant,
vt Hieronymus pulchre indu
cit in Abakuk, & Ambrosius
multa super Paulo ad Ephē. 5.
& super Lucam lib. 5. Hoc ex
perti sumus in catabaptistis.

Ambr.

Verificatur in hæreticis illud Mat. 23.
Christi. Ecce relinquetur vobis
domus deserta. Ecclesia enim
deserta, ipsi querunt speluncas.

Mat. 24.

Si dixerint vobis, Christus
in deserto est, nolite exire, ecce
in penetralibus est, nolite creden
re. Ita Anabaptistæ iam sæpe
conuenerunt in nemoribus &
priuatis conuenticulis, quæren
tes Christum, vbi non est.

DE ECCLESIIS AED.

Augu.

Fauftus hereticus negauit sensibilia templa, altaria, incensa, simulachra & sacrificia, ea sola posuit in cœlestibus. Augustinus lib. 20. contra eundem, huius inſœlices hæredes sunt hæretici nostri temporis.

Donatistæ quoque combusserunt ecclesias Christianorum. Augustinus ad Bonifacium comitem. Vide quos duces sequantur hæretici, Donatistas, Manichæos, Sagarellos, Massilianos, Vuiklephistas, Hussitas, Pikardos, & si quid his est deterius.

Obijciunt hæretici incendiarij & sacrilegi.

Actu. 7. 1. Stephanus dicit, Excelsus non habitat in manufactis.

Act. 17. 2. Paulus ait ad Athenienses, Hic cœli & terræ cum sit dominus, non in manu factis habitat templis, nec manibus colitur humanis.

ET C

3. D

ostend

sit pro

suos e

ecclesi

4. Pa

in oib

5. C

co vo

supra

6.

patre

7. H

fider

tes, t

dom

habo

splen

8. H

Nu

pau

tra d

9. I

tepo

rur

ET ORNATV EAR. 251.

3. Deus est in omni loco, neq;
ostenditur locus, in quo deus
sit proprie præsens, sed vbiq;
suos exaudit precatore. Itaque
ecclesiæ nihil conferunt.

4. Paul. ait: Volo viros orare 1. Tím. 2
in oī loco, leuātes puras man9.

5. Chr̃s dixit de tēplo, Amē di Mat. 24.
eo vobis, nō relinquet hic lapis
supra lapidē, qui nō destruatur.

6. Veri adoratores adorabūt Iohan. 4
patrem in spiritu & veritate.

7. Hierem. inquit. Nolite con- Hier. 7
fidere in verbis mēdacij, dicen-

tes, templum domini templum
domini est, vbi Hieron. Nolite
habere fiduciam in ædificiorū
splendore, auratisq; laquearib.

8. Hieronym. ad Nepotianū.
Nunc paupertatē domus suæ
pauper dominus dedicauit, con-
tra diuitias templi Salomonici.

9. Persius inquit. At vos dicit
te pōtifices, in sancto qđ facit au-
rū. Nepe qđ Veneri donatæ a

DE ECCLESIIIS AED.

virgine Puppæ

Respondent fideles ecclesie
sue ministri.

De priore

Deus non est in templis, uti pagani aestimabant, non enim habitat deus in templo, ibi circumscriptus per essentiam, sed ibi habitat per abundantio rem gratiam. Salomon docet hanc solutionem. Ergo incredibile est, ut habitet deus cum hominibus super terram. Si cœlum & cœli cœlorum non te capiunt, quanto magis domus ista, quam ædificavi? Sed ad hoc tantum facta est, ut respicias orationem serui tui &c.

De secundo.

Similiter, nisi quod hæreticus truncatim allegat verba Pauli, nec manibus colitur humanis, indigens aliquo: Non ergo colitur deus à nobis, ut opem nostram egeat.

De tertio.

Ista fuit ratio impij seductoris, & idololatræ regis Hierosolymorum.

ET

boar

us est

vultu

in ali

cis p

tiga

am l

grim

qua

rob

os a

I

tem

hoc

istin

ora

E

rat

fac

eua

plo

fac

ad

rita

ET ORNATV EAR. 232.

boam, vt Iosephus testatur. De li. 8. c. 12
us est vbique, sed in vno loco
vult orari & honorari plus q̃
in alio, vnde falso Hieroboam 3. Re. 12.
eis persuasit, ne longo itinere fa-
tigati orarent. Quod nostri eti-
am hæretici dicunt contra pere-
grinatiões ad limina sanctorū,
quare hæretici nostri sunt Hie-
roboitæ, sicut ille noluit Iudæ-
os ascendere in Hierusalem.

In omni loco, scilicet compes De quar-
tenti, orandum est. Ambrosius, to.
hoc dixit, quia alioqui falso ex-
istimabant extra ecclesiam non
orandum.

Recte téplum Iudæorum es De quit
rat destruendum, sed sicut eorū
sacerdotio successit sacerdotiū
euangelicum, ita & eorum tem-
plo successerunt nostrę ecclesię
sacrificia &c.

Veri adoratores in ecclesijs De sext.
adorant patrem in spiritu & ve-
ritate, nam quid repugnaret eccl̃

DE ECCLESIIIS AED.

clesiæ, quod non repugnaret ne mori, aut spurcis antris heretic.

De sept. Hieremias ibi expresse testatur locū à deo electum. Inquit enim. Et habitabo vobiscum in loco isto. Et vult sanctitatem tēpli non prodesse, quando non faciant bonas vias. Additū Hieronymi, qui etiam scīpsūm declarat, de splendore peruersorum dogmatum.

De oct. Hieronym. bene taxat ornatum ecclesiæ, neglectis pauperibus, nam ornare ecclesias ipse reputat laudabile, & ob hoc laudat Nepotianū. Erat sollicitus, si niteret altare, pauimēta forēt teresa, si vasa lucentia, & in omnes ceremonias pia sollicitudo disposita. Comparat eum deīns de Beseleel & Hiram.

De non. Egregie adducitur Perf. Cū hæretici ex nobis claras postulant scripturas, ipsi etiam poetas ethnicos nobis obtrudunt, vti

ET ORNATV EAR. 237.

Luth. patriarcha hæreticorū sex Luther.
cit, qñ voluit probare oīa eueni
re de absoluta necessitate, addu
xit poētā. Certa stāt oīa lege Tā
validis præsidjs sua muniūt hæ
retici. Perliū nos nō recipiamus
quoniā deum nō nouit. Et ipse
nesciet eum, cum omnibushæ
reticis anathemate percussis.

DE CHARACTERE.
XXXV.

Credit ecclesia & fideles in
trib. sacramētis imprimi
anīæ quoddam signacu
lum, quod character nomina
tur, scilicet in baptismo, confir
matione & ordine.

Nolite cōtristare spiritū san
ctum, in quo signati estis in die
redemptionis vestræ. Eph. 4

In quo & vos, cum audis
setis verbum veritatis, Euan Eph. 1

DE CHARACTERE.

gelium salutis vestræ, in quo et credentes signati estis, spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis vestræ &c.

Liquet fideles in regeneratione baptismi signari à spiritu sancto, vt sic oues Christi ab alijs secernantur.

Hiero.

Explicat verba Pauli. Signaculum dei est, vt quomodo primus homo conditus est ad imaginem & similitudinem dei, sic in secunda regeneratione quicūq; spiritū sanctum fuerit consecutus, signetur ab eo, & figurā conditoris accipiat.

Idem.

Signati sumus spiritu dei sancto, vt & spiritus noster & animas, imprimātur signaculo dei, & infra.

Ioan. 6

Hoc signaculum sancti spiritus iuxta eloquium saluatoris, deo imprimāte signatur. Hunc n. ait, signauit deus p̄r, & infra.

Quidcirco signatur, vt sciret
uet sic

DE CHARACTERE. 234.

uet signaculum, & ostendat illud in die redēptionis, purū atq; syncerū, & nulla ex parte mutūlatum, & ob id numerari valeat cū his, qui redempti sunt.

Ecce character manet vsq; in diem iudicij.

Super Eph. 1. Iudei ex circūci Athan.
sione sunt, beluarum more, carnis signaculo excepto, notis inuisti, sed vobis vt dei filijs, supra quā carnis patiaturs conditio, spiritus impressum est signum.

Idem Eph. 4. Spiritus nos ob signauit, esseq; de regio grege fecit, atq; is nequaquā altare nos signit cū fontib. & dānatis, sed signū impressit secreuitq; vt redēpti & liberi ab istiusmodi ira essent.

Et ponā in eis signū, (sem. 9. Esai. 66
& mittā ex eis q saluati fuerint, ad gētes in mare, in Aphric. &c. praeuidit propheta apostolos et discipulos mittēdos gētibus, s. q habeāt signū dei, characterē.

DE CHARACTERE.

Character Hiero. Inia præfiguratus fuit in sanguine agni, q̄
Exo. 12. superliminare & vterq; postis
signatus est, vt transiret angelus
percutiens.

Figuratus etiã fuit character
per Tau Ezech. Signa Tau super
Ezec. 9. frõtes virorũ gementiũ &
dolentiũ super cunetis abominatiõib.
quẽ sũt in medio eius infra. Deinde
super quẽ videris Tau, ne occidatis.
Ita Christus in baptismo merito sanguinis
sui signat postes animẽ, vt animæ à
diabolo liberentur.

Dionys. Accedentẽ ad baptismũ diuina
de eccle. maiestas in sui consortiũ in
hierar. tus admittit, eiq; lucẽ suã per
inde ac signũ aliquod tradit, sanctum
efficiens & sanctorũ ordinis participẽ.
Ecce Characterẽ lucẽ nominat cap. 2. part. 3.

Nũc per baptismã primicias
spiritus s. accipiũs & initiũ alterius
vitę fit in nobis, i. primiciæ

DE CHARACTERE.

regenerationis, & signaculū, & tutela, & illuminatio, & sanctificatio. Ecce signaculum characterem. cap. 10.

Aug. Satis illuxit pastoribus li. 6. cōt. ecclesiæ, & ouē q̄ foris errabat, Donat. & dominicū charactērē a fallacibus depredatoribus foris accēperat, venientē ad Christianæ vnitatis salutē, ab errore corrigi, charactērē tamē dominicum in ea agnoscī potius q̄ improbari, quandoquidē ipsum characterem multi & lupi & lupis insigunt, loquitur de baptisatis ab hæreticis, denuo ad ecclesiam redeuntibus cap. 1.

Aug. Et vos oues Christi estis charactērē dominicū portatis, in sacramento quem accēpistis. Epistola. 204. In epist. ad Donatum.

Aug. Baptisatus si nō habet charitatē, charactērē qdē impositū habet, sed desertor vagatur. Tract. 5. super Ioan. ca.

Character imprimitur in tri

DE CHARACTERE.

bus sacramētis scz. Baptismo, confirmatione, & ordine.

Grego. Quod dicitis, vt qui ordinatus est, iterū ordinetur, valde ridiculū est, vt. n. baptisatus semel, iterū baptisari non debet, ita qui consecratus est semel, in eodem ordine non valet iterum consecrari.

Aug.

Aug. Vtrunq; (baptismus et ordo) sacramentū est, & quadā consecratione vtrunq; hominī datur, illud quum baptisatur, & illud quū ordinatur, ideo non licet in ecclesia catholica vtrunq; reiterari.

2. Cor. 1

Qui autē confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos deus, & qui signauit nos, & dedit pignus. spiritus in cordibus nostris.

Obijcit Lutherus.

1. Character est res ficta, quā ignorat scriptura.

DE CHARACTERE. 236.

2. Quomodo aqua posset imprimere tale signū in anima?

Respondet catholicus.

Character non est res à patribus ficta, sed spiritu sancto doctore homines dei eū intellexerūt, vt ex Paulo ostensum est. De prio

Aqua non imprimit tale signum in anima, sed deus imprimit, ad præsentiā aque baptismalis, assistente sua omnipotentia sacramentis. Et in hoc Christiani excedunt Iudæos, nā nos habemus signaculum spiritus, ipsi habebant signaculū carnis. Defectu.

DE TRANSUBSTANTIATIONE. XXXVI.

IN sacramento Eucharistiæ, substantia panis cōuertitur in substantiā corporis Christi, Sic q̄ non manet substantia panis. Accepto pane gratias Luc. 22

DE TRANSSVBSTAN.

egit & fregit, & dedit eis, dicēs.
Hoc est corpus meū. Concor-
dat Mat. Mar. & Paul. ecce pa-
nem accepit, sed peracta benedi-
ctione appellat corpus suum, q̄
non fit nisi versione sua.

Ioan. 6. Panis quē ego dabo, caro mea
est pro mundi vita. Hoc non fit
sine conuersione.

**De cōs-
na dñi.** Cypri. Panis iste cōmunis in
carnē & sanguinē mutatus pro-
curat vitam, & infrā. Panis iste
quē dominus discipulis porri-
gebat, nō effigie, sed natura mu-
tatus, omnipotentia verbi fas-
ctus est caro.

Ambro. de mysterijs. Valebit
sermo Christi, vt mutet species
elementorum.

**Li. 4. de
sacr. c. 4.** Amb. Panis iste panis est an-
te verba sacramētorum, vbi ac-
cesserit consecratio, de pane fit
caro Christi.

Ibidem. Non erat corpus Christi an-
te cōsecrationē, sed post conse-

DE TRANSSVBSTA. 237

crationem dico tibi, quod iam
est corpus Christi, ipse dixit, &
factum est.

Ergo didicisti, quod ex pane *Ibidem.*
corpus fiat Christi, & quod vi-
num & aqua in calicē mittitur,
sed fit sanguis cōsecratione ver-
bi cōlestis.

Amb. Anteq̃ cōsecratur pas-
nis est, vbi autē verba Christi *Ibi. c. 5*
acceserint, corpus ē Chri, infrā,
Ergo videte quantis generibus
potens est sermo Christi vnus
uersa conuertere.

Chryl. Non sunt humanæ
virtutis opa proposita: Qui tūc
ipsa fecit in illa cœna, idē ea nūc *Ho. 60.*
quoq; facit: Nos ministrorū tes-
nemus locum: qui vero sanctifi-
cat ea & immutat, ipse est.

Aug. de sentētijs Prosperi, fa-
temur ante cōsecrationē esse pa-
nem & vinum q̃ natura forma
uit, post consecrationē vero car-
nem Christi & sanguinē, q̃ bez

DE TRANSSVBSTAN

nedictio consecrauit.

In hom. Greg. Pastor bonus Christ⁹,
ego sum animā suā posuit pro ouib. suis,
pastor, vt in sacramēto nostro corpus
suū & sanguinē verteret et oues
quas redemerat, carnis suæ ali-
mento satiaaret.

Greg. Nissenus, Inuisibilis sa-
cerdos visibiles creaturas in sub-
stantiā corporis & sanguis sui,
verbo secreta potestate conuer-
tit, dicēs. Accipite hoc est cor-
pus meū. Gratian⁹ tribuit Emis-
seno de cons. dis. Quia corpus

Mat 14

Theophil. Quū benedixisset
fregit panē, q̄ & nos facimus,
preces adiungēdo, hoc est cor-
pus meū. Hoc inq̄ quod sumi-
tis: Non enim tantum figura
est corporis dominici panis, sed
in illū cōuertit corpus Christi.

Gen. 2

Trāssubstantiatio est possibi-
lis, formauit igitur dominus ho-
minē de limo terræ, ecce deus li-
mum mutauit in carnem.

TIATIONE. 238.

Aedificauit dñs deus costā, q̄ Ibidem.
tulerat de Adam, in mulierem.

Ecce os costę conuertitur in
mulierem.

Respiciens vxor Loth post Gen. 19
se, versa est in statuam salis.

Proicit Moyses virgam, & Exo. 4
versa est in colubrum.

Percutiam virga aquā flumi
nis, & vertetur in sanguinem. Exo. 7

Cum alijs adductis per Am
brosium de mysterijs.

Diabolus agnouit huiusmo
di virtutē mutatricē in Christo. Mat. 4
Si es filius dei, inqt dic, vt lapi
des isti panes fiant.

Christus de quinq; panibus
pauit quinq; milia hominū, q;
fecit panē multiplicando, idem
nunc totā ecclesiam fidelium
pascit vno pane corporis sui sa Ioan. 6
cramentaliter.

Obijcit Lutherus.

Substātia panis manet in Eu 1

DE TRANSSVBSTAN.

charis. ga scriptura noiāt panē.
Actu. 2 Erāt autē perseverātes in doct.
apo. et cōicatiōe fractiōis panis.

1. cor. 10 Panis quem frāgimus nonne
participatio corporis dñi est?

1. cor. 11. Probet autē seipsum homo:
& sic de pane illo edat, & de calice bibat.

2 Euāgelistę q̄q̄ appelāt panē.

3 Eucharistia assimilatur ferro
ignito, in quo manet & natura
ignis & ferri, sic in Eucharis. ma
net natura panis & natura cor
poris Christi.

Respondet Catholicus.

Nulla creatura, maxie irratio
nalis, digna est misceri cū bñdis
cto corpore Christi, alioquin
verbū assumeret paneitatem in
vnitatē suppositi. Luther autē
nondū oñdit nobis in scripturis
verbū panis factū est. Ideo stan
dū snie cōcilij c. firmiter, de sum.
tri. & c. cum Marthe, de cel. miss.

DE TRANSSVBST. 239.

Quod Luc. & Paul. Eucharistiā nomināt panē, nō intelligatur p naturā sed q̄druplici rōne.

1. Quia añ cōuersionē fuit panis, sive coluber dicitur virga, quia fuit virga. Sed deuorauit virga Aaron virgas eorum.

3. Re. 7

2. Propter species panis & accidētia, sicut imago nōiā ab imagine, sicut Salo. fecit boues et leuculos etc. q̄a fecit imagies eorū.

3. Re. 10

3. Re. 10

3. Eucharistia etiam dicitur panis, quia in ea est panis viuus q̄ de cōelo descendit.

Ioan. 6

4. Ratione corporis Christi, qđ dicit panis apud Hier. mitemus lignū in panē eius, lignū crucis miserūt in corpus Chri.

Hier. 11.

Euangelistæ panē appellant ante consecrationem, sed ea perfecta appellant corpus Christi.

De secū.

Ferrū non cōuertitur in ignē vnde ferrū nō est ignis, sed ignitū, quia calorē tam fortiter in dē sitate sua suscipit, vt etiā splendor

De tert.

Amb.

MISSAS LATINE NON
in eo reluceat. Erubescat itaque
Luther venerabilissimū sacra-
mentū, ferro ignito cōparare, cū
substantia ferri maneat, panis
aut nō in eucha. Amb. dicēte, li-
cet figura panis & vini videat,
nihil tñ aliud q̄ caro Christi &
sanguis post cōsecrationē credē-
dū. Hic aperte negat panis sub-
stantiā, cū affirmet nihil aliud hic
esse q̄ carnē Christi & sanguinē.

MISSAS LATINE
non Germanice dicen-
das. XXXVII.

P Rincipales linguas tē-
pore Christi fuisse tres s.
Hebraic. Grēc. & Latinā,

Mat. 27. titulus indicat cruci Christi affi-
Joan. 19 xus, in quib. deus nō immerito
laudatur, & præcipue in his lin-
guis diuina persoluūtur officia.

Non negamus tñ Indis Au-
stralib. permissum, vt in lingua
sua rē diuinā facerent, q̄ clerus

N
ue
ra
cū
is
li
f.
&
de
o
ic
ē.
E
f.
ā,
fi
o
f.
i.
f.
a
s

GERMANIC. DICEN. 240
eorum hodie obseruat, vt vidimus & audiuius ipsi, licet mysteria missę, cū non possent Italice interpretari, ex eis habere nō potuimus. Identidē aliqui de lingua Sclauōica latissima testatur, à Hieronym. impetratū, vti Mechlouien in Cronica Polonorum testatur, in memoria hominū Cracouię in sacello s. crucis (si recte noīs memini, nam librū nō habeo ad manus) Sclauonice missas celebratas, at gēs huius linguę dudum cessit huic priuilegio, & se Latinę conformat ecclesię.

Et quia in trib. linguis principibus. titulus triūphalis Christi scriptus est, vt adhuc videt Rome apud s. crucē in Hieru. licet aliq̃t literis multū caducis. Ita non mirū, latinā ecclesiā in sacris mysterijs, & linguę sanctę & Gręcę vti voculis.

Augus.

Hebra. sunt Alleluia, laudate psal. 106

MISSAS LATINE NON

deum, Osanna. Eya saluifica.

Amen. fiat. vel in veritate sic
est, fideliter.

Sabaoth, exercitus, virtutes.

Kyrie eleison, dñe miserere.

Greg. li. Chre eleison, Chre miserere.

9. regis Agios otheos yskiros athana

stri epis tos eleyson ymas, sanctus deus,

stola. s fortis, immortalis, misere. nobis.

Cur ecclesia aliq Hebr. seruaue

rit, rone reddunt Orig. & Aug.

Quod aliqui aiunt a Græcis

latina vsurpata in missa mihi

no constat. Descripsi missam Gre

cam ex lib. Archiepiscopi Rodi

orū, & altera scripsit mihi Iohā

nicus Corcyren Basilianus, &

omnes actiones ac ritus per or

dine plurib. etiā dieb. ostendit, at

huius nullus meminit, licet hoc

Remigio tribuatur.

Eti Itali vulgare suum habe

ant & Græci, neutris tñ lingua

vernacula missa celebratur, sed

erudita & docta, adeo vt non

GERMANIC. DICEN. 240

fit necessariū varia sectari Ideo/
mata linguæ.

Mos ecclesiæ rationalis de
missa latina in ecclesia latina.

Quia sic Missa celebrata est
ante mille annos, qñ Germania
Christianismū accepit, vbi vr/
gentior apparet subsuisse ratio,
missas Germanice legendi, pro
nouella plantatione, & tñ viri
sanctissimi, miraculis clari v/
sum ecclesiæ latinæ obseruarūt.

Magnam pareret confusio/
nem, vt ad nos aduētantib. Itā/
lis, Hispanis, Gallis, Anglis, Hū/
garis, Bohemis, &c. missæ nos/
strę actionē non intelligerent, et
oēs omnib. Barbari esse viderē/
tur, et missa cōtēptui haberetur.

Et nedū cōfusio fieret diuersa
rū nationū, sed & scandalū in ea/
dem natione: Nam in eadē Ger/
mania, illi vna vtuntur vocula,
aliij alia, & q̄ in vna parte hone/
stum, in alia turpe significat: Et

MISSA LATINE NON

pronunciandi diuersitas in Germania, tantā induceret dissonantiā, vt esset Babylone cōfusior.

4 Magna quæssieret tāto myste. irreuerētia, si adeo vulgaris efficeretur, vt passim per cōpita, ptonstrinas, irrideretur & bene potis cōuiujs, velut iā in locis sit Lutheranis, & olim pastores igne de cælo dilapso, diuino iudicio puniti sunt: Ideo sepe Dionysius ingerit, quō magistri fidei, hoc est apostoli, diligentissime curauerunt, ne sancta sanctorum efferrēt corā prophanis, & ideo summa illa & supersubstantialia, partim scriptis, partim nō scriptis institutionib. nobis tradiderunt. Itaque satius est in ecclesia Catholica missam legi in linguis latina & Græca: nā gentiū plenitudo, quæ ecclesiā intrauit, sub his duab. linguis præualuit sapientia & potētia: Ideo antiquus mos populi dei, vt Aug. ad la-

Augu.

nuarium

GER

nuarium

dus est

cum c

missa

& pō

no int

non s

dei no

Ar

tiori,

mirū

prop

liberū

ficiat

ric. H

bulis

mem

myst

L

tract

miss

intel

intel

nice

parū

GERMANIC. DICEN. 242

nuarium inquit, pro lege habendus est. Verba cōsecrationis cum quibusdam alijs secrete in missa dici ecclesia cōstituit, cum & pōtifex solus & semel in anno intrauit in sancta factorū, an non sacratiora sunt mysteria fidei nostræ? Heb. 9

Arcebātur iudæi à loco sacra- Exo. 26
tiori, & velūerat ante eos, non 27.
mirū ecclesiā phibuisse, ne layci propius assisterēt celebrātī, quo liberius hoc sacrū secretum perficiat. c. i. de vita & honest. cleric. Hinc & altaria cortinis & tabulis velari solent, vt sacerdos meminerit se accedere ad secreta mysteria dei tractanda.

Luther in præceptorio dure Luther tractat eos, qui volūt canonem sibi repemissæ altiori voce legendū, vt gnat. intelligatur: Cur ergo, vt missa intelligatur, mō vult eā Germanice et altissima voce legi. Adeo parū sibi constat hæreticus.

MISSAS LATINE NON

Mat. 26. Christus in silētio orauit &

Luc. 22. secreta & secedens à discipulis.

Obſciunt hæretici.

Paulus prohibet Corinthiis,
1. cor. 14 ne in ecclesia loquantur lingua
quæ nō intelligatur, ait. n. Quis
supplebit locū idiotæ? quō di-
cet Amen super tuam in bened-
ictionē? qm̄ quid dicas, nescit.

Porro si latine legitur missa,
layci non intelligunt.

Et ita nullus est fructus huius
auditionis, ac si ad parietem
fieret sermo.

Respondent catholici.

Ad verba Pauli, in homilijs
nostris ostēdimus, orationē etiā
non intellectā esse meritoriam,
Homil. 3. Rogationum.

Quod ad missam torquēt hæ-
retici, respondemus, Paulū lo-
qui de propheta. i. interprete &
doctore scripturarū, sic. n. pro-
pheta hic vsurpatur, vt Hiero.

GERMANIC. DICEN. 245

& Aug. testantur: Frustra ergo Germanis quis prædicaret in lingua ignota, at de missa nullam facit hic mentionē Paulus: liquet ex verbis Pauli. Sed in ecclesia ^{1. cor. 14} volo quādoq; verba sensu meo loqui, vt & alios instruā, expende instruā, qd fit prædicationē, nō celebratione missæ. Vide Homil. vbisupra.

Et si layci nō intelligant verba, tñ intelligūt oīa mysteria, q̄ ab incunabilis vel parentū traditione, vel Curatorū prædicatione, hauserunt, ideo iam flectēdo genua, iam assurgēdo, iam inclinādo, iam pectoris tunctione, ac crucis signatione, accommodant se celebrationi missæ. Vnde ipsa actio externa ostēdit eos plus intelligere de myster. missæ q̄ si Cice. Liuius & Varro Latine doctissimi, auscultaŕēt verba, de myster. ipsis nō instructi.

Non est inutilis missæ audiz

De secū

De tert.

MISSAS LATINE NON

tio, etiam verbis non intellectis
obsequentia.

Ioan. 16 1. Quoniam in missa sacra scriptura in vsum recipitur, sed per eam spiritus sanctus loquitur, eamque cordibus instillat quibuscunque linguis.

1. Cor. 4 2. Sacerdos in missa est communis minister totius ecclesie, ideo omnes missae auditores fiduciam suam reponere debent in fide ecclesie Catholicae, nam illa plus placet deo, ut sponsa dilectissima, quam cuiuscunque privati hominis fides.

3. Scopus missae, nulli auditori missae subtrahitur, siue intelligat aut minus: Nam finis Missae & praecipuam ecclesiae intentio nem nouit, siquidem sacrificium, illud offerri pro uiuis & mortuis, in memoriam passionis & mortis Christi ad laudem dei, ad aedificationem ecclesiae, ad honorem diuinae Mariae & omnium sanctorum. Quid

GERMANIC. DICEN. 244

si illia intelligentia layci, ita deuotione acuetur, vt præcellat multorū verba missæ aride intelligentium, prudētiam? Constat enim orantis deuotionē alis quando impediri posse, nimia verborum attentione.

4. Etiam si mysteria sacratissimæ missæ in lingua vernacula non pandantur: Sufficit quod in homilijs ac declamationibus ad plebem secundum consuetudinem ecclesiæ hæc explanentur, vbi populus in fide & moribus instruitur, vt nulli omino saltem pio ac frequēti verbi dei auditori, intelligentia mysteriorum missæ sit abscondita, nec muto quidem & furdo. Ita misericors deus vult omnes homines saluos fieri.

Concludamus ergo, Germanis sufficere missam latinā, cum sint de latia ecclesia, cū enim tres sint linguæ principales Hebrais

MISSAS LATINE DICE.

ca Græca & Latina, & non sine
mysterio Pylatus Christi titulū
his exarauerit ignorans, & nos
reuerenter mysteria saluatoris
sub his agnoscere debemus, &
magnitudinem mysterij, velut
Augustinus, Albinus, Isidorus,
Beda & alij testantur.

Concludamus hoc dicto

Hiero. super. Zach.

Persecutionis tēpore sacerdo
tes ecclesię audacter captiuis cre
dentib. repromittāt, quod rur
sum ædificāde sunt ecclesiæ, &
pacis reddēda tranquillitas, ces
sabit ergo aliquando per diuin
nam clementiā, Lutheri, Zuin
glii, Oecolampadii, Blarerij,
Hosiandri, Schnepfij, & si
militum hæreses, & re
florebit prisca fidei
veritas.

Hoc fac bone Iesu, & cito.

ENCHIRIDII UTILI
tas ex Augustino super
Canon. Ioannis.

Omnia quæ leguntur in scrip-
turis sanctis, ad instructionem
& salutem nostrā intente opor-
tet audire. Maxime tamen me-
moriæ commendāda sunt, quæ
aduersus hæreticos valent plus-
imum, quorum insidiæ, infir-
miores quosq; & negligēs
tiores circumuenire non
cessant.

SOLI DEO GLORIA.

DE THESES AR

in ecclesiis

S. Pauli

mum, quod

& similia

cubiculum

memoria

stipendium

actum latræ, quem solideo

b

sa

sec

co

hore

quo

Fauftu

BIBLIOTEKA KÓRNICKA

13908

Enchiridion

Lehr